

27. dönem

şube ve temsilcilik söyleşileri-6.

Sosyal İçerikli Söyleşiler-1

- Duygusal Zekâ
- Bireysel Düzeyde Kariyer Planlamanın Önemi ve Nasıl Yapılır
- Çocuklarda Uyuşturucuyla Mücadelede Ebeveyn Yaklaşımı
- İnsan Yetiştirme Kültürümüz
- Nevzat Çelik İle Söyleşi
- Motosiklet Günlüğü Filmi
- Eve Dönüş Filmi ve 12 Eylül Dönemi

tmmob
makina mühendisleri odası
istanbul şubesi

27. DÖNEM
ŞUBE VE TEMSİLCİLİK
SÖYLEŞİLERİ - 6

SOSYAL İÇERİKLİ
SÖYLEŞİLER 1

Aralık 2007
İSTANBUL

tmmob
makina mühendisleri odası
istanbul şubesi

Katip Mustafa Çelebi Mah. İpek Sok. No:9 Beyoğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 444 8 666 Faks: (0212) 249 86 74
e-posta:istanbul@mno.org.tr

ISBN....

Bu kitabın yayın hakkı MMO'ya aittir.
Kitabın hiçbir bölümü değiştirilemez. MMO'nun izni olmadan kitabın
hiçbir bölümü elektronik, mekanik fotokopi vs. yollarla kopya edilip
kullanılamaz.
Kaynak göstermek şartıyla kitaptan alıntı yapılabilir.

Not: Söyleşilerden bant çözümü yapılmıştır. Ayrıca konuşmacılar
düzeltme yapmamıştır.

Aralık 2007 / İSTANBUL

İÇİNDEKİLER

“Duygusal Zekâ”

(04 Aralık 2006)

MMO Kadıköy Şube Salonu7

“Bireysel Düzeyde Kariyer Planlamanın Önemi ve Nasıl Yapılır”

(06 Kasım 2006)

MMO Kadıköy Şube Salonu51

“Çocuklarda Uyuşturucuyla Mücadelede Ebeveyn Yaklaşımı”

(15 Mart 2007)

MMO Bakırköy Şube Salonu90

“İnsan Yetiştirme Kültürümüz”

(26 Mayıs 2007)

MMO Kadıköy Şube Salonu127

“Nevzat Çelik İle Söyleşi”

(17 Haziran 2006)

MMO Kadıköy Şube Salonu169

“Motosiklet Günlüğü Filmi”

(25 Mayıs 2007)

MMO Kadıköy Şube Salonu221

“Eve Dönüş Filmi ve 12 Eylül Dönemi”

(01 Aralık 2006)

MMO İstanbul Şube Salonu243

Sosyal İçerikli Şöyleşiler.....

SUNUŞ

Saygılarımızla

TMMOB Makina Mühendisleri Odası

İstanbul Şubesi Yönetim Kurulu

Sosyal İçerikli Şöyleşiler.....

“DUYGUSAL ZEKÂ”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

KADIKÖY İLÇE TEMSİLCİLİĞİ

04 Aralık 2006, Şube Temsilcilik Salonu

AYLİN ÇEVİK- Öncelikli olarak hepinize iyi akşamlar. Çoğunuz çalışıyorsunuz, işyerinden geldiniz ya da çoğunuz okuyorsunuz, okuldan geldiniz. Geldiğiniz için teşekkür ediyoruz. Bugün Duygusal Zekâ konusunda bir paylaşımında bulunmak için buradayız.

Evet, konumuz Duygusal Zekâ. Duygusal Zekâ kavramına biraz bakacağız. Nedir Duygusal Zekâ? Hep bahsedilen, çok da meşhur olan, her yerde son beş yıldır özellikle çok yoğun konuşulan, tartışılan bir konudan bahsedeceğiz. Öncelikli olarak ben biraz kendimden söz etmek istiyorum. Danışman psikolog ve eğitim uzmanıyım. Bir psikolojik danışma ve eğitim hizmetleri merkezinin de yöneticisi ve kurucusuyum. Geniş bir ekiple beraber, hem psikolojik danışmanlık hem de eğitim veriyoruz. Bunun yanında işletme psikolojisinde yüksek lisansımın da tez aşamasındayım. Umarım daha sonra doktoramı yapacağım. Kişisel eğitimler veriyorum, koçluk ve terapi yapıyorum. Daha çok yetişkinler ve ergenlerle çalışıyorum. Bunun yanında çeşitli gazete, dergi ve sitelerde de yazılarım yayınlanmakta. Rutin halde yayınlanan makalelerim var.

Bugün sizlerle nelere bakacağız, isterseniz biraz onun üzerinden gidelim. Duygusal zekânın tanımları üzerinde duracağız. Her şeyde olduğu gibi duygusal zekânın kendi doğallığı içerisinde de farklı bakış açıları var. Duygusal zekânın da kendi içerisinde sakladığı ve ihtiva ettiği nokta, bu farklılıklar. IQ ve EQ arasındaki ilişkiye ve farklara bakaca-

ğız. Bir EQ metre yani duygusal zekâyla ilgili size küçük bir sürprizli teslim olacak. Bu EQ metre üzerinden de duygusal zekânın faktörleri üzerine duracağız. Duygusal zekâ çok geniş bir alanı kapsıyor. Aslında insanı kapsayan bir kavram, insanı kapsayan bir kavramla da karşı karşıya kaldığımızda epeyce bir kavramdan söz etmemiz gerekecek.

Duygusal zekâda, yüksek kapasitede duygusal zekaya sahip insanlardaki özellikler neler? Hep bir şeyin yükseği olduğuna göre, düşüğü de olur. Düşük, duygusal zekâyâ sahip olanların da bazı özellikleri var. Sadece insanlar mı? İnsanların oluşturduğu kurumların da kendi içerisinde belli bazı duygusal zekâları var. Bu kurumların duygusal zekâsını nasıl ölçebiliriz? Nasıl bakabiliriz? Ona bir bakalım. Doğal olarak hepimiz, çalışan ya da okuyan insanlarız. İşyeri ortamlarında, bulunduğumuz ortamlarda duygusal zekâyı nasıl kullanacağız? Biraz da ona bakalım.

Tabii felsefe de işin vazgeçilmez bir noktası, her şey oradan başlıyor. Bizde Aristo çok saygı duyduğumuz felsefecilerden biri. Onun bir sözünü aldım. Diyor ki: *“Herkes kızabilir, bu kolaydır, ancak doğru insana, doğru ölçüde, doğru zamanda, doğru nedenle ve doğru şekilde kızmak, işte bu kolay değildir.”* Bütününü sağlamak hakikaten kolay değil. Zamanı yakalayacaksınız, doğru insanı bulacaksınız, ölçüyü ayarlayacaksınız, nedeni çok net çizeceksiniz ve bir de bu arada kızma biçiminizin de doğru olması gerekiyor. Bence Aristo bunu boşuna söylememiş. Gerçekten de duygusal zekâyâ yönelik olarak ilk kavramları ortaya atan kişi olarak düşünebiliriz Aristo’yu.

Duygusal zekâyla neyi kastediyoruz? Duygulardan bir biçimde söz edeceğiz. Çok çeşitli zekâ tanımları göreceksiniz veya zeka biçimleri çeşitleri var. Zekâdan bahsettik, akıl zekâsı IQ dediğimiz, sosyal zekâdan bahsediliyor ve son üç-dört yıldır bahsedilen bir doğal zekâ var. Mesela, özellikle ortaokul ve liseye giden çocukları olan varsa içinde bilirler,

bazı okullarda doğal zekâ konusu çok fazlasıyla popüler hale geldi. Ben-
ce güzel bir kavram, onun da üzerinde çalışılması lazım. Özellikle
çocukların belli bir dönem doğayla barışık yaşamaları ve doğanın için-
de yer almaları gerekli. İnsanın doğasına uygun bir şekilde doğayla iliş-
ki içerisinde olması gerektiğiyle ilgili olarak bir zekâ daha. Tabii ki bu
doğal zekâsını birçok çeşitlemeyi de beraberinde yansıtıyor.

Zekâ çok çok geniş bir kavram. Eğer insan beyninin kopyalaması
yapılıyorsa, bunu tam olarak belki ifade edemem, içinde bilen varsa
lütfen beni düzeltsin. Dünyanın 200 milyon katı büyüklüğünde bir bil-
gisayarın olması gerektiği söyleniyor. Böyle kapasiteye sahip bir varlığın
da zekâ kavramı çok geniş anlamda olacaktır, çok geniş düşünülecektir.
Biz bugün bunun küçük bir parçası üzerinde özellikle duygusal zekâ
üzerinde durmuş olacağız.

İstek, tutku, korku, heyecan, sevgi, nefret gibi duyguların hiçbiri
herhalde size yabancı duygular değil. İnsan bu duygularıyla birlikte var.
Acaba biz bu duyguları yönlendirebiliyor muyuz? Bu duyguları yönete-
biliyor muyuz? Yoksa zaman içerisinde, bu duygular mı bizi yönetmeye
başlıyor ve onların esiri haline geliyoruz. Bu gerçekten çok hassas bir
nokta ve duyguların esiri olduğumuz zaman da genelde yanlış, uç nok-
talara varan bazı patlamalarla karşı karşıya kalıyoruz. Bunlar yıkımlar,
savaşlar, gazetelerin üçüncü sayfalarında yer alan haberlerden bahsedebi-
biliriz. Duygularını yönetemeyen insanlar hem başkalarına hem kendi-
lerine zarar verirler. Doğal olarak da bu gittikçe topluma yayılır ve
toplum zarar görmeye başlar. Toplumdan da gider, insanoğlu zaman
içinde zarar görmeye başlar.

Bu durumda biz duygusal zekâdan neyi kastediyoruz? Kişinin ken-
disi ve çevresindekilerin duygularını önce tanıması gerekiyor, bunları
anlaması gerekiyor, yönetmesi ve bunları kendi lehine veya kişilerin,
çevrenin yararına kullanabilmesi anlamına geliyor. Ne yapabilirsiniz?

Duygularımızı yönetmek ne anlama gelir? Siz duygularınızı yönetebilmek kapasitesine ve becerisine eriştiğinizde hayatınızda çözümleri bulacaksınız. Duygularımızı yönetemediğimizde, duygular bizi yönettiğinde daha çok problemler oluşmaya başlıyor. Gittikçe daha çok kaosa giriyoruz ve bu, bizi bir çıkmaza sokuyor, patlamalara sebep oluyor. Bu nedenle de öncelikli olarak bizim duygularımızla alışıklığımız, tanışıklığımız ve onları yaşayabilme becerimiz önemli. Bu arada hiçbir duygu kötü ya da ayıp değildir. Kıskançlık da doğal bir duygudur, ama Aristo demiş ya “Ölçü”. Bunu ifade etme biçimi, ölçüsü, şekli, zamanı, kişisi tüm bunları, duygularımızı yönetmek derken aslında duygularımızla beraber biz çevremizi de yönetmeye başlayabiliriz. Çevremizle olan ilişkilerimizi de daha sağlıklı yönetebilir bir hale geliriz ve onları yürütebiliriz. Yürütme becerisine sahip oluruz.

Bazen şöyle yaşadığımız olmuyor mu? Bu niye böyle oldu? Neden biz bu hale geldik? Genelde de evliliklerde buna çok rastlarız. Niye bu hale geldik? Kendinize ya da bir arkadaşınıza ilişkinizde sormuyor musunuz? İçinizde herhalde soran vardır. Evet burada kendinize dönüp, kendi duygularımıza bakmamız gerekiyor. Ne oluyor da biz ilişkimizi yürütmüyoruz? Bunun altında yine duygusal zekâmız yatıyor. Maya ve Seluev gibi belki size bu isimler çok yabancı gelecek, ama bu insanlar duygusal zekâyla ilgili çalışmalar yapmış, sosyologlar ve psikologlardır.

Diyorlar ki: Duyguları hissetmek, düşünceleri desteklemek için duyguları ortaya koymak, duygusal bilgi ve duyguları anlamak, zihinsel ve duygusal gelişimi artırmak için; duyguları etkileyici yönetme yeteneğidir. Demek ki, önce duygularımızı bir hissedeceğiz. Buradan şunu da anlıyoruz, duygularımızı görmemek problem. Duygularımızı görüp ifade etmemek problem. İfade edip, karşımızdakinin anlayıp anlayamadığını kontrol edememek bir problem ve karşımızdakinin cevabını almamak da bir problem. Gördünüz mü? Birbirinin içine zincirleme giden domino taşı gibi bir süreçten bahsediyoruz.

Bu alanlar nedir? Bahsettiğimiz şeye biraz bakalım. İşe duyguları tanımakla başlayacağız. Kişinin kendisi ve çevresindekilerin duygularını anlama yeteneği nedir? Duygulardan bahsediyorken sadece kendi duygularımız değil, karşımızdaki insanların da duygularını anlamaya yönelik hareket etmemiz gerekiyor. Onlara da kendi duygularını ifade etme özgürlüğünü tanımamız gerekiyor. Bir yaşındaki çocuktan, yüz yaşındaki kişiye kadar herkesin kendini, kendi duygularını ifade edebilme hakkı var. Biz bunları yok sayamayız, biz başkalarının duygularını da dinlemek ve anlamakla sorumluyuz. İnsanız, sosyal bir varlığız, doğal olarak da sağlıklı ilişkilerde birbirimizin duygularını, doğal bir parçamız olan duygularımızı anlamak zorundayız. Önce onları tanıyacağız, sonra kullanacağız. Örneğin, bir arkadaşıma kızıyorum, bana iyi şeyleri hissettirmediyini biliyorum, ama bunu ona ifade etmiyorum. Zaman içinde kupon biriktiriyorum, psikolojide kupon biriktirmek diye bir kavram vardır. Sonra bu kuponları onun yüzüne saçıyorum, birdenbire karşımızdaki insan ne olduğunu şaşırıyor. Şimdi ne oldu diyor? O yüzden doğal olarak bir anlaşılmazlık, ortaya çıkıyor. Duyguları zamanında ve yerinde ifade etmek çok önemli.

Bazen şu olur; ailelerde çok rastlarız, eşlerde ya da ebeveynle çocuklar arasındaki ilişkilerde ya da patronla çalışan arasında da çok sık rastlıyoruz. Bir problem yaşanmıştır, o anda bu problemle ilgilenilmez, ama aradan bir ay geçer. Bu konuda bir sıkıntı yaşanır, "*Sen zaten bir ay önce de şöyle şöyle yapmıştın.*" Orada patlar. Kişi olayı hatırlıyor mu? Olayın etkisi halâ ne kadar üzerimizde? Demek ki, sağlıklı zamanlarda, sağlıklı yerlerde bu duygularımızı ortaya koymak önemli. Duyguyu ifade etme çekincemiz, o duyguları ifade etmemek aslında ifade etmemizden çok daha büyük kat ve kat daha ciddi, daha kuvvetli sorunlar yaşamamıza sebep oluyor. Korktukça, çekindikçe kendimizi geri attıkça, duygularımızı ifade etmedikçe aslında riskler çok daha fazla oluyor, büyüyor.

Burada duyguları anlamaktan bahsettik. Bir kere biz kendi duygula-

rımızı anlamalıyız. Neler yaşıyoruz? Bazen, bazı insanların, bazı duyguları ifade etmekle ilgili güçlükleri olduğunu biliyoruz. Bazı insanlar neşesini ifade edemez, bir donuk gülümsemeyle dururlar. Bunun çok ayıp bir şey olduğunu düşünürler. Bazı kültürlerde bu böyledir. Bizim toplumsal yapımızda da bu çok fazla var, bazı duygular ayıp karşılanır. Gülmek, kendini ifade etmek, neşesini ifade etmek veya öfkeyi ifade etmek. Halbuki öfkenin birikmesi kadar tehlikeli bir şey yok. Bir yerden patlayacak ve öfkemizi saklarken de başka bir duygu, biz ona parazit duygu deriz, araya parazit yapar. Kişi kendini korkularla ifade eder ya da korkuları olan bir kişi kendini öfkeyle ifade eder. Bazen insanlarda görürsünüz, anlamsız öfkeler ifade ederler. Aslında orada yatan şey, acaba öfke midir, -yoksa ardında başka- bazen insanların size ifade ettikleri duygular şüphe uyandırmıyor mu? Bunun altında bir şey var? Bir şey midenizi bulandırır? Sizce bir şey farklıdır. Doğru işlemiyordur, doğru gelmiyordur. Oradaki nokta da bir bakın. Büyük ihtimalle karşınızdakinin aslında ifade etmeye çalıştığı şey, farklı bir duygudur.

Duyguların çok ifade edilmediği tanımlanmadığı yerde de ilişkilerde inanılmaz psikolojik uyumlar gelişir. Neler olur? Mesajlar hep alttan gelir. *“Eh canım, bugün de çayı ben yaptım.”* En basiti, aslında orada çay değildir. Bilirsiniz, anlarsınız altında yatan farklı bir şey vardır. *“Eh bugün de çocuğa ben baktım zaten”* arkasında bambaşka bir duygu vardır. Söylediğim şey size aslında problemin kendisi gibi gelmiyor. Problemin arkasında yatan başka bir şey olduğunu biliyoruz. Burada ne yapar, insanlar bu terimlerle bu oyunlarla ilişkilerini sürdürmeye çalışır. Birazda ilişkiler yürümüyor konusunda cevaplar var değil mi? Yavaş yavaş ipuçları geliyor sanırım.

Duygularla başa çıkmak. Tabii ki, bunları doğru ve sağlıklı zamanlar da ve dilimlerde ortaya koymak önemli. Sağlıklı yerde, sağlıklı zamanlarda çıkmadığında da ayrıca yine sıkıntılar ve çatışmalara yol açabiliyor. Dedim ya, duygularla barışık olmak da önemli. Her duyguyu

yaşayacağız, her duygu bizim adımıza, ayıp duygu yok. Önemli olan duygularımızın bize ve karşımızdaki kişiye zarar vermemesini sağlamak. Bir başkasının duygusunun bize zarar vermesini engellememiz de önemli. Karşılıklı bir ilişki içinde olacağız. Yoksa dediğimiz gibi öfke de, kıskançlık da, sevgi de, aşk da her duygu çok doğal. Her biri bizden bir parça, birbirinin türevi halinde, ama insanlar biliyorsunuz dört temel duyguyla doğar. Daha doğuştan vardır, öfke, üzüntü, korku, neşe. Bu dört duygu temelde vardır, ama zaman içerisinde bu dört duygunun türevleri oluşmaya başlar, farklı duyguları sezinlemeye başlarız.

IQ ile EQ arasındaki fark nedir? Hangisi daha önemli. Bu olay Galatasaray-Fenerbahçe maçına benzedi. Hakikaten hep tartışılır, EQ çok önemlidir, IQ çok önemlidir. Aslında ikisi de çok önemlidir. Benim mesleki bilgim bunu gösteriyor. IQ evet insanın akıl zekâsı önemli, ama akıl zekâsının, o kapasitenin kullanılmasını sağlayan da duygusal zekâmız ve sosyal zekâmız. Çok iyi bir kapasiteniz vardır, üstün yetenekleriniz vardır, ama bunlara ortaya çıkaracak ifade edecek duygunuz yoksa, duygusal zekânız yoksa o zaman bu kapasitenizin hiçbir anlamı kalmayabilir. Duygusal zekânız çok başarılı olabilir, ama bunun yanında yetkinlikleriniz yeterli değildir. Bu durumda da sıkıntılar ortaya çıkabiliyor. Bu bizde yanlış anlaşılıyor, bunu özellikle bazı sanatçılarda ya da politikacılarda çok fazla görüyoruz. Kendini çok güzel ifade ediyor, ortaya çok cesur çıkıyor, ama altyapı yok. Bunu yeterli derecede fark ediyorsunuz. Bu ikisinin bir bütün olması önemli. Bu arada her ikisi de geliştirilebilir.

IQ'nun geliştirilemeyeceği gibi bazı varsayımlar var, ama yanlış. IQ' da geliştirilebilir. Bu tamamen sizin kendinizi, yeteneklerinizi ve becerilerinizi kullanma kapasitenizi ilgili ve bunlar için göstereceğiniz çabaya ve çalışmaya bağlı. Tabii ki IQ da testlerle ölçülebilen ve insanın beyin kapasitesini ve kavrama yeteneğini gösteren bir kavram. Bizim bu yeteneği gösterebileceğimiz nokta da duygusal zekâmızın gelişmiş olmasıdır.

la beraber kendini gösteriyor. Elbette IQ'nun genetik bir yönünün olduğunu da biliyoruz, genetik bir geçiş de var. Fakat tek başına yeterli bir kriter değil. Hiçbir zaman yüzde 100 gibi bir kavram bilimsel anlamda yok, ama etken olduğu biliniyor.

Bahsettiğimiz gibi her ikisi de bizim için önemli. Özellikle duygusal zekâmızı geliştirmemiz IQ'muzu daha iyi ortaya koymamızı ve daha etkin kullanmamızı da sağlıyor. Tabii ki bahsettiğimiz gibi duygusal zekâmızı kullanabilmemiz, bizim yetkinliklerimizi ve becerilerimizi geliştirmemiz için de iyi bir fırsattır. Bu yetkinlikleri nasıl kullanacağımı, nasıl paylaşabileceğimi bilemezsem, bu kapasiteye sahip olmamın bir anlamı kalmayabiliyor.

Size bir test dağıtacağım, bunu kurşun kalemle cevaplamanızı rica edeceğim. Buraya kadar sorusu ve katkısı olan bir arkadaşımız var mı?

SALONDAN- Duygusal zekâyla, sosyal zekâ aynı anlamda mı kullanılıyor?

AYLİN ÇEVİK- Hayır, biraz farklı. Sosyal zekâ daha çok iletişim becerileri anlamında kullandığımız bir zekâ kavramı.

Arkadaşlar test için uzun bir vaktiniz yok. Amacımız şu, hızlı karar vermeniz. Aklınıza ilk gelen, size yakın hissettiğiniz kararı vermeniz. Burada beş sayfa ve beş alt bölüm var. Burada yapacağınız şey, çeşitli ifadeler var, her bölümde, her sayfada onar tane ifade var. "*Güçlü ve gelişmeye açık yönlerimle içsel kaynaklarım hakkında net bir bilgim var.*" Bu ifade tamamen doğruysa oraya çarpı işareti koyuyorsunuz. Beş aşamalı, kısmen doğru, yanlış, tamamen yanlış, net bir bilgim var, doğru olduğunu düşünüyorsunuz. Bu ifade sizi ne kadar tanımlıyor, sadece bir işaret koyabilirsiniz. Sonra buradaki çarpıları topluyorsunuz, tamamen doğru kaç işaretiniz varsa, onu 5'le çarpıyorsunuz. Doğrudakileri 4'le çarpıyorsunuz, kısmen doğruları 3'le çarpıyorsunuz, yanlışları 2'yle çar-

pıyorsunuz, tamamen yanlışları 1'le çarpıyorsunuz. Sonra o çarpıtlarınızın toplamını alıp, 10'a bölüp buraya bir rakam yazacaksınız.

Tamamen kendi kendinizlesiniz, doğru ya da yanlış yok. Sadece sizin kendi duygusal zekânızın bazı parametrelerini görebilmeniz açısından yapılmış bir testtir. Herkese birer boş kâğıt veriyoruz. Boş kâğıtlarınıza küçükten büyüye doğru tam beş daire çiziyorsunuz. En küçük daireye bir numarayı vermek üzere sollu ve sağlı olarak numaralandırın. Benim yaptığım gibi, aynı bu şekli çiziyorsunuz. Sonra bu başlıkları yazıyorsunuz, şu orta noktada bir merkezde birleştiriyoruz. Öz bilinç, özyönetim, öz motivasyon, sosyal bilinç, sosyal beceriler. Bunlar her bir sayfada yaptığınız testin bir parçası.

Birinize yapabilme imkânım var mı? Gelebilir misiniz? Gönüllülük burada bazdır. Bakın her bir değeri aralıklarını da düşünerek yerleştirdim. Sosyal öz bilinç; 4.1, özyönetim; 4.6, öz motivasyon 4, sosyal bilinç 4, sosyal beceriler 4,1 Değerleriniz neyse onları yerleştiriyorsunuz. Her bir sayfa için değerlerinizi yerleştirdiniz ve daha sonra alan belirliyorsunuz.

Emrah Can Bey'in duygusal zekâ alanı, kapsamı. Kendinize göre tanımladığınız. Önemli olan ne? Herhangi birinde 3'ün altında değer var mı? Tabii ki bu tek başına bir doğru değil. Duygusal zekâyla ilgili bunun gibi birçok test var, ama bizim beklentimiz genelde her alanda en azından 3 ve 3'ün üstünde olması. Eğer 3'ün altında kalan bir alan varsa, bu gelişmeye yönelik olması gereken; 3 gelişmeye yönelik, 4 daha geliştirilebilir, 5 en yüksek o biraz hepimiz için zor. Paylaştığınız için çok teşekkür ediyorum, cesaretiniz için de teşekkür ederim.

Neden size kurşun kalemle yaptırdım? Bu niye önemli? Bu iş burada bitmeyecek. Efendim, evlerinize gideceksiniz, bu testi yaptığınız cevapları sileceksiniz. Birer fotokopi alacaksınız, bir arkadaşınıza, aile içinde bir arkadaşınıza veya sevgilinize, eşinize, çocuğunuza, annenize,

babanıza kime isterseniz. Sizi tanıyan yakınınızda olan insanlardan sizin için bu testi değerlendirmelerini isteyeceksiniz. Onlar sizin adınıza bu cevapları verecekler. Ben Ayşe'yi nasıl görüyorum? Mesela, şöyle bir örnek: Şu anlamda düşünecekler, Ayşe güçlü ve gelişmeye açık yönleriyle, içsel kanalları hakkında net bir bilgisi olan bir kişidir. Onlar o dille düşünecekler. Bakın bakalım onlar sizin için nasıl cevaplar veriyorlar. Bu neden önemli. Bizim kendimizi bir değerlendirmemiz var, ama bizi çevremizdeki insanlar nasıl değerlendiriyorlar. Eğer Emrah Beye gider de, hadi bir okul arkadaşınıza yaptırdınız, ama burada tamamen farklı bir şey yapacağım.

Eğer bu alan daha daralır, bazı durumlarda siz kendinize 4.1 verirsiniz, ama biri size 2 ya da 3 veriyorsa, o zaman ya siz yanlış algılanıyorsunuz, kendinizi yanlış ifade ediyorsunuz. Başkalarının bizi nasıl algıladığı çok önemli. Aradaki farklara bakın. Daireye ne kadar farklı insanlar ekleyebilirsiniz, sizi nasıl gördüklerine bakabilirsiniz, çünkü zekânın en önemli noktalarından birisi de kendimizi nasıl ifade ettiğimizdir. Bize göre kendimizi çok iyi ifade edebiliyor olabiliriz, ama acaba çevremizdeki insanlar için aynı açıklıkta mıyız? Onlar bizi aynı açıklıkta mı algılıyorlar?

Ben çok başarılıyım. Yine orada da bir şey var. Siz sosyal becerileriniz konusunda kendinizi 3'de görüyorsunuz, ama biz size bu konuyla ilgili 5 verdik, geçemezsiniz.

Burada olması gereken şey şudur: Size yüksek puan verilse de, sizin o zaman kendinizi tanımakla ilgili bir probleminiz vardır. Kapasitenize bir bakın. Belki kapasitenizi küçük değersiz görüyorsunuz, mükemmeliyetçi bir kişisinizdir de yeterli gelmiyordur ya da iyi yaptığınızı düşünmüyorsunuzdur. Ne kadar etkin olabildiğinizin ne yaptığının farkında değilsinizdir. Bütün bunların göstergesi, başkalarının gözüyle de kendinizin nasıl olduğunuz duygusal zekânınızın önemli alt etmenlerinden

birini oluşturuyor.

Sizin bir sorunuz vardı.

SALONDAN- Bu değerlendirmenin yaş faktörü var mı? 30 yaşındaki insan başka türlü düşünüyor, 50 yaşındaki insan farklı düşünüyor. Deneyimleri veya deneyimsizlikleri bu değerlendirmeye etki yapıyor mu?

AYLİN ÇEVİK- Şöyle bir şey söyleyeyim: 30 yaşında olan her kişinin aynı deneyimi ve tecrübesi olmadığı gibi doğal olarak da yaşlar arasında da tecrübe; bazen 20 yaşındaki bir kişinin 30 yaşındaki insandan daha farklı tecrübesi ve deneyimi de olabilir. Bu onun algısıyla ilgili. O yüzden bu yaş faktörünü koymak değil, karşımızdaki kişinin nasıl alıp verdiğimiz çok önemli. Bu yüzden de biz yakınlarımızla bunu yapalım diyorum. Bizi biraz tanıyan insanlarla, bizimle belli bir zamanı ve geğmişi olan insanlarla bunu yapın. Buradaki sizi değerlendirecek insan x bir insan değil, o durumda doğal olarak yanlış, buradaki kriter sizi tanıyan, sizinle belli bir yaşanmışlığı olan insanlar olması. İş arkadaşınız, aileniz gibi, sosyal arkadaşlarınız, sizinle zaman geğiren, sizi tanıyan insanlardan bahsediyoruz.

SALONDAN- Duygusal zekânın artırılması veya eksilmesi neye bağlıdır?

AYLİN ÇEVİK- Şimdi bunlara geleceğiz, o alt faktörleri göreceğiz. Bir de şunu da söylemek istiyorum: Tek bir test yoktur, duygusal zekâyla ilgili yüzlerce test vardır. Bu, testlerden sadece biri. Benim özellikle bu testteki sevdiğim yönlerden biri, başkalarının da sizi değerlendirebilme fırsatının olması. Siz de onu değerlendirebilirsiniz, karşılıklı ne kadar güzel iletişim aracı önünüze çıkar. Siz önünüze koyarsınız, karşımızdaki insan önünüze koyar. Karşılıklı birbirinizi değerlendirebilirsiniz. Bir iletişim aracı olarak da bu tip bir testi kullanabilme imkânınız olacaktır.

SALONDAN- Birbirini tanıyan insanlar arasında söz konusu olmayacak mı?

AYLİN ÇEVİK- Eğer böyle bir kaygı varsa, önce bu halledilmesi gereken bir konu.

Bu testin bütün alt birimlerini beraberce sizinle gözlemleyeceğiz. Neyi kendiniz için değerlendirdiğinizi burada daha sağlıklı görebilme fırsatınız olacak.

Öz bilinç: Duyguları tanımak dedik. Öz değerlendirme var, duygusal bilinç nesnellikle kendini ifade etme alt başlıklarını içeriyor. Öz yönetim neleri içeriyor bakalım; duyguları yönetmek, stres yönetimi, öz denetim, özgüven, uyum sağlama, problem çözme.

NİLGÜN EREN- Bunları yazılı alabilecek miyiz?

AYLİN ÇEVİK- Nilgün Hanım, bu başlıkları size daha sonra iletebilirim.

Öz motivasyon: Kendini motive etmek, iyimserlik, başarıma dürtüsü, olumlu bakış, hoşnutluk, bu sizin değerlendirdiğiniz diğer bir alandı. Dördüncü alan sosyal bilinç: Başkalarının duygularını anlamak, empati, sosyal beceriler, ilişkileri yönetmekten bahsediyoruz, kişiler arası ilişkiler, grup yönelimi alt başlıkları bunlar. Sizinle bunları ayrıca tek tek göreceğiz, daha iyi anlayabilmek için.

Öz değerlendirmemizi geliştirmek için burada önerilerimiz var. Kendimize bir dönüp bakmamız gerekiyor. Neden bahsediyoruz? Bir kere bizim güçlü yönlerimiz neler? Biz kendimizi nerelerde daha iyi ifade ediyoruz, daha iyi hissediyoruz. Güçlü yönlerinizi net biçimde açıklamanız lazım. "İyiymdir." Bu bir ifade değildir. Nerelerde iyisinizdir? Neyi yaparsınız? Nede iyi olduğunuzu düşünürsünüz? İyi konuşabilirsiniz, etkin konuşabilirsiniz. Başkalarını etkiliyor olabilirsiniz, karizmatik

bir yapınız olabilir gibi kendi güçlü yönlerinizi olabildiğince net olarak ifade etmenizden bahsediyoruz. Başkaları bu konuda sizin fikirlerinizi nasıl görüyor. Sizin güçlü yönleriniz başkaları tarafından da güçlü görülüyor mu? Bir de ona bakmakta fayda var. Peki, nereleri geliştirmeniz gerekir? Nerelerde daha gelişim gerekiyor? Mesela, bazı insanlar için iletişim kurmak daha zor olabilir, çok doğaldır. Bu da hayatın bir parçası böyle bir kültür almış olabilirsiniz. Aileden böyle bir mesaj alınmış olabilir. Kendini ifade etme, kendin olma gibi olumsuz mesajlar özellikle bizim gibi toplumlarda çok çocukluktan itibaren verilen mesajlardır. Anne kaşını kaldırır, çocuk komşudayken sesini bile çıkarmaz. Bu bir terbiyedir, olması gereken budur. Hiçbir zaman kendini ifade etmek, kendin olmak bizde olumlanan bir davranış tarzı değildir. Bunun gibi bazı açık, gelişmesi gereken yönlerimiz olabilir. Sadece bir örnek veriyorum: Demek ki, öncelikli olarak başarılarımızı, güçlü yönlerimizi ortaya çıkaracağız. Bundan sonrasında da gelişmeye açık olması gereken yönlerimizle karşılaşacağız. Ne kadar kendimizle yüzleşebilirsek, o kadar kendimizi güçlendiririz. Ne kadar kendimizden kaçarsak, o kadar kendimizi zayıf hale getiririz, zayıf düşürürüz.

Burada sizce anlaşılmayan bir şey var mı? Ya da ben bu konuda şunu şunu yaptım diyen, kendi hayatından örnek vermek isteyen bir arkadaşımız olabilir. "Bunu yapmıyorum, buna yöneldim." Bazı insanlar kızgınlıklarını ifade edemezler ya da yaşadıkları olumsuz duygularını başkalarına karşı yaşadıkları sıkıntıları ifade edemezler. Bunlara katlanırlar, ama bu zaman içinde insanları patlamalara götürebiliyor.

ZÜBEYDE EKOL- İnsan 20 yaşında kendisini tanıdığını zannedebilir. Ama 40 yaşında kendisiyle ilgili düşünceleri farklı ve daha gelişmiş oluyor. Kendimi sorguladığımda ya da kendime döndüğüm zaman ben böyle düşünüyorum. Çünkü 20 yaşında henüz hayatınızın başında oluyorsunuz, çünkü insanlar evleniyorlar, değişik işlerde çalışıyorlar. Hayatın bu alanlarında ya da ilişkilerinde diyelim tecrübe kazanıyorlar. Bu

yaşadıklarıyla ilgili kendilerini daha iyi tanıma şansını elde etmiş oluyorlar ya da fırsatını bulmuş oluyorlar diyelim. Bu anlamda 20 yaşında kendine bakmakla, 40 yaşında bakmak arasında böyle bir fark ya da ilerleme var diye düşünüyorum.

AYLİN ÇEVİK- Evet siz bunu yapabildiğiniz diyelim. Belki bu listeyi hayatınız içinde yaptınız, sorguladınız. Ne yazık ki, size şu noktada katılamıyorum. Her 40 yaşında kişi bunu yapmıyor. Zaman zaman hayatımızda büyük ergenler görüyoruz. Zaman zaman bunu fark ediyoruz ya da yetişkin ergenler görüyoruz. Her yaşın kendine göre bir dozu ve değeri olması gerekiyor. Çocuk çocukluğunu yaşayacak, ergen ergenliğini yaşayacak, yetişkin yetişkin olmasının gerektirdiği gelişmeleri kaydedecek. Her zaman o gelişme aynı noktada olmuyor. Sizin bunu başarabilmeniz ne kadar güzel. Belki bu fırsatı yakaladınız, belki bu bilince sahip oldunuz, ama ne yazık ki herkes aynı değil.

ZÜBEYDE EKOL- Çünkü evlilikler bu şekilde boşanmayla sonuçlanıyor. Bazı evlilikler, insanların hem kendilerini hem karşısındakini tanımamasından, böyle şeyler yüzünden; işyerinde anlaşmazlıklar işleri bırakmalar vesaire çocukla iletişim kuramamanın doğrudan insanın önce kendisini tanımamasıyla ilgili olduğunu düşünüyorum.

AYLİN ÇEVİK- Elbette bunun için okullarda ya da başka alanlarda yeterince fırsat da tanınmıyor. Eğitim sistemimize ilkokuldan itibaren baktığımız zaman; çok kendini ifade etme ve kişinin kendisini geliştirmeye yönelik veya bunu motive edici bir eğitim sistemimiz yok. Aileler de doğal olarak getirdikleri birikimlerle bunu aksettiremiyorlar. Biz bunları dar bir alanda yapmaya çalışıyoruz. Bu yüzden de genelde bu tip eğitimler insanlar iş hayatına başladıkları zaman kişisel eğitim adı altında olmaya başlıyor. Keşke bu da olsa, bu da her zaman için bir fırsattır.

Siz bir şey söyleyecektiniz buyurun.

SALONDAN - Eğitim noktasında düğümleniyor. Ezbere dayalı bir eğitimin içinde bulunduğu zaman, beyin boş yere çöp tenekesi gibi doluruyor. Dolayısıyla da duygularımızı tanıma ve yaşama fırsatı elimizden alınmış oluyor.

AYLİN ÇEVİK- Bu durup dururken, ha dediğinizde geliştirilebilecek, ha yapayım dediğiniz bir şey olamaz. Bu bir deneyim, eğitim, bilgi işi bunların hepsinin birarada olması gerekiyor.

SALONDAN- Bu yıllarca böyle sürdüğü zaman duyguları tanımadan hayatımızın sonlanması da söz konusu. Hiç tanımadığımız duygularla milletimizin, ülkemizin şu son durumunu değerlendirdiğimiz zaman, çok edilgen bir toplum durumundayız. Biz neden böyleyiz? Çok zeki olduğumuz kesin, ama aptal Almanların Mercedes'i yaptıklarını da biliyoruz. Aptal oldukları halde sistem kuruyorlar..

AYLİN ÇEVİK - Bunlar da ayrı bir tartışma konusu. Toplumsal konulara girmeyelim. Bunlar bizi aşan konular olur.

SALONDAN- Beyefendinin dediği gibi benim de vurgulamak istediğim bir olay var. Türkiye'de ben ve arkadaşlarımızın çoğu genç. Ben Türkiye'de dört defa mezun olduktan sonra kriz yaşadım. Şimdi hangi duygum kalmış olabilir. Bakıyorum çünkü ben bu duygularıyla devamlı çatışıyorum, devamlı mücadelesini veriyorum, ama geriye dönüp baktığım zaman aptalmışım diyorum. Niye okudum diyorum? Cahil olsam, cesur olurum diyorum. Devletin koyduğu veya milletin koyduğu düzenlere ayak uydurmaya çalışıyorum, ama bir bakıyorum ki, benim düzenim dışın da çıkanlar, benden çok daha rahat ve bunlar millet üzerinde daha akıllı görünüyor.

AYLİN ÇEVİK- Şunu ifade etmek istiyorum.

Önce kendimize bakalım. Kendi potansiyelimizi ve iç dinamiklerimize bakalım. Çünkü hep neden sistemler, nedenler, nedenler, çok faz-

la şeyi bir anda kucaklamaya çalışıyoruz. Halbuki biz hayatta önce değiştirebileceğimiz tek şey var. Onun için bugün burada olalım diye size ifade etmek istiyorum. Sadece değiştirilebilecek en büyük kaynak kendimiziz. Biz değiştikçe, gördüklerimizin karşısında biz eğer bir şeylerde kendi adımıza farklı bir bakış açısı getirebilirsek, farklılıkları yapabilirsek, uygulayabilirsek, bunun cesaretini elde edebilirsek, bir parça kendi içimizde bir şeyleri değiştirebiliriz.

Bizim şöyle bir şeyimiz de var. Heidegger diye bir felsefeci var ve çok güzel bir şey söylemiş. Diyor ki: *“Barış kendi mahallenize getirin.”* Ben bu cümleyi çok sevdim. Biz hep daha daha ulaşamayacağımız en şey sistemlerle ilgileniyoruz. Globalizm, dünya derken biz de onun içine girip boğuluveriyoruz. Halbuki ben kendi mahallemde yaşadığım alana barış getirebiliyor muyum? Ben ona bakmalıyım.

Ailemize, kendimize, bakın öteki çok kolaydır. Ötekini suçlamak, sistemler, aileler burada her şeyi suçlayabiliriz. Tabii ki var, doğru söylüyorsunuz. Buna bir şey demem ki, ama bunların varlığının benim gelişmeme en azından şu noktada engel olmaması gerekir. Engel olması için, en azından göstereceğim çaba önemli. Bu da burada, şimdi kendi içimde, kendi ailemde ve kendi mahallemde olabilir. Ben üst komşumu tanımıyorsam, hiç onunla bir derdim yoksa, orada belki eşinden dayak yiyordur ve ben hiç sesimi çıkarmadan orada oturuyorsam. Sonra da diyorsam, bu dünyada kadınlar hiçbir şekilde şiddet görmemeliler. Ben orada çok samimiyetsizimdir.

Bütüne bakın, ama önce parçaya bakın. Önce içiniz, kendiniz. Bunları tartışmayalım. Bunlara girersek felsefe çok uzun bir zaman alır.

SALONDAN- Gelişme konusunu ben şöyle...

AYLİN ÇEVİK- Ben sizden şunu istiyorum: Bana kendi içinizden örnekler verin. Benim için kendi yaşantılarınız önemli, burada siz

değerlisiniz. Tek ve biricik olarak kendinizi ortaya koyun. Bundan kendinizi şu an yoksun bırakmayın. Bırakın siz sistemi, o zaten var. O hep işleyecek, buyurun.

SALONDAN- Şimdi gelişme konusunu ben şöyle düşünüyordum. Doğru olmayabilir, ama benim algılamam o şekilde. Bir amaç olmalı, gelişme biz bunları listeledik, bunlar çok güzel, ama bir amaç olmadan değerinin olduğunu zannetmiyorum. Amaç her yaşta olabilir. Gelişme her yaşta olabilir, bebekken de olur, yüz yaşındayken de olur, ben öyle düşünüyorum. Yaşla bir ilgisi yok. Örnek vereyim: Ben fotoğrafçılığı öğrenmek istiyorum, fotoğrafa karşı bir merakım var. Her yaşta öğrenilir ve bu konuda kendimi geliştirmek istiyorum. Kabiliyetlerimi de listeledim; diyelimki ben çok güzel otomobil kullanabilirim, ama ben bu konuyu yapmak istemiyorum. Otomobil kullanmak istemiyorum.

AYLİN ÇEVİK- Ben sizin demek istediğinizi anlıyorum. Burada bu parça başlık bu sadece. O zaman biraz sabrederseniz, sırayla onlara geleceğiz. Bu sadece bu işin bir parçası. Duygusal zekânın alt kavramlarına bakıyoruz. Siz tabii ki bunu hayatınızın amacıyla, neyle bütünleştirmek isterseniz, bütünleştireceksiniz, ama biz burada sadece duygusal zekâ tanımını yapıyoruz.

Bir de bunun devamında şunları söylüyoruz: Kendinize saygı duymalısınız. Önce insanın kendisi önemli, kendi değerimizi vermezsek kendimizle yeterince ilgilenmezsek, kendimizi besleyemezsek, zaten başkalarına verebileceğimiz hiçbir şey yok demektir. En klasik anlamda ben çocuğum için saçımı süpürge ettim diyelim. Öncelikli olarak ben kendim için bugüne kadar neler yaptım diye sormamız gerekiyor. Kendimizi besleyemediğimiz yerlerde gücümüz yok demektir. Güçlenmemizin tek yolu, kendimizi besleyecek kanalları oluşturmaktan geçecektir.

Kendimizin farkında olmak önemli. Değerlerimiz neler? Biz kimiz?

Neyle yaşıyoruz? Amaç dediğimiz, burada amacı belirlemek önemli. Ben ne için kendimi varedeceğim. Benim hayattaki misyonum nedir? Kendim için, dünya için, buradaki kendi mahallemizin, kendi ailemizin bütün bu değerlerini ortaya koymam gerekiyor. Bir yere kenetlenip kalmayalım.

Diğer bir başlık; öz bilinç içinde duyguları tanımaktan bahsettik. Duygusal bilincimizi geliştirmek diyoruz. Ben bunları çok uzun anlatmak istemiyorum. Size anlaşılabilir bir dille onları özetlemeye gayret edeceğim.

Duygularınıza, kendinize aynada bakar gibi bakmanız gerekiyor. İnsanlar siz öfkelendiğinizde size bakıyorlar mı? Öfkenizi hissediyorlar mı? Hüznünüzü, acınızı hissedebiliyorlar mı? Bunu siz karşınızdakine aktarabiliyor musunuz? Karşınızdaki bir empatiye girebiliyor mu? Hangi duygularınız yapıcı davranışlar yaratıyor, yapıcı durumlar yaratıyor ve hangi davranışlarınız yıkıcı durumlar yaratıyor? Hepimizin hem yapıcı, hem de yıkıcı olan duyguları var.

Bunları teşhis etmek ve yıkıcı olan duygularımızı değiştirmek için de yapıcı olan duygularımızı kullanacağız. Onlar bizim için hem motive edici hem de onarıcı bir faktör rol oynayacaklar. Mutlaka hayatın içinde yaşantılar bize bazı şeyler öğretiyor. Bazı mesajlar alıyoruz, bazı duyguları sınıflandırmaya başlıyoruz. Bu duygular kötü, bu duygular iyi. Bunları söyleyeyim, bunları söylemeyeyim. Bunları yapayım, yapmayayım. Küçüklüğümüzde öğrendiğimiz her şey bugün için doğru değil. O yüzden bazı şeyler değişebilir ve değişecek tek bir güç var. Her zaman size bunu söyleyeceğim, kendi içiniz. Siziniz değişebilecek olan.

Bir başkasını değiştirmek adına hareket ettiğinizde ne yapıyorsunuz? Eşinizi değiştirmeye çalışıyorsunuz, çocuğunuzu değiştirmeye çalışıyorsunuz. Niye benim gibi düşünmüyor? Niye benim hedeflerime yönelmiyor. Bizim istediklerimiz sanki onların istekleriymiş gibi hareket

etmeye çalışıyoruz. Geçenlerde ben bir dershanede “Neden çocuğum ders çalışmıyor?” diye bir seminere katıldım. Velilerimizde şunu gördüm. Aynen şu cümleler kullanıldı. Benim varamadığım hedeflerime çocuğum varsın. İnanın tam anlamıyla buydu. Acaba bizim çocuğumuzun gerçekten kendisi mi bu hedeflere varmak istiyor. Bizim çocuğumuz o hedeflere istekli mi? Bizim varamadığımız hedeflerin sorumluluğunu neden çocuğumuz alıyor.

Kendi duygusal karmaşıklığımız, kendi düşüncelerimiz nasıl zaman zaman yıkıcı olabiliyor fark ediyorsunuz. Hem de o kadar iyi niyetle yaklaşılmasına rağmen. Ben çocuğum için bunları yapıyorum dememi-ze rağmen, zaman zaman yıkıcı olabildiklerini görüyoruz.

Bir başka başlık olarak nesnellik dedik, öz bilinç içinde. Aklımız, mantığımız önemli, ama mantığımız kadar duygularımız da önemli. Onları gözardı edemiyoruz. Hemen kanılara varıyoruz, hemen yargılara varıyoruz, hemen görüntüsel değerlendirmelere giriyoruz. Beş N, bir K’yı yapamıyoruz. Peki, Neden, Nasıl, Niçin sorularını sormalıyız. Cevaplarını almamız. Biz işleri her şeyi belli formüllere oturtarak, belirli haplar yutarak, belirli haplarla çözmeye çalışıyoruz. Bunun emeğini ve çabasını sarf etme gayretinde değiliz. Öncelikli olarak bir kere başımızdaki varolan durumu ya da olayı iyice incelememiz gerekiyor. Ya da bir ilişkiye yönelik olarak, ötekine yönelmek bu arada çok kolay. Senin yüzünden oldu, senden oldu, sen yaptın, sistem, okul bir sürü şey üretebiliriz, ama ben ne yapıyorum dememiz gerekiyor. Ben nasıl etkileniyorum? Ya da karşımızdakinden aldıklarımızla ilgili olarak, onu da sorgulamamız gerekiyor. Bazı şeyleri öğrenmemiz gerekiyor.

Özellikle kadınlar daha yoğun yaşıyorlar, bir sendrom var duydu-nuz mu? Sindrella sendromu, içinizde hikâyeyi herhalde bilmeyen yok-tur. Sindrella ne yapar? Bir peri gelir, balkabağı güzel bir arabaya dönüşür, fareler güzel atlar olur, güzel bir elbise giyer, yakışıklı prensi-

nin kucağına koşar. Biz hayatımızda hep böyle periler bekliyoruz. Bir yerde bu var, bir gün gelecek, bir gün bir şeyler olacak. Ama ne olacak? Nasıl olacak? Biz bunu nereden bekliyoruz? Kadınların aslında en büyük baş belası bu Sindrella kompleksi. Bu hakikaten ciddi bir sendrom ve bunu internette araştırırsanız, Sindrella sendromu diye bir kitap var ve çok güzel tavsiye ederim.

SALONDAN- Bu konudaki tartışma konumuz Sindrella sendromu.

AYLİN ÇEVİK- Çok güzel, aslında yavaş yavaş erkekler de buna yönelmeye başladılar diye düşünüyorum. Onlar da beklentiler içindeler, onlar da belki de, bu işin esprisi, duygularına bakmayı çok fazla bilmiyorlar. Bizim toplumumuzda duyguları ifade etmek, duygulara bakmak çok onaylanan, çok kabul edilen bir durum değil. Ama duygulara bakmak kötü bir şey değil.

SALONDAN- Hanımları bu sendroma iten nedir?

AYLİN ÇEVİK- Kitabın içersinde çok güzel bölümler var. Bunun örnekleri bunu iten ne? Bir kere kadının konumunun toplumlardaki işleyişinden de biraz kaynaklanıyor. Çok fazla şeyle mücadele etmek zorunda kalmak, kendini iyi hissetmemek, güçsüz hissetmek noktasında, bir şeyler olsun beklentisi çok fazla. Aslında bu bir yorgunluk.

SALONDAN- Sistem ve toplum kişileri o anlamda etkiliyor. Sizin kendinizi de tek başına düzeltmeye çalışmanız da bu işi hallediyor mu?

AYLİN ÇEVİK- Etkiliyor, ne olursa olsun etkiliyor. Bakın etkilememesini asla tartışmıyoruz, ama bunların varlığıyla, bunların esiri olmuyoruz. Bu zor durumdan çıkmak lazım, bu anlamda bunu kullanıyorum. Bu etkiyi yaşıyor olmamız, bu etkiyi devam ettirmemiz anlamına gelmiyor. Bir yerde kendimizi bunlardan kurtarmamız gerekiyor, yenilememiz gerekiyor, bunun yolu da eğitimden geçecek ve insanların kendilerine bakabilmesinden geçecek. Bu cesareti toplamamız gereki-

yor. Bu biraz da bize kolay geliyor, bu çok kolay. Anlık olarak aslında bizi teselli ediyor veya başka yaptığımız şeyler. Öncelikli olarak kendi gücümüzü toparlamamız, kendi iç dinamiklerimize bakmamız gerekiyor. O zaman değişimi sağlayabiliriz.

SALONDAN- Çevre değişmeden kendisini değiştiren bir insan tanıyordunuz? Çevresini değiştirmeden huyunu değiştirebilen insan var mı?

AYLİN ÇEVİK- Onu ne anlamda sordunuz. Sizin kafanızda belirli bir görüntü var mı? Bir şey var mı? Ya da anladığım kadarıyla oturmayan bir şey var.

SALONDAN- Duygusal zekâ olsun, empati olsun karşısındaki duyguyu anlayıp, anlayamamak, tanıyıp tanıyamamak gibi hususlar var.

AYLİN ÇEVİK- İsteğe bağlı, istek önemli. Birinci planda bu gerekiyor. İstek önemli ve bu isteğinizle birlikte o motivasyonu sağladığımızda bunun yollarını mutlaka buluyorsunuz. Tabii ki, Ayşe ya da Fatma veya Ali gibi size bir örnek sunamayacağım, ama bugün için bakıyoruz terapiye gelen insanlar zaman zaman bazı duygularıyla ilgili sıkıntıları yaşadıklarında; o duygularıyla onları barıştırdığımız zaman ilişkilerinin, hayatlarının çok farklılaşabildiklerini görebiliyorlar. Bu kazanımı bu farkındalığı insanlar kendi yaşıyorlar. Siz sadece yönlendirici olabiliyorsunuz veya kişisel eğitimlerde bunu görebiliyorsunuz.

SALONDAN- Ben çevremde hiçbir insanın değişebildiğini görmedim. Bu insanın eskiden tarzı yapısı neyse bir yerde o şekilde devam ediyor.

AYLİN ÇEVİK- Değişebilmeyi istemek önemli. Tekrar söylüyorum, isteği olmadığı bir noktada, bir insanı değiştirmeniz zaten söz konusu olmayacaktır. Bu isteğe bağlı, bu isteği duymak gerekiyor. İnsanları zorla değiştirmek diye bir şey zaten söz konusu olamaz.

SALONDAN- Aslında bana herkes iyiyi, güzeli ister gibi geliyor.

AYLİN ÇEVİK- Eğer o bilinçte değilse, istemeyecektir. Bu aldıklarıyla da ilgili, sonuçta insanlar dünyayı nasıl görüyorlarsa, -bunu şöyle ifade edelim. Batman’da biliyorsunuz kadınların intihar vakaları su yüzüne çıkmaya başladı. Orada ki intihar vakalarıyla ilgili Amerika’da, Fransa’da ve Türkiye’de yapılan üç kollu bir çalışma vardı. Ben o çalışmanın içinde yer alıyorum. İntiharı denemiş veya intihar etme eğilimli kadın ya da erkeklerle çalıştık. Bu çalımalardan biri de profil oluşturması açısından Batman’da oldu.

Evlere televizyon girdi, bakın şuradan gireceğim. Ne oldu, insanlar yeni hayatlar, yeni durumlar görmeye başladılar. Kapasiteniz buna uygun değilse, o alıcılığınız yoksa siz bu aldıklarınızı başka bir yere taşıyorsunuz. Bu taşıdığınız yerde de kendinizi yıkıcı bir duruma getirebiliyorsunuz. Bu yüzden de insanların o donanımı, isteği sağlamıyor, birçok faktörün de birarada olması gerekiyor. Kişinin kendi iç dinamiklerinin çok önemli olduğunu söylemeliyiz. Bir insan istemezse, bu farkındalığı yaşamazsa değişmeyecektir. Türkiye’de de bu farkındalığı yaşayan bunu isteyen insan sayısı gittikçe artıyor, ama az. Bu gerçeklik o zaman bu toplumda bu kadar konuşulur olmazdı. Bunlar eğitim konusu olmaz, farklı noktalarda farklı kavramlarla bugün çalışıyor olurduk. Bunlar ihtiyaç ki, şu anda bunların üzerinde çalışıyoruz. Bunlar bizim toplumumuzun duygusal zekâsı, kapasitesi de düşük.

GÖKHAN NAMLIOĞLU- Aslında ben beyefendinin dediği şeyi, yanlış anlamayın, aktarmak gibi bir niyetim yok, belki sormak istediği buydu. Değilse de ben bunu sormak istiyorum. Demek istediğim şey şu: Alkolik bir insan, alkolik arkadaşlarını bırakmadan alkolü bırakabilir mi?

AYLİN ÇEVİK- Alkolü bırakmayı isterse, alkolik arkadaşlarını da bırakır.

GÖKHAN NAMLIOĞLU- Ama onları bırakmadan alkolü bırakmak mümkün mü? Bu arkadaşlarını çok seviyor.

AYLİN ÇEVİK- Bu çok özel spesifik bir konu, apayrı bir konu.

SALONDAN- Verilen cevap o kadar net ki, başka açıklaması yok zaten.

SALONDAN- O zaman çevreyle ilişkileri denildiği zaman...

GÖKHAN NAMLIOĞLU- Evet o zaman benim gelmek istediğim nokta, sadece biraz...

SALONDAN- Pardon, bir şey söyleyeyim, eşini de mi değiştirecek?

AYLİN ÇEVİK- Şimdi bakın, eşim düzelmiyor dediğiniz noktada zaten siz olayı kendinizden çıkarıp öteki üzerinden işlemeye başlıyorsunuz. Orada iş kopuyor. Biz burada kendimizden bahsediyoruz. Ne yaşıyoruz biliyor musunuz? Bunlar çok güzel, çok hoşuma gitti. Kendi kendimizle kavgamız başlıyor. Biz kabahatli değiliz ki, haklısınız, ama sonuçta aslında gene dönüyoruz geliyoruz aynı noktaya. Her şey kendimizde. Eşinizi değiştiremezsiniz, ama siz eşinizi değiştirmek isteme kararına sahip olursanız eşinizi bırakabilirsiniz. Buda sizin hakkınız. Buna bir şey diyemem.

SALONDAN- Efendim, bu çok basit bir cevap. Şöyle söyleyeyim: Bu kadar kolay değil, çoluk çocuğun varsa, çevren varsa. Ben seni boşuyorum deyip de bu işi çözmek diye bir şeyin o kadar kolay olacağını sanmıyorum. Hatta mahkemeye gidiyorsun, o bile sana soruyor. Hâkim boşamıyor, siz gidin ikiniz anlaşın diyor.

AYLİN ÇEVİK- Çünkü evlilikler toplumsal olgulardır. Bireylerden çıkmıştır, aile toplumun bir parçasıdır. Birey gibi bakmazlar, bireyin talepleri ve istekleri noktasında bakılmaz. Siz bir birey olarak kendi adınıza orada varolup, olmama kararını verebilirsiniz. Ne kadar zor, ne

kadar bu sizin oradaki bakış açınıza bağlı. Bunu genelleyemeyiz.

SALONDAN- Genelleyemeyiz, hemen bir ileri adım daha atıyorum. Çocuğumla da böyle bir problemim var ve çocuğum bu konuda suçlu. Evet, onu düşünüyorum, ne yapacağım? Çocuğumu mu alacağım?

SALONDAN- Ben kendimden bir örnek vermek istiyorum. Üniversite çağlarına kadar özellikle annemle çok farklı şekilde çatışyorduk. Hep ben, beni anlamıyorlar, neden anlamıyorlar? Bu kadar net ve aleniyken niye olaylara böyle bakmıyorlar diye bayağı üzülyordum. Sonra bir süre sonra, yaşadığım şeyleri onların açısından düşünmeye başladım. Acaba onlar olayı nasıl algılıyor da böyle tepki veriyorlar diye ve kendi davranışlarının üzerinde biraz düşünmeye başladım. Sonra gördüm ki, aslında ben kendimi çok doğru ifade edemiyorum ya da onların nasıl anladığını düşünüp o şekilde aktaramıyorum. Gerçi yaş da 40'lara yaklaşınca geçen süreçteki deneyimlerin de etkisi mi bilemiyorum. Onların nasıl anlayabileceğini düşünerek aktarıyorum ve sorunları büyük ölçüde çözdüğümü düşünüyorum. En azından eski sıkıntıları yaşamıyorum.

AYLİN ÇEVİK- Bir de şöyle bir şey var. Biz kendi bakış açımızla doğal olarak olayların içinde var oluyoruz. Şunu unutmamalıyım. Herkesin kendi kapasitesi farklı, bakış açısı farklı, iyi ya da doğrusu, kötüsü farklı. Bu da bir gerçek. Bu farklılıkları kabullenerek hayatın içinde birbirimizle ilişki içinde olabileceğiz. Farklı düşünebiliriz, farklı yaşayabiliriz, farklı duyumsayabiliriz, farklı algılayabiliriz.

Duygusal zekânın en önemli noktalarından biri de bu farklılıkları kavrayabilmek, anlayabilmeye çalışmaktan geçiyor, kişi açısından baktığımızda. Bunu çözeceğim diye kendimizi bu kadar yormanın anlamı yok.

Her şeye gücümüz yetmeyebilir, Bir de bunu görmek lazım. Başka neler var? Kendini ifade etme yeteneğimiz. Hep ifade ettiğimiz gibi,

fikirlerimizi başkalarına incitmeden söyleyebilmemiz. En doğru fikir bende değil, en mükemmel ben değilim bir kere bunu görmek lazım. Ben dilini kullanabilmeliyiz. Ben böyle hissediyorum, böyle yaşıyorum. Genel de doğru da yok. Biz hep haplar istiyoruz, burada bunu fark ediyorum. Niye farklı şeyler söylüyorsunuz, farklı noktalara gidiyor. Çok açık uçlu bırakılıyor. Evet böyle olmalı. Bunu sınırlarsam, size duygusal zekânın sınırsızlığını gösteremem. En önemli konulardan biri bu.

İlla herkesin, her dediğini kabul etmek zorunda değilsiniz. Hayır diyebilmeyi bilmeniz gerekiyor, en önemlisi o, kendimizi korumamız gerekiyor. Herkesin doğrusunun bizimde doğrumuz olması gerekmiyor. Önemli olan birlikte barışık yaşayabilmeyi sağlamak. Herkes birbirine düşüncesini kabul ettirmeye çalıştığında çatışmalar, kavgalar, sorunlar hiç bitmiyor. Kendimizle de olan kavgamız hiç bitmiyor. O nedenle öncelikli olarak kendimizi, ne olursa olsun her durumda ifade edebilmeliyiz. Ya komik mi kaçacak, tuhaf gelecek gibi korkularla ve kaygılarla kendimizi ifade etmeyi önemsemiyoruz. Önce kendimizi önemsemeliyiz. Biz önemli ve değerliyiz. Belki onu hissettiğimizde ve kavradığımızda biz kendimize gerekli önemi ve değeri verebiliyorsak, başkalarından da aynı değeri ve önemi alabiliyoruz. Biz kendimize yeterli derecede önem ve değer vermezsek, o zaman bunu beklemek çok mümkün değil.

Her kitap okunmak isteyebilir, ama benim seçeceğim kitap önemli. Ben neyi okumak istiyorum. Tabii ki, bu arada stres var. Duygusal zekânın içinde en önemli, hepimizin günlük yaşamında özellikle şehir hayatı içinde yaşadığımız strese baktığımız zaman da bizi nelerin zorladığını, nelerin stres yarattığını, bunlarla nasıl bir ilişki kurabileceğimizi, çözümün nerede olduğunu, ne tamamen kesip atmak bir olayı, ne de tamamen ona boyun eğmek. Aradaki dengeyi sağlayabilmemiz ve kendimizi korumamız önemli.

O yüzden de kendimizi sadece duygusal anlamda değil, fiziksel olarak da iyi beslemeliyiz. Spor yapmamızda fayda var, beslenmemiz önemli, biz bio-sosyo-psiko bir varlığız. Bu üç alanı da beslememiz gerekiyor. Bu üç alanda da kendimize iyi bakmamız gerekiyor. Peki, ne yapacağız? Kendimize yeni perspektifler ve amaçlar belirleyebiliriz. Ben bu durumda ne yapabilirim? Birinci planda yaptığımın dışına çıkmaya çalışmalıyım. Problemin altında yatan nedenleri ortaya koymalıyım. Kendimi ve diğerlerini değişim için cesaretlendirebilmeliyim. Bugün de başka bir yolla gitsem...

Size bir şey sormak istiyorum? Evde salonda hep aynı koltuğa mı oturursunuz? Hep aynı koltuğa otururum, onun dışında bir yere oturmam diyen var mı? Ya da sofrada belli bir yeriniz var mıdır? Var, güzel. İşinize hep belli bir yol güzergâhında mı gidersiniz? Eğer belli güzergâhları kullanıyorsanız, yarın değiştirin, başka bir yerden gidin. Eğer hep aynı koltuğa oturuyorsanız, bu akşam salonunuzda farklı bir koltuğa oturun. Eğer sofrada hep aynı yere oturuyorsanız, bugün farklı bir yere oturun. Eğer hep bir kapıdan giriyorsanız, farklı bir yer bulmaya çalışın. Hayatımızda en ufacak, küçücük gibi gözükən şeyler, bize bambaşka renkler getirebilir.

İLHAN EVSİZLER- Pardon, bunun üzerine bir şey söylemek istiyorum. Fevri duygularımızı doyururken veya tatmin ederken karşımızdakinin de duygularını rencide etmiş oluyoruz. Çünkü ben nereye oturuyorsam, ailenin fertleri de kendi yerlerinde oturuyorlar.

AYLİN ÇEVİK- Ne güzel, onlara da değişiklik.

İLHAN EVSİZLER- Benim onlara, siz oradan kalkın bugün ben orada oturacağım deme lüksüm yok.

AYLİN ÇEVİK- Bu bir lüks değil, beraber bunun bir anlaşmasına varabilirsiniz. Bugün başka bir şey deneyelim, sen benim koltuğuma

otur, ben senin koltuğuna oturayım ya da siz bu seferlik yere oturabilirsiniz. Hayata farklı bakmak önemli. Zorlamadan, denemek lazım. Bir deneyin bakalım, belki hiç kavga çıkmayacak. Denemekte fayda var. Örneğin, hiç izlemediğiniz bir kanalı izleyin. Bir bakın belki farklı bir şey, belki hayatın içinde farklı bir tat alacaksınız.

SALONDAN- Aynı güzergahı takip etmek, aynı koltuğa oturmak bunu hakikaten yapıyoruz. Bunu nasıl açıklıyorsunuz, bu ne gibi bir kişilik yapısıdır?

AYLİN ÇEVİK- Bunlar her zaman bizim alışkanlıklarımız. Bizim için doğru bu. Böyle olması gerektiğini düşünüyoruz. Kendimize, duygularımıza çok fazlasıyla önem vermiyoruz. Çok kolay bir yol, bildiğimiz şeyi yapıyoruz. Bilmediğimiz bir yola çıktığımızda, bazı insanlar belki düşünmeyeceksiniz, ama Beyefendi hemen kaygılandı. Benim evde ondan sonra kavga çıkar dedi. Bakın başka şeyler var.

İLHAN EVSİZLER- Yanlış algılıyorsunuz. Ben kendi duygularımı rahatlatmak için bir başkasının duygularını niçin inciteyim. Bu endişe değil gayet normal bir düşünce.

AYLİN ÇEVİK- Bu endişeyi taşıdığınızdan; anlatabiliyor muyum.

İLHAN EVSİZLER- Ben şimdi, çocuklar ben bu akşam bir söyleşiye gittim, dediler ki siz yerlerini değiştirin. Sizin yatak odanız bu, küçük kardeşinizin de bu, bir yer değiştirin bakalım...

AYLİN ÇEVİK- Yatak odası demedim, oraya varmadım.

İLHAN EVSİZLER- Efendim, değiştirin dediğiniz zaman herkesin bir odası var.

SALONDAN- Bunu söylemek mi gerekiyor? Söylemeden mi?

AYLİN ÇEVİK- Ben sadece şöyle söylemek istiyorum. Kafamızdan binbir düşünce geçiyor bu anlamda söyledim. Yol güzergâhını değiştiri-

relim dediğimizde birkaç kişi, eyvah ben de ya kaybolursam, ya işe geç kalırsam, ya ben orayı tam bilmiyorum ki, gibi bir sürü soru ve düşünceyle kendimizi bırakıyoruz.

Kaygılarımız başlıyor, endişelerimiz başlıyor. Başkalarını incitmeyi çok istemiyoruz, incitebileceğimizi düşünüyoruz, ama eğer ben kendim için iyi bir şey yapıyorsam, başkalarının da bundan faydalanacağını unutmamalıyım. Belki ilk başta küçük tepkiler alabilirim, bu da çok sorun değil, ama beni mutlu ve iyi görürlerse eminim onlar da bu değişimlere açık olacaklardır. Daha ağırlıklı olarak bu değişimleri gerçekleştirmememizin en temel sebeplerinden biri kaygılarımız. Değişime olan kaygımız. Değişim bize yeni roller, yeni davranışlar, yeni duygular açacak, onları karşılamak zaman zaman bizi ürkütebiliyor. Bu konuda yeterince deneyime ve bilgiye sahip olmadığımız da bir gerçek.

SALONDAN- Tam tersi bir durumda, bir yaptığını bir daha yapmamak. Bir gittiğin yere bir daha gitmemek. Orada bir tatminsizlik mi var?

AYLİN ÇEVİK- Tabii ki, her şeyin aşırısında olduğu gibi, bir şeyin tadına varmak, anlamını anlamak varken, her zaman için bunları yapmakta fayda var. Soru sormak gerekiyor. Bazen yaptığımız değişimlerle ilgili insanların neler hissettiklerini, nasıl yaşadıklarını görmek de bize ayrıca bir bilgi verebilir.

Sonuçta onlara sorabiliriz, o iletişimi sağlayabiliriz, konuşabiliriz. Biz konuşabilen varlıklarız. Hiçbir şey için tedirgin olmamız gerekmez, sonuçta eğer karşımızdaki insan bir sıkıntı yaşıyorsa, onun da o sıkıntısını ifade etme özgürlüğü var. Bizim de onu duyma ve ortak bir karar verebilme sürecimiz başlayacaktır. Her şeyin yolu iletişimden geçecek. Tabii ki bütün bu değişimleri kendi kendimize de zaman zaman şöyle bir mesafeden bakıp, gözlemlememiz gerekiyor. Ne oluyor? Ne olmakta? Neler yapabilirim diye?

Diğer bir yönü neydi? Özyönetimdi. Burada ne var, duygularımızı yönetmekten bahsediyoruz. Burada neler var? Öz denetimi gerçekleştirmek için neler yapabiliriz? Bir kere fevri ve kontrolsüz hareketlerimizi, kontrol ve gözlem altına almakta fayda var. Zaman zaman hiç düşünmeden ani tepkiler verebiliyoruz. Bu özellikle trafikte giderken çok fazlasıyla rastladığımız, insanların birbirine en ufacık bir kaşını kaldırdığında olay olduğu, noktasına vardıkları denetimsiz tutumlarla gerçekleşebiliyor. Zaman zaman çok anlık düşünüyoruz. Kısa vadeli düşünüyoruz. Aslında demin ifade ettiğiniz nokta burada, biraz daha uzun vadeli düşünmek, biraz daha zaman geçirmek, çaba sarf etmek önemli oluyor. Sabırlı olmak önemli. Bakın, "Masetta" diye İspanyol bir film vardı, o filmi çok beğenmiştim, filmde çok güzel bir şey anlatıyor. Bir at terbiyecisi var. Atlar niçin terbiye edilir? At deyince aklınıza ne geliyor? Koşmak. Fakat bu at terbiyecisi bu atlara ritmik yürümeyi öğretiyor. Dünyanın en zor şeyiymiş. Bir ata ritmik yürümeyi öğretmek, sabır. Bazı amaçlarla hedefler noktasında sabır gerekiyor. Yine İbrahim Bey ve Kuran'ın Çocukları diye bir Fransız filmi vardı. Fransa'da bir Yahudi çocukla, Müslüman bir bakkalın ilişkisini anlatıyor. İbrahim bey çocuğa diyor ki: "*Hayatta bir tek şey öğrendim, yavaş olmayı. Hayatı sindire sindire yaşayacaksınız. Anın tadına varacaksınız.*" Biz bazı şeyleri zaman içinde o kadar hızlı tüketiyoruz ki, onun tadına varamıyoruz. O tada varabilme ihtiyacımızı da gidermemiz gerekiyor.

Tabii zaman zaman sağlıklı bazı değişimleri yaratabilmek için planlar yapmamız gerekiyor. Buradaki amacımız "Her şeyde hadi şimdi değiştiriyorum," değil. Kimseyi yok saymadan, hayatımızdaki her şeyde planlı, programlı ve iletişim içinde değişim gerçekleştirebiliriz. Toplum olarak buna çok yakınız, bu çok da güzel bir özelliğimiz. Zaman zaman mizah yönümüzü kullanabiliriz. Bazen çok kızdığımız biriyle ilgili kafamızda bazı görüntüler oluşturabiliriz. Karikatürize edebiliriz, buna kimse bir şey diyemez. Bu sizin beyniniz, sizin özgürlüğünüz, sonuçta

oradaki stresinizi, kızgınlığınızı, öfkenizi azaltarak sağlıklı çıkmasını da sağlayabiliriz. Özellikle zor durumlarda mizahi yönümüzü kullanmakta fayda var. Bazen en zor koşullarda bile, bazı hedeflere varabilecek şeyleri yaratabiliriz.

Özgüvenimiz çok önemli. İnisiyatif kullanmamız gerekiyor. İç kaynaklarımızı iyi değerlendirmemiz gerekiyor. Kararlarımı kendim verebilirim. Kararlarımı verebilir ve bunları ifade edebilirim, bunları değerlendirebilirim. Tabii ki, değerlendirmelere açık olun, ama sizin için iyi olan şeyleri de yapın. İyi olduğuna inandığınız şeyleri de yapın diyoruz. Onları yapmazsanız içinizde hep ukde kalır. Mutlaka yapmak istediğiniz bir şeyler, bazı şeyler deneyerek öğrenilir. Bazı değişimler ancak yaşanır, illa her yaşadığınız deneyim, her değişimin size sonsuz bir mutluluk getireceği gibi bir iddiamız yok, ama denememiz gerekiyor. Deneyerek ancak kendimiz için iyi ve doğru olanı bulabiliriz. Bu yüzden de deneme cesaretini göstermemiz gerekiyor, bu da bizim özgüvenimizi kuvvetlendirecek şeylerdir.

Kendimize hata yapma izni vermemiz gerekiyor. Hiçbir şey hatasız değil, tabii ki hatalar olabilir. Bazen birini kırabilirim, hayatın içinde aman biri üzülmesin, aman kırılmasın, aman bir şey yapmasın derken, bu kemikleri kırılan hassas insanlara döneriz. O zaman hiçbir şeye dokunamayız, hiçbir şey yapamayız. Bazen birinin üzülmesi sizin yüzünüzden değildir, o onunla ilgilidir. Çoğu zaman kendi iç dinamiğiyle ilgilidir. Kendimiz için iyi olanı yapmaktan bu bizi alıkoymamalı. Bu da ancak özgüvenle olabilir.

Uyum sağlama yeteneğimizi geliştirmemiz gerekiyor. Yeni fikirler, değişimler, yeni işler. İş konusunda hep toplumumuz şöyle bakar: Aferin 20 yıldır buradasın. İyi de olabilir, ama bu her zaman iyi olacağı anlamına gelmez. Gerektiğinde değişimlere açık olmamız gerekiyor. Ev değiştirmekten korkarız, mahalle değiştirmekten korkarız. Yeni insanlar,

yeni hayatlar çünkü, zaman içinde birbirimizi tüketir hale geliyoruz. Hep aynı yüzler ve aynı simalar, aynı durumlar ve olaylarla. O yüzden de farklılıklara yelken açmak hiç de kötü bir şey değil. Yapabiliyorsak, böyle bir fırsatımız varsa, bu fırsatları değerlendirmekte fayda var.

SALONDAN- Benim kişisel bir problemim var, bunun sizinle paylaşmak istiyorum. İnsanlara karşı çok olumlu bir insan olduğumu düşünürüm, ama bir insandan hani derler ya, bir sefer gıcık kaptım mı diye bir şey vardır. Bir insandan bir sefer gıcık kaptım mı, o insan artık benim için biter. Aynı ortamda aldığı nefes bile benim zoruma gider. Böyle kötü bir yönüm var.

AYLİN ÇEVİK- Ne güzel, bunu görmeniz de önemli. Bunu görüyor olmakla birlikte sorunuz ne?

SALONDAN- Aslında değiştirmek için, kötü olduğunu da biliyorum, bu kesinlikle güzel bir şey değil. Değiştirmek için bir şeyler yapıyorum, diyorum ki biraz daha ılımlı olmam gerekiyor, adamı bozmamam gerekiyor. Ama söylediği her şeyi her kötü sözü pat diye suratına yapıştırdım. Böyle kötü yönüm var, bunu değiştirmek istiyorum. Ama çözüm yok.

AYLİN ÇEVİK- Çözüm yok derken, tabii bu hemen anında formüle edilebilecek bir durum değil. Ne güzel, bunu paylaşabilme cesaretinizin olması önemli. Belki kendinize bakmalısınız. Sizi neler kızdırıyor? Nelere tahammül edemediniz? Burada onu paylaşmak anlamında söylemiyorum. Bir kere kendinizi gözlemleyin, ortaya neler çıkacak. Sizi neler sıkıyor? Sizin ifadenizle, sizi neler gıcık ediyor.

SALONDAN- Bunun çözümünü de buldum. Bunun çözümü ne? Bunun çözümü eğer o insandan neden nefret ettiysem, neden gıcık aldıysam, bunu açık seçik onunla paylaşmam gerekiyor. Bunu çok iyi biliyorum.

AYLİN ÇEVİK- Peki, bunu paylaşırken, karşınızdaki insanın iznini alıyor musunuz?

SALONDAN- İşte problem burada. Bunu paylaşacak cesareti kendimde bulamıyorum.

AYLİN ÇEVİK- Anlaşıldı, evet o da başka bir noktadan çıkıyor. Farklı biçimde kendini gösteriyor. Bir gün kendinizce bir paylaşma kararı alın. *“Yarın şu arkadaşımınla şunu paylaşacağım. Bende yaşadığı sıkıntı bu deyin.”* Bakın bakalım neler olacak, bir deneyin, bir yola çıkın. Her şey denemekten başlayacak.

Ama onun iznini alarak yapın. Bazen insanlar karşımıza şöyle gelir. Bir dakika yahu, bir dakikamı alacağım. O insana şunu sorun, *“Gerçekten bir dakika mı?”* Hani izin almak vardır ya, siz de önce gidin iznini alın. Ben seninle bir şey paylaşmak istiyorum. Bunu seninle paylaşma iznim var mı? Önce o kişi sizi bu alana açsın. İzni tanıyın, sizin de o zaman bu paylaşımı yapmanız kolaylaşacaktır. Ondan sonra onun duygusunu sorun, ne hissettiğini ve siz kendi duygunuza bakın ne hissediyorsunuz? Gerçekten düşündüğünüzden farklı bir şey mi oldu? Düşündüğünüz gibi mi oldu? Neler değişmesi gerekti? Bazı şeyler deneyimleyerek öğrenilir. Hepimizin kapasiteleri, potansiyelleri, algıları farklı. Bir de farklılıkları kabullenebilmemiz gerekir. Gerçekten en temel sorumuz bu. Farklılıkları kabullenmek, hepimiz farklı ailelerden geliyoruz, farklı yetiştirildik ve farklı kültüre sahibiz.

Bazen bir kuşa bile ne kadar farklı bakabiliyoruz.

İSMAİL TUNCA- Ben de size bir şey sormak istiyorum. Bir şeyler konuştuk, değiştirme kararlarıyla ilgili, şunu yapalım, doğru olanı bu gibi, katılıyorum. Çok büyük değişiklik demeyeyim de, toplumda bir şey var. Herkes karşılaştığımız herkesi kenara çekin konuşun diyecektir örneğin sigara konusunda. Sigara şöyle kötüdür, böyle iyidir vesaire,

herkes konuyu bilir, ama bırakmak konusuna gelince çok ister, ama bırakmaz. Belki de 60 milyon kişinin, 40 milyonu böyledir. Çoğunluğumuz sigara içiyoruz.

AYLİN ÇEVİK- Sorunuz bunun nedeni mi?

İSMAİL TUNCA- Burada insan nasıl oluyor, kötü olduğunu biliyor, bırakmaya da karar verdi, bir sürü şeyi yapmak istediğim zaman yapıyorum. Peki, sigarayı niye bırakmıyorum. Burada başka bir bakış açısı mı var veya sizin tutumunuzu, en azından bunu merak ediyorum.

AYLİN ÇEVİK- Bu karmaşık bir yapı aslında. Birincisi şu var: Bilmek, biliyor olmak tek başına farkındalığı getirmiyor. Bu bir bilgi, sigara zararlıdır. Bunu hepimiz biliyoruz, paketlerde yazıyor. Bu benim için içselleştirdiğim bir bilgi mi? Benim farkında olduğum, benim alıp kullanabileceğim bir bilgi mi? Bu konuda da seçiciyiz, birincisi bu. Ben sigarayla ne yapıyorum, insan kederlendiğinde de içiyor, neşelendiğinde de içiyor, o onun yaşamının varlığının bir parçası haline geliyor. Sigarayla aslında bütünleşiyor. Onunla bütün duygularını yaşıyor, neredeyse duygusunu ifade ediyor.

Bir diğer konu, öğrenmekle ilgili bir sorun. Tek başına sigara sağlığa zararlı, bırakmalıyım fikri, bir kere benim buna inanmam gerekiyor. Benim için zararlı olduğuna inanmam gerekiyor. Bazen de çok kabul etmesek de zararını çok önemsemiyoruz. O anki yaşadığımız hissiyat bize daha iyi geliyor ve onu seçiyoruz; bu bir seçim.

SALONDAN- Üzerinde yazıyor “cinsel hayatı öldürür.”

AYLİN ÇEVİK- O şeyleri görmemek için değil mi? Bu kadar uyarılar ve saire var, ama bunun yanında da hâlâ sigarayı cezbedici hale getiren o kadar çok faktör var ki, hâlâ Türkiye’de birçok yerde rahatlıkla sigara içebiliyoruz. Hâlâ reklâmlarda, dizilerde bazı karakterler var onlara kapılıveriyoruz. Bize ne kadar çekici ve karizmatik geliyor. Sigaraya

yüklediğimiz, öğrenme dediğim bu anlamlar farklı. Hayatımızdaki eşleşme sigarayla sadece biyolojik değil. Sigara karizma, sigara mutluluk, sigara keder, yas tutmak gibi.

İSMAİL TUNCA- Ben sadece bir örnek verdim. Başka şeyler de var.

AYLİN ÇEVİK- Bunun gibi bizim olaya yüklediğimiz anlamlara bakacaksınız. Sadece bilgi yeterli değil. Siz nasıl bakıyorsunuz? Sizin için onun anlamı nedir? Önce sizin için o şeyin anlamını değiştirmeniz gerekiyor. O hissettiğiniz, tat aldığınız bir duygu var ya, veya öyle düşünüyorum. Onu nerede, başka yerlerde alabilirsiniz, ona bakacaksınız. “Sigara sağlığa zararlı” biyolojik bir şey, ama bu tek başına bırakmamıza yetecek bir güç değil. Sigarayı örnek verdiğiniz için veriyorum. Aynı şey başka şeylerde de önemli. Sizin orada aldığınız bir yarar var, bir fayda var. Bir faydadan söz ediyoruz.

Ben aile içi şiddet kampanyasında aktif olarak çalışıyorum. Ve hep şunu söyledim. Sadece şiddeti yapana değil, şiddeti görene de bakın. Orada bir fayda var. Oradaki fayda ne kadar acı değil mi? Nasıl bir fayda var biliyor musunuz? Ben bunu hak ediyorum. Şiddeti uygulayan kadar, şiddeti alanın da kendisini sorgulaması çok önemli. Son kertede olumsuz da olsa, hayatın içinde çok temel bir yönümüz var.

Kabulünü hissetmiyorsunuz, hemen en ilkel noktaya gidiyoruz, en temel ihtiyacımıza; varlığımızın kabul görmediği bir yere tahammül edemiyoruz, çünkü kendimizi risk altında görüyoruz. Yanımızda biri olduğunda ne kadar güzel, onunla sohbetini bildiğimiz, tanıdığımız bir insanla oraya rahat rahat çıkıyoruz. Her şeyin temelinde bu var. En kötüyü bile yaşasak, bu bizim varlığımıza yönelik bir uyaransa, varlığımızı bize hissettiriyorsa, bunu kabul ediyoruz. Bunun adı dayak bile olsa. Bazen çocuklar “Kaşınırlar”, illa hani sonunda dayak istiyorsun gibi. Bunun altında şu var, çünkü dikkati böyle çekiyor ve bunu yapmayı öğreniyor. Hayatı boyunca da bunu sürdürüyor. Bu kadar ilkel bir

ihtiyacımızdan bahsediyorum. Her birimizin varlığımızın kabulüne ihtiyacımız var, yoksa yaşayamayız.

Minnesota Üniversitesi'nde 18 üniversite öğrencisiyle 1972 yılında, Minana bir test yapıyor. Bütün uyaranlarını kesinlikle hiçbir uyaran almayacakları şekilde bir odaya kapatıyorlar. Dokunma duygusu yok, görme yok, işitme yok, hiçbir şey yok. Beşi delirme vaziyetine geliyor. Hemen o sene, bu gerçek bir olaydır, çalışma iptal ediliyor. Beni onaylamayan, benim varlığımı kabul etmeyen her şey beni panik ediyor.

SALONDAN- Bunu diyen kişiler de aynı durumda, niye onu düşünmüyoruz? Herkes sizinle aynı durumda,

AYLİN ÇEVİK- Tanımıyoruz çünkü, güven duygusunu da yaşayamamız lazım. Bunu deneyin, hem de yakınınıza yapın. Onları hiç bilmedikleri bir odaya götürün. Hemen bir yere yaslanma gereği hissedeceklerdir. Bir dayanma gibi ben varım. Buradayım, kendime yaptığım şu hareket bile benim varlığımın işareti. Benim varlığım çünkü çok önemli. Ölüm ve yaşam. En temel iki duygu.

Irvin Yalom çok ünlü bir Amerikalı psikologdur, hatta kitapları var. Belki bir yerlerden duymuşsunuzdur, üç temel korkudan söz eder: Ölüm, kendin olma, özgür olma. İnsanlar bu üç tür duygudan korkunç korkarlar. Tuhaf, o yüzden de bizim bu yetkinliklerimizi ve kapasitelerimizi geliştirmemiz çok önemli. Farklı kanallar bulmamız gerekiyor. Bir ara bir film vardı.

Ben filmleri çok severim, bu güzel yanlarını alırım. "Her şey daha iyi olacak." Jack Nicholson'ın bir filminde Michelle Pfeiffer da vardı. Michelle Pfeiffer'ın oynadığı kadının, çocuğu astımlı, sürekli olarak acile götürüyorlar. Acilde astım krizleri geçiriyor. Derken bir beyefendi de ona yardımcı oluyor. Diyor ki, "Bunun tedavisi var." Çocuk gerçekten de altı aylık süre içerisinde tedavi ediliyor. Anne birdenbire içine kapa-

nıyor, siyahlara bürünüyor, dışarı çıkmak istemiyor, işe gitmek istemiyor. Kadının annesi delirmek üzere, diyor ki: “Yahu oğlun da iyileşti, her şey tamam güzel, seni seven de bir adam var. Senin derdin nedir?” Kadının cevabı şu oluyor: “*Ben oğlum iyileştikten sonra ne yapacağımı bilemedim.*” Bu insanı depresyona sokuyor.

SALONDAN- “Bolluk ve Yokluk” filminde olduğu gibi, savaş zamanında çok zordalar ama mutlular; bir amaçları var.

AYLİN ÇEVİK- Tabii, bir kanaldan beslenmek, hayatın içinde tek bir kanal. Evet hayatında farkı kanal, işiniz olsun, evet güzel bir eviniz, aileniz olsun, arkadaşlarınız olsun, ama tek bir kanala yönelmeyin. Hayatta tek çocuğum var, hayatta tek eşim var, hayatta tek işim var, bunlar doğru kanallar değil. Tek bir kanala yönelmek doğru bir davranış biçimi değil. Bu yüzden hem erkeklerde, hem kadınlarda bunların hepsini zaman zaman görebiliyoruz. Devam edelim isterseniz.

Tabii ki, hayatımızın içinde problemler var. Problemleri doğru çözebilmeyi bilmek, probleme doğru yaklaşmayı bilmek gerekiyor. Her zaman hayatımızda sorunlar olacak. Engeller olacak, kendimiz olmak istediğimizde, ama onlara doğru yaklaştığımızda bunları çözebilme imkânımız olacaktır. Mevcut problemi tam ve net algılamalıyız. Tanımlamamız gerekiyor. Biz kendimizi çok genel geçer yargılarla ifade ediyoruz. Probleme tam doğru yaklaşmıyoruz. Bu noktada problemin çözümü de bizim için o kadar kolay, yakın olmamış oluyor. Probleme nasıl bakarsak, çözüm de bize öyle geliyor. Bu yüzden de mümkün olabildiğince problemi farklı açılardan görmeliyiz. Çözüm için de farklı olasılıklar üretebilmeliyiz. Tek bir çözüm yoktur. Tek bir doğru yoktur. Becerimiz ve kapasitemiz var. Becerimizin ve kapasitemizin yetmediği bir yola ve yönteme girmenin de anlamı yok. Bu bizi tüketmekten başka işe yaramaz.

Örneğin, deprem döneminde kurtarma çalışması yapan, insanlarla

çalıştım. Onlara grup çalışması yaptık, kurtarmaya gitmeden önce fark ettik ki, içlerinden üç kişi aslında karanlık korkusu olan insanlar. Bakın önce, “Ne cengaver insanlar deniyor.” Halbuki bana göre ne akılsız insanlar. Neden diyeceksiniz? Karanlık korkusu olan bir insan, dibe girecek. Bakın ben gördüm, siz gerekirse o köpeğin girdiği yere giriyorsunuz. Her an bir yerler çökebilir, yaşamınızı risk altına alıyorsunuz, ama bilinçli bir risk oluyor. Hesaplıyorsunuz, bir de orada karanlıktan korkan insanlar olduğu zaman ne olacak? Haydi orada panik atak geçirecek, biraz ilerlediği anda şimdi bir kişiyi daha kurtarmak gerekiyor. Bu akıl kâr mıdır? Bu hesaplı, planlı bir şey midir? Cengaverlik yapıp gidiyorum, buradaki amaç kendimi vereceğim, ne olursa olsun gideceğim. Buradaki amaç bu değil. Sağlıklı kararlar vermek, kapasitemizin ve gücümüzün yettiği, tamam belki yeraltı, ama ben orada olayları organize edecek geri planda iş alabilir miyim? Alabilirim. Benim amacım yardım etmekse, bunu farklı bir biçimde yapabilirim. Bazı ihtiraslarımız, bazı duygularımızın yoksunluğu onları yeterince ve sağlıklı besleyememiz, başkalarına zarar vermemize sebep olur. Burada hem kendimize hem başka insanlara zarar veriyoruz. O yüzden hem ortamı hem kendimizi iyi değerlendirmemiz gerekiyor.

İyimserlik: öncelikli olarak iyi duygularımıza yönelmeliyiz. İyiye yönelmeliyiz. Hep böyle akla ilk Polyanna gelir. Hep de Polyanna kötü algılanır. “Aman Polyannacılık yapıyorsun.” Ben size Polyanna öyküsünü bir kere okuyun derim. Hiç de öyle Polyanna önemsenmeyecek bir karakter değil, çok güzel bir karakter, çok güzel bir davranış ve tutum sergiliyor. Kendisi için hayata önce olumlu yönleriyle bakıyor. Kazançlarına bakıyor. Ben kazançlarıma bakarsam, kendi yetkinliklerime, yaptıklarım, iyi olan şeylere, onlarla beslenip benim güçsüz kalan, zayıf kalan yönlerimi de biraz daha pekiştirebilmek, onları beslemek gibi bir olanağım olacak.

Bir şeye nasıl bakarsanız, size öyle gelir. Hayata nasıl bakarsanız,

hayat size öyle geliyor. Hayata eziyet gibi bakarsanız, evet hayatı eziyet gibi yaşarsınız. Ondan tat almazsınız, ama siz tat alabilecek kanalları yaratabilirseniz, o da size oldukça bonkör davranır. Yeter ki, biz onları keşfedebilelim.

Kendimize SMART diyoruz. SMART ne demek? Ben size hemen göstereyim. Spesifik, ölçülebilir, hırslı, gerçekçi ve ilgili, zaman sınırlı hedefler. Beyefendi demin burada hedeflerden bahsetmişti. Hedefler koymamız önemli. Bu hedefler gerçekçi hedefler olmalı. Belli bir zamanda zengin olacağım. Zengin olacağım demenizin bir anlamı yok. Ama siz iyi para kazanabileceğiniz işleri bulursunuz. Bunların içinde iyi olanı seçersiniz. Sizin yapabileceğinizi, gücünüzün yeteceğin. Burada yeni bir perspektif geliştirir, olasılıkları araştırırsınız, birçok şey var. Hedefimizin mutlaka bir zamanı olmalı. Mutlaka yere basan bir boyutu olmalı. Sindrella sendromundan bizi çıkaracak hedefler belirleyin. Bir gün olacak, siz yapmazsanız o bir gün olamayacak. Siz neler yapabileceksiniz, buna bakmalısınız. Hırslı olmalısınız, evet yapabileceğim demeniz önemli. Ben yükseklik korkusu olup, yükseklik korkusunu yenip helikopter kullanan kişi biliyorum. Bunun için adım adım gitti. Önce helikoptere binmedi. Önce yükseklik korkusunu halletti. Bir adım atmadan diğerine geçerse, tökezleriz. O yüzden de bu anlamda bir kere kendimize sağlıklı hedefler koymalıyız.

Başarı dürtümüzü geliştirebilmekle ilgili başka neler var? Kendimizi ödüllendirmemiz gerekiyor. Zaman zaman kendimize küçük ödüller verelim. İlla başkalarının vermesi gerekmiyor. Biz de kendimize ödüller verebiliriz. Sevdiğiniz bir kafeye gidip oturmak olabilir, sevdiğiniz bir kitabı kendinize almak olabilir. Gidip annenize sarılmak olabilir, gidip sevdiğiniz bir insanı yanaklarından öpmek olabilir. Bunun adı her şey olabilir. Yeter ki siz bunu isteyin. Kendinize, gelişmenize katkısı da olabilecek işler yapın. Sadece işe odaklanmayın. Farklı noktalarda kendinizi zenginleştirmeye çalışın. İşin dışında işler bulmaya çalışmak önemli.

Ben kendimden örnek vereyim. Bir ara, “*yok dedim ben farklı bir şey yapacağım.*” Dans diye bir şey var, algıda seçiciliğe bakın. Sonra oraya gittim, meğer dansa kişisel gelişim çıktı. “*Hay Allah kahretsin, ben böyle bir şey istemiyorum, psikolojim dışında bir şey bekliyorum.*” Algı hemen o tarafa yöneliyor, ama kendimizi farklı yönlerden de beslemek, farklı işler yapmak önemli. İlla her alanda profesyonel olmamız gerekmiyor, amatör ruhla yaklaşmak gerekiyor. Herkes illa profesyonel şarkı söyleyecek, icra yapacak değil. Ama canınız şarkı söylemek istiyorsa söyleyin. Bütün bunlarla birarada kendinizi motive edebilecek işleri bulmaya çalışın. Hiçbiri kötü değildir. Hiçbirini mükemmel yapmak zorunda da değilsiniz, ama yapabilirsiniz. Zevk alacaksınız, orada eğleneceksinizdir, en önemli konu bu. Çocuk ruhunuzu geliştirmeniz önemli.

Olumlu bakış açımızı geliştirmemiz gerekiyor. Önce sahip olduklarımıza bakmamızda fayda var. Bizim elimizde neler var? Sahip olduklarınızı bir kenara attığınız zaman, onların size olacak katkılarını göz ardı etmiş oluyorsunuz. O yüzden önce sahip olduklarımızı, Can Dündar’ın bir ara hoş bir makalesi vardı. Göz doktoruna gidiyor ve göz doktoruyla sohbet ederlerken, diyor ki: “*Hayatında seni ağlatan, seni kızdıran, öfkeliendiren insanlara bir şekilde mesafe koymalısın.*” Birileri bizi üzüyorsa, mesafe koyabilmeliyiz. Bizi dinlemeyecekse, biz onlara ulaşamayacaksak, yeri geldiğinde onlara bazı mesafeler koymamızda fayda var. Bize zarar veriyorlarsa bu zararı engellemenin, onları değiştirmektense kendi yolunuzu değiştirmenin yararı var.

Her zaman olduğu gibi, mizah çok önemli. Güzel anlarımızı, hep bunları unutuyoruz. Kötü anları daha fazla aklımıza getiriyoruz, ama hepimizin yaşadığı güzel anlar var. Tat aldığımız, güldüğümüz, bizi gülümseten anlarımız var ve en çok onları geri çağırın. Onlar sizin beyninizde daha fazla yer etsinler, beyninizi daha fazla doldursunlar.

Empatiden bahsediyoruz, bu hep duyduğumuz bir kelime, hiç yabancı değiliz. Tabii empati sempatiye dönüşmemeli. İki arasındaki farkı size anlatmak istiyorum. Başkalarını dinlemek, onlar adına düşünmek. Onun yerinde olsaydım ben ne düşündümdü, nasıl yaşardım? Tamam bütün bunlar çok güzel, ama bu bir sempatiye dönüşmemeli. Birinin yerine duygularını yaşamak, onun sorumluluğunu almak anlamında, empati birinin sorumluluğunu almak değildir. Sadece birini anlamak için onun yerinde olsaydımdın cevabıdır. Anlatabiliyor muyum? Onun yaşantısıyla, onun sorumluluğunu almak değildir, onun duygularını alıp yürütmek, geliştirmek değildir. Sadece o duyguları yaşayan kişiyi anlamak adına yaptığımız bir şeydir.

Eleştiriler, başkalarını eleştirebiliriz, ama illa yıkıcı olmak zorunda değiliz. Demin beyefendiyle konuştuğumuz gibi, iznini alın. Ben seninle konuşmak istiyorum, çünkü seninle ilgili bazı yaşadığım sıkıntılar var, bunları dinler misin? Dinlemene ihtiyacım var, diyin. Ve ben dilini kullanın. Sen söyle yaparsın, sen şunu yaparsın. Sen diliyle başlayan ifadeler insanları hemen neye yönlendiriyor? Savunmaya geçiyor. Buna hiç gerek yok. Ben deyin, ben ne yaşıyorum, senin davranışlarından, tutumundan buna bakmamız gerekiyor. Bu yüzden de yıkıcı olmamız gerekmiyor. Yıkarak hiçbir şeyi tamir edemeyiz.

İnsanlara tabii ki güvenmemiz gerekiyor. Onlara güvenmeliyiz ki, ilişki beslenebilsin. Buna dikkat etmekte fayda var. Bazı çatışmaları çözmek için mutlaka ve mutlaka inisiyatif kullanın. Zaman zaman başkası bunu yapamıyorsa, siz o ilişki içinde yapabilirsiniz. Onun görmemesi onun sorumluluğunda, ama siz görüyorsanız ve söylemiyorsanız bu da sizin sorunuz. Gördüğünüzü paylaşmanız önemli.

Diyoruz ki, kişiler arası ilişkilerdeki en önemli konudan bahsediyoruz: Dinlemek. Sizden bir ricam var. Herkes yanındakine dönsün, burada tanıyıp tanımadığımız çok önemli değil. İkili gruplara ayrılı-

yorsunuz. Üçlü de olabilir, ama ikili olursa daha iyi olur. Herkes birbirinin yüzüne baksın, konumuz iletişim. Herkes iletişimle ilgili bildiklerini aynı anda birbirine anlatmaya başlıyor, birbirinize aynı anda anlatıyorsunuz. Evet konuşun, konuşun. Arkadaşınız size ne söylüyor? İletişimle ilgili fikri nedir?

Arkadaşınız size iletişim için ne söyledi?

SALONDAN - Bu şekilde iletişim kuramayacağımızı söyledi, aynı şeyi aynı anda söyledik.

AYLİN ÇEVİK- Size arkadaşınız iletişim için ne söyledi?

SALONDAN- Şu anda herkesin sıkıldığını ve böyle bir yol seçtiğinizi düşündük.

AYLİN ÇEVİK- Yeterince birbirinizi duydunuz mu? Ne dediğinizi fark ettiniz mi? Farkında mısınız? Ya da doğru ifade ettiniz mi? Bunu sürdürsek belli bir noktadan sonra ipin ucu kaçır. Bakın, beyin boşlukları doldurmaya başlıyor. Beyin duyduğunun yerine boşlukları dolduruyor ve anlamsız ve hiç arkadaşınızla alakası olmayan ifadeler kullanmaya başlayacaksınız. Bu neden böyle? Çünkü biz birbirimizi dinlemiyoruz. Aslında çoğu zaman böyle davranıyoruz. Bu yüzden de etkin dinlemek, gerçekten birini gözü ve kulağıyla dinlemek olacaktır. Bunu ifade etmek önemli, o yüzden de ilişkilerde en en önemli nokta dinlemek. Dinlemeyi bilmemiz lazım.

İLHAN EVSİZLER- Biz hiç konuşmadık.

AYLİN ÇEVİK- Eh bu da bir yol. Hepimizin algıları farklı, birbirimizin ne algıladığını bilemezsek, sonuçta hepimiz için işin rengi değişiyor.

SALONDAN- Dinlerken karşımızdakinin bir takım el, kol hareketlerine takılıp kalmak, bu da bir dinleme mi?

AYLİN ÇEVİK- Karşımızdaki çok fazla vücut dilini kullanırsa, aşırı

derecede baskın bir biçimde, bu da dikkati dağıtan noktalardan biri olabiliyor.

Bir de gruba yönelim var. Özellikle iş hayatında takım olma, bir şekilde takımın parçası olmak, grubun üyesi olmak, o grubun değerlerine saygı göstermek de yine duygusal zekânın önemli parçalarından biridir. Çok farklı bir kültüre ve ortama gidebilirsiniz, ama sizin o farklı toplum ya da kültürü değiştirebilme hakkınız ya da gücünüz zaten yoktur. O nedenle benim ben olarak o kültüre uyumum, orada kendimi var edebilmem önemlidir. Bu da duygusal zekânın yine bir parçası. Ayrıca da birlik olmak birbirimizi dinlemek, her zaman için grup bir güçtür.

Peki, bunlardan sonra duygusal zekâsı yüksek olan insanlarda biz neler gözlemliyoruz, çok kısaca bakalım mı? Sözsüz iletişimi bile kavrayabiliyorlar, her zaman duygularının kendilerine bir biçimde mantıklarıyla beraber yol göstermesine izin veriyorlar. Bazı olumsuz duyguların da esiri olmuyorlar. Bu duyguları yaşıyorlar, ama onların esiri olmuyorlar. Bu duygularının farkına vararak, duygusunu değiştirmenin yollarını arayabiliyorlar. Genellikle ben ifadesiyle, benle başlayan cümleleri kurmaya özen gösteriyorlar ki, bu onların duygusal zekâlarının yüksek kapasitesini gösteren özgün olgulardan biri oluyor. Mantığını ve duygularını bir şekilde dengeleyebiliyorlar. Duygularının birden fazlasını tanımsayabiliyorlar, iyimser oluyorlar. Bu insanlar kendi kendilerini motive edebiliyorlar. Görev, suçluluk, güç kullanımı veya zorunluluk gibi nedenlerden ötürü hırstan uzak durabiliyorlar. Bu duygularla bu kavramlarla kavga içinde olmuyorlar. Daha ağırlıklı olarak da mantık ve duygularını dengede tutabiliyorlar. Korku ve kızgınlık onları hareketsiz bırakmıyor, o korkularının ve kızgınlıklarının yine esiri olmuyor.

Peki, düşük duygusal zekâ belirtilerinde neler var? Duygularının sorumluluğunu almıyor. Bu kişiler genelde başkalarını suçlama eğiliminde oluyorlar. "Zaten insanlar da böyle." "Zaten beni kimse sevmez

ki,” gibi, “hissediyorum” yerine ki, gibi benle başlayan cümleleri bu insanlardan çok nadir duyuyorsunuz. Bazen bir duyguyu niye yaşadığını farkına bile varmıyor. O duyguyu yaşadığının bile farkına varmıyor. Genellikle de başkalarını suçlamadan yapamıyorlar, bu tip durumlarda. Bu insanlar çok çabuk olumsuz duyguların ve davranışların esiri haline gelebiliyorlar. Duygularınızı ifade ettiğiniz zamanlarda bu sefer de sizi çözümlemeye kalkıyorlar. Genelde cümleleri “sanırım sen” diye başlayan cümleler olmaya başlıyor.

Eminim çevrenizde bu tip insanlar vardır ve bu insanlar üzerinizde garip bir suçluluk duygusu bırakmaya çalışıyor. Kendinizi sanki onların yaşadıklarını, hissettiklerini çözmek zorunda hissediyorsunuz. Kin tutabiliyorlar, bilgiyi saklıyorlar, duygularını çok kapalı tutakları gibi zaman zaman bilgiyi kapalı tuttukları, uyum güçlükleri olan insanlar. Bunlar çok çabuk kin tutabilen insanlar ve buldukları çevrelerde bu insanlar çok çabuk huzursuzluk yaratabiliyorlar. Çok oyuncular, psikolojik oyunlara çok çabuk gelebilen insanlar ve bu duygusal zekâlarını kullanmakta etkin olmadıklarını gösteriyor. Empati kuramıyorlar, en önemlisi de bu. Bu insanların başkalarını anlamakla ilgili ciddi sorunları çıkıyor. Hep kendinin doğru olduğunu ve kendi çevresinde, içinde, dünyanın geçtiğini düşünüyorlar. Bunun gibi deminki, söylediğimiz faktörlerin tam aksini yapan insanlar karşımıza çoğunluklu olarak çıkıyor. Genelde söyle cümleler kuruyorlar, “ Ne yapabiliirdim ki?” “Ne yapmamı bekliyordun ki?” “Başka şansım yoktu?” gibi tamamen sorumluluğu kendinden dışarıya doğru yönelten, asla sorumluluğu, olayların, davranışların ve duyguların sorumluluğunu almayan bir hareket tarzını seçtiklerini görüyoruz.

Kurumlar neler yapıyor, çok kısaca ona değinmek istiyorum. Kurumlar önemli, çünkü insanlar var. İnsanların yaşadığı bir kurumda zaman içinde belli bir kültür oluşuyor. Bu kurumsal kültür, duygusal zekâyı ne kadar işliyor, ne kadar işlemiyor fark edebiliyorsunuz. İnsan

faktörüne odaklı kurumlar da, işletmeler de var, ama insan faktörünü çok fazla önemsemeyen kurumlar da görebiliyoruz. Daha çok çalışanların inisiyatif kullanabildiği kurumlar. Kendini ifade edebilen çalışanların olduğu kurumların duygusal zekâ kapasiteleri de yüksek oluyor. İnsanları kontrol etmek yerine, insanlara inisiyatif veren kurumlar her zaman için duygusal zekâları yüksek kurumlar oluyor. Çalışanlara yetkinlik vermek, görevleri dağıtmak, sadece otoriter bir yapıya bağlı kalmamak, hiyerarşik yapıyı en alt düzeye kadar indirip yetkinlik kullanmasını sağlayan yapılar, her zaman için duygusal zekâlarını kullanabilen kurumlar oluyor.

Duygusal zekâ başka nerede işe yarıyor? İş ortamlarında, kariyer gelişiminde böyle bir bakış açısı çok etkili olabiliyor. Yönetimi geliştirmekte çok etkili olabiliyor ve aslında ekip olma, bireye verilen önem grup olmanın da yararını artırıyor. İnsana verdiğiniz önemle birlikte, insanların birbirine verdikleri değer, grupları da çok daha zenginleştiriyor. Duygusal zekâ ekipleri birarada tutmaya çalışan, tutabilen sağlıklı bir yapı oluşturuyor.

Galiba saat 10 oldu. Yirmi dakika gecikmeden dolayı artık kusurumuza kalmazsınız. Katılımınız için, kendinizi ifade ettiğiniz için, kendinizi ifade etme cesaretini burada gösterdiğiniz için gerçekten size teşekkür etmek istiyorum. Duygusal zekânızı bundan sonrasında da daha çok geliştirme imkânınız olabilecek ortamları ve fırsatları kendinize yaratacağınıza inanıyorum. Eminim çok faydasını göreceksiniz.

Tekrar iyi akşamlar, diliyorum. Teşekkür ederim.

.....`Bireysel düzeyde kariyer planlamanın önemi ve nasıl yapılır`

“BİREYSEL DÜZEYDE KARIYER PLANLAMANNIN ÖNEMİ ve NASIL YAPILIR?”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI İSTANBUL ŞUBESİ

KADIKÖY İLÇE TEMİLCİLİĞİ

06 Kasım 2006, Şube Temsilcilik Salonu

AYLİN ÇEVİK- Öncelikle hepimiz hoş geldiniz. Burada kariyer planlamayla ilgili olarak sizlerle birlikte çalışacağız. Öncelikli olarak sizden bir çalışma yapmanızı rica edeceğim. Onun için herkese birer kâğıt dağıtacağım, ama herkesle birlikte başlanılacak. Onun için şu anda sadece elinize alın, ben sizi yönlendireceğim. Arkalı önlü ikiye bölerek dolaştıralım. Elinizde lütfen bir tane kalem olsun. Kalem ve kâğıtlar tamam olduğunda lütfen bana söyleyin, çünkü ona göre size yönergeyi vereceğim. Kalem ya da dağıtmakta olduğumuz kâğıdı almayan var mı? Birer tane alıyoruz.

Ben buradan bakacağım, tam 3 dakika içinde uçağı lütfen havaalanına yetiştirin, 3 dakikanız var, başladık. Yalnız, lütfen herkes bireysel takılsın. Evet, bitti. Kimler havaalanına vardı? Hiç fena değil, ama içimizde daha çabuk varanlar var. Peki, kimler havaalanından başlayıp uçağı gitti? Kimler çizmeden önce birkaç deneme yaptı? Kimler hiçbir şey düşünmeden direkt uçaktan havaalanına gitti? Bu arada çözümü görüyorsunuz. Neden böyle bir bulmaca, labirent oyunuyla başladık? Farkındaysanız herkes farklı biçimlerde başladı, farklı yollar denedi, farklı zamanlarda bitirdi. Kariyer planlama da böyle bir şey, tamamen bireysel, kişisel bir merkezden ve odaktan başlıyor. Burada öğrenci olanlar kimler? Ben çok soru sorarım. Evet, birkaç öğrenci var. Özellikle meslek seçiminde iş daha da karmaşıktır. Çok daha karmaşık, eminimki

labirentler vardır ve işin içinden çıkmak her zaman o kadar kolay değildir. Çok yol denenmesi gerekir ve ona göre bir yol çizmeye çalışırsınız, ama zaman ilerledikçe meslek yaşamınızın içerisinde de zaman zaman bazı sıkıntılar, bazı farklı yollar denemek durumunda kalabiliyorsunuz. Eğer sağlıklı bir şekilde olaya bakmazsak ve bunun için gerekli destekleri alamazsak, kariyer planlaması tıpkı labirent gibidir.

Öncelikle herkes burada mı, fiziksel ve zihinsel olarak burada mıyız? Her şeyi geride bıraktık ve bugün şu anda buradayız, değil mi? Önce size biraz kendimden söz etmek istiyorum. Ben danışman psikolog ve eğitim uzmanıyım. Özel bir psikolojik danışma ve eğitim hizmetleri merkezinin kurucusu ve yöneticisiyim. İşletme psikolojisi okudum, yüksek lisansım orada, ama bu arada uluslararası düzeyde de çeşitli eğitimlerle çalışmalarımı devam ettiriyorum. Kişisel eğitimler, koçluk ve terapi yapıyorum. Kişisel gelişim odaklı çalışmalar yapmaktayım. Ayrıca çeşitli gazete ve dergilerde bu konulara yönelik olarak makalelerimi, yayınlamaya devam ediyorum.

FARUK KASIM (Makina Mühendisi)- Tıp fakültesi eğitimi mi alıyorsunuz?

AYLİN ÇEVİK- Spatri farklıdır, o tıp fakültesi eğitimi, ama psikoloji eğitimi normal 4 yıllık lisans eğitimidir. Ama 4 yıllık lisans eğitiminiz hiçbir zaman yetmez. Bunun yanında özellikle bazı teknikleri uygulamanız için en az 4-5 yılınızı vermeniz lazım. Örneğin, ben transsaksiyonel analiz, psiko drama, kognatif gibi bizim kendi alanımız içindeki tekniklerim, her biri için, onu uygulayabilir hale gelebilmek açısından eğitimler aldım.

Bugün için ajandamızda neler var? Sizlerle onları paylaşmak istiyorum. Bir kariyer tanımı yapmalıyız. Kariyer nedir? Mutlaka birçok tanım görmüşsünüzdür, okumuşsunuzdur. Peki, kariyer planlama kimler için gerekliliktir? Kariyer planlamadan kimler sorumlu olmalıdır?

Kariyer planlamasına nasıl bakacağız, nasıl bir kariyer planlamadan söz ediyoruz? Ne çeşit yolları var? Kariyer yönetimi nedir? Kariyer yönetimi kavramları ve teknikleri üzerinde biraz duracağız. Kariyer gelişimiyle kişisel gelişim arasındaki dansa sizinle birlikte bakmak istiyorum. Çünkü bu ikisi birbiriyle inanılmaz derecede paralel ve uyumludur. Aslında kariyer gelişimi kişisel gelişimdir. Peki, kişisel olarak, bireysel olarak bizler neler yapabiliriz. Bunu bir şekilde sizlerle beraber burada örneklendireceğiz.

Kariyer, profesyonel alandaki kişisel gelişim yolumuzdur. Bu size nasıl geliyor diye sormak istiyorum. Gerçekten siz de kariyer gelişimini, kişisel gelişimin parçası olarak görüyor musunuz, kendi kişisel gelişiminizin bir parçası olarak, birbiriyle uyumlu geliyor mu size? İsterseniz biraz ilerledikçe bakalım. Sizce kariyer planlama kimler için gerekliliktir? Elbette herkes için. Ama bugün aramızda öğrenciler de var. Yöneticiler için gerekliliktir. Okula başladığımızdan itibaren, aslında kariyer planlaması her zaman gerekli olur. Neden? Çocuğumuz ilkokuldayken hangi koleje vereceğiz? Sınavlara hazırla diyoruz, bir sürü yere, dershanelere gönderiyoruz. Kolej bitiyor, ne yapıyoruz? Üniversiteye mi gidecek, meslek eğitimi mi alacak, ne yapacak? Hatta lise döneminde de meslek okullarına mı versek, normal liseyi mi gitsin, özel koleje mi gitsin gibi birçok sorgulama içine giriyoruz. Ve özellikle üniversite dönemine kadar genelde de bizim kişisel gelişimimizden ve kariyer gelişimimizden ebeveynlerimiz sorumlu oluyor.

Liselere geldiğimizde, okullarda bölüm seçecek olan kişiler, aslında profesyonel alandaki mesleki seçimleri için ilk önemli adımı atmış oluyorlar. Ama ne yazık ki Türkiye’de alan seçimleriyle ilgili yeterince destek olunmadığı için bu noktalarda problemler yaşanabiliyor. O alan seçimleri üzerine bazen matematik bölümünü seçen bir öğrencinin bakıyorsunuz, mesleki yönlendirme yapmak istediğimizde kendisini, sosyal alanlarda çok daha iyi ifade edebileceğini görüyorsunuz. Bu nok-

tada da sıkıntı yaşanıyor. Bazen adaptasyon problemleri oluyor. Bir şeyi sevmediğiniz zaman yapmanız çok zor. Her şeyin temelinde ilgi ve sevgi çok önemli. Bu yüzden de bir meslek seçmek bizim gözümüzde bir yaşam stili seçmek, bir yaşam biçimi belirlemektir. Çünkü her şeyiniz seçtiğiniz meslek üzerinden yapılanmaya başlıyor. İnsanın hayatında en önemli etkenlerden biridir. Tabii ki, mesleklerinde ilerlemek isteyen insanlara elbette biz kariyer planlamada yardımcı oluyoruz. İşyerinde ilerlemek isteyenler, işyeri değiştirmek isteyenler, iş değiştirmek isteyenler, özellikle 35 yaşından sonra -bu klasiktir, bilirsiniz çok ciddi bir gerçekliği var- birden bakıyorsunuz, insanlar kendilerini sorgulamaya başlıyorlar. Burada yaş önemli değil, ama sorun değil, parmak kaldırmasanız da olur. Bu konuda böyle bir sorgulama içine girdiğini düşünen kişiler var mı? Evet, Seher hanım, bunu bizimle paylaşabilir misiniz?

SEHER KAYAR- Ben makina mühendisiyim, ama bunu bu Oda'ya gelip gittikçe hep söylüyorum, makina mühendisliği bilinçli olarak, severek okuduğum bir branş değildi. Üniversite mezunu olduktan sonra bununla ilgili bir alanda çalıştım denilebilir. Ama belli sağlık sorunları veya problemleri olduktan sonra hayatta daha mutlu ve nasıl yaşarımı sorgulamaya başladım. Ben bu işi seviyor muyum, sevmediğimden dolayı mı birtakım sağlık sorunları yaşıyorum? Daha mutlu ve uzun birtakım projelerim var, bunları nasıl gerçekleştiririm diye düşündüm ve ekolojik yaşamla, organik tarımla ilgilenmeye başladım. Şu anda onunla ilgili zaten devam ediyorum, ama bir yandan da dediğim gibi, makina mühendisi olduğum için böyle bir grubun içindeyim, ama bu alanda da mesela biodizelle ilgili çalışmaların içinde olmayı hedefliyorum. Böyle bir şeye karar verdiğiniz zaman size onunla ilgili yeni yeni alanlar açıyor veya çevrenizde duyurduğunuz zaman insanlar onunla ilgili bilgileri size aktarmaya başlıyorlar.

AYLİN ÇEVİK- Teşekkür ederim. Parmak kaldıranlar oldu, lütfen elimizden geldiğince interaktif işleyelim. Çünkü sizlerin tecrübeleri bura-

ya çok güzel bir şekilde yansıyor. Buyurun.

NURCAN DEMİREL- Ben de makina mühendisiyim. Birkaç firmada kalite müdürü olarak çalıştım, sonra kalite konusunda ISO 9001 16 949 konusunda danışmanlık yaptım. Fakat söylediğiniz gibi 40'a doğru artık insanlar gerçekten ben bu işi severek mi yaptım? Veya işte geçirdiğim zamanı da sorgulamaya başlıyorum. Çünkü hayatınızdaki zaman azalmaya başlıyor. Azalan her şey değerlendiği için bunun paralelinde iş hayatı sorgulanmaya başlıyor. Başka neler yapabilirim, alternatifler ne olabilir diye düşünmeye başlıyorsunuz. Ben şu anda bu aşamadayım.

AYLİN ÇEVİK- Umarım kendiniz için en iyi olanı seçeceksiniz. Başka bu konuda tecrübesini paylaşmak isteyen varmı? Böyle bir kararı verdikten sonra acaba en çok bayanlar mı, erkekler mi bu konuda daha risk alabiliyorlar? Genelde, bayanların bu konuda riskleri daha fazla alabildiği gözlemlenmiş. Yapılan çeşitli çalışmalarda, Avrupa'da ve Amerika'da bayanların iş değiştirme, meslek değiştirme konusunda daha çabuk kararlar aldığı, daha doğrusu risklere atılabildikleri görülmüştür.

İçinizde işyeri değiştirenler var mı, böyle sancılı olan, iş değiştiren var mı? Paylaşabilir misiniz?

BARIŞ TÜRGÜL (Makina Mühendisi)- İşyerimi 9 ay önce değiştirdim. Üniversite yıllarında mesleğimi 4 yıl boyunca çok severek okudum. Yalnız okul bittikten sonra iş yaşantısına geçtiğiniz zaman hedeflerinizin, yapmak istediklerinizin gerçekleşemediğini bir, iki firmada çalışarak gördüm. Bu şu anda çalıştığım üçüncü firma, ama yine mühendislik konusunda çok fazla kendimi geliştiremediğimi düşünüyorum. Hâlâ aynı şekilde devam ediyorum, ama yine de yapmamız gereken görevleri yerine getirdiğimiz için, şu andaki görevim konusunda makina mühendisi olduğum için zaten işin başındayım. Ama çok fazla da mühendislik yaptığımı düşünüyorum. Bilmiyorum arkadaşlarımız bu konuda ne düşünüyorlar, çalıştıkları firmalarda ya da yöneticilik

yaptıkları firmalarda ne derece mühendislik yaptığınız, benim açımdan tartışılır. Sadece bunu paylaşayım dedim, ama işimi iş değiştirme değil, sadece kendimi geliştiremediğim konusunda rahatsızım. Yoksa işimden memnunum, bir şekilde işim devam ediyor. İşin sürekliliği var, ama ileride hep köreleceğim duygusu var. Teşekkür ediyorum.

AYLİN ÇEVİK- Ben teşekkür ediyorum. Bizim kariyer planlamada, kariyer gelişimimiz sırasında fark ediyoruz ki, kültürel koşullar çok cüzi etken. Veya genel anlayışlar nedir? Mesela, biz hep şunu bekleriz: Gir bir işe, kal orada emekli ol. En ideali budur. Hâlâ bu böyle, değişen hiçbir şey görmüyorum. Genelde aman biran evvel ben bir işe gireyim de, o işte kendimi göstereyim. Ne olursa olsun, gerisi önemli değil. Çünkü Türkiye'nin sosyoekonomik koşulları da ne yazık ki insanların daha az riske atılmalarına sebep oluyor. Tabii doğal olarak bu tip engeller de kariyer gelişiminde ciddi engeller oluşturuyor. Yüksek atlamalar yapmak gerektirebiliyor. Hele hele Türkiye koşullarında, belki Avrupa ve Amerika'da bunu söylemek zor. Ama gelişmekte olan ya da henüz daha gelişme aşamasında olan ülkelere baktığımız zaman, görüyoruz ki ne yazık ki kişilerin kariyer gelişimlerinin kendi kişisel ihtiyaçlarından önce, sosyal ekonomik, politik ve kültürel koşullarla (bunu istemese de) çok ciddi olarak engellendiğini ya da biçimlendirildiğini görüyoruz. Ne yazık ki, mutsuz çalışan yığınları haline geliyoruz.

Sadece istekle değil, zaman zaman bazı zorunluluklarla da gelen değişimler var. Nedir? İşyerinde farklı bir konuma ya da departmana geçmek durumunda kalmak, belirli bazı ekonomik nedenlerle ki, 2002 Şubat krizinde Türkiye'de orta ve yüksek düzeydeki çok sayıda yönetici ne yazık ki işten çıkarıldılar. Ve bu çok ciddi kişisel bunalımlara ve depresyonlara yol açtı. Çünkü onlar için bu, buldukları konumlar itibarıyla ciddi bir kayıptı. Tekrardan kendilerine yönelik kariyer planı çizmek ve kariyer gelişimi oluşturabilmek onlar açısından sanırım ciddi anlamda sorun oluşturmuştur.

Kariyer yolculuğuna nasıl başlarız? Bir kere meslek seçiminin ihtiyacının farkında olmakla başlıyoruz. Diyoruz ki, bir meslek seçeceğim, bir iş yapmalıyım. Tabii ki tek başına bunu ezberden mi yapacağız? *“Bu da fena bir meslek değilmiş”* ya da televizyonda gördüğümüz zaman 5-6 yaşlarında balerin olacağız ya da *“vay fena değil, yargıç mı olsam, ne yapsam?”* gibi televizyon dizilerinden, özellikle galiba o dönemlerde televizyon çok fazlasıyla etkili oluyor. Hatta yetişkinliğimizde bile farkına varmadan, gerçekten zaman zaman özdeşleştiğimiz karakterler olmuyor değil. Ama ne yazık ki, çocuklarımız Polat olmaya kalkınca işin rengi değişiyor. İşin şakası bu, ama meslek seçimi sırasında iki konuda çok ciddi bilgiye sahip olmamız gerekiyor. Kendimiz ve edinmek istediğimiz meslek. İçimizde ortaöğretim döneminde çocukları olan var mı? En önemli aşamalarındalar şu anda bu genç arkadaşlarımız. Niçin? Bir kere meslekler hakkında ciddi bilgiye sahip olmaları gerekir. Çünkü dediğimiz gibi televizyon dizilerinden, oradan, buradan, kulaktan dolma ya da ailenin belirli bazı yönlendirmeleriyle, direktifleriyle meslek seçmelerindenise ciddi bir meslek seçim programı içerisine girip, bir kariyer gelişimi çalışması içerisine girip -ideal olanı budur- çocukların kendileri için uygun olan mesleği seçmeleri doğru olacaktır. Türkiye’de bu gerçekten yapılıyor mu? Özel okullar ya da bazı dershaneler dışında baktığımızda, bunun çok sağlıklı yürümediğinin biz de farkındayız.

Neden meslekler hakkında bilgi sahibi olmalıyız? Çünkü benim özelliklerimle mesleğin özellikleri arasında bir değerlendirme yapabilirim. Bu meslek benim için uygun mu? Yapabilir miyim? Eğer benim yükseklik korkum varsa pilot olmak gibi bir de hayalim varsa bu ikisi arasında ciddi bir çelişki vardır. 17 Ağustos depremi sonrasında biz kurtarma ekiplerine yönelik bir çalışma yaptık. Onların seçilmesinde, eğitilmesinde ben de görev aldım, katılanlardan biri karanlıktan korkuyordu, birinin yerin altına girmekle ilgili endişesi vardı, diğeri direkt depremden korkuyordu. Bütün bu üçü biraraya geldiğinde, inan ki bun-

lar yaşanıyor, biz bu insanları farklı alanlara yönlendirdik. Düşünün kurtarmakta olacağınız bir insan var ve o sıra ciddi bir karmaşa, zaten yıkıntılar arasında birini kurtarmaya çalışıyorsunuz ve bu sırada birisi diyecek ki size “şuradan gireceksiniz”. Bunun ciddi anlamda riski var. O yerin altına girmek, bir kere bilinçli olacaksınız ve kendinizi kontrol edebilir durumda olmalısınız. Böyle korkularınız olduğunda ne oluyor? Kurtarılacak insan sayısı ikiye çıkıyor ki, bu arada bu yaşandı. Ne yazık ki bunların hepsi yaşandı. O yüzden de her alanda, her durumda mutlaka kişilik özelliklerinizle seçtiğiniz mesleğin özellikleri arasında bir karşılaştırma ve değerlendirme yapmamız gerekiyor.

Meslek seçimini yaptık. Seçimin etkisini izlememiz gerekiyor. Her zaman doğru yolda olmayabiliriz. Yaşarken bazen hiç farkına varmadığımız noktalar ortaya çıkabilir. Seher Hanım’ın anlattığı gibi, benim için belli bir zaman dilimi içerisinde bana uygun olmadığını düşündüm ve farklı alanlara kaydım ki, hiçbir zaman yaptığınız kariyer planlaması uyulması gereken bir yasa değildir. Her zaman, her şekilde kariyer gelişiminizi değiştirebilirsiniz. Zaten böyle de olmalı, iş değiştirebilmelisiniz, kariyerinizle ilgili yeni yollar keşfedebilmelisiniz. Kendime göre belli bir değerlendirmeyi yapmam gerekiyor ve bu değerlendirmeleri yaparken çalışan insanlar mutlaka sadece örgütler içerisinde, organizasyonlar içerisinde değil, kendi kendilerinde mutlaka sormalılar. En azından senede bir kendinize sorun, “ben iyi miyim, kendimi iyi hissediyor muyum? Bu meslekte ihtiyaçlarımı karşılıyor muyum? Mutlu muyum? Bu mesleğe uygun muyum?” Bütün bunların hepsini tek tek gözden geçirmemiz gerekiyor.

Nasıl bakıyoruz? Önce kişisel isteklerimiz ve amaçlarımız var. Hepimizin dünyaya gelirken zaten bir amacı var veya 0-7 yaş arasında kendimize bir amaç belirliyoruz. Nerede olacağımızı, bir şekilde bu kadar da erken belirliyoruz. İşle ilgili varolan pozisyonla ilgili örgütsel beklentiler var. Öyle değil mi? Her çalıştığımız yerde çeşitli işlerin tanımları

yapılıyor. Örgütlerin de o iş tanımını içerisinde alacakları insandan beklentileri var. Sosyal beklentiler var. Aile, arkadaş, inançlar ve kültürler burada çok ciddi önem kazanıyor. Nasıl diyeceksiniz? 80 öncesinde Türkiye’de öğretmenlik, memurluk çok ciddi, çok saygıdeğer mesleklerdi. En itibarlı meslekler konumundaydı, ama bugün aynı şeyi söylememiz mümkün mü? 2000’li yıllara baktığımızda sizce hangi meslekler daha ön planda gibi görülüyor? Çevrenizde neler duyuyorsunuz? Buyurun.

SALONDAN- Bilgisayarla ilgili alanlar bayağı önde. Zaten benim de o yüzden liseden beri kafamda bilgisayar mühendisliği vardı. Fakat bölüme girdiğimde Allah’tan bilgisayar mühendisliğini seçmedim. Benim bölümün matematik kısmı da var. Bilgisayara karşı çok da ilgim olmadığını anladım. Ben o moda kapıldım. Çevremdeki insanların sürekli ondan bahsetmesi, onu istemesi...

AYLİN ÇEVİK- Anlıyorum, peki, başka? Gördüğümüz gibi çağ değişikçe çeşitli mesleklerle ilgili düşünceler veya sosyal, ekonomik koşullar değişikçe ön plana geçen meslekler de değişiyor. İnançlarımız dedik, en az ailemiz kadar varolan inançlarımız da bizim bazı meslekleri seçmemizde ciddi olarak etken hale gelebiliyorlar. Ne gibi olabilir? Aile mesleğini sürdürmek, bir aile geleneğini sürdürmek, baba doktora, çocuk da doktor olmalı, onunla birlikte devam etmeli diye düşünebiliyoruz. Ailemizin burada bizi yönlendirmesi zaman zaman oluyor, ama çocukları yönlendirirken lütfen onların isteklerini, potansiyellerini gözardı etmeyelim. Çünkü o zaman bir yaşantıyı farkına varmadan, zorunluluklarla birlikte heba etmiş oluyoruz. Onun da ne istediği burada önem kazanıyor. Ona destek olmamız önemli. Hepsinin bu bütünlüğü, kişi benin kendisi, iş hayatı ve sosyal koşullar kişinin bireysel kariyer seçimini ciddi anlamda etkiliyor, belirliyor.

Gördüğümüz gibi tek başımıza bağımsız bir şekilde kariyer gelişimimizi de, kariyer seçimlerimizi de yapamıyoruz. Birçok etken var. Bunla-

rın hiçbirisi için olumsuz konuşmak istemiyorum. Bu etkenler çok doğal ve olması gereken etkenler belki de, ama bunların biraraya gelişi, bunların nasıl biraraya geldiği ve bizim nelerden etkilenebileceğimizin bilincinde olarak yola çıkmamız önemli. Bu etkileri gözardı etmeden, bu etkilerin farkında olarak kendi kariyer yolculuğumuzu yapmamız gerekiyor. Demin de ifade ettiğimiz gibi, yapılan hiçbir kariyer planı değiştirilemez gibi bir katılık mümkün değil. Kariyer planları, zaten belirli esnekliklere sahip olması gereken olgulardır.

Bugünkü çalıştığımız koşullar çerçevesinde düşündüğümüzde kimler kariyer planlamadan sorumlu? Bir kere bireyin kendisi kariyerinin planlamasından sorumludur. Yöneticisi, bu usta olur, amir olur, yönetici olur, müdür olur. Her şekilde herhangi bir şekilde yöneticinin kariyer gelişiminde çalışanlarına karşı belirli sorumlulukları vardır. İnsan kaynakları birimlerin, şirketlerin, organizasyonların, kişilerin kariyer planlamalarında ciddi bir etkindir.

Türkiye’de gittikçe yaygınlaşarak kullanılan bir kavram var: Kariyer danışmanı veya koçu. Yaşam koçluğu gibi bir ifadeden bahsediyoruz. Biraz iddialı geliyor gibi, ama iyi kullanıldığında insanın kendi kariyer gelişimiyle ilgili koçluk alması bir lüks değil, bir ihtiyaçtır. Bugünkü yüzyılda baktığımızda kariyer gelişimimiz için danışmanlık almak, koçluk almak sizin çok daha sağlıklı bir şekilde kararlarınızı almanızda, bu etkenlerin hepsinin tek tek gözden geçirilmesinde size yardımcı olacaktır. Çünkü hayat çok hızlı akıyor ve bazen öyle etkilere kapılıp gidebiliyoruz ki, bazen zaman geçmiş oluyor ve o etkiler nedeniyle biz zarar görebiliyoruz. Bireysel kariyer gelişiminizde en az zararı görebilmeniz açısından bu eğitim birimleri de bunun içine dahil, her birimden, öncelikle bireyin kendisinden faydalanmakta fayda var. Eğitim birimleri derken de, sadece eğitim kurumlarından bahsetmiyoruz. Okullar, bir organizasyon şirketindeki eğitim bölümleri de kariyer gelişim planlamada kişilere yardımcı olacak yerlerdir. Neler var?

.....`Bireysel düzeyde kariyer planlamanın önemi ve nasıl yapılır`

Kariyer planlamamıza nasıl bakacağız? Meslek seçimini etkileyen faktörler var. Bireye referans çerçevesi, özellikle aileden gelen değer ve tutumlar burada ciddi anlamda etken haline gelebiliyor. Çok zor ekonomik koşullardaki bir aile zaman zaman çocuğuna şunu yükleyebiliyor: *“Mutlaka para kazanabileceğin bir işe girmelisin.”* Böyle bir gelişim yolculuğunda ailesiyle yaşadığı çatışmaları olan bir arkadaşımız var mı ya da böyle paylaşımlarda bulunabilir misiniz? Kendi mesleki seçimlerinize, mesleki kariyer gelişiminiz sırasında karşılaştığınız, olumlu da olabilir, size olumlu ya da olumsuz bir katkısı olduğunu düşündüğünüz süreç var mı? Buyurun.

VOLKAN KAYA- Ben de yeni mezun oldum. Daha üniversite sınavlarına hazırlanma aşamasında psikoloji istiyordum. Sayısal bölümle, psikoloji bölümü aslında bayağı farklı. Ama babam bunun iş imkânının kısıtlı olabileceğini söyledi. Mühendislikte iş imkânının daha iyi olabileceğini söyledi. Belki iyi oldu, belki kötü. Üniversitedeki öğrenim sürecinde mesleği sevmeye başladım. Çeşitli söyleşilere katıldığım zaman meslek bana cazip gelmeye başladı, ama ilk başlangıçta benim çıkış noktam psikolog olmaktı. Şu an şöyle bir düşüncem var: Eğer ki ileride bir yönetici konumunda bir yerde olursam, belki psikoloji alanında olarak değil de, sosyal alanda işçilerle çalışmayı düşünüyorum. İş verimliliğini artırmak adına belki araştırma yapmak istiyorum, bu alanda söyleşi yapmayı düşünüyorum. Tabii ki imkânlar buna uygun olur mu, olmaz mı, bilmiyorum.

AYLİN ÇEVİK- Paylaşımınız için teşekkür ediyoruz. Buyurun beyefendi.

SITKI YAZAR- Bir aile çocuklarının eğitim almasını istiyorsa, bütün çocuklar herhangi bir imtihana gönderiliyor. Bu çok yanlış bir şey. Böyle yaptığınız zaman onların bir kısmı orada olmaması gerekirden, tesadüfen o mesleğe gitmiş oluyor. Ben makina mühendisliği mesleğini,

Teknik Üniversite çok ünlü olduğu için seçtim. Halbuki bana hiç uygun değil.

AYLİN ÇEVİK- Bunun ne zaman farkına varmıştınız?

SITKI YAZAR- Mühendislik hizmetlerimi yaptıktan sonra farkına vardım, o işi yapıyorum, ama ondan daha iyi iş yapabileceğim ortam varmış, ben onu seçememişim.

AYLİN ÇEVİK- Peki, bu farkındalık sizi nasıl etkiledi?

SITKI YAZAR- Ben şöyle diyorum: Ben tekrar dünyaya gelebilseydim, bu aklım da bende kalsaydı mühendis olmazdım, doktor olurudum. Aslında Tıp Fakültesine de girmiştim, emin olun ikisi arasında Teknik Üniversiteye çok yüksek puanla giriliyordu, Tıp Fakültesine de çok basit bir puanla giriliyordu. Şu anda doktor olsaydım, mühendislikten çok daha iyi pozisyonda olurudum, çok daha faydalı olurudum. Mühendisler 15, 20 sene çalıştıktan sonra bir çeşit para kazanıyor, ondan sonra da *"boş ver ya, bundan sonra ne yapacaksın?"* diyor. Halbuki doktor olan ölünceye kadar hep yeni yeni şeyler, öğrendiği için insanlara yardımcı olabiliyor. Ama mühendislikte onu yapamazsınız. Hep yeni şeyleri de tekrar tekrar okumanız lazım. Benim param var, ne okuyacağım deyip çıkıyorum. Bunu bizim milletimize veya üreticilerimize anlatmak lazım ve ona göre meslek seçmek lazım.

AYLİN ÇEVİK- Evet, çok güzel bir paydı, teşekkür ediyorum. Gerçekten de beyefendinin ifade ettiği gibi meslek seçimleri insanın hayatını ciddi anlamda etkiliyor. Şunu söylemek istiyorum: Hayatın içinde hiçbir şey için geç değildir. Sizin ifade ettiğiniz gibi belki bir seçimi tam anlamıyla yapamıyor, ama o seçimi dönüştürmek ve farklı alanlarda kullanmak söz konusu o olabilir. Ben nasıl bakarsak, her şeyin bize öyle geri döneceğine inanan bir insanım. Kişisel olarak da, mesleki olarak da böyle bakıyorum. Bütün yaptığım koçluklarda da, danışmalarda da

bunu ifade ediyorum. Siz ne istiyorsanız bunu alabilirsiniz. Burada pek çok faktörden söz edeceğiz. Ekonomik koşullardan söz ettik. Türkiye'deki kültürel koşullardan söz edebiliriz. Birçok engel var, ama biz onları engel olarak görürsek, bizim için birer engel oluşturuyorlar. Sadece şu çok önemli: Seçimlerinizin sizin hayatınızı çok ciddi anlamda etkilediğini unutmayın. Mutsuz olduğunuz anda her şeyi bırakın, dönüştürmeye bakın. Bırakın orada, bir es payı verin, tekrar dönüştürün. "Niye mutsuzum" deyin. Bu soruyu sormalıyız. Bunu sorgulamak kötü bir şey değil. Bunu sorgulamamak, bunu geri plana itmek dedik ya, Türkiye'de niye depresyonlar, hastalıklar hızlı çoğalıyor? Çünkü insanlar yaptıkları işlerle ilgili çok ciddi mutsuzlar. Kendilerini riske atamıyorlar çoğu zaman, ama o riske atamama halinin aslında kendini çok daha büyük risklere bırakmak anlamına geldiğini ne yazık ki çok çok sonra anlıyorlar. Buyurun lütfen.

NERGİZ OKUR- Aslında kişi olarak kendimizi tanımak konusunda biraz zayıfız. Toplumsal olarak o konuda eksiklerimiz var. Bunu başardığımız zaman da hem kariyer anlamında, hem yaşadığımız hayat anlamında beklentilerimizde kaliteyi sağlamak ve beklentilerimizi gerçekleştirmek mümkün olur diye düşünüyorum.

AYLİN ÇEVİK- Çok doğru. Güzel de bir kavramı ifade ettiniz: "Yaşam kalitesi". Hepimiz yaşam kalitemizi artırmak için gereken çabayı kendimiz için göstermeliyiz. En önemli kavramlardan biri de bu.

ORKUN TARAKÇI- Makina mühendisiyim. Benim katılımcıların bahsettiği paylaşımlarla ortak bir yanım var. Lisede bölüm seçerken ilk başta matematik-fenle başladım. Fakat derslerde başarısız olunca kendi irademle Türkçe-matematiğe geçtim. Fakat o geçtiğim dönem içerisinde enteresan, fizik dersi aldım. Kendi alanımla beraber başka ders alamadım. O fizik dersinde 5 üzerinden 4 alınca, babamın da gaza getirmesiyle ve psikolojik baskısıyla tekrar matematik-fene geri döndüm. Fakat

ikilemde kalmıştım. Daha çok babamın etkisiyle kararımı aldım ve bugüne kadar geldim. Yüksek lisans yaptım, lisansımı tamamladım. Fakat açıkçası o zamanlar -bunu şu anda fark ediyorum- kendimi hiç tanıımıyordum. Kendime, acaba ben neyi istiyorum, ben hangi konuda yetenekliyim sorularını sormamışım. O zamanki yeteneğimin yeni yeni farkına vardım. Mesela, müzik konusunda çok iyi bir kulağım var. Lisans eğitimim sırasında Türk Sanat Müziği Korosuna katıldım. Beyefendi ileride yönetici olduğum zaman psikoloji bakımından, kişisel verimliliği artırma konusunda çalışacağım dedi, ben de galiba o konuda bir şeyler yapıyorum. Amatör düzeyde ney üflüyorum, Türk sanat müziği dinlemeyi çok seviyorum. İnşallah bir koroya katılırım. Sosyal tarafı çok seviyorum, politik tarihi, siyasi tarihi de çok iyi biliyorum. Tasavvufu ilgileniyorum, ama bu sırada mesleğimle ilgili seminerleri, kursları da takip etmeye çalışıyorum. Sonuç olarak demek istediğim, en son hanımefendinin de dediği gibi kendimizi tanımak çok önemli. Bu mühendislikte de çok önemlidir. Siz şekillendireceğiniz malzemenin özelliğini ve nasıl şekillendirmek gerektiğini bilmeden imalat yapamazsınız. Kariyer planlaması da bence böyle, kendi hammaddemizi, kendimizi bilmeden onu nasıl planlarız?

AYLİN ÇEVİK- Kesinlikle çok doğru bir temasta bulundunuz. Çok teşekkür ederim. Burada birkaç konu var. Özellikle altını çizmek istediğim paylaştıklarınızın üzerinden kariyer gelişimi hiçbir zaman meslek odaklı değildir. Lütfen burada bunu anlamayın. Bunu anlarsanız üzülürüm. Çünkü kariyer gelişimi, kişisel gelişimle bir paralelliktir. Kendimizi her alanda zenginleştirmeliyiz. Kendimden örnek vereyim; psikoloji dışında olabildiğince farklı şeylerle ilgilenmeye özen gösteriyorum. Bunun beni zenginleştireceğini düşünüyorum. Kaçınıcı cumhurbaşkanımız olduğu konusunda tam bir sayı veremeyeceğim, ama Süleyman Demirel bir gün bir demecinde şunu söyledi: *“Ben o kadar çok çalıştım ve yoruldum ki, 20 yıldır hiç bir sinema ya da tiyatroya gitmedim.”* Bu

bence çok üzücü. Lütfen sanatın herhangi bir alanıyla ilgilenin. Dans edin. Mesela bedeninizi kullanmak konusunda, siz de makinayla dans edebilirsiniz. Ben makinaları çok iyi bilmiyorum, ama sonuçta şu var; Yaptığınızı, bedeni tanımak, insanın kendini tanıması. Şarkı söyleyin. Sadece gitmek değil, anlatabiliyor muyum? Bir şeylerle uğraşın. Gidin, görün. Demin dedim, yükseklik korkusu olan bir insan nasıl pilot olur? Yükseklik korkusunu aşabileceği bir şeyden sonra pilot olsun, olmasın demiyoruz. Mutlaka kişisel gelişimimize odaklı halde bir şeyler yapmamız gerekiyor. Kendimizi yan yollarla ifade etmemiz, desteklememiz ve beslememiz gerekiyor.

Bir konuya daha değineceğim. İş ve özel hayatınız arasındaki denge, kariyer gelişiminizin en temel noktalarından biridir. Bir de içinizde emekli olan var mı?

SALONDAN- Çok.

AYLİN ÇEVİK- Güzel. Çok özür dilerim, bunu atlamışım. Sizlerden özür dilemek istiyorum. Çünkü hep Türkiye’de genel bir kültürel bakış açısı vardır. Emekli olunca, evinde köşeye çekileceksin. Olması gereken budur. Hayır, bence emekli insanlar da kendileri için yeni bir kariyer planı ve bireysel gelişim planı oluşturabilirler, oluşturmaldırlar. Ben Meksika’da Belçikalı bir psikolog izledim. 83 yaşında ve kürsüye geldi, muhteşem bir de sunum yaptı. Dedim ki, *“eğer 83 yaşında böyle olacaksam, 100 yaşına kadar yaşamaya razıyım.”* Bu bizlerin elinde. Çünkü çok fazla ara öğeye ve nesnelere, durumlara biz hayati aksettiriyoruz.

Sosyal koşullar, eşim, çocuklarım, gibi gibi birçok faktör, toplum ne der gibi. Ben şoför olmak istiyorsam şoför olmalıyım. Benim bir arkadaşım ne yaptı, biliyor musunuz? İlaç firmasında ürün müdürüydü. *“Ben TIR şoförü olacağım”* dedi. Herkes onunla alay ediyordu ve TIR şoförü oldu. Gerçekten TIR şoförü oldu. İnanamıyorduk. Biz dalga geçiyorduk. Ürün müdürü adam TIR şoförü oldu.

SALONDAN- TIR şoförü olduktan sonra kendisiyle görüştünüz mü?

AYLİN ÇEVİK- Tabii, görüşüyoruz, beni ilginç ilginç yerlerden arıyor. “*Ben Özbekistan’dayım, Rusya’dayım.*” Böyle değişik ülkeler ve çok mutlu. Sesinin renginin değiştiğinin farkına varıyorum. O da öyle mutlu. Mutluluk sorgulanır mı? Kişisel mutluluk sorgulanmaz. O büyük bir zevkle onu anlatır ve hayalini kurar. Düşünsenize, koca bir şey, direksiyon hareketleri yapardı. Eminim çok farklı bir TIR şoförü olmuştur.

SALONDAN- Rusya’ya gidiyorsa haklı.

AYLİN ÇEVİK- Yok canım, orasını bilemem artık. Olsun, o da motivasyonu o da olsun. İlgiler, ihtiyaçlar ve yetenekler burada ön plana çıkıyor. Kendimizi tanımak derken beklentilerimiz ve ilgi alanlarımızın yanında yetkinliklerimiz de burada önem kazanıyor. Sahip olduğumuz yetkinlikleri de görmezlikten gelemeyiz. Geliştirmemiz gereken alanları geliştirmeliyiz ki, ondan sonra biz o mesleğin içinde varolabilelim. Eğitim, elbette meslek seçimimizde çok etkili oluyor. Beyefendi ifade etti, Türkçe-matematik, matematik-fen, biz bunların aslında ne olduğunun da çok farkına varamadan işin içine girip, böyle oradan oraya salanıyoruz. Sonra mezun olduğumuzda hakikaten biz bunu seçtik, ama nelere mal oldu denilecek noktaya geliniyor. Çocuklarımıza çok daha önceden seçtiği alanın ona ne katacağını, neye mal olacağını çok net olarak göstermemiz gerekiyor ya da aldığımız eğitimlerin bizi nereye götüreceğini, nereye vardıracağını da fark etmemiz gerekiyor. Biz de, yüksek lisanslı erkekler genelde askerlikten kaçmak için yaparlar, biraz daha uzar diye, bayanlar da bir yüksek lisans da yapayım gibilerinden yaparlar, halbuki o 2, 3 yıl çok önemli ve değerli bir zaman dilimidir. Bunu en etkin şekilde kullanmalıyız. Ne yazık ki, Türkiye’de bu bakış açısından dolayı şu anda çoğu üniversitede, ben en azından kendi bölümüm açısından konuşuyorum, doktora ve yüksek lisanslar açılmıyor.

SALONDAN- Yayın yok, bilimsel yayınlar yok.

AYLİN ÇEVİK- Elbette yok, tez yok. Ben tezimi yayınladığımda tez danışmanım neredeyse beni öpecek bir haldeydi. Ben anlamıyorum. Biz 50 kişiydik ve sadece 3 kişi tez yazdık. Neden? Hep bu mentaliteden dolayı, halbuki bu zaman dilimi çok kıymetli ve bunu en iyi şekilde değerlendirmekte fayda var. Bu hem kendimize, hem de toplumumuza, hem de Türkiye'nin bilimsel alanına bir katkı olacaktır. Biz çok acı bir gerçeği yaşıyoruz. Yurtdışında çok yaşadım. Ben de yurtdışına gidip eğitim aldım. Almanya'da 1 yıl kaldım. Şiddet üzerinde yoğunlaşan, şiddetin etkileri ve kriz yönetimiyle ilgili olarak sosyopsikolojiyi orada okudum. İsviçre'de ilişki terapisi eğitimi aldım. Gördüğüm kadarıyla ben bu eğitimleri kendi ülkemde alabilirdim. Niye almadım diye düşündüm. Tabii var olsaydı, koşullar olsaydı, o anlamda söylüyorum. İnanılmaz bir beyin göçü var. Bu da Türkiye'deki kariyer gelişimini ciddi etkiliyor. Buyurun.

İSMAİL TUNCA- Neden olabilir? Biraz toplum olarak bilime değer verilmedi gibime geliyor. Tabiri caizse topçu, popçu olayından dolayı.

AYLİN ÇEVİK- Biraz da şu var: Türkiye'de üniversiteler özerkliklerini çok fazlasıyla kaybettiler. Birçok anlamda, üniversitelerdeki hocalar çok ciddi 1402'likler gibi bir darbe yedi. Türkiye'de kolay para kazanma gibi bir mantık yerleşti. En önemli konu bu. Ne yazık ki bu bizi yanlış yerlere götürdü. Para kazanmak, tamam, elbette temel ihtiyaçlarımız var. Maskol'un ihtiyaçlar üçgenine baktığımızda elbette bizim birincil ihtiyacımız yeme, içme, bunlar olması gerekenler. Ama artık sizin seviyenizdeki insanların bence bunu düşünüyor olmaması gerekiyor. Böyle bir ihtiyaçlar listesinin en alt kademelerinde olmamız, bu kadar primitif ve basit ihtiyaçlar üzerinde odaklanmamamız gerekiyor. Ama biz hâlâ onun peşindeyiz. Doğal olarak da Türkiye'de bilimsel gelişmeye yönelik hiçbir gelişme olmuyor. Ben İngiltere'ye gidiyorum Türkoloji görüyorum, şok geçiriyorum. Gittiğim yerlerde Türk tarihi görüyorum. Bizde olsa absürd sayılır. Mesela Arap Dili ve Edebiyatında okuyorum, a,

öyle mi, hayır, Türkiye'nin buna, böyle insanlara da ihtiyacı var. Ne demek? Dil kadar önemli bir şey var mı? Ben size şöyle söyleyeyim, Çince öğrenme 10 sene içinde ciddi bir ihtiyaç haline gelecek ki, başladı da. Rusça öğrenmek, keza öyle, çünkü gittikçe değişiyor. Hiçbir alan önemsiz değildir. Her alanın kendi içinde ihtiyaçları var. Bunun dışında ne var? Genel ekonomik koşullar da ne yazık ki çok ciddi, kariyer gelişimimizi etkiliyor. Ama kendimizin farkındaysak bizi etkilemesine olabildiğince az izin vermemiz önemlidir. Özellikle politika, sosyal şartlar ve genel ekonomik şartların bizi olabildiğince daha az etkilemesi bizim elimizde olacaktır. Bunlar, bizim kararımızda olan olgular diye düşünüyorum. Elbette kişilik özelliklerimiz, yetkinliklerimiz, kişisel memnuniyet ve tatmin anlayışımız ve sağlıklı bir dengede etkendir. Kendi içimizde şunu yapmamalıyız; bizi çok hırpalayacak bir işe girmenin mantığı yok. Kendimizi öldüresiye çalışacaksak, hiçbir şey dengemiz olmayacaksa, bizim çok fazla efor, anormal bir efor sarf etmemiz gereken bir noktada, hatta sağlığımızı tehlikeye atabilecek düzeyde bir meslek seçimini yapmamakta fayda var. Çok kritik bazı meslekler vardır. Mesela polislik. Polis olarak alınacak kişilerin -ki, artık yavaş yavaş buna bakmaya başladılar- mutlaka sağlıklı bir kişilik yapısının olması çok önemli, hatta bunun zaman zaman desteklenmesi gerekiyor. Onların mutlaka ciddi bir psikolojik destek almaları gerçekten şart. Bazen 22, 24, 28 saat süren çalışma saatleri, bir insanın dayanabileceği şartlar değil, ya da SSK'da çalışan doktorlara bakıyoruz. 03.00'e kadar oradalar. 03.00'e kadar baktıkları hasta sayısı 300'den aşağı düşmüyor. Hesap edin, mümkün değil, hasta başına ayırdıkları saat dilimi zorunlu olarak 1 dakika. Bu ne o kişiyi geliştirir, ne hastaya bir etkisi olur ve üstüne üstlük o doktoru yıpratır. Genelde de ne oluyor? O tip mesleklerde çabuk emeklilikler oluyor. Bazı mesleklerin biliyorsunuz, bir tükenme payı, yıpranma payı vardır. Bunun da kariyer gelişimi sırasında, meslek seçimleri sırasında mutlaka gözönüne alınmasında fayda var.

.....`Bireysel düzeyde kariyer planlamanın önemi ve nasıl yapılır`

Bilimsel çalışmalar şunu göstermiş ki, bir çalışanın aynı pozisyonda 5 yıl boyunca kalması, onun zaman içerisinde ciddi anlamda demotivasyona uğramasına sebep oluyor. Bu konuya katılıyor musunuz? Böyle bir paylaşımı olabilecek var mı?

SALONDAN- Katılmıyorum. Katılmıyorum derken, herkes için geçerli değildir.

AYLİN ÇEVİK- Peki, bunu sizce nasıl alt edebilir? Meslekte 5 yıl boyunca aynı işyerinde kalmak, belli noktalardan bir yıpranmayı, belki bıkkınlığı getirir sizce bunu nasıl aşabiliriz?

İSMAİL TUNCA- Makinacıyım, Yıldız'dan mezunum. Şöyle ki, kişinin kendi işinde 5 yıl veya 15 yıl kalması önemli değil, motivasyon kaybına uğramasının bence en büyük sebep, o işte alışma sürecini aşması -bayatlama diye bir kelime vardır- o işin heyecanını yitirmesidir. Burada heyecan nereden kaynaklanıyor? Bence önemli olan şey bu. Kişinin o işten kaynaklanan, sabah git, akşam çık ve sadece orada yaşadıklarından dolayı bir heyecanı varsa, o 5 yıl bile sürmez, ama başka bir hedefi varsa, heyecanını oluşturan başka bir sebebi ve hedefi varsa, hayatında bir hedefi varsa, heyecanı 5 yıl değil, 15 yıl değil, 50 yıl da değil, hedefine ulaşıncaya kadar sürecektir. Hedefine ulaştığı anda motivasyon diye bir şey kalmayabilir, onu bilemiyorum. O kişiye göre belki değişir, ama bence önemli olan bu hedeftir ve hedefe 5 yıl içinde ulaştıysa, belki tamam motivasyon kaybı olabilir, ama demek istediğim de oydu. Kişiye göre değişir. Çünkü eğer 5 yıl boyunca sizin yazdığınız 5 yıl boyunca hedefine ulaşamadıysa veya amaçlarına ulaşamadıysa, gelmek istediği yere gelemediyse veya geldiye bile amaçları veya hedefleri veya idealleri, daha yüksek ve ulaşmak istediği yer yüksekse, motivasyonunu kaybetmeyecektir. Çünkü amacına ulaşmamıştır.

AYLİN ÇEVİK- Bu konuda başka fikir beyan etmek isteyen var mı?

BELKIS OKUR- Ben bir yandan da ona katılıyorum. Belli süreden sonra kişilerde “işletme körlüğü” diye tarif ettiğimiz bir şey söz konusu olabiliyor, ama bunu besleme, etki-tepki olayıyla alakalı. Kişi, yaptığı işten ya da bulunduğu ortamdan kendine bir şeyler katabildiği sürece o ortama ya da o işe bir şeyler katmaya devam edebiliyor. Belki beyefendinin söylediği gibi bu kişiye bağlı olabilir, ama hedeflere ulaştığında bu biter, bitmez gibi ya da 5 yıllı sınırlamak gibi bir şey de söz konusu değil, sadece o karşılıklı şeyi devam ettirebilmek önemli. Yaptığı işten aldığı etki ya da kendini geliştirme anlamında bir şeyler öğrenmeye devam ediyorsa o işte de bir şeyler vermeye devam eder diye düşünüyorum.

SEHER SAYAR- Ben 11 yıl kamu kurumunda çalıştım, ama girdikten sonra ben burada maksimum 5 yıl çalışmalıyım diye düşündüm. İstifa etme süreci 11 yılı buldu. Fakat departmanlar değiştirilerek, farklı işler yaparak, belki kendimi motive ederek 11 yıla ulaştım. Çünkü insanlar kamu sektöründe çalışınca hazır işin var, yıllık izinlerin belli, masan var, neden istifa ediyorsun, özele geçiyorsun gibi sorularla geliyor. 5 yıl aynı işi yapsaydım, belki daha önce istifaya karar verirdim. Birtakım şeyleri yaşadığım için, istifa ettikten sonra kendimi çok daha iyi hissettim. Ben bu kararı neden daha önce vermedim diye kendimi sorguladım.

AYLİN ÇEVİK- Bu tabii ki, bir standart değil burada, ama genel yapılmış bir çalışmada ortaya çıkan bir ortalama. Sonuçta şu var; gerçekten memnunsanız, kaç yıl olursa olsun bu çok değerli ve önemli. Bunun değerini bilmenizi isterim.

İSMAİL TUNCA- Belki şu yönden haklısınız. Belki yüzde 60'ı 5 yıl içinde bu olayı yaşıyor olabilir.

AYLİN ÇEVİK- Tabii ki, zaten bu herkes için şart olan bir durum değil, ama bu böyle bir araştırma var. Bu anlamda zaten bu araştırma-

.....`Bireysel düzeyde kariyer planlamanın önemi ve nasıl yapılır`

nın sonuçları ortaya çıkmış. Bu Avrupa'da yapılmış bir çalışma ve şunu bize gösteriyor: Bir yıl içinde de tükenme noktası yaşıyor olabilirsiniz, ama burada yöneticinin sorumluluğu başlıyor. Çalışanına yönelik olarak vereceği koçluk, geri bildirimler, önüne koyacağınız hedefler, tabii kişiyle birlikte, kişisel hedefler.

SALONDAN- 5 yıl içinde o olayı yaşıyor olabilir.

AYLİN ÇEVİK- O yüzden de mutlaka her sene durup, kendimize bir bakıp, "Ne oluyor" demekte fayda var. Buyurun lütfen.

CELALETTİN SOYCAN- Bazı büyük şirketler kişiyi 5 yıldan daha fazla aynı pozisyonda tutmamak üzere devamlı yer değiştirirler. Bu büyük şirketlerde benimseniyor.

AYLİN ÇEVİK- Evet. İş rotasyonları yapıyor. Farklı alanlarda ve farklı birimlerde çalışmak nasıl etkileyecek noktasında, bütün bunlar ayrı bir renk katma imkânı doğuruyordur.

AYLİN ÇEVİK- Bir karikatürle devam etmek istedim. Her ne kadar yeteneklerden bahsediyor olsak da, bunun yanında kendi girişimciliğimiz, kendimizi gösterme biçimimiz, kişiliğimiz, bizim kariyer gelişimimizde ciddi bir etken oluşturabiliyor. Çok zeki olabilirsiniz, ama o iş zekânızı kullanabileceğiniz, bugünlerde çok ifade edilen, duyulan, duygusal zekâ kavramından bahsederseniz, eğer duygusal zekâ kapasiteniz yüksek değilse veya daha doğrusu ben ona ağırlıklı olarak sosyal zekâ diyorum, sosyal zekânızı yeterince işleyemezseniz, iş zekânız çoğu zaman sizin için iyi hedeflere ulaşmanızda, kariyer gelişiminizde tek başına etkili olmayabilir.

Şu anda işyerinde yönetici konumunda olanlar var mı? Kariyer yönetiminden söz etmek istiyorum. Biraz daha iş hayatına girelim ister-seniz. İş hayatında kariyer yönetimi, firmanın genel politikaları çerçevesinde insan kaynaklarının, çalışanının kariyer gelişimine yönelik

belirlediği yöntem ve hedeflerdir. İnsan kaynaklarında politikaları aslında firmanın genel politikaları belirler. O çerçeve içinde baktığımızda da, iş hayatında kariyer politikaları belirlenmiş oluyor. Bunlar nedir? Sağlıklı iş tanımlarının yapılmış olması ve bu iş tanımlarına uygun hangi yetkinlikteki insanın işe alınacağı, buna göre mülakatların yapılandırılması, eğitimlerin verilmesi ve çalışanın kariyer planının yapılması.

Bireysel düzeyde de kariyer yönetimi var. Sadece organizasyonel düzeyde bakmayalım, bireysel düzeyde de bakalım. Kişinin, kişisel gelişimi için çizmiş olduğu hedef ve yöntemlerin yer aldığı bir çeşit harita ve kontrat. Bu kontrat kelimesini biraz sizinle paylaşalım. Bu kontrat ne demek? Biraz sonra göreceksiniz. Ben neyi hedefliyorum, bu hedefe varmak için hangi araçları kullanacağım, neler yapmam gerekiyor? Peki, beni engelleyecek, sabote edecek durumlar neler? Bunları da bilmeliyim. Çünkü belki de yorgun hissedeceğim, yorgun olacağım. Bir sabotaj, yapmak istediğim şeye yönelik olarak kendime uyguladığım bir sabotaj olacak. Peki, hedefime vardığımı nasıl anlayacağım? Bunu da netleştirmem lazım. Kendimi nasıl değerlendireceğimin haritası, bu benim kontratım. Genellikle yöneticiyle çalışan arasında da kontrat budur. Ne yapmak istiyorsun? Firmadan beklentin ne? Firmanın senden beklentisi ne? Peki, hedefleri nasıl ortaklaştıracağız? Ortaklaştırdığımız hedeflere varmak için neler yapmamız gerekiyor? Eğitim mi alacağız? Dil gelişimi mi gerekiyor? Bir yurtdışı tecrübesine mi ihtiyacım var? Bir iş rotasyonuna mı ihtiyacım var? Bütün bu kanallardan bir kontrat yapılması gerekiyor.

Geri bildirim, özellikle kariyer yönetimi içerisinde en önemli kavramlardan biridir. Bir yöneticinin çalışanları için mutlaka geri bildirim yapması, çalışanların da yöneticisine kendi geri bildirimlerini sunması gerekiyor. Bu o gruptaki, o departmandaki herkesin kariyer gelişimi için önemlidir. Bazen siz bir şeyi çok iyi yaptığımızı düşünebilirsiniz, ama tek başınıza bunu sizin düşünmeniz ve hissetmeniz özellikle iş ortamında

.....`Bireysel düzeyde kariyer planlamanın önemi ve nasıl yapılır`

yeterli olmayabilir. Mutlaka çevrenin de bu konudaki gözlemlerine açık olmalıyız. Bizi sadece bunların yönlendirmesine izin vermemeliyiz, ama bunlara alıcı olmalıyız. Burada tek başına belirleyicilikten bahsetmiyorum. Çevrenin bize yönelik geri bildirimleri bizim yolumuzu açan, bize yön veren odaklar olacaktır. Mutlaka hepiniz belirli yöneticilerle çalıştınız veya çalışıyorsunuz. Bu geri bildirim ihtiyaçları konusunda ne düşünüyorsunuz? Yeterince geri bildiri aldığınızı ya da verebildiğinizi düşünüyor musunuz? Buyurun.

BELKIS OKUR- Aslında genelde şirket yapılarına baktığınızda küçük ölçekli şirketler daha fazla. Ben yaklaşık 10 sene kendi işyerimde işyeri sahipliği yaptım. Daha sonra iki farklı şirkette danışmanlık anlamında yöneticilik, yeniden yapılandırma, eleman seçimleri gibi konularda da çalıştığım için belki o nedenle biraz daha rahat o nedenle konuşuyorum. Bu tarz şeyler çok fazla yok. Bilinçli yönetici çok fazla yok. Özellikle performans değerlendirmesinde, yöneticiler başarının daha çok kendine ait olması ya da başarısızlıkta suçlanacak bir taraf olması anlamında bakıyor. Özellikle yönetici eğitiminin olması gerekiyor. Şu anda ancak çok büyük kurumsal şirketlerde bu tarz yaklaşımlara ulaşmak mümkün, ama KOBİ'lerin yüzde 70-75'ini oluşturduğu ekonomik düzlemde, ne yazık ki şirketlerde böyle bir lüks yok.

AYLİN ÇEVİK- Aslında bu bir lüks değil. En küçük işletmelerde de olsa, çalışan sayısı 3 kişi de olsa, 2 kişi de olsa birbirine geri bildirim vermesi, birbirini yönlendirmesi, beslemesi gerçekten önemli ki, bu da sizin de ifade ettiğiniz gibi bilinçli bir yöneticilik anlayışıyla varolabilecektir. Teşekkür ediyorum.

Performans değerlendirmede de, şirketin ölçeği çok önemli değil, ama biz kişilerin başarılarını nasıl, neye göre değerlendireceğiz? Bunu hem kişilerin, çalışanların bilmesi gerekir, hem de yöneticilerin bu konuda çok net olması gerekir. Bizim için önemli olan ne? Hız mı, kali-

te mi? Toplam kalite sistemlilik var ki, sanırım hepiniz bunun çok fazlasıyla içerisinde yer alan insanlarsınız. Doğal olarak da bu noktadaki ölçekler çok değer kazanıyor ve önem kazanıyor.

Kontrattan bahsetmiştim. Dediğim gibi mutlaka illa yazılı olmasından bahsetmiyorum, ama yazılı da olsa iyi olur. Yöneticiyle çalışan arasında kariyer gelişimi noktasında yıllık kontratlar olmalı ki, bu hem benim, hem yöneticimin, hem de firmamın nereye doğru gittiğini bana gösterebilecek çok somut veriler sunsun. Bundan kaçınmamalıyız. Biz gözlemi çok seven bir toplumuz, biraz doğuluyuz. Duygusal yönlerimiz çok fazla işliyor. Bu anlamda doğuluyuz mantığını kullandım, ama biraz da mantığımızı da işin içine sokmamız gerekiyor, ikisini dengelememiz gerekiyor. Bu çok iyi yapar demek tek başına hiçbir bir anlam ifade etmiyor. Bunun altının çok ciddi doldurulması lazım. Biraz sonra bunun nasıl yapıldığını size çok ilginç bir şemayla göstereceğim. Burada 3P kuralı gibi bir şey kullanılıyor. 3P kuralı, bireysel ve organizasyonel bir kuraldır. Burada neyi kastediyoruz? Hem insanların, kişilerin, hem de örgütlerin sınırlarını çizmesi gerekir, kendini koruması gerekir ve bazı izinleri kendine tanıması gerekir ve bu üçünün birlikteliği bir güç oluşturur. Üç power, 3P kuralı buradan geliyor. Burada 3 güçten bahsediyor. Bunlar ne anlamda çok önemli? Bir organizasyon kendi sınırlarını iyi çizmeli. Ne yapacağını, nereye kadar, nasıl yapacağını?

İzinler dediğimde şundan bahsediyorum: Sonuçta beklentilerle ilgili zaman zaman bazı başarısızlıkların olabileceğini ya da bazı çalışmaların ertelenebileceğini bazı gözlemler ve bazı beklentilerle ilgili olarak çıkabilecek riskleri önceden fark etmek ve bunları ön kabul. Mesela, 3P kuralını işleten nedir? Bazen üç ay deneme yapılır. Bu bir izindir. Ben üç ay deneyeceğim, göreceğim, ama üç ay benimle birlikte çalışmasına izin veriyorum. İzin dediğim budur. Sınırlar, izinler ve koruma. Mutlaka kişinin kendine ait bir koruma alanı olmasından bahsediyoruz. Nedir? Bunu çok yapıyoruz, bazı günler çalışmıyoruz. Belirli saat dilimlerinde

çalışıyoruz. Bu kendimizi korumak adına yaptığımız bir şey. Bazen saatleri değiştiriyoruz, değil mi? Hem organizasyonun, hem de çalışanların bu 3P kuralına uyması çok önemli. Bu 3 olguyu netleştirmesi, kendisinin bu 3 olgunun nerelerinde var olduğunu bilmesi gerekiyor.

Kariyer sabitlenmesi, kariyer yönetimi sırasında sıkça işletmelerde gördüğümüz bir problem. Biz hep şunu bekliyoruz: Aslında oradan başlamak lazım. Top management; hep üst yönetici olacağız, müdür olacağız. Bakıyorum şirketlerde artık şöyle durumda; eksik ritüvler var. Bu yöneticinin bir altı gibi, ama hâlâ bunun Türkçe'si yok. Bu insanlara müdür de diyemiyorsunuz. Müdürler, müdür yardımcıları, orta kademe yöneticiler, üst yöneticiler ve direktör olmaya başladı. Artık bir üst kademe getirdiler, direktör, ama sonu yok. Bundan sonrası yok. Bir de CEO'lar var. Bunu da görmezlikten gelmeyelim. Ben liderlik eğitimleri veriyorum, yöneticilik eğitimleri veriyorum, yöneticilik koçluğu yapıyorum ve bana liderlik eğitimi için gelen insanlara ilk başta şu soruyu soruyorum: Niçin geldin? Müdür olmak için mi? İnsanlar gülüyorlar. Tabii doğal olarak hoşlarına gidiyor. Sadece lider olmak için burada bulunmayın. İyi bir lideri seçmek için de bu eğitimi alın diyorum. Herkes lider olmak zorunda değil, herkes yönetici olmak zorunda da değil ve bu bir paye de değil, bu titri almış olmak demek, bu payelerin, unvanların bize tek başına çok fazla şey kazandırdığı yok. Bu unvanı dolduran yine bizleriz. O yüzden de bu kadar çok unvanla, bu kadar çok yönetici olunca, karikatürçülerin, çeşitli tiyatro oyuncularının, güldürü ustalarının eline yönetici tiplerini konusunda çok güzel malzemeler geçiyor. Tabii ki yöneticilik önemli, ama bunu etkin olarak kullanabilecek insanların orada var olması ve tek başına yöneticilik, tek bir kariyer gelişimi için üst nokta değildir. Uzmanlık gibi bir kavram var yetkinlik diye bir kavram var. Ve artık genelde bakıyoruz ki, Batı toplumlarına doğru yatay bir düzeyde artık kariyer gelişimi söz konusu. Bunu en iyi uygulayan alanlardan biri tıp. Tıpta çeşitli alanlar var. Gastroenteroloji

var, endokrinoloji kendi içinde ayrılıyor, diyabete bakan ayrı oluyor, büyüme hormonu için ayrı oluyor, geriatri var. Birde aile hekimliği var. Türkiye’de yavaş yavaş oturmaya başlayan bir sistem bu. Örnek olması anlamında söylüyorum. Yetkin ve uzman olmak çok önemli, mutlaka sizin mesleğinizde de belirli alanlarda, eminim belirli yetkinlikler vardır. Değil mi? Olmasını isteyen, herkeste olmayan, ama çok önemli olan, bilmiyorum siz biraz bahsedebilir misiniz? Ben çok alanın içinde olmadığım için yanlış bir şeyler söylemek istemem.

CELALETTİN SOYCAN- Makina mühendisliğinde boru stres analizi diye bir konu var. Orada uzmanlaşma oluyor. Adamlar sırf o işi yapıyor, uzmanlaşıyor. Başka hiçbir iş yapmıyorlar, onlara yaptırılmıyor. Pipxing engineerler var, sırf piping dizayn ediyor. Uzman oluyorlar, izometrik çiziyorlar. O branşta çalışıyorlar. Makina mühendisliğinde bu çok yaygın, başladı.

AYLİN ÇEVİK- Evet, çok güzel. Bence bunların olması gerekiyor, ama tabii ki, bu beraberinde kariyer sabitlenmesini riske eder mi? Hayır, uzmanlıklar etmez. Neden? Siz daha sonra o uzmanlıkla farklı bir uzmanlığa doğru da geçiş yapabilirsiniz. Bir makina mühendisi olabilirsiniz, ama çok popüler olmaya başlayan NBA programı alıp, makina mühendisliğiyle birlikte işletme mühendisliğini biraraya getirip çok farklı bir yapılanma içinde kendinizi ifade edebilirsiniz. Bunun birçok koşulu var, ama artık lütfen sadece dikey yapılanmaya bakmayalım. Çünkü bu dikey yapılanma çok fazla ara yöneticiyi getirmeye başladı ve bu da gittikçe kalitesiz yönetimlerin oluşmasına sebep oluyor. Kalitesiz yöneticiler de beraberinde kariyer gelişimlerine ciddi anlamlarında sekte vuran, kariyer gelişmelerini engelleyici konumda olan insanları başımıza getiriyor. Bu yüzden de mümkün olabildiğince farklı gelişim noktalarını göz önünde bulundurmamızda, seçenekleri göz önünde bulundurmamızda fayda var. Mesela, çifte kariyer yapanlar da var. Farklı iki alanda ilerleyip, hem makina mühendisi olup, hem de işletmede

master yapıp, iki alanı bir araya getirip çifte kariyer yapabilen insanlar da görebiliyoruz. Mesela, aklıma gelen bir sanatçı var, hem doktor, hem müzisyen. Şu sıralar çok ünlü, Ferhat Göçer, Haydarpaşa Numune'nin cerrahı. Hem cerrahlığını sürdürüyor ki, orada da iyi bir pozisyonda, ameliyatları yaptığını biliyorum, hem de bunun yanında oldukça iyi bir müzisyen olduğunu ve orada da kariyer gelişimini devam ettirdiğini görüyoruz. Bu hepimiz için mümkün. Mutlaka, dediğim gibi kariyer gelişiminin işe odaklı olmaması lazım, farklı alanlarla da kendi kariyerinizi beslemeniz, kendi mesleğinizi beslemeniz söz konusu olacaktır. Bu size zenginlik katacaktır.

İş rotasyonu konusuna gelince; diyelim ki, ben satış uzmanı olmak istiyorsam önce mümessillikten başlamalıyım ya da mümessillikte en azından bir iki ay, belki daha fazla vaktimi geçirmeliyim. Farklı alanlarda çalışacak, ya da başka bir departmanla birlikte ortak bir çalışma yürütecek veyahut da meslek gruplarından insanlarla ortak bir projede çalışacaksak, biraz o alanda da yer almakta fayda var. İlişkide olduğumuz, çalıştığımız uzmanlara, "aman canım ne olacak alt tarafı iki tane imza atıyor."Bakışıyla yaklaşmak çok kolay. İşin içine girdiğimizde bunun hiç de iki imzadan ibaret olmadığını da fark ediyoruz.

Kariyer yönetiminde bazı temel anahtar basamakları, sizlerle beraber fazlasıyla konuştuk. İnsan kaynaklarının diğer aktivasyonlarıyla bir koordinasyon da gerekiyor. Mutlaka insan kaynaklarının işin içinde olması gerekiyor. Tabii, büyük şirket -burada orta ve büyük şirketlerden söz ediyorum- veya süpervizörlerimiz vardır. Mutlaka burada da aranıza usta-cıracak ilişkisi vardır diye düşünüyorum. Ustanız vardır, iş anlamında daha tecrübeli, belirli uzmanlıkları olan kişi, zaman zaman bu insanlara danışılır. Bizim mesleğimizde örneğin, süpervizörlük çok önemli değerdedir. Neden? Ben yaptığım her terapi ya da eğitimle ilgili olarak zaman zaman belirli hocalarımdan ve onlar benim için ustadır, süpervizyon alırım. Onlar benim süpervizörumdür. Kendi firmamın bir

süpervizörü var. Bütün ekibi, 8 kişiyi biraraya topluyoruz ve yaptığımız çalışmalarını paylaşıyoruz. O bize yol gösteriyor ve özellikle psikolog olarak mesleğimle ilgili bende yarattığı etkiler anlamında yaptığım işlerle ilgili benim mutlaka süpervizyon almam gerekiyor. Bu da benim gelişimim için önemli bir katkı ki, aynı şey diğer meslek gruplarında da olmalıdır.

İnsan kaynakları yöneticilerinin, kariyer planlamasında çok daha aktif yer alması gerekir. Ama bunun için öncelikli olarak da onların iyi bir kariyer danışmanlığı eğitimi almalarında fayda var. Geri bildirimlerin nasıl yapılacağı önemli. Burada geri bildirim olumsuz olması gerekmiyor. Olumlu geri bildirimleri esas temelde vermeliyiz. Olumlu ve güçlü yanlarını insanların ifade ederek zayıf kaldıkları noktaları, o güçlü yönleriyle nasıl telafi edebileceklerini de göstermemiz önemli. Kariyer koçluğu, yaşam koçluğu bir sanattır ve bunu en iyi şekilde, uygulamakta fayda var. Elbette üst yönetimden kariyer programıyla ilgili destek almak çok önemli. Dedik ki, yöneticiler bu işin en önemli araçları. Yöneticimizle aramızda yapacağımız kontrat çok dengeli, açık, zamanlamasıyla somut verilere dayanmalı. İyi satış yapacağım. Neye göre iyi, hangi zaman dilimi içinde? Bütün bunları bizim böyle yuvarlak, çok geniş, her alana, yoruma açık cümlelerle değil, çok somut verilerle hareket etmemiz lazım. İnsanların iş ortamlarında kariyer gelişimleri için planlama yaparken ya da bir izlem yaparken çok somut ifadelerden, somut verilerden gitmesi gerekiyor. Tabii ki, bütün bunların kişinin psikoloji üzerindeki etkisini de hiçbir zaman gözardı etmemeliyiz.

Çalışanın mutluluğu çok önemli. Bireyin mutluluğu çok önemli. Yaşadığı alanda bunu hiçbir zaman ihmal etmeden bütün bunları yapıyoruz. Bunun için de uygun ortamların yaratılması gerekiyor. Bu oturup bir yemek sırasında yapılacak bir şey değil. Öğle yemeği sırasında *“gel bir oturup da konuşalım, senin durumun nasıl gidiyor?”* değil. Bunun

için çalışanlarımıza, arkadaşlarımıza ve kendimize özel zaman ayırmalıyız.

Küçük, özellikle orta ve büyük işletmelerde küçük pilot uygulamalar yapılmalı. Gerçekten de o işletme için düşünülen kariyer planlaması ve programlaması uygun mudur? Değil midir? Bunlar hem yöneticilerle, hem çalışanlarla çek edilmelidir. Periyodik olarak yapılan bütün kariyer programlamalarının ve uygulamalarının da gözden geçirilmesinde fayda var.

Bir şirkette çalışıyorsak, bu şirketin, çalıştığımız yerin bizim kariyer gelişimimizle ilgili sorumlulukları var. Gerektiğinde bunları almalıyız, bunları talep etmeliyiz, istemeliyiz. Bu sorumluluklara sahip olmalılar. Bir insan kaynakları departmanım varsa, bir yöneticim varsa benim kariyer gelişimimle ilgili bana destek olmaları gerektiğinde onları uyararak kişisel sorumluluğumuz. Nedir bu? Çalışanların mesleki ihtiyaçlarının doğru bir şekilde saptanması gerekiyor. Her anlamda, ergonomi diye bir olay var. Biliyorsunuz, değil mi? Ergonomi kavramı, çalışılan yerin fiziki ortamının çalışanına uygunluğu. Dünyada yer psikolojisi diye bir olay var. Bildiğiniz yer, mekân psikolojisi, böyle bir çalışma yapılmış. Her anlamda, her koşulda çalışanımızın ortamını, ihtiyaçlarını iyi saptamamız gerekiyor. Sadece onun verimliliği noktasında değil, çevresel etkenlerin de onun verimliliğini nasıl etkilediğini görmemiz lazım. Eğer biz kişiyi kötü koşullarda çalıştırıyorsak, risk altında çalıştırıyorsak bunun bedeli...

SALONDAN- Performans düşüyor.

AYLİN ÇEVİK- Tabii ki ya da yıpranma payı çok yükseliyor. Örneğin, boyacılar vardır, araba boyacıları, o insanların yıpranma payları ne kadar yüksek ve çoğu maske takması gerekirken takmıyor, çevresel koşulları, bu arada sağlığını da ciddi anlamda riske atmış oluyor. Bilmiyorum, sizin mesleğinizde alan olarak bu tip riskler ve yıpranma payla-

rı var mı? Onun için bu konuda herhalde Oda olarak sizlerin de böyle sorumluluklarınızın olduğunu düşünüyorum. Çalışanların her zaman yıpranma paylarını gözönüne alarak işyerlerini bu konuda uyarmak gibi önemli bir sorumluluğu var.

Terfi politikası çok sağlıklı işlemediğinde, olmadığında ara kademe bir sürü yönetici doğuyor. Bu insana şu adı koyalım, bakıyorsunuz o şirkette bir sürü müdür, müdür yardımcısı var. Demek ki bunun üzerinde ciddi durmak gerekiyor. Çalışanları kendilerine uygun işlere yerleştirmek de önemli.

SALONDAN- Performans değerlendirmesine bağlı yapılandırıldığı zaman daha sağlıklı oluyor. Bu da genellikle o şirkette başarılı bir insan kaynakları yönetimi uygulanıyorsa mükemmel bir performans değerlendirmesi yapıyorsa, aynı zamanda ara boşluklar kapatılıyor. Kişi doğru yerde, doğru zamanda, doğru işe yerleştirilmiş oluyor. Bu o zaman da hem işyerinin örgütsel amacı, hem kişinin bireysel amacı, hedefi ve kariyer planlaması açısından çok önemli bir etken oluyor.

AYLİN ÇEVİK- Çok önemli bir noktaya değindiniz. Gerçekten öyle. Türkiye’de ne yazık ki kaybetmeye başladığımız nokta da burası Türkiye sağlıklı terfi politikalarından ziyade belirli bazı şirketler dışında insanlar yakınlarını, tanıdıklarını yerleştiriyorlar. Türkiye’nin gerçeği bu, bunu göz ardı edemeyiz, ama bu tabii ki değiştirilebilir. Önce biz böyle bir psikolojiden kendimizi kurtarabiliriz. Biz tanıdıklarımızı işe almak zorunda değiliz. Hakikaten o iş için uygunsa, değerliyse tabii ki, ama değilse mutlaka sağlıklı bazı çalışmalar yaparak, bazı politikalar çerçevesinde almamız gerekiyor. Bütün bunlar olmadığı zaman biliyorsunuz Türkiye bir balyoz krizi yaşadı. Bakın, Hürriyet Gazetesinde Bekir Coşkun’un bu konuda ki yorumunu çok beğendim: *“Kriz yönetiminde kaldılar”* dedi. Çok doğru, çok güzel bir ifade bu. Çünkü bir güvenlik elemanı veya bir Başbakan şoförü dediğimiz insanların bütün koşulları

gözönüne alarak kuralları iyice öğrenmiş bir vaziyette. Çünkü düşünabiliyor musunuz, ilk başta cama kurşun sıkılmışlar, sonra o cam kırılmaya çalışılmış, en son balyozla bir şekilde kırılmış ve karga tulumba çıkarılmış bir insan, hipoglisemi bu arada çok ağır bir şey, biliyorsunuz insanın beyin hücrelerini öldürüyor. Çok ağır hipoglisemiler birkaç kere geçirdiğiniz zaman böyle bir riske sahip. Bütün bunların ışığında demek ki, bizim insanları uygun yerlere, pozisyonlara yerleştirmemiz önemli. Kriz ortamlarında nasıl davranacaklar? Bakın, ne kadar önemli bir şey. Can kurtarmaya gidecek, ben karanlıktan korkuyorum diyen bir insan toprağın altına girip ne yapacak? Sadece ortaya kurtarılacak ikinci bir insan doğacak. Yeni bir kriz daha, onun için bunlar her anlamda orta ve uzun vadede çok etkili ve önemli basamaklar.

Tabii ki işi zenginleştirecek, şeffaflık katacak, rotasyonlar, zenginleştirmeler, tanımlamalar yapılabilir. Burada projeler çok önemli. Mümkün olabildiğince iş ortamları proje politikaları oluşturmaktan yanayım. Çünkü çok daha zevkli oluyor. Mutlaka gruplar oluşturmak, çalışanların da fikirlerini almak, kariyer planlaması ve kariyer politikalarının oluşturulmasında önemli. Her şeyden önce eğitim ve tabii ki, cezbedici kariyer planlamaları iş ortamı içinde maddi olanakların da sağlanması da elbette önemli. Bir emeğin karşılığının parasal değerini tam anlamıyla belirlemek yüzde 100 imkânlı değil, ama yapılan çeşitli araştırmalar ve çalışmalarla belirlenmiş ücret politikaları vardır. Buna göre kişilerin bundan da faydalanması gerekir.

Bireysel sorumluluklarımız da var dedik. Başta dedim ya, öncelikle şirketi mutlaka bu konuda uyarmak, bu beklentiye sahip olmak bir sorumluluktur. Aktif şekilde buna katılmak, mesleki gelişimlerde rol oynamak, özellikle mesleki örgütlenmelerde rol oynamak ki, meslek örgütleri bence çok değerli, sizin bu noktadaki yapılanmanızı, örgütlenmenizi gerçekten güzel ve olumlu buldum. Bence bu ortamı en iyi şekilde sonuna kadar değerlendirin. Özel yaşamla iş arasındaki denge-

yi sağlamak önemli. Bunu tekrar tekrar söylüyorum. Çünkü öncelikle insanız. Özel yaşantımız, mesleki yaşantımızı zaman zaman engelliyor. Eğer bir sorun, bir sıkıntı varsa, gerekirse belli bir dönem meslek yaşantımıza es payı verebilmeliyiz. Bu da bir başarıdır, bir sorumluluktur, yetişkinliktir. Gerektiğinde bu da yapılabilir. Ben bir süre dinleneceğim, geri çekilmek istiyorum ya da çok aktif olmayacağım. Bu kararı bilinçli olarak vermekte fayda var.

Bütün seçenekleri araştırmak, iş ortamı içinde yeni fırsatlar yaratmak, sadece beklemek değil, talep etmek çok önemli. Ve kişisel gelişimimize engel olmayacak hedefler belirlemeliyiz. Tekrar, bizim mutluluğumuzu engelleyebilecek noktalardan uzak durmakta fayda var. Mesela, burada size sadece bir örnek gösteriyorum. Bunun üzerinde çok detaylı durmayacağım. Bakın, hizmet, ben burada ne yapıyorum? Öncelikli bir kontrat olarak karşılıklı anlaşmada neler yapıyorum? Hizmeti, hedeflediği çalışma pozisyonunu belirleme, ürün, performans değerlendirme, plan oluşturma, aktivasyon yapıyorum. Bu aktivasyona uygun bir zaman planı oluşturuyorum. Bir hedef belirledim, o hedefe ulaşabileceğim aktivasyonları belirledim. Bu aktivasyonlar için bir de zaman planı yaptım. Nerede, ne zaman veya hangi şirkette, hangi düzeyde yapacağımı belirledim, yer belirledim ve kâr. Tabii ki, burada benim başarmada elde ettiğim zevk, bunu gözardı etmiyorum. Sonra ne yapıyorum? Neler yapacağımıza hem danışman düzeyinde, çalışan düzeyinde, hem de ona koçluk yapan kişinin karşılıklı birlikte belirledikleri bu plan çerçevesinde nelere bakabileceklerine bakıyoruz. Neler var bu danışman düzeyinde? Analiz diyagramları oluşturmak ki, biraz sonra göstereceğim insan kaynakları içerisinde kariyer politikalarındaki en önemli araçlardan biridir bu. Plan biçimi oluşturmak, önce kendi planımı kendim oluşturuyorum. Ben neler istiyorum? Gözlem ve enformasyon, geri bildirim, tavsiye veya uyarı, mutlaka tabii, çalışanlarımızın öncelikli olarak pozitif bir bilgiye, geri bildirim ihtiyacı var. Bunu

hiç unutmuyoruz. Öncelikle pozitif yanlarını ön plana çıkarmamız lazım. Güven ve gizlilik sözü verme, yöneticiyle çalışan arasında ya da koçluk, danışmanlık yapan koçla, koçluk almaya gelen kişi arasında bir güven oluşturmak çok değerli. Kararı yeniden gözden geçirme fırsatları yaratma, her zaman diyorum, kariyer planınızı yaptığınız zaman bu değişmez bir şey değildir. Önemli olan zamanında, gerekli müdahaleyi yapabilmek. Aynı şekilde danışan düzeyinde de, bu çerçevede bazı değerlendirmeleri göz önüne alıyorum. Ne yapıyorum? Kendim için destek isteyeceğim kişileri, birimleri belirliyorum. Bu da önemli. Eğitim mi alacağım, birilerinden destek mi isteyeceğim, yardım mı alacağım? Bir grupla, bir ekiple birlikte mi çalışacağım? Bunları belirliyorum ve sonra biz bu kararda nerede hoşnut olacağız, bunun ortaklığını yaratmaya çalışıyorum.

Tabii ki, neler var? Sabotajlar, engeller. Kişisel veya örgütsel engeller. Örneğin, bir bayansam, doğum iznim söz konusu olursa bunun planım içinde benim için engel oluşturabilme riski varsa, bu riski nasıl en aza indirebilirim ya da etkisiz kılabilirim gibi sabotajlarımıza da bakıyoruz. Bakın, bir kariyer planlaması hiç de öyle basit bir şey değil. Bu bir insan kaynakları kariyer diyagramı, analiz diyagramı. Çok da kullanılan bir sistem. Bakın, her koldan, bunun üzerinde çok durmak istemiyorum. Çünkü çok profesyonel bir şey bu, ama örnek olarak göstermek istedim. Hiç basit bir şeyden bahsetmiyoruz. Çok kompleks, ama kompleks derken adım adım giden, etki ve tepki alanları çok belirli olan, nerede ne yapacağımızı ve nerede müdahale edeceğimizi çok net belirlediğimiz bir diyagramdan bahsediyoruz. O kadar detaylı olabileceğini düşünmüş müydünüz? Ki, bundan da detaylısı var, bu en özetlenmiş hali. Görüyor musunuz? Hem örgütsel, hem insan kaynakları açısından, hem yönetici açısından, hem de bireyin kendisi açısından birçok dinamik var ve hepsi bir yerlerde ortaklar. Bu da neyle geçecek? Sağlıklı iletişimlerle, örgütün, organizasyonun olanak tanınmasıyla geçecek.

Bakalım, bir iş amaçlıyorum. Bunun için bir gayret sarfediyorum ve bir başarı elde ediyorum. Bu beni psikolojik olarak da etkiliyor. Değil mi? Ama neyi bekliyorum? Tabii ki, danışmanlık da bekliyorum. Çünkü zaman zaman yönümü kaybedebilirim, yanlış görebilirim. Bu söz konusu, burada ilgiyi bekliyorum, bir uyum sürecine ihtiyacım var. Burada kendime saygım ve yaptığım işle ilgili olarak destek isteyip, geri bildirim. Bakın, ne kadar ilginç bir döngü bu, sürekli bunun içinde dönüyorum. Hedefe varıyorum, hedefimle ilgili başarıyı elde ediyorum. Çünkü kariyer planlı kariyer gelişiminde hepimizin beklediği bir şey var. Sosyal olay, iyi yaptım, cümlesini duymaya hepimizin ihtiyacı var. Sadece maddi geri dönüşümler değil, bir plaket, bir yerde duyurum, bunlar çok önemli, kariyer politikalarının içinde ödüllendirme politikalarının da çok sağlıklı yerleştirilmesi gerekiyor. Çünkü benim psikolojik olarak da kendimi iyi hissetmem önemli. Yaptığım işle ilgili olarak *“ha, iyi yapmışsın”* deyip geçmekle, kişilerin durup elimi sıkarak beni tebrik etmesi arasında çok ciddi bir fark var.

Mesleki örgütlenmeler içinde de hem etiği oluşturmak, hem de kaliteyi artırmak adına bu tip ödüllendirme politikasının, insanlar arasında onay mekanizmasının olmasında fayda var. Bu, mesleğin değerini de, kalitesini de artıracak faktörlerden biri olacaktır. Dedik ya, kişilik özellikleri lütfen bunlara çok takılmayın. Bu 1973'lü yıllarda Amerika'da bir araştırmacının yaptığı bir şey, ben biraz eğlenelim diye getirdim. Tabii birebir anlamında değil, ama gerçekçi tipler diyoruz. Bunlar nasıl tipler? Çekingen, samimi, materyalist ve inatçılarmış. Daha çok uygun meslekler, bilmiyorum, makina mühendisleridir. Tabii ki, tartışmaya açık, kesinlikle böyle bir şey savunmuyorum, ama tabii ki bazı kişilik özellikleri belirli mesleklere doğru insanları götürüyor. Ben burada makina mühendislerini gördüğüm için bunu oraya koydum, başka bulamadım, ama makina mühendisleri için bu gerçekçi tiplemesini kullanmışlar. Yakın özellikler var mı?

SALONDAN- Var. Samimi.

AYLİN ÇEVİK- Bakın, çok ilginç, benim araştırmaları gözlemleyebildiğim, onay aldığım site var. Orada baktım, buldum. Bir bakayım dedim, aslında bu İngilizce bir şeydi, çevirdim. Çok hoşuma gitti. Araştırmacı kişilik özellikleri varmış, analitik, tedbirli, meraklı, bağımsız, içe dönük, bunlar ekonomistler, fizikçiler, sigortacılar, cerrahlar ve elektrik mühendisleriymiş. Daha ağırlıklı olarak, sanatçı ruha sahip olan kişilikler, düzensiz, duygusal, idealist, yaratıcı, tepkisel, uygun meslekler ise gazeteci, dram öğretmeni, reklâm müdürü, iç mimar ve mimar olarak ifadelendirilmiş.

SALONDAN- Aslında bazen meslekler de o kişilik özelliklerini sivriltiyor gibi oluyor.

AYLİN ÇEVİK- Mutlaka, tabii ki, birbirini çok bütünlüyor. Dediğinize katılıyorum. Bir meslek seçmek, yaşam biçimi seçmek derken dediğim bu anlamdaydı. Zaman içinde insanlar o meslekle o kadar bütünleşiyorlar ki, mesela, benim için şöyle bir sorun var; ben giderim bir yerde, birdenbire psikologdur gibi bir şey söylenilir. Sonra aynen şu: "Hemen anlıyorsunuz, değil mi?" Sanki insanları okuyormuşuz gibi hisse kapılıyor insanlar. İnanın ki, böyle bir şey söz konusu bile değil, size bunun garantisini veririm. Bazı meslek gruplarında zaman içerisinde oluşmuş çok ciddi kültürel atıflar da var. Öyle değil mi? Doktorlarda var. Makina mühendisiyseniz her türlü makineyi anlamamız lazım. Kapınızı çalan komşunuz olmuştur, bizim televizyon da bozuldu, olmuyor mu ya da bizim arabada bir sorun var, siz gelip bir baksanız gibilerinden. Bir doktora da her şey sorulur, buram ağrıyor, şuram ağrıyor. Halbuki o doktorun belirli uzmanlığı vardır, bunun dışında çok fazla bir bilgiye sahip değildir. Her meslek için belirli bazı kültürel atıfları da görüyoruz. Doğal olarak bu, kişilik özelliklerine de zaman içinde yansıyor.

Ben hep şunu diyorum; ne bu olsun, ne bu olsun, tam anlamıyla,

hiç kimse için, ne erkekler, ne kadınlar için iş ve özel hayat arasındaki dengeleri korumakta fayda var. Çok güzel bir karikatür. Dedim ya, bir dansır, kişisel gelişim arasındaki dans. Neden bunu böyle ifadelendiriyorum? Aslında hep konuştuğumuz şeylerin bir özeti bu, benim kariyer gelişimim mutlaka benim kişisel gelişimime destek oluyor, olmalı, onun paralelinde gitmeli. Bundan her anlamda, ihtiyaçlarım anlamında, mutluluğum anlamında bir kazanç sağlamalıyım. Sadece dikey başarıdan bahsetmedik. Dediğim gibi her zaman için bu ülkenin, hele bizim ülkemizin her alanda çok fazla uzmana ihtiyacı var. Bazı meslekler, bizim ülkemizde çok kıymetli. Aslında Avrupa'da daha da kıymetli. Mesela, Avrupa'da muslukçu bulmak inanılmaz şeymiş, ben bunun zorluğunu yaşadım. İsviçre'de kaldığım sırada muslukçu bulamadım. Kaldığım yerde bana muslukçu lazım, musluğumu tamir etmesi gerekiyor ve çok komedydi, ben internette musluk tamiriyle ilgili bir şey bulup, musluğu kendim tamir etmek zorunda kaldım. Çok komikti halim, eminim çok gülerdiniz. Bazı meslekler şu anda çok kıymetli. Mesela bazı geleneksel meslekler var. Biz ciddi uzmanlıklara ihtiyacı olan bir ülkeyiz. Mesela, doğalgazla ilgileniyoruz. Lütfen yanlış söylüyorsam düzeltin, ama doğalgaz yapılanmasıyla ilgili olarak Türkiye'de yeterince uzman yok. Mesela, bilgisayar donanımcıları, Türkiye'de bakıyorum bilgisayar kapağını açan herkes donanımcı hale geliyor. Karıştırarak, bir yerden bir şey bularak, bir şekilde, ama bunun uzmanlığını elde etmiş olmak çok daha kıymetli. Çünkü uzman olmak güvenilir insan anlamına gelir. İşinde güvenilir, o insana o işi yaptırabilirsiniz. Avukat, bakıyoruz bizde her avukat her davayla ilgileniyor, ama boşanma avukatı diyoruz, ticari avukat diyoruz, arsalarla ilgilenen çeşitli birimlerde olan avukatlar var. Bu bile kendi içinde belirli uzmanlıklara ayrılmalı ki, bizim ülkemizin kaliteli iş anlamında buna ciddi anlamda ihtiyacı var.

Tabii ki, ayrımcılığa değen her türlü kariyer planlaması kariyer gelişimini asla ifade etmez. Bazı mesleklerde kadınların kariyer gelişimi çok

.....`Bireysel düzeyde kariyer planlamanın önemi ve nasıl yapılır`

daha zor olmakta ya da öncelik erkeklere verilebiliyor. Yaş sınırlamaları getiriliyor. Amerika'da Koç Üniversitesi'nden iki asistan arkadaş bu çalışmayı yaptılar. Türkiye'de yapılmış bir çalışmadır. Türkiye'de insan kaynaklarıyla ilgili eleman seçimi yaparken neler istiyorsunuz deniliyor? İnsanın fotoğrafına bakmak seçimin önemli bir parçası. Çok ilginç, burçlar, inanmadım. İnsan kaynakları uzmanları insanların burçlarına bakarak karar veriyorlar. İnanılır gibi değil. Demek ki, gördükleri eğitimden ziyade onların burçları bizlere daha garanti bilgi veriyor. Amerika'da şu anda resim istemek yasak, fotoğraf istemek yasak. Neden? Eğer fotoğraf istiyorsanız ve kişi sizi "*benden fotoğrafımı istedi*" diye dava ederse, o firma bunu gerçekleştirmek zorunda, yaş soruyorsa gerçekleştirmek zorunda, evli mi, bekâr mı diye sorduğunda bunu gerçekleştirmek zorunda. Kişisel özelliklerini içeren her türlü sorunun gerçekleştirilmesi gerekiyor. Eğitimlerini, tecrübelerini, vesaire sorabilir, ama kişisel özel alana giren tüm sorular için eğer sormak zorunday-salar mutlaka belirli bir gerçekleştirme yapmak zorundalar.

SALONDAN- Bizde tam tersi, 35 yaşını aşmamış, askerliğini yapmış olan erkek.

AYLİN ÇEVİK- Bazı üniversitelerden mezuniyet, o da bir ayrımcılık. Öyle şey var mı? Eğer üniversite eğitimi aldıysam benim için her üniversitenin aynı değerinde olması gerekir. Mantıklı olan bu değil midir? Ama ne yazık ki böyle bir şey yok. Yaş sınırı, insanların en aktif oldukları dönem 35 yaş sonrasıdır, ama orada bir sınır görüyorsunuz. Bunlar çok ilginç veriler ve sağlıksız veriler. Bütün bu yanlış politikalar, o yüzden insan kaynaklarının kariyer politikaları çok çok önemli. İnsanların kişisel gelişimlerine ciddi anlamda sekte vurur bir hale geliyor. Her zaman tüm ayrımcılıkların karşısında olmalıyız. Kariyer gelişimi herkes içindir, herkes bunu hak ediyor. Bunun ne yaşı var, ne cinsiyeti olmalı, o olmamalı ya da bir fizibilite olmamalı.

Özyaşamsal ihtiyaçlarımıza bulunduğumuz ortamlarda dikkat etmemiz gerekiyor. Özyaşamsal ihtiyaçlarımız neler? Benim bir öğle tatilim olmalı, bir es payı verebilmeliyim. Gece 11.00'lere kadar çalışıyorum. Bu sağlıklı bir şey değil aslında. Ben şunu soruyorum: Gece 11.00'e kadar işin niye uzuyor? Hep bu bir yetkinlikmiş gibi gösteriliyor, ama aslında değil. Bu tek başına bir yetkinlik değil, her gün 11.00'e kadar çalışmam benim başarılı olduğumu göstermez. Bilakis benim zamanı iyi kullanmadığımı gösterir. Bu durum, oradaki öz yaşamsal dengelerimi iyi oturtmadığının göstergesidir. Sonuçta eğer siz özel yaşantınıza yeterince ilgi göstermezseniz ilişkileriniz bozuluyor. Çocuklarınızla problemleriniz çoğalmaya başlıyor ve bütün bunlar size sıkıntılar, yepyeni sorunlar getiriyor. Zaten bu, tek başına sizin kariyer gelişiminize ya da mesleğinizdeki başarınıza ciddi anlamda sekte vurur bir hale getiriyor. Her zaman orta ve uzun vadede düşünün lütfen. Multi disiplinler kariyeri gelişiminde düşünmek lazım. Sadece tek bir alana odaklanmak değil, yan branşlar ve alanları da kullanmakta fayda var. Bir çalışma buldum. Mühendisliklerdeki kariyer gelişimi üzerine. Tabii bu eklenebilir ve değiştirilebilir bir şekilde, yüksekokul veya üniversite, usta başlık mantığı içinde bir şey, süpervizörlük, teknik asistan, ürün mühendis personeli, ürün mühendisi asistanı gibi veya daha sonra direkt ürün mühendisi şeklinde farklı kademelerde mühendislikler. Burada makina mühendisliği için değil, genel mühendislik anlamında bakılmış. Teknik alanlardaki kariyer anlamında mutlaka önce işin en alt kademesinden, işin içinde yer alarak, bilhassa makinayla çalışarak insanların kariyer gelişimlerine girmelerinde fayda görmüşler.

Bu kâğıtları size niye veriyorum? Şu anda sadece bakın, doldurmak gibi zorunluluğunuz yok, ama sakın bir kafayla, sakın bir anda, yanınıza kahvenizi veya çayınızı alın, olabildiğince dış etkenlerden kendinizi soyutlayarak, kendi kendinize şu soruların cevaplarını verin: Şu ana kadar neler yaptınız? Beş yıl sonra nerede olacağınızı düşünüyorsunuz?

.....`Bireysel düzeyde kariyer planlamanın önemi ve nasıl yapılır`

Tahmininiz nedir? On yıl sonra nerede olacağınızı düşünüyorsunuz? Tahminleriniz nedir? İş hayatınızda neler yapıyor olacaksınız? Değiştirmek istediğiniz şeylere göre nelere ihtiyacınız var ve neler yapabilirsiniz? Bunu bir gözden geçirin. Burada amaç şu: Bugün burada beş yıl sonraki tahmin ettiğiniz yerde kendinizi nasıl hissediyorsunuz, on yıl sonraki yerde kendinizi nasıl hissediyorsunuz ve ona göre değiştirmek istediğiniz şeyler varsa ve bu değiştirmek istediğiniz şeyler için nelere ihtiyacınız var. Bunları sıralayın. Ara ara bu tabloyu gözden geçirin, ama dediğim gibi sakın bir kafayla yanınızda çayınız veya kahvenizle birlikte, tamamen dış ortamdaki kendinizi yalıtarak ve kendime de dürüst olacağım sözü vererek, nelere ihtiyacımız olduğuna o noktada bakın, bu ihtiyaçlarınızı nasıl ve nereden karşılayabileceğinizi belirleyin.

Bana katlandığınız için, bu kışta kıyamette burada olduğunuz için, değerli katkılarınız için çok teşekkür ediyorum. Sizinle burada bulunmaktan büyük bir zevk aldım. Tekrar görüşmek üzere diyorum, hepimize iyi akşamlar dilerim.

**“ÇOCUKLARDA UYUŞTURUCUYLA MÜCADELEDE
EBEVEYN YAKLAŞIMI”**

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI BAKIRKÖY ŞUBESİ

15 Mart 2007, Şube Temsilcilik Salonu

AHMET ÖZMEN (MMO Bakırköy Temsilcisi)- Sayın konuklar, Sayın Şevki Sözen İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalında Öğretim Üyesi. Kendisi yine İstanbul Üniversitesi'nden 1987 yılında mezun olmuş. Amerika'da çocuk istismarı ve uyuşturucuyla mücadeleyle ilgili çalışmalar yaptı. Adli Tıp Kurumu'nda, İhtisas Kurulu Başkanlığı yaptı. Kendisi beş dakika nefes alıp, bir sunum yapacak. Ondan sonra soru cevap kısmına geçelim.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Herkese merhaba. Davetiniz ve sizlerle birlikte olmak fırsatını yakaladığım için öncelikle teşekkür ederim. Bu saatte de evinize gidip rahat rahat oturmak varken, beni dinlemeye geldiğiniz için de ayrıca teşekkürler.

Ahmet Bey benden biraz bahsetti. Ben İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalında Öğretim Üyesiyim. Çalıştığım alan klinik adli tıp. Ağırıklı olarak canlı muayenelerde çalışıyorum. Adli Tıp deyince herkesin aklına daha çok otopsi gelir. Bunlar ölü kesiyor gibi gelir, ama ölü kesmiyorum. Klinik adli tıp çalışıyorum, canlı muayenelerde çalışıyorum. Çocuk istismarı, cinsel istismar ve uyuşturucu madde ağırlıklı çalışıyorum. Bugün de konumuz “Çocuklarda Uyuşturucuyla Mücadelede Ebeveyn Yaklaşımı.”

Şöyle bir bakalım, aslında uyuşturucu deyince ne anlıyoruz? Üzerinde biraz durmak istiyorum. Hepimizin kafasında uçuşan birtakım maddeler var. Aman eroini var, esrarı var. Eyyvah çocuklar alışırlar mı?

Toplum gittikçe kötüye gidiyor diye. Bizler uyuşturucu deyince biraz daha farklı algılıyoruz. Alışkanlık yapan maddelerin hepsini bu kapsam içerisine alıyoruz. Alışkanlık yapar demekse; maddeyi kullanmadığımız zaman o maddeyi aramak anlamına geliyor, o maddeye karşı bir bağımlılık söz konusu.

Maddelere şöyle bir baktığımızda aslında ilk maddenin güncel yaşamımızda çok da varolan bir madde olduğunu görüyoruz. Uyuşturucuların, alışkanlık yapan maddelerin başında sigara ve alkol geliyor. Günlük yaşamda bizlerle iç içe olmuş bir madde. Sonra birtakım antidepresanlar dediğimiz; bilinçli kullanıldığında tedavi edici özellikleri çok fazla olan, kullanılmasında bir sakınca olmayan, ancak bilinçsiz kullanıldıklarında yan etkileri çok fazla olan ve bağımlılık yapan Akineton, Roipnol gibi birtakım maddeleri görüyoruz. Tabii sonra iş biraz ağırlaşıyor. Esrar geliyor, arkasından extacy, kokain, uçucu maddeler ve eroyn geliyor.

Şöyle bir bakalım madde kullanımımız ne kadarmış? Toplum genelinde bizler bu maddeleri ne kadar kullanıyoruz? Her 100 kişiden 68'i sigara kullanıyor, hiç de düşük bir oran değil. Açıkçası alkol oranı da bunu hiç aratmıyor, yüzde 61 oranında. Tabii ki esrarda oran düşüyor yüzde 4, uçucu maddeler ki, bunlar en çok sokak çocuklarında gördüğümüz madde kullanımı; biraz sonra maddeleri biraz daha yakından tanıyalım istiyorum. Onun için tek tek her bir maddenin üzerinde durmak istiyorum, o da yüzde 4. Kokain yüzde 1, eroyn yüzde 1.

Şöyle baktık mı, kokain o kadar tehlikeli değil galiba gibi düşünebilirsiniz. Ya da yüzde 1 hani biraz göz ardı edilebilir mi diye? Bir bakalım topluma ve yeni yetişen nesle gelince ne kadar kullanıyorlar? Bu bizim yaptığımız bir çalışma, lise çağındaki gençler bu maddeleri ne kadar kullanıyor diye yaptık? Diğerleri genel toplumu, tüm yetişkinlerle birlikte yansıtıyordu.

Geleceğimiz olan çocuklarımıza şöyle bir baktığımızda, ara sıra sigara kullananlar yüzde 66, açıkçası hiç de yetişkinleri aratmıyorlar. Sürekli kullanan yüzde 17, bu bahsettiğim grup daha 14 ve 17 yaş arasındaki grup. Sürekli sigara kullanımı var. Yüzde 44'ü ara sıra alkol kullandığını söylüyor. Yüzde 2'si sürekli kullanımdan bahsediyor. Esrarda yüzde 2, uçucu maddede yüzde 2. Kokainle, eroinde oran biraz daha düşük.

Oranları küçümseyemeyiz. Neden küçümseyemeyiz? Şöyle düşünün, çocuğunuz bir okula gidiyor. Diyelim ki 300 kişilik bir okul, 300 kişilik okulda şu oranı düşündüğünüzde bir bakıyorsunuzki, 100 kişiden 2'si esrar kullanıyor. Bu ne demek? 300'de 6'sı esrar kullanıyor. Yani çocuğunuz 300 kişilik bir okuldayken, 300 kişilik küçük bir okul, butik okul sayılabilecek küçük bir okuldur. 6 kişi esrar kullanıyor. Bu hiç küçümsenecek bir rakam değil, çünkü her bir kullanıcı beraberinde 1 sene içerisinde en az 5 yeni kullanıcıyı sürüklüyor. Yapılan çalışmalar bunu göstermiştir. En az 5 yeni kullanıcıyla seneyi kapatıyor. Bu ne demek? Okulda bir sonraki sene 6'yı 5'le çarpabilirsiniz, 30 kişi kullanıyor olacak. O nedenle oranlarımız hiç de küçümsenmeyecek oranlar.

Sigara kullananlarımız kimler? Şöyle bir yüreklilikle elimizi kaldırmaz mıyız? Genel popülasyona göre azmış, 3 kişi kaldırdı. Diğerleri sigarayı hiç mi kullanmıyor? Ara sıra kullanıyorlar demektir, ara sıra günde kaç tane? Yani kullanılıyor. Amerika Birleşik Devletleri'nde bir çalışma yapılmış, bizde Türkiye'de bu kadar net istatistiksel çalışmalar yok. Onun için Amerika Birleşik Devletleri'nden örnek vereceğim. Yapılan çalışmada bir yılda 40 000 kişinin sigara kullanımı nedeniyle yaşamını kaybettiği tespit edilmiş.

Peki, sigara sağlığınıza ne yapıyor? Nasıl bir zararı var? Aslında hepimiz biliyoruz, vücudunuzdaki bütün damarları yavaş yavaş yiyor, damarlarınız yok olmaya başlıyor. Damarlar ne işimize yarayacak? Çok bir işimize yaramıyor, bir vücut dolaşımımız var, onu sağlıyor. Kalbimi-

zi çalışmasını sağlıyor, beynimizin çalışmasını sağlıyor. Bacaklarımıza gidiyor, bacaklarımızın fonksiyon görmesini sağlıyor. Çok sigara içen damarları bozulanları ne yapıyoruz? Kalp hastalıkları nedeniyle, kalpten kaybediyoruz. Beyin hastalıkları nedeniyle kaybedebiliyoruz ya da kaybetmiyoruz onları biraz daha uzun taşıyoruz. Bunuyorlar ve bunamış bir şekilde uzunca bir süre yaşıyorlar ya da en çok gördüğümüz, bacak damarları tıkanıyor ufak ufak önce baş parmağını kesiyoruz. Ondan sonra ayak bileğinden kesiyoruz, sonrada daha yukardan kesiyoruz.

Tabii tebessümle anlatıyoruz, ama aslında bunlar son derece dramatik şeyler. Günlük yaşam içerisinde çok varolan bir düşmanımız tarafından ortaya konan bir sonuç. Tabii ki akciğerlerin ne hale geldiğini söylemeye hiç gerek yok. Aslında burada keşke olanak olsa size bir film seyrettirsem, bir akciğer ameliyatı filmi. Sigara içenle, içmeyenin akciğerlerini şöyle bir görsük. Bir tanesi katran gibi simsiyah, öyle akciğerleriniz açıldığında pespembe çıkacak zannetmeyin. Sigara içenlerde karşımıza katran gibi simsiyah çıkıyor. Bu da ne anlama geliyor? Bütün akciğer fonksiyonu bozulmuş anlamına geliyor.

Birtakım oranlar var, bunlar yaşamdan alınmış oranlar. Akciğer ve mesane kanseri daha fazla oluyorlar. Bronşit olma riski daha fazla, kalp hastalığı riski daha fazla. Bir de öyle bir bağımlılar var ki, bunlar gebe oluyorlar, çocuk doğuracaklar ve hâlâ sigaradan vazgeçemiyorlar. Tabii ki bu önce erken doğuma, bebeğin ölümüne ya da düşük doğum ağırlığında bir bebek dünyaya getirmeye kadar gidiyor.

Yine yaptığımız çalışmalar şunu gösteriyor. Sigara içenler 8 kat daha fazla esrara alışma riskini taşıyorlar. Bunu erişkinler için değil, özellikle lise çağında çocuklar için altını çizme çizme tekrarlıyorum. Peki, niye sigaraya başlıyoruz? Sigaraya neden başladınız?

SALONDAN- Hiç hatırlamıyorum ki,

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Kaç yaşındaydınız?

SALONDAN- Üniversiteye gidiyordum.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Üniversiteye gidiyordunuz. Daha küçük başlayan var mı? Özentiden başlıyor, insanlar büyük oluyorlar. Benim 13 yaşında bir oğlum var, sigaradan nefret ediyor. Hani ben anlatıyorum, ama ben hiç sigara içmiyor muyum? Bunu da sorabilirsiniz, paket taşıyorum, ama ara sıra bir akşam sohbetinde ya da hani yanında bir bardak alkol aldım, o zaman,

SALONDAN- Bir de alkol alıyorsunuz.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Bir de alkol alıyorum tabii ki, ama keyif alkolü. Bir arkadaş ortamında içiyorum, içmiyorum desem yalan olur. Bir zevk sigarası oluyor, paket taşıyorum, içici değilim. Oğlum ben içtiğim zaman nefret ediyor. “Baba sakın içme, çok kötü bilmiyor musun? Bu konuyu kendin anlatıyorsun,” diyor. Sonra bir bakıyorum, ayna karşısına geçiyor, kalemini almış, sigara gibi tutmuş. Benim gördüğümün farkında değil, biz daha korumalı büyüttüğümüz için sigarayı denemeye cesaret edemiyor. Aslında 13 yaşında sokakta bir yığın sigara içen, hatta esrar içen çocuk var, ama bizler çocukları daha korumalı büyüttüğümüz için o yaş biraz daha ileriye doğru atılıyor.

Sigara içmek aslında büyümenin bir sembolü. Tabii bunda ne var? Son dönemlerde ne bileyim bir yığın dizi var. İnsanlar Polat Alemdar’ı görüyor, mafya olmaya özeniyor. Sigaranın da gözlemledikleri özendirici bir yığın etkileri var. Üstelik belli bir yaş grubunda arkadaşları içiyor. Ne oluyor? 17 yaşında birini düşünün, bütün arkadaşları sigara içiyor ya da alkol alıyor. “*Sen de ne hanım evladısın yahu,*” diyorlar. İçmediği takdirde, toplum dışına doğru itilmeye başlıyor. O zaman o da kendini kanıtlamak için içmeye başlıyor.

Sigarayla birlikte yaşamımızda alkol var. Bu da ciddi, bağımlılık

yapan bir madde. Bizim içtiğimiz rakının ve biranın olsun, benzeri maddelerin içerisinde etil alkol dediğimiz bir alkol var. Etil alkol yasal olan ve sağlıklı olan, zehirlemeyen alkol. Bir de bunun metil alkolü var, kaçak içkilerde kullanılan ve ölümlü sonlanan. Metil alkol yüzünden geçen yıl oldukça fazla ölüm olayını gördük. Etil alkol ne yapıyor? Öncelikle bir bağımlılık yapıyor. Sonra hepimiz biliyoruz, siroza kadar giden bir karaciğer bozulmasına yol açıyor. Bağırsakları bozuyor, sinir hücrelerini ve kasları tahrip ediyor, en önemlisi beyni tahrip ediyor. Biliyorsunuz bu son dönemlerin çok moda hastalığı Alzheimer hastalığına yol açan sigara ve alkolden iki etkenden söz ediyoruz.

Demin metil alkol dedik, bir de kaçak içkiler var. Böyle bir riskimiz de var. Her yerde her içkiyi içmemekte fayda var. Metil alkol de körlük yapıyor, beyin hücrelerinde hasar, felç ve ölüm yapıyor. Bunda artık çok fazla söylenecek bir şey yok. Kişiler bilerek metil alkol içmiyorlar. Öyle vakalarımız var ki, örneğin çocuk alkol nedir diye çok özenmiş. 16 yaşında evde almış, tadına bakayım kolonya diye içmiş. Kolonyanın içinde metil alkol var, tabii ki körlükle sonuçlandı. Çocukları da bir şekilde etil alkol ve metil alkol konusunda uyarmak gerekiyor. *“Her alkol denilen şey içilmez, merak ediyorsan bak alkol bu. İçilen alkol bu, diğeri kolonya bunda metil alkol var, etkileri çok tehlikeli,”* diye.

Bir de tabii erişkin olduktan sonra yavaş yavaş yaşam yükü üzerimize biniyor. Yaşama adapte olmak zorlaşıyor. Ne yapıyoruz? *“Aman çok canımız sıkılıyordu bir psikiyatra gittim. Bana bir antidepresan ilaç verdi, lütfen sen de al, çok iyi geldi. Bir zanax vereyim rahatla. diazem mi vallahi geceleri uyuyamıyorum, bir diazem de sen al.”* Böyle böyle başlayan bilinçsizce kullanılan ve bir süre sonra bağımlılık yapan ilaçlar var. Aslında bunlar eczanelerden de kolay kolay alınmıyor. Normal şartlarda yeşil ya da kırmızı reçeteyle alınıyor. Ne yazık ki insanlar bir yolunu buluyorlar, bunları alıyorlar ve bir süre sonra da gerçekten onsuz yaşamaz hale geliyorlar. Ne yapıyor? Tabii ki rahatlık veriyor, tabii ki

bize mutluluk, huzur veriyor. Vücudumuzu gevşetiyor, ama bağımlılık özelliği, reflekslerde zayıflama ve uyku hali zaman içerisinde gittikçe bizi etkiliyor; alkolle alırsak etkisi daha da artıyor.

Bunları günlük yaşamda kullandığımızda biraz dozu arttırıyoruz. Neye gidiyoruz? Esrara geliyoruz. Aslında çok tartışılan bir konu var, esrar mı daha zararlıdır? Sigaramı daha zararlıdır? Biz bunu bilimsel toplantılarda tartışıyoruz. Ne dersiniz esrar mı daha zararlıdır, sigara mı? Aslında sigara esrardan daha zararlıdır. Efendim.

SALONDAN- Kolay içilebildiği için mi?

ŞEVKİ SÖZEN- Hayır, nikotin vücuda esrarın etkin maddesinden daha zararlı bir maddedir.

Şimdi bir noktaya geldik, bunu tartışacağız. Sigarayı bırakalım, esrar mı içelim? Bir gerçek var ki, esrar yasal olmayan bir maddedir. Sigaraya yasal yollarla ulaşırsınız, esrar içmek yasal değildir. Bu birincisi, ama piyasada yok mu? Tabii piyasada var. “*Ot, coint, marihuana, kubar*” diyorlar, bir yığın farklı isimleri var. Bugün Taksim, Beyoğlu’na çıkın, biz pek çok barda çalışmalar yapıyoruz. Hani genç neslin ne kadarına kolay ulaşabildiklerine dair, hiç uğraşmaları gerekmiyor. Hemen yanınıza geliyor “*ister misin?*” bu kadar. Karşı taraf zaten hemen mesajı alıyor. Onun için belirli mekânlarda çok kolay ulaşılabilen bir madde. Bu mekânlar da aslında gençlerin çok gittiği barlar. Öyle çok da kıyıda köşede olan izbe yerler değil.

Ne yapıyor? Sigaradan daha da az zararlı dedik. İlk aldığımızda da bayağı bir rahatlatıyor, gevşetiyor. Kendinize daha güvenli oluyorsunuz, ama uzun vadede etkileri var. Etkileri artık zaman içerisinde oluyor. Yavaş yavaş aynı sigara gibi vücudunuzu esir almaya başlıyor. Refleksleriniz bozuluyor, birtakım duyu azalmaları oluyor. Görme ve işitme duyunuz bozuluyor, akciğerleriniz etkileniyor, ama her şeyden önemli-

si *“hani sigarayı bırakalım, esrara mı geçelim demiştik ya,”* isterseniz geçmeyelim. Neden geçmeyelim? Çünkü esrarı bulduğumuz mekânlar ve esrar arkadaşlarımız aslında bizim diğer uyuşturuculara geçişimizi sağlayacak kişiler. Esrar size öyle bir çevre hazırlıyor ki, artık siz uyuşturucu kullanan bir camianın parçası oluyorsunuz. Sigaraya göre özellikle gençler için en büyük tehlikesi bu.

Bugün esrarı deneyen bir kişi, muhtemelen 6 ay sonra kokaini deneyecek, extacy’i deneyecek. Çünkü artık o, uyuşturucuyla tanıştı. Uyuşturucu çok sinsî bir düşman. Size çok güzel yüzünü gösteriyor ve her şeyden önce rahatlıyorsunuz. Bir genç belki topluluk karşısına çıkmaktan ve konuşmaktan utanıyor. 17 yaşında herkes onu pısrık biliyor, ama bir esrarlı sigara içiyor. Oh çıkıyor, oynuyor, söylüyor, herkes ona hayran. Cinsel gücü artıyor, o yaş için çok önemli. Rahatladı ya böyle böyle, ama bir süre sonra esrar onu artık kesmiyor. O istediği keyfi vermez oluyor. Ne yapıyor? Doğal olarak daha keyifli maddelere geçmek isteyecek. Üstelik daha da kolay kullanılan maddeler var.

Başlığımız uyuşturucuydu, ama uyuşturucu içerisinde uyarıcılar da var. Uyarıcımız nedir? Üstelik bunları, gençleri aldatmak için çok da sık yapılıyor. Üzerine kuş resmi koyuyorlar, Mitsubishi işareti koyuyorlar, balık resmi koyuyorlar, bir kanat resmi koyuyorlar. Bunlar çok da hoş gözüküyor, çeşitli renklerde yapıyorlar. Bir tane içiyorsunuz çok uzun bir saat, çok uzun bir süre normalde 2 saat zıplarsanız çok yorulursunuz, ama 6 saat bir diskoda dans pistinde dans edebiliyorsunuz.

Ancak sonrası çok vahim tabii ki, artık siz normal dans edemez hale geliyorsunuz. Hep o haptan arıyorsunuz. Üstelik ciddi bir sıvı kaybına yol açıyor. Bugün herhangi bir diskoya gidin, alkolle alınmaz. Sürekli kullanan da bilir. Alkol almayan ve elinde su şişesi olan birini zıplarken görüyorsanız, yüzde 99.99 extacy’lidir. Çünkü extacy kullananlar alkol içmezler, sürekli su şişeleriyle dans ederler, sürekli zıplarlar, sağa sola

deli gibi hareket ederler. Hani karşınızdaki hiperaktif bir kişi varmış gibi ve bu su kaybını önlemek içindir.

Tabii uzun dönemlerde ya da madde çok fazla alındığında ölüme kadar gidebilen, kişinin bütün hayat koordinasyonunu bozan, böbreklerini, kalbini etkileyen bir sürece yol açıyor. Karşımıza bağımlı bir kişi geliyor. Zaman geçti, kişi artık hapla da tatmin olmuyor, merak ediyor. Bu öyle bir dünya ki, pembe bir dünya; çünkü sahnenin ön tarafı pespembe. Bakıyor, yanındaki kokain çekiyor. “*Ne olacak ben de bir kere deneyeyim,*” diyor ve beyaz renkli bir toz olan kokaini çekmeye başlıyor. En fazla burundan çekilir, ama farklı kullanımları da var. Çok sık olmamakla birlikte sigara şeklinde alındığı oluyor, deri altından ya da enjeksiyon şeklinde alındığı da oluyor, ama en fazla burundan çekiliyor. O nedenle kokain kullananların bir süre sonra burun kemikleri erir ve kronik kokain kullanıcılarında, buraya plaka takarlar. Bağımlılığı çok hızlıdır, hani çocuklarından şüphelenen anne babalar tahlile götürdüğünde vücutta 10 gün boyunca kalma olasılığı vardır. Madde kullanıldıktan sonra 10 güne kadar tespit edebiliyoruz.

Bir de başka bir maddemiz var. Bunu hepimiz görüyoruz. Şöyle bir çıkın sokakta bir yığın tinerci dediğimiz kişiler var. Daha çok sokak çocukları arasında bu çok fazla. Hani zenginler arasında, zengin çocukları arasında yaygın değil, ama madde çok riskli bir madde. Riski nedir? Şimdiye kadar saydığım bütün maddeler, sigarayla alkolü bir kenara bırakalım. Diğer saydığım maddeler yasadışı demiştik. Bunların ise hepsini bakkaldan, kırtasiyeden bulursunuz. UHU’yu bulmak zor mu? UHU çok ucuz, Tipex ucuz, oje her yerde var. Yani çok kolay elde edilebilen sokak çocuklarının kullandığı maddeler.

En kötü riski de şu: Karşınızdaki kişi bu maddeyi sürekli içtiği için o maddeye bağımlı ve sizin karşınıza gelip para istediğinde sizi üç tane görüyor, dünya dönüyor, bütün hayatı flu görüyor ve yaptığı hiçbir

şeyin çok fazla bilincinde değil. O esnada siz bir laf edip “*Sen utanmıyor musun böyle durmaya?*” dediğinizde siz onun karşısında bir düşmansınız. O artık her türlü suçu işlemeye hazır bir saatli bomba. Karşınızdaki kişi ne yazık ki böyle, çünkü bütün beyin yapısında ciddi bozulmalar ortaya çıkıyor.

Geldik maddelerin en ağırına, eroin. Kişiler uyuşturucu alışkanlığına basamak basamak çıkıyor ve en sonunda da eroine kadar ulaşıyor. Eroin açık kahverengi renkte ve toz halinde satılan bir madde. Rengi açık kahve olmasına rağmen o çeşitli katkı maddeleriyle “*beyaz*” ismiyle satılıyor. Farklı katkı maddeleri konuluyor, burundan çekilebilir, ama eroinin kullanımını en çok damar içine enjeksiyonla görüyoruz. Bazı kişiler su kaynatıyorlar, buharını alıyorlar ya da sigara şeklinde de sarabiliyor.

Eroin kullanımında ciddi bir gevşeme var. Kişi kendini yine çok rahat hissediyor, güvende hissediyor. İlk önceleri bir cinsel istek artıyor, bütün inhibasyonları, baskıları üzerinden kalkıyor. Bunlar tabii hoş giden etkiler, çok kısa sürede alışkanlık yapıyor. Bazılarında birinci, bazılarında ikinci kullanımda alışkanlık yapıyor. Yani alışkanlık dediğimiz nedir? O madde artık metabolizmanızın bir ürünü haline geliyor. Vücudunuzda o madde damarlarınızda dolaşmazsa siz yaşayamıyorsunuz. Saldırganlaşıyorsunuz, maddeyi bulmak için hırsızlık yapabiliyorsunuz, cinayet işleyebiliyorsunuz ya da çok rahat fahişelik yapabiliyorsunuz. Para uğruna aklınıza gelebilecek her şeyi yapabiliyorlar. Madde böyle bir madde.

Üstelik etkisi 6 ila 8 saat, bu ne anlama geliyor? Kişi günde dört kez maddeyi kullanmak zorunda. Yani üç günde bir yapsam olmaz mı değil. Bize hastalar geliyor, bir bakıyoruz kollarında, bacaklarında kullanabilecekleri sağlam damar kalmamış. Bu vaziyette geliyorlar. Bugün gazete de bir yazı vardı. Ben bunun çok benzerine bir annede tanık olmuşum.

Bir hastamın annesinde, baba bütün gün boyunca çalışıyor ki, çocuğuna eroin temin edebilsin diye. Bir başka hastamın annesi okumuş bir kadındı, bir öğretim kurumunda eğitimci olarak çalışıyordu. Ancak parası yetmediği için fahişelik yapıyordu, sırf çocuğuna eroin alabilsin, çocuğu krize girmesin diye. İnsanlara bu yapılamazmış gibi geliyor, ama mecbur kalınınca yapılabilir olduğunu düşünmek lazım. Bu nedenle kullanan kişi ki, çocuğunu uzun süre takip ettim- maddeyi aldıktan çok kısa bir süre sonra normale dönüyordu, son derece iyi eğitim almış, son derece efendi bir çocuktuktu, ama iki saat geçtikten sonra o çocuğu tanıyamıyorsunuz. Eroin böyle bir madde.

Tabii bir de yüksek dozda alıp ölüm vuruşu denilen bir vuruş var. Bu artık “altın vuruş” diye de geçiyor. Artık kişiler o çaresizliğe o kadar düşüyorlar ki, çoğunu bilinçli olarak yaşamına son vermek için yüksek doz madde alarak ölüyor. Bu kişileri madde alınmadığında da nasıl tanırsınız? Bunların sürekli burunları akar, “*sıh, sıh*” diye gezerler, sürekli bir halsizlik içindedirler. Kas ağrıları vardır o kişilerin, şiddetli vücut ağrılarını hissedersiniz. Kıvranırlar, sonrada zaten “*yoksunluk sendromu*” dediğimiz vurup kırmaya ya da krize girerler.

Gelen kişiler ve çocuklarla yaptığımız araştırmada, “bu maddelere niye başladınız?” dedik. Sigaranınkinden biraz daha farklı belki kimisi “arkadaş” dedi, kimisi “çok merak ettim” dedi, kimisi “çok sorunları olduğunu” söyledi. Kimisi, “annesiyile babasıyla anlaşamadığını, annenin babanın ayrı olduğunu, aile içi şiddete uğradığını, sorunlardan kaçmak için başladığını” söyledi. Kimisi, “toplumsal beğeni kazanmak, daha rahat hareket ederse toplumsal beğeni kazanacağını,” ifade etti. Kimisi de “eğlenmek için başladığını,” söyledi.

Peki, nasıl başlıyoruz? Sigaradan örnek alın, nasıl başlıyoruz? Önce belki kullanırım gibi bir şeyimiz var. Aslında maddeden korkuyoruz, ama merakta ediyoruz. Özellikle sigarada daha çocuk yaşlarda 14-15

yaşlarında ilk denemelerde bu vardır. Bir korku vardır, ama bir de merak vardır. Sonra diyoruz ki, bir kereden bir şey olmaz ya, bir kere alsam bir şey olmaz. Bir daha almayacağım, bir kere deneyeyim. Bunu özellikle uyuşturucu maddelerde çok fazla görüyoruz. Sonra kendimizden bir eminiz, *“yahu tamam da ben bağımlı olmam ki, ben kendi vücudumu kontrol edebiliyorum, istediğim zaman da bırakabilirim,”* diye. Sonra zaman geçiyor, başlıyoruz. *“Ya bu meret de bırakılmaz ki,”* demeye. Sonra birtakım sıkıntılar başlıyor. Bırakmak zorundayım diye bir periyoda giriyoruz. Artık bırakacağım kararını veriyoruz, bırakıyoruz. *“Bıraktım bir daha başlamayacağım,”* diyoruz, hemen oradan takip ederseniz yine aynı periyot başlıyor. Bıraktım, bir kere daha kullansam, bir kereden bir şey olmaz deyip, bağımlı olan kişiler genellikle tekrar aynı kısır döngünün içerisine giriyor.

Neden böyle oluyoruz? Çünkü kendimizi o maddeye karşı kontrol etmekte zorlanıyoruz. Giderek kullandığımız maddenin dozunu arttırma ihtiyacını hissediyoruz. Zarar verdiğini biliyoruz, ama vazgeçemiyoruz. Üstelik vazgeçemezken de bir yığın sevdiğimizi, ailemizi de karşımıza alabiliyoruz. İş yaşantımızın, çevre düzenimizin bozulmasını dahi göze alabiliyoruz. Tabii bıraktığımız zaman ortaya çıkan yoksunluk belirtileri bütün bunlardan kaynaklanıyor.

Diyelim ki; bir şüphemiz var. Çocuğumuz da böyle bir madde kullanıyor mu, kullanmıyor mu? Çocuğumuzda ne görürsek şüphelenelim? Bir defa o güne kadar çok sağlıklı olan çocuğunuzun yavaş yavaş aile ilişkileri azalmaya başlıyor. Evde daha az vakit geçiriyor. Birdenbire harcadığı para miktarı artıyor. O güne kadar belirli bir miktar harçlık alırken bunun iki üç katını istemeye başlıyor. Çevresi değişiyor, o güne kadar hep yanında olan en iyi arkadaşı artık onun için bir önem ifade etmiyor. Bir başka x şahsı daha ön plana geçiyor.

O güne kadar saçına başına, kıyafetine dikkat eden çocuk bir anda

daha hırpani olup, daha farklı bir tarzda giyinmeye başlıyor. En önemlisi göz altları şişiyor, çocuk daha uykulu ve yorgun gözüküyor, okula gitmemeye başlıyor, size daha ağır cevaplar vermeye başlıyor, sözel iletişim tamamen bozuluyor. Bu esnada kilo kaybı, yeme düzeninin bozulması ve daha sinirli olmak gibi birtakım belirtiler var. Bu belirtilerin hepsini yada bir kısmını biraz sonra göreceğiz, ergenlik dönemi çocuklarda da normalde görüyoruz. Tabii, en kesin yöntem kan ve idrar testi yaptırmak.

Peki, biz nasıl iyi bir anne baba olacağız? Çocuklarımızla nasıl diyalog içerisinde olacağız bir ona bakalım. Bunların ne kadarını yapıyoruz? Bir defa burada kaç kişinin çocuğu var? Çocuğu olanlar? Bayağı bir var. Önce onları yargılamayacağız, bunu çok yapıyoruz. “*Sen zaten hep böylesin, aptallık etme yahu,*” Çocuğa ne öğrettik? Sen zaten aptalsın, çocuğa aptal olduğunu söyledik. Çocuk da, “*babam bana aptal diyorsa, demek ki ben aptalım, zaten anlamam,*” diyor. Çocuğu yargılamayacağız.

Bugüne kadar konferans kimsenin işine yaramamış. Sizlerin de anne ve babalarınızın verdiği konferans eminim sizin bir işinize yaramamıştır. Onun için hiç böyle çenenizi yormamanızda fayda var. “Eğer dediğimi yapmazsan” gibi tehditler, sonunda hep o silah aslında kendinize dönüyor. Onlar palavra, aksine çocuğu sizden uzaklaştırmış oluyor. “Kim, nerede, ne zaman, niçin bunu yaptın? Kimleydin? Ne zaman geldin? Şunu yaptın mı? Bunu yaptın mı?” gibi sorgulamalar da pek bir işe yaramıyor. Hele ki teşhisler, “sen aptalsın, geri zekâlısın, beceriksizsin. Bak, Ahmet yaptı, Mehmet yaptı, sen niye yapmadın?” gibi şeyler, koyduğunuz teşhisler o çocuğun üzerine yapışıyor kalıyor. Siz her “ne kadar tembelsin” dediğiniz de, o çocuk zaten tembel moduna girmiş, beceriksiz moduna girmiş oluyor. Ondandır özel bir gayret de, sarfetmiyor.

Ahlak dersi hiçbir işe yaramayan bir şey, lütfen bundan kaçınınız.

Bizim zamanımızda bu böyleydi, biz annemize babamıza çok saygılıydık gibi sözler, çocuğunuzun gözünde sadece çağa ayak uydurmamış bir anne baba görünümü çizmenizden başka bir işe yaramıyor. Emirler palavra, hiçbir şey sonucunu bulmuyor. Sadece çocuklarınızı dinleyin. Gerçekten dinleyin, ne demek istiyor. Bırakın, siz konuşmayın, *“onu yap, bunu yap, sen niye bunu yapmadın?”* Gerek yok, alın karşınıza *“Sen ne istiyorsun? Sen nasıl bir yol çiziyorsun ki, bu yolda ben sana nasıl destek olabilirim? Nasıl yanından yürüyebilirim?”* deyin, önce siz onu dinleyin.

Elinizde sigara varken, ne olur sigaranın kötülüklerinden bahsetmeyin. Bu çok önemli, çaktırmayın, ama lütfen bütün arkadaşlarını tanıyın, ama o bunu anlamasın. Bütün arkadaşlarını tanıyın, eve çağırın, evinizi açın. Sakın şunu yapmayın, *“bütün evimi pislettin de, dağının da, ben nasıl toplayacağım, burayı her tarafı rezil ettin, bu arkadaşlarını bir daha istemiyorum”* gibi şeyler yok. O ev onun da evi, o mekân onun da mekânı. Bırakın her şeyi yapsın, ama siz onun bütün arkadaşlarını bilin, kimlerle arkadaşlık ediyor. En iyi ipucunu size o verecek ve onunla siz onu dinledikten sonra konuşun. Önce dinleyin, sonra arkadaşlarını tanıyın, sonra sıra size gelecek, onunla konuşun; ona her şeyi erişkin olarak anlatın.

Uyuşturucu madde diye bir şey var. Anne babalar bu hatayı çok yapıyor. Milli Eğitim Bakanlığı da yapıyor. Aman çocuklara uyuşturucudan bahsetmeyelim, merak ederler. 13 yaşındaki çocuk okuldan dışarı adımını attığında onu alıştırmak için kapıda yanına biri yanaşiyor. Biz istediğimiz kadar onları cam fanus içersinde yaşatmaya çalışsak da dışta bir dünya var. Üstelik o dünya gittikçe farklı dallar gösteren bir dünya.

Bundan bir on on beş sene önceki kadar korumalı bir dünya değil, gittikçe de daha korumasız olacak. O nedenle her kötülükten onlara

bahsedelim ve karşılıklı bir erişkinle konuşur gibi uyuşturucunun varlığından, bağımlılık yaptığından, bunun herkeste farklı tepkiler verebileceğinden bahsedelim ki, çocuk böyle bir maddeyle karşılaştığında; arkadaşı ona hapı uzattığında merak edip almasın. Aldığında da olabilecekleri bilsin. Bu onu iki dakika düşünmeye sevk eder. her şeyden önemlisi de lütfen çocuklarımıza bu Türk toplumunun özellikle asla yapamadığı bir şey: Çocuklarınıza “Hayır” demeyi öğretin.

Mesela küçük Ahmet amcasından nefret eder. O geldiğinde “*Öpme-yeceğim ben onun elini, Ahmet amcayı öpmem*”, gibi şeyler söyleyebilir. “*Çok ayıp öp diyorum sana Ahmet amcanı,*” demeyin, bunu sakın yapmayın. Öpmek istemiyorsa öpmesin. Çocuk “hayır” demeyi öğrensin, aksi takdirde yarın ona madde uzatıldığında da çocuk “*hayır*” diyemeyecek. Ya da özel yaşamında istismar edilmeye kalkıldığında da “*hayır*” diyemeyecek. Çünkü bunun ilk tohumlarını biz atıyoruz. “*Hayır*” dediğinde onu susturuyoruz. Bu Türk toplumunda hani çevreye ayıp olmasın diye yaptığımız en önemli hatalarımızdan biridir.

Çocuklarımıza sınırları olduğunu anlatacağız. Herkesin evde bir sınırı var. Anne olmanın bir sınırı var, siz de çocuğunuzun hayatına bir noktaya kadar yaklaşabilirsiniz, o da sizinkine bir noktaya kadar yaklaşabilir. Herkesin sınırları çizilmiş olacak, kurallar belli olacak. Kurallarınız ve sınırlarınız çok geniş olabilir. Çocuklarınıza çok imkân tanımış olabiliriz. Herkesin aile dinamiği içerisinde bu farklıdır, ama bir püf noktası var. Mesela, sınırları çok geniş çizdiniz, çok güzel, o çocuk çok rahat, ama sınırın dışına çıkmamayı bilecek. Nasıl ki siz karı koca yaşamınızda ne kadar rahat olursanız olun, belli bir sınırın dışına çıkamıyorsanız. O da o aile içerisinde bir sınırı olduğunu bilecek. Bu konuda tutarlı ve deliksiz olun diyoruz.

Bundan biraz bahsedeceğim. Çünkü bunlar “*çocuğum çok fazla uyuşturucu kullanıyor*” diye gelen annelerin yaptığı hatalar. Ergenlik

dönemi özelliklerini biz uyuşturucu madde kullanımıyla karıştırıyoruz. Ergenlik döneminde çocuklar asi olur, çabuk öfkelenir, çabuk heyecanlanır. Ruh hali git-geller içindedir. İlgi alanları ve zevkleri hızla değişebilir. Arayış içindedir, dış görünüş ön plandadır, belli bir gruba ait olmak ister, bu çok tehlikeli. Uyuşturucu kullanan bir gruba ait olması riskin en büyüğüdür. Tabii bu döneminin aynı zamanda cinselliğin de farkına varıldığı bir dönemdir. Bu dönem geçiş özelliklerini, “acaba çocuğum uyuşturucu kullanıyor mu?” sorusuyla karıştırmamak lazım. Bu dönemin özelliklerini de bilmek lazım.

Şüphelendiniz, “*çocuğum acaba kullanıyor mu*” diye. Yapacağınız ilk şey bir süre sükûnet. Şöyle bir çaktırmadan izleyin bakalım. Çocuktaki değişimler neler? Bunlar ergenlik dönemi değişimleri mi? Yoksa hakikaten çocuk yeni bir gruba girdi, yeni bir maddeyle mi tanıştı? Sonra kendinizi hazır hissettiğinizde çocukla konuşmalısınız. Sakın panikle hareket etmeyin. Bugün bir olay yaşadım. Anne çocuğunun çantasında esrar bulmuş; bu bir facia. Düşünün çocuğunuzun çantasında esrar buldunuz, kadın bize geldi, “*Bu esrar mı*” diye? Baktık bal gibi esrar. Kadının sükûnet içinde olması lazım. Eve gidip o çocuğu dövdüğü zaman ya da babasına söyleyip babaya çocuğu dövdüğü zaman, “*Sen esrar mı içiyorsun ulan,*” diye üzerine yürüdüğü zaman, savaşı kaybeder. O çocuk o esrarı kullanır.

Onun için önce kendimizi hazır hissedeceğiz. İyi bir ortam yakaladıktan sonra çocukla duygu ve düşüncelerimizi paylaşmaya başlayacağız. Tabii ki çocuk reddedecek, “*O benim değildi*” diyecek, “*kullanmıyorum*” diyecek, *şu veya bunu* diyecek.” Tekrar tekrar konuşacağız, hep sükûnet içinde ve hep sakin olacağız. Tekrar izleyeceğiz, tekrar konuşacağız, oldu ki çözemiyoruz. O zaman hakem niteliğinde birini bu bir psikiyatrist de olabilir, bu konuda deneyimli bir hekim olabilir ya da çocuğun çok güvendiği inandığı, bu konuda bilgili bir aile büyüğü olabilir. Bir üçüncü kişiyi yanımıza alacağız ki, biraz katalizör

görevi görsün, bizim de objektif olmamıza yardımcı olsun diye.

Annelerde şu tepkileri görüyoruz, anne bugünkü olayda da biz, *“maalesef bu esrar, ama önce sakin olun”* dediğimizde, *“Hayır hayır, mümkün değil, iyice bakın, Bu esrar değildir, emin misiniz?”* dedi. Anneler önce inkâr eder. Bugünkü anne de onu yaptı. Sonra, *“Ben kocama diyorum, bu çocuğu çok boş bırakıyorsun”* şeklinde suçlama. Ben aslında suçsuzum, babası suçlu ya da tam tersi. Sonra tabii ki hayal kırıklığı var, siz bir çocuk yetiştiriyorsunuz, bir sürü umutlarınız var. Bir anda bütün hayalleriniz yok oluyor. Karşınızda uyuşturucu bağımlısı olma riski taşıyan biri var, üstelik siz maddeleri de tanıımıyorsunuz. Hani esrarı duyunca da *“Eyvah çocuk gitti”* diye düşünülüyor. Bütün hayalleriniz bir anda bitiyor, sıfırlanıyor. Çocuğu kaybettim düşüncesi başlıyor, ondan sonra öfke başlıyor. Bu benim evladım olamaz, ben bunu reddederim, çocuğu suçlamalar. Sonra çok uç kararlar almalar, bu mahalleden, bu okuldan gidiyoruz gibi yaklaşımlar.

Peki, ne yapacağız? Biraz önce söylediğim gibi sükunet sahibi olacağız ve kendimizi hazır hissedeceğiz. Çocuğu asla etiketlemeyeceğiz. *“Sen uyuşturucu kullanıyorsun, ya da uyuşturucu mu kullanıyorsun”* gibi bir etiketleme içersine asla girmeyeceğiz. Bunu kabul etmeyeceğiz. Bırakın o sizle konuşsun, o sizle girdiği ortamı paylaşsın. Bırakın size güven duysun ki, o maddeye neden ihtiyaç hissettiğinin kökenini bulabilsin ki, yardım edebilsin. Çünkü artık ortada bir gerçek var. Tabii ki bu esnada bir danışmanın yanınızda olmasında fayda var. Varsayalım, acil bir durum oldu, bazen böyle vakalarla karşılaşılıyor.

Anne baba çocuğun kullandığının hiç farkında değil, ama değişimin farkında, acaba diyor? Reddediyor ve bir anda çocuğun krizini görüyor. Böyle bir acil durumla karşılaştığımızda; böyle durumlarda kendini sağa sola atacak, tepinecek, bağırarak çağırarak, kafasını duvarlara vuracak. Belki zor nefes alıyor olabilir. Hemen yan yatırıyoruz, soluk aldığından

emin olmaya çalışıyoruz. Hemen müdahale için 112'yi acil servisi arıyoruz. Ve hemen odasına bakıyoruz ne kullanıyor? Ne kullandıysa, biz ona göre tedaviye başlıyoruz. İlaça bakıyoruz, maddeyi ya da tozları toplayıp hemen doktora veriyoruz ki, bunları odasında buldum diye.

Umarım ki hiçbirimizin başına gelmez. Hepimiz uyuşturucusuz, alışkanlık yapan maddelerden uzak bir dünyada yaşarız. Ne yazık ki, bu maddeler yaşamda var. Çocuklarımız bunlarla karşı karşıyalar, yüz yüze geliyorlar. Bizler de karşı karşıyayız. 40-45 yaşından sonra madde bağımlısı olan pek çok hastamız var. O nedenle her yaş için bir risk.Tabii ki daha ufak yaşlarda daha büyük risk. Ben hiç kimsenin başına gelmemesini diliyorum. Herkesin başına gelebilir, en iyi eğitilmiş aileden ve çocuğunu en iyi yetiştirdiğine düşünen aileden çıkan bir çocukta dahi bunun olabildiğini görüyoruz.

Kendimizi suçlamamamız lazım. Girdiği çevreyi fark etmemiş olabiliriz ya da bir anda başlamış olabilir, ama tedbir almak mümkün. Bunun bir tedbiri olduğunu da, bir danışmana gitmek gerektiğini de lütfen unutmayalım. Sabrınızdan dolayı teşekkür ederim. Sorular varsa cevaplayayım.

SALONDAN- Ben bir şey sorabilir miyim? En son söylediğiniz noktada, çocuk aniden krize girdi. Hemen yan yatırıyoruz, kullanma olasılığı olan ilaçları topluyoruz. Peki çocuk evde değil de dışarıda bunu kullanıyordur. Bilmediğiniz zaman doktor nasıl bir yöntem uyguluyor?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Maddeyi bulamadığımız zaman, çocuk akut bir şey geçiriyorsa, ki bu genellikle iki sebeple oluyor. Birinde çocuk maddeyi bulamadığı için kriz geçiriyor, biz buna yoksunluk krizi diyoruz. Ya da maddeyi yüksek dozda alıyor, "over doz" dediğimiz bir durumda bir zehirlenme belirtisiyle karşımıza geliyor. İkisinde yapılacak şey farklı.

Yüksek dozda maddeyi aldıysa, solunum ve dolaşımı etkilendiğinin

den çocuk nefes alamıyor. Hemen solunum yolunu açmak gerekir. Kusmuşunu yutup nefes borusuna kaçırma riski taşıdığı için, çocuğu yan yatırıyoruz. Bu esnada hemen ambulans çağırıyoruz. Ve vaktiniz varsa odasına da bakın ki, onun antidotu verilecek. O ilaca karşı zehirlenme belirtisine karşı tedavi uygulanacak. Onun için bunu öneriyoruz.

Yoksunluk sendromu geçiriyorsa, bu daha farklı. O zaman yine hemen bir ambulansla hastaneye sevk edeceksiniz. Onu zaptetmeye çalışmak gerekiyor. O zaman ikna etmek gerekiyor. Tamam bulacağız, o esnada hiçbir frotmana giremeyiz. “Sen ilaç mı kullanıyorsun, ne kullanıyorsun? Seni ahlaksız” gibi şeyler yok. Çocuğun aklında tek şey var. “Tamam oğlum, maddeyi bulacağım” ya da “Tamam kızım, sakın ol maddeyi bulacağım. Bir ambulans çağıralım” denilecek; çünkü hastaneye gitmek istemeyecektir. “Tedavimize başlayalım, ama maddeyi sana bulacağım söz,” denilebilir.

SALONDAN- Bu hale geldikten sonra tekrar geri dönüşü yok mudur?

Dr. ŞÜKRÜ SÖZEN- Çok güzel bir soru. Geri dönüşü var. Kişinin kendi isteği çok önemli. Kişi istemediği sürece geri dönemiyor.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Konuşmanızın başında dediniz ya, hani uçucu madde kullanıyor ve bu çok rahat bulunabiliyor. Sizi üç tane görüyor, yolda önünüzü kestiğinde, siz flu görüyor ve siz ona tepki verirsiniz her şey yapabilir. Çünkü ne yaptığının farkında değil. Ne yapacağız, talebini yerine getirmemiz mi gerekiyor?

Dr. ŞÜKRÜ SÖZEN- Evet, cebimizde bozuk para bulunduracağız, genelde para istiyorlar.

GÜLDEREN- Bu konuda samimisiniz değil mi?

Dr. ŞÜKRÜ SÖZEN- Bu konuda çok samimiyim. Hiç karşılıklı çatışmaya girmeyin. Tinerciyle karşılaştığınızda kesinlikle çatışmaya girme-

yin. Cebinizde bozuk para bulundurun. Yapabileceğiniz hiçbir şey yok. O anda o kişiye yapabileceğiniz hiçbir şey yok.

ELAHA SARI- Ben bir kez böyle bir olayla karşılaştım. Arabadaydık, yanımda da iki arkadaşım vardı. Çocuk arabamıza çarptı. Bilerek mi bil-meyerek mi çarptı bilmiyorum, çünkü biz yavaş gidiyorduk. Şoför arka-daşın camı açtı, biraz daha açtı. Çocuğa kötü küfür gibi bir şey söyledi. Fakat siz diyorsunuz ki, tepkisi ters olabilir veya flu görebilir. Çocuk, “ağabey, özür dilerim, maddeliyim,” dedi.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- O esnada çok fazla bilincini yitirmemiş. Madde-nin agresif döneminde değil.

ELAHA SARI- Biz de şaşırдық. Çünkü biz her zaman korkarız. Ben yine başka bir olayla karşılaşmıştım. Çocuk arabalara gel git yapıyordu, para istiyor. Şoför vermek istememişti. Çocuğun göz rengi ve değişikli-ğinden korktuk. Hep vermemeyi düşünüyorduk. Verirsek gidip alacak, ama bir şekilde bulur diyorsunuz. Mutlaka paraysa, parayı vermek zorundayız.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Şöyle söyleyeyim: Biz sık rastladığımız için böyle söylüyorum? Para verin demem size belki çok aykırı geldi. Para verme-niz gerekmiyorsa vermeyin, oradan kaçabiliyorsanız kaçın, illa para verin anlamında söylemiyorum. Tartışmaya giren pek çok kişi yaralan-ma ya da ölümlerle sonlanan travmalara uğruyor. Çünkü onların yanında birtakım kesici aletler var ve onu o esnada direkt size doğru sallıyor. İlk şey tabii ki kaçabiliyorsanız, uzaklaşabiliyorsanız, uzaklaşın. Ama öyle bir yerde karşı karşıya geldiniz ki, sizden para istedi. Sakın ahlak dersi vermeye kalkmayın. Belli bir yaşın üzerinde bazı insanlar yapıyorlar. Toplumsal bilinçle bunu yapıyorlar, belki çok da iyi bir şey, ama bu kişi-lerin o esnada bu mesajı alabilecek şuur ve hareket serbestliği yok, öyle düşünün. Sizi o esnada bıçakladığında da ceza indirimi alıyor.

ELAHA SARI- Öyle mi? Ben onu soracaktım.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Evet. Çünkü o esnada şuur ve hareket serbestliği bozulmuş.

SALONDAN- Peki, hem uyuşturucuya başlama hem de tedavi yöntemlerinde sanki psikolojik yöntemler ön plana çıktı. Bunun başka bir tıbbi çaresi yok mu? Yalnızca ikna yöntemine mi dayanıyor tedavi?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Tedavi mi? Ben burada hiç tedaviye girmedim.

SALONDAN- Her iki halde de psikolojik kökenli olduğunu...

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Hayır, tedavide ilaç kullanıyoruz. Ben hekim camiası olmadığı için tedavi konusuna hiç girmedim. Sadece tedaviye kadar giden aşamaya geldim. Tedavi yöntemlerimiz farklı farklı.

Birincisi bir tedavi yöntemimiz, yoksunluk sendromu dediğimiz, maddeyi bulamadığındaki kendine zarar verme durumunda bir şey yapmaması için uyguladığımız tedavi, odaya kapatma şeklinde oluyor. Özellikle yurtdışında bunun için çok güzel odalar hazırlıyorlar. Duvarlar dahil olmak üzere her tarafı sünger kaplıyorlar. Odada pencere yok. Kendine zarar verebilecek hiçbir kesici aleti odada bulundurmuyorlar. Her şey yumuşak ve o odada bırakıyorlar. Bu yoksunluk nöbeti bazı kişilerde 5-6 saat, bazı kişilerde 24 saat, bazılarında 3-4 gün sürüyor. Haftalarca etkisi devam eden nöbetler var. Kişinin bu nöbeti atlatmasına çalışılıyor.

Bunun dışında bir başka tedavi yöntemimiz var. Bu esnada kişiye başka sakinleştiriciler vermeye başlıyoruz. Özellikle eroin bağımlıları için geçerli bir tedavi yöntemi. Başka sakinleştiricilere başlıyoruz ki, bu dönemi daha hafif geçirsin. Bir başka ekol var, bizde çok kullanılmıyor, yurtdışında kullanılan ekol bu. Bu adam ne kullanıyordu? Eroin kullanıyordu değil mi? Kaç dozluk kullanıyordu? Atıyorum 20'lik kullanı-

yordu. Tolerans geliştikçe önce 2 sonra 5 sonra 10 sonra 20 aynı etkiyi alabilmek için ünitelere kişiler çıkabiliyor. Bu sefer bunun tam tersi uygulanıyor. 20-10-5-2-0 gibi gittikçe azalan, biz bu yöntemi çok uyguluyoruz. Yurtdışında uygulayan, bunu benimsemiş ekoller var; bu da bir yöntem.

Tedavinin çeşitli yöntemleri var, ama tedavinin başarılı olması için iki şey var: Kişi kendisi isteyecek, iradesini kullanacak. Çünkü o nöbetleri açacak olan o. İradesini kullanacak ve sonrada çevresini değiştirecek.

Bir hastam vardı, 38 yaşında, evli çok iyi bir aileden geliyor. Eşi çok anlayışlı, eşi sayesinde 3-4 kez tedavi olmuş. Gerçekten kullanmadığı dönemler uzun, ama sonra tekrar başlamış, tekrar tedaviye girmiş. Bir tek şeyi söylüyordu, "Aslında kullanmayacağım. Her seferinde irademi kullanıyorum, ama bir tek şey var. Kadıköy İskelesinde satıcılar var." Kadıköy İskelesinin o simitçisi, bilmem necisi, o satıcılar belliymiş, kullanıcıları da tanırlarmış. Biz o kişiden öğrendik. Kadıköy İskelesinden geçtiğim an biri yanıma yaklaştığı zaman, "Abi nerelerdesin?" dediği an dayanamıyorum diyordu. Hani demin gösterdim ya, bir kereden bir şey olmaz mantığıyla tekrar o kırsırdöngünün içersine giriveriyorlar. Onun için ortam çok önemli, ortama bir kere girdi mi tekrar başlama riskini taşıyor.

Bir de bazı kişiler de çok bilinçliler. Örneğin bunlar yine eroin bağımlıları. Dozu uyduruyorum, diyelim 20 ünite kullanıyor, 20 ünite çok fazla bir ünite. Bir de pahalı, para da yok. Onu ikiye düşürmek istiyor. Aynı etkiyi almak için dozu düşürmek istiyor. Gidiyor tedavi oluyor, dozu tekrar ikiye düşürüyor. Bir de böyle hastalarımız var.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ - Peki, o daha iyi değil mi?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Bizim hekimlik anlayışımıza uymuyor, tedavi

etmek mantığımızı uymuyor.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Ama daha az.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Yine aynı şeye gelecek. Hekimlik anlayışımızda onu tamamen maddeden kurtarabilme amacı var.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Peki böyle bir hasta var mı? Tanık oldunuz mu?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Kurtulan?

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Ciddi anlamda yıllarca, 10 yıl kullanmış.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Tabii tabii. Zaten eroin için konuşuyorum. Diğerleri için yüzde 90-95 kurtulan çok fazla. Sıkıntı eroinde; çünkü eroin çok hızlı, bir de maddeyi günde 4 kez kullanmanız gerekiyor; diğeri gibi değil.

SALONDAN- Oranlara bakılırsa çokda satılıyor.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Tabii çok da yakalanıyor. Bu bir ticaret, bunun mafyası çok büyük. Bizim eroinde gördüğümüz yüzde 10 oranında kurtulma var. Kullanıcıların yüzde 60-70'inin hayatı çok genç yaşta, maddeyi kullandıkları ilk 5 sene içinde ölümle sonlanıyor.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- TUYAP Kitap Fuarında bir yazar, insanların önünde tam imza gününde tuvalete gidiyor, yüksek dozda eroinle yaşamına son veriyor. Üstelik de o gün imzalayacağı kitapta bundan nasıl kurtulduğunu anlattığı bir kitap.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Burçin, o eski bir mankendir.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- İsmi hatırlamıyorum, o kitabı yazıyor. "Ben bundan kurtuldum," diyor, sonra tuvalette ölü bulunuyor.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Onun kitabını da okursanız, zaten hep kurtulma,

tekrar başlama, tekrar kurtulma çabası. Tekrar başlama çevreden kurtulamadığı için tekrar başlama kısır döngüsü hep vardır. Ne yazık ki eroin-den kurtulmak biraz zor.

SİBEL TUNCER- Çocuk doktoruyum. Ben bir şey söylemek istiyorum. Küçük çocuklar için panelde çok ilginç bir yaklaşım söylenmişti. Belki tanırırsınız bir emniyet mensubu.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Tanıyorum.

SİBEL TUNCER- Çok güzel anlatıda bulundu. Diyor ki, "Siz çocuklarınızı yaş günlerine yolluyorsunuz. Orada bir pasta alabilirler, o pastanın içine konduğu anda bağımlılık yapabilir. Bir tek kez bir pasta yemekle veya diyelim kolasına veya fantasına karıştırıldığında herhalde eroinle bağımlılık olabiliyor. Ben o konuda çok şaşırdım.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Şöyle söyleyeyim: Hekim olduğunuz için beni anlayacaksınız. Eroinin çeşitli kullanılma yolları var. En fazla etki eden enjeksiyon şeklinde etkidir, ama oral olarak alındığında, yani ağızdan aldığı zaman etkileşim o kadar kuvvetli değil.

SİBEL TUNCER- Ben onu duyduğum zaman çok şaşırdım.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Yok, o çok abartılı bir şey. Yani paranoid birtakım fikirlere saplamaktan öte gitmez.

SİBEL TUNCER- Başkomiser şunu söyledi. Ben herhangi bir yerde gece kulübüne gittiğimde, bir su bardağını elime alır veya kendi içkimi elimi böyle üstünde tutarım, böyle dolaşırım; çünkü her an birisi bir şey atabilir. O da gerçi yıllarca bu işin içinde olduğu için, bu işi biraz abartmış olabiliyor.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Onlar suç mekânlarında daha çok kaldıkları için biraz daha farklı yaklaşım içerisinde olabilirler. Çocuklarımızı bir fanus içerisinde yaşatamayız.

SİBEL TUNCER- Ben onu düşündüm, onun için tedirgin oldum. Yakınlarda yine başka bir panelde söylendi; sadece çocuklarımızı çok sevelim, çok ilgilenelim diye. Eşim de doktordur, biz bunu anne baba olarak çok yaparız. Fakat uyardılar “hayır” demeyi öğrenmesi çok önemli dediler. Bizler veliler olarak en çok buna önem vermeliyiz.

ŞEVKİ SÖZEN- Evet, “hayır” demek çok önemli bir şey. Çocuklarımız “hayır” demeyi bilmiyor, onlara “hayır” demeyi öğretmiyoruz.

SİBEL TUNCER- Çocukların eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz, çocuklara da eğitim yapacak mısınız?

ŞEVKİ SÖZEN- Talep gelirse ve Milli Eğitimden izin alabilirseniz, Milli Eğitim bu konuda, “okullarda yapmayalım çocuklar maddeleri öğrenmesin” diye düşünüyor.

FİTNAT ÇALIŞKAN- Biz bu konuyu örtbas edersek, merak daha büyük olmaz mı? Ama çocuklara veya gençlere bu lise çağındaki çocuklara bunları sizin şu anda anlattığınız gibi daha net açıklarsak. ..

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Geçen seneye kadar pek çok panelde konuşmacı olarak bunu daha rahat yapıyordum. Bu sene, hatta geçen senenin 2. yarısından itibaren Milli Eğitim bir tamim yayınladı, “Bu konuyla ilgili seminerler yapılmasın, çocuklarda da merak uyandırıyor,” gibi. Bu benim bir hekim bir akademisyen olarak asla katılmadığım bir görüş. Tabii ki ufak çocuklara, anlamayacak çocuklara yapmayalım. Hekimlikte bir şey vardır, biz risk altındaki popülasyonu takip ederiz. Takip etmek için onları da riske karşı uyarmak zorundayız. Bu şunu benziyor. Bir dönem AIDS hastalığı için, HIV virüsü için Sağlık Bakanlığı’nın çıkardığı birtakım pankartlar vardı. Pankartlar şöyleydi: “*Mutlaka tek eşli olun*”. Biz korunma yöntemini öğretmek zorundayız. İnsanların tek eşliliği tercih edip etmemelerini öğretemeyiz. Bu bir öğreti değildir, bu bir tercihtir, ama tabii ki tek eşlilik bir koruma yöntemidir. Sağlık

Bakanlığı "Prezervatif kullanın" demekten utandığı için, pankartları "tek eşli olun" diye çıkardı. Belki hatırlarsınız, bu da ona benziyor, "Çocukları evden çıkarmayın, pasta yemesinler, evde oturturun"a benziyor. Böyle bir şey yok, onlar riski bilmek zorundalar.

FİTNAT ÇALIŞKAN- Daha mantıklı değil mi? O çocuklara bunu açıkça anlatmak.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Bana göre son derece mantıklı, ama okullar bu izni alabilirse.

HATİCE SEVİNÇ- Okullarda rehberlik danışman olarak çalıştım. Milli Eğitim tarafından bize bu eğitimler verildi. Dolayısıyla çocuklara ulaşmamız için bu eğitimi aldık. Ben ilköğretimde görevliyim. Daha sonrasında biz o eğitimleri öğretmenlere ve çocuklarımıza da verdik. Dediğiniz gibi anlayabilecek yaştaki çocuklara, ama daha sonra bizi topladılar ve dediler ki, "Aslında bu merak uyandırıyor." Gerçi yaptığım seminerlerde gördüm, gerçekten merak uyandırıyor. Rahatladınız, geçiyorsunuz vesaire bunları anlatırken çocuk bu cümlelerden etkileniyor ve "Merak ettim, gerçekten denemek iyi olur belki de," gibi cümleler de o seminerler sırasında duydum. Bu noktada hangisi doğru? Çocuğa merak uyandırıyor diye bu eğitimi vermemek mi?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Seminerleri hazırlarken her iki yüzünü de göstermek lazım. Ben genellikle okullarda seminer sunarken, buraya o görüntüleri koymadım. Kullanan ve sonuçta ne hale gelmiş olan kişileri koyuyoruz.

HATİCE SEVİNÇ- Ben kesilen bacak falan gösterdim.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Kesilen bacak hani sigarada kesildi, onları çok ilgilendirmiyor da semineri bir kişinin duvarlara kafasını vurması, üstünü başını parçalaması, bir kriz anında neler yaşayabileceği yönünde verirseniz, o zaman o çocuklar için daha dramatik yönüne kaçarlardı. Bir

de şunu yapıyorum. Size de çocuklara maddeyi anlattıktan sonra kriz anında birine nasıl yardım edeceklerini anlatın. Böylece çocuk oraya odaklanacaktır. Ben kullanıcıya ben yardım edebilirim mantığında olursa, o zaman kullanılan maddeyi merak etmeyecek. Çünkü onun kötü yönünü biliyor, o artık sizin tarafınıza geçecek. Onun için çocuklara anlatırken bu çok önemli bir çizgi.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Bazı Avrupa ülkelerinde, yanlış hatırlamıyorsam, Hollanda'da marihuana kullanımı yasal. Hatta bir, iki sene önce gazete okumuştum, kilisenin birisinde özel böyle eroin kullanıcılarının kullanımına özel yer açıyorlar. O, kullanmak istediği zaman, kriz geldiği zaman, gidip orada ne kullanıyorsa kullanabiliyor. Bunu yaparkenki mantık da toplumda bunu daha kolay kontrol edebilmek, denetleyebilmek. Hükümet bunu savunuyor. Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- O zaman size Hollanda'daki gözlemimi anlatayım. Çünkü bizzat gördüm ve çok düşündüm. Acaba maddeyi ben de bir denesem mi? Burada nasıl olsa legal, bu kadar çalışıyorum, bunun etkisi ne diye? Kafeler var, bildiğiniz bizim buradaki Nişantaşı'ndaki kafeler gibi kafeler. Gidiyorsunuz, kahvenizi alıyorsunuz. Yanında esrarlı sigaranızı alıyorsunuz, kahve ve esrarlı sigaranızla birlikte oturuyorsunuz, içiyorsunuz. Bu tamamen yasal, "esrar kafesi" diye 18 ve 20 yaşından küçüklerin giremeyeceği kafeler. Yasal diyoruz, ama 20 yaşından küçükler o kafelere giremez. Sokakta satıcılar çok fazla, yanınıza hemen yanaşıyorlar, "ister misin?" diye de soruyorlar. Bunun dışında bir parkları var, kilise olarak görmedim, ama "Central Park" diye parkları var. O parkta madde kullanıcıları sadece o park çerçevesinde maddeyi kullanıyorlar. Üstelik nasıl kullanıyorlar? Siz diyelim ki kronik kullanıcısınız. Gidiyorsunuz, devlete başvuruyorsunuz, sizin sağlık kurulu raporuyla haftalık, günlük dozunuz nedir belirliyorlar. Size diyor ki, "günlük al, senin öğünün bu". Siz gidiyorsunuz, Central Park'ta bu

maddeyi kullanabiliyorsunuz. Her yerde kullanma hakkınız yok. Bunu mafyayı önlemek adına yapıyorlar.

Bir de her ulusun uyuşturucuya bakışı farklı. Her kesimin uyuşturucuya bakışı farklı, bunu bu amaçla yapıyorlar. Hangisi iyi hangisi kötü, ben size bir yorum yapmayacağım. Çünkü uyuşturucunun hayatımızdaki varlığı konusunda şu daha iyidir yorumunu yapmayı hiçbir şekilde doğru bulmuyorum. Hayatımızdan tamamen çıkarmak adına çalışmak lazım. Ben hükümetin veya hükümetlerin uyuşturucuya engel olup, mafyayla savaşamayacak güçte olduğuna inanmıyorum. O nedenle bundan farklı çıkar kaygıları duyulduğu için, pek çok şeyin sonlandırılmadığına inanan gruptanım. Yoksa bir uyuşturucu şebekesini ele geçirmek o kadar da zor değil.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Ben bir şey sormak istiyorum. Bundan 10 yıl önceki kullanıcı oranıyla bugünkü oran arasındaki fark nedir?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- 3 kat artmıştır.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Onu öğrenmek istiyorum. Sadece bu uyuşturucu trafiğini Türkiye üzerinden işliyor olması...

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Şu anda ortalama 3 kat artmış.

EMİNE ÖZDEN- Ben İzmir'den geleli 14 sene oluyor. Ben İstanbul'a gelmeseydim -çok affedersiniz- kör geldim, kör gideceğim gibi bir şey olacaktı. İstanbul'a geleli 14 sene oldu ve 14 sene içersinde de çalıştığım işyerinde bu maddeleri kullanan o kadar çok insan duydum ki, şok oldum. Bu insanlarla da yan yana çalışıyorum ve bundan nefret ediyorum. O insanları sevemiyorum, ama ne yapacağımı da bilmiyorum. Ben ilk başta anlamamıştım, hiç kullanan insan görmemiştim. Onun arkadaşı kullandığını söylediğinde o kişiye benim bakış açım değişti. O insanı sevemiyorum, o insanla hiç diyaloga girmiyorum, konuşmuyorum. O da, "*Bu hanım benimle niye konuşmuyor,*" diyor, ama konuşa-

mıyorum. Sadece merhaba, merhaba günlük şeyler.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Bu da en doğal tepkiniz. Bireysel ve toplumsal tepkiniz, ama daha fazla bir şey yapamazsınız.

EMİNE ÖZDEN- Resmi dairelerde bile çok var. Benim bulunduğum yerde kullanan çok var.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Toplumda çok fazla var. Hekimler arasında da var. Hekimler çok da şey değil. Hekimler sigara da, alkol de kullanıyor, esrar da içerler.

GÜLDEREN YAVUZBAŞ- Toplumda şöyle bir kanı var. Sigaraya o kadar ulaşıyorsunuz ki, şu aşağıda kuruyemişi var, gidip alıyorsunuz.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Olsun, fark etmez ki. Demek ki esrarı da kuruyemişçide satsak alacaksınız. Demek ki, aynı benim Hollanda'daki mantığıma dönüyor. Yani kafeye gitsek de biz de bir tane denesek mi mantığına dönüyor. Belki birinciyi denedikten sonra hoşumuza gidecek. İkinciyi de deneyeyim bir şey olmaz havasına belki girivereceğiz. Bu aynı mantık.

METİN ATLAN- Esrar kullananlar mutlak surette eroine doğru gidiyorlar mı? Yoksa sigara gibi bir yerde kesilip de, mesela ben sadece sigara kullanıcısıyım, esrara geçiyorum, kokaini kullanıyorum.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Esrar kullananlar mutlaka eroine gidiyor diye bir kural yok.

METİN ATLAN- O zaman biraz önce arkadaşın dediği gibi, madem öyle sigarayı kullanmayalım, esrar kullanalım.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Ama o, o kadar basit değil. Esrarı bulmak için girdiğiniz çevreler ve sonuçta esrarı kullandığınızda vücudunuzda meydana gelecek zararları anlattım. Sigarayı günlük yaşamda kullanabilirsiniz, esrarı kullandığınızda dağıtacaksınız. Aynı alkol sarhoşluğu gibi bir sar-

hoşluk yaşayacaksınız. Günlük yaşamda öyle rahat kullanamazsınız.

METİN ATLAN- Küçük bir şey daha sormak istiyorum. Hintkeneviri esrar kapsamında mı algılanıyor? Esrar mıdır?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Evet, tedavi amaçlı, tıbbi amaçlı dozda da esrar kullanılır. Esrar, hintkenevirinden üretilir, ama işlendikten sonra.

SALONDAN- Uçucu madde bağımlıların tedavisinin kolay mı, zor mu olduğunu, merak ediyorum...

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Eroin için konuşursak.

SALONDAN- Yok hayır, tiner. Sokaktaki çocuklar için?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Sokaktaki çocuklar için hiçbir şey yapamıyoruz. Etkifif hiçbir şey yapamıyoruz. Türkiye’de şu anda sokaktaki çocukları kurtarmak için yapılan hiçbir çalışmanın etkifif olduğuna inanmıyorum. Ben Sokak Çocuklarını Kruma Derneğiyle birlikte gönüllü çalışıyorum. Çalışmalar valilikçe yapılıyor, güzel şeyler de yapılıyor, ama hiçbir çalışmanın etkifif olduğuna inanmıyorum. Çok hızla artıyorlar, çok hızla kaybettiğimiz bir nesil. Çok iç acıtan bir nesil ve hiçbir tedaviyi kabul etmiyor. Tedavi isteyen yüzde sıfır. Belki binde bir tane içle-rinden çıkıyor.

SALONDAN- Geçici olarak?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Hayır, sokakta yaşamak bir tercih. Onlara büyük barınma evleri de bulsanız, o barınma evlerinde çok iyi koşullarda sağ-lasanız, yüzde 70’i sokağa gidiyor. Sokakta yaşamak bir özgürlük. Çocuk o özgürlüğe alıştıktan sonra istiyor. İçlerinde kullanmayı da var, yine kaçıyor. Onları engellemek çok zor oluyor.

Tabii ki bunun altında yatan çok şey var. Ailesinde o kadar şiddet görmüş ki, size güvenmiyor. Ben ona yardım etmek için elimi uzattı-ğım da, benim kendisinden ne talep edeceğimi düşünüyor. Onlar sırf

uyuşturucu kullanmıyor ki, cinsel istismara da çok fazla uğrayan bir grup. Fiziksel istismara da çok fazla uğrayan bir grup, ekonomik sömürüye uğrayan bir grup. O çok farklı bir bütün. O çok ayrı bir seminer konusu, ama başarı çok minimal.

SALONDAN- Bunun azalmaması acaba sosyo ekonomik nedenlerden mi?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Hükümet politikasıdır. Sosyoekonomik etken biraz daha ikinci sırada gelir. Bence bu bir hükümet politikası olmalıdır. Ben bu sorunun çözümüne yeterince fon ayrılmadığını, yeterince kafa patlatılmadığını düşünüyorum. Sadece birkaç dernek vasıtasıyla, sosyal organizasyonlar vasıtasıyla, gönüllü kişiler olarak çalışıyoruz. Hükümetin bu konudaki desteği çok çok minimal.

ALİ KARA- Birkaç noktayı karşılıklı bilgilenelim diye, soru sorma anlamında değil de fikrimi açıklama anlamında paylaşmak istiyorum.

Birincisi şu, eğitimden arkadaşlara katılıyorum. Öyle konuşuyordunuz ki, ağzınızdan bal damlıyor. Ben eroinin fiyatını merak ettim, bunu parantez içinde söyleyebilirsiniz. Sonuçta bu bir aks, tabii ki bir teorim.

İkincisi şu; merak ediyorum. İnsanlığın ilk çağlarında uyuşturucu diye bir şey yoktu, ortada hiçbiri yoktu; insanlık geliştikçe ortaya çıktı. Geçmişine bir bakarsanız, insanların ilk çağlarında komünal toplum çağında böyle bir şey söz konusu değil.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Var.

ALİ KARA- O zaman uyuşturucu insanların varolduğu zamandan beri mi var?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- İnsanlar hintkenevirini yetiştirmeye başladıklarından beri var.

ALİ KARA- Bu bir çağ değil, ama toprağa bağlı oldukları feodal

düzendeki bir çağ bu. Ondan önceki avcılıkla yaşadıkları ve İlkçağ var. O çağda böyle bir şey söz konusu mu, bu belki araştırılabilir.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- O maddeler keşfedilmemiştir.

ALİ KARA- Bundan şuna varmak istiyorum. Bu, insanlıkla birlikte varolduysa, o zaman insanların ihtiyacı olan bir şey. Hiçbir şey yoktan varolmuyor. Bu, insanın hayatında varolan bir unsur olarak, bu da bir bakış açısı.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Katılmıyorum, ama bir bakış açısı.

ALİ KARA- Böyle de bakılabilir. Üçüncüsü de şimdi anlattıklarınızdan ve çözüm önerilerinin konunun üç tarafı var. Bir: Uyuşturucu kullanan, genelde çocuk oluyor, genç insan oluyor. Ergenlik çağı, konumuz da o. Bunların anne babası, bizzat etkileşim içinde olduğu bir de arkadaşları ve sosyal çevreleri var. Eğitime ve bu bilgilendirmeye ihtiyaç var. Ben bu seminerde bildiğimi sandığım şeyleri yeterince bilmediğimi gördüm.

Kesinlikle bilinçlenerek çıktım. Bunu çocuklara yapmak yerine anne babalara ve topluma yapmak daha doğru. Yoksa nerdeyse biz bile izlerken merak ediyoruz. Özellikle Türk toplumu gibi, oturmuş normları olmayan bir toplum için merak uyandırıcı. Kişisel olarak da kanaatim o.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Ben size merak konusunda hemen şöyle bir parantez açayım, tabii ki bir merak oluyor. Madde neden kullanılıyor? Zaten hoş gidici etkisi var; bu gözardı edilemez, bu konuda kimse aksini söyleyemez. Çocuğunuz sokağa çıktığı andan itibaren ya da akşam Taksim'e çıktı, arkadaşıyla bir diskoya gitti. Bir başka arkadaşı şu madde çok hoş bir şey yapmıyor dediğinde, çocuğunuz yine aynı merakı yaşayacak.

Siz çocuğunuza o merakı yaşamaktan ya da o maddeyle karşı karşıya gelmekten koruma şansına çok sahip değilsiniz. O nedenle hayatının bir döneminde o maddeyle karşılaştığında zaten hoşla gidici etkisini öğrenecek, merakı da öğrenecek, merakı da yaşayacak, kullanacak ya da kullanmayacak, o tercihi bir şekilde yapacak. O nedenle var olan gerçeği değiştiremeyiz. Biz demiyoruz ki, ilköğrenim 4. veya 5. sınıflara anlatalım. Bugün Türkiye’de uyuşturucu kullanma yaşını tahmin edebilir misiniz? Bugün uyuşturucuya başlama yaşı 11, sigaraya başlama yaşı 7. Üstelik hangi çocuklar daha risk altında biliyor musunuz? Sokakta yaşayan uçucu madde bağımlısı çocukları kenara bırakırsak, iyi aile çocukları, kolejlere giden çocuklar, cebinde parası olan maddi durumu iyi olan çocuklar.

SALONDAN- Buna bağlantılı olarak bir şey sorabilir miyim? Kişisel olarak yatkın bir insan tipi ya da çocuk tipi var mı?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Vardır.

SALONDAN- Hangileri daha yatkın oluyorlar?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Toplum önünde daha çok utangaç, çekingen. Toplumda çok fazla beğeni kazanamayan, popüler olamayan çocuklar daha yatkın. Bir de aile yapısı önemli, ailede şiddet görüyor. Ailede dışlanmış, aile bağları daha zayıf ailelerde bu tip çocuklarda daha fazla uyuşturucu kullanımı görüyoruz. Onun dışında dediğim gibi her zaman her tür çocukta görme olasılığımız var.

FİTNAT ÇALIŞKAN- Peki hocam, bir şey sorabilir miyim? O zaman biz bu gençlerimizi yeterince bilinçlendiremiyor muyuz? Bu konuda yeterince onları eğitebiliyor muyuz? Onlara yeterince bunun kötülüklerini anlatabiliyor muyuz?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Anlatamıyoruz ki, böyle bir toplum var. Unutmayın bizler çok kibar kibar her şeyi anlatıyoruz. Bizler toplumun kibar

yüzüyüz. Bir de bu işten para kazanan, karşınızda bu işin kurdu var. Hani biz karşımıza alıyoruz, kibar kibar “*aman şu tehlike var, bu tehlike var; koruyalım edelim*” diyoruz. Bir mafyayla karşı karşıyasınız. Karşınızda bir uyuşturucu mafyası var ve sizin çocuğunuz onun için yenmesi gereken bir obje.

Size bir konuda hiç katılmıyorum. İnsanların ihtiyacı olduğu için - para da insanların ihtiyacı- hırslar da insanların ihtiyaçlarını belirleyen şekillendiren şeyler. Onun için bunun bir sonu yok, ihtiyacın bir sonu yok. O nedenle katılmıyorum ihtiyaçtan ortaya çıkmıştır diye. Bazılarının paraya ya da bu tip şeylere ihtiyacı fazla oluyor.

ALİ KARA- Sonuçta kapitalizm memleketindeyiz.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Çok ayrı bir konu, bunu da başka bir toplantıda tartışabiliriz. Karşınızdaki kişiler sizin çocuğunuzu zaten hedef belirliyor. Bunu satan kişi için çocuğunuz potansiyel bir hedef. Onun üzerinden para kazanacak. Önce çocuğunuzun cebinden bütün parayı alacak, dolayısıyla ailenizin bütün parasını alacak. Ondan sonra çocuğunuzu ikinci bir görevde, yanındakini zehirlemek için kullanacak. Bunun iki aşaması var. O nedenle karşınızdaki çok da küçümsemek lazım. “Ay çocukta merak mı uyanır? Aman çocukları koruyalım,” demek lazım, çünkü karşı taraf hedefini zaten belirlemiş durumda; hedefler belli, çok açık.

HATİCE SEVİNÇ- O zaman hükümetimiz sizlere danışmıyorsa, uzman görüşü almıyorsa bu kararı neye dayanarak alıyor? Siz diyorsunuz ki, “gerekli” ama size danışarak bunları almıyorsa,

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Aslında ben hiçbir şeye cevap vermek istemiyorum. Herkesin kafasında buna verecek bir cevabı mutlaka vardır diye düşünüyor. Çünkü bunun açıklaması yok.

SİBEL TUNCER- Bu konuda çok daha riskli ülkelerin -örneğin İngil-

tere; çok daha fazla içicileri var- oranları bizden çok yüksek, tabii bunların bilimsel çalışmaları da bu konuda güzel. Acaba onlar milli eğitimle veya tıpla birlikte nasıl bir görüş sundular. Okullara bu çalışma yapılınsa mı? Yoksa yapılmasın mı?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Şöyle söyleyeyim: Onlarda 9-11 yaş grubu çocuklara her şey dahil olmak üzere uyuşturucu, seks, korunma, cinsel yaşam hepsi anlatılıyor. 20 yaşındakine anlatılır gibi anlatılıyor, bizdeki 9 yaşındaki çocuğa anlatır gibi anlatılmıyor.

SİBEL TUNCER- Bilimsel olarak sonuçta,

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Onlar bunları bu konuda,

SALONDAN- Artık onları leyleğin getirmedeğini biliyorlar.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Onu artık bizim çocuklar da biliyor. İnternet sağolsun.

SİBEL TUNCER- Şimdi öyle gülüyoruz da, bilimsel olarak değerlendirmediğimiz grup böyle diyorsa, niye bizim Milli Eğitimimiz “bu şekilde” diyor?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Hiç bilmiyorum. Ben Milli Eğitimi temsil etmiyorum. Bu tamamen karşı olduğum görüş, ama şunda Milli Eğitimle hem-fikirim, altını çizeyim. Uyuşturucu konusunda çocuklara rastgele eğitim verilemez. Milli Eğitim, eğitim verecek kişileri belirleyebilir. Aman sakın üzerinize alınmayın. Rehberlik danışmanına ya da rehberlik hocasına 2-3 saatlik eğitimle çocuklara eğitim veremezsiniz; o merak uyandırır. Siz bu konuda iyi olabilirsiniz, ama bir başka kişi bu konuda çok duyarlı olmayabilir, rasgele anlatabilir, bu çok riskli. Çocuklara bunu anlatacak kişinin belirli bir sayıda uyuşturucu bağımlısıyla birarada çalışmış olması lazım.

SALONDAN- O zaman sizi okula davet edebilir miyiz?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Edemezsiniz, Okula konuşmacı getirebilmek için Milli Eğitimden izin almanız gerekiyor.

SALONDAN- Peki, alırsak gelir misiniz?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Seve seve gelirim. Ben pek çok okula gidiyorum. Benim oğlum Fransız okulunda okuyor. Sen Benovit'nın ilkokulunda 7. sınıfta okuyor. Bu seneye kadar hep yapıyorduk, bu sene ilk kez uyuşturucu semineri yapmadık. Milli Eğitim izin vermiyor, ben Okul Aile Birliğinin Başkanı olduğum halde orada çıkıp anlatamıyorum.

SALONDAN- İmam mı çağırdılar?

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Yok, imam da çağırmadık.

Evet, son bir-iki soru daha alayım.

EMİNE ÖZDEN- Arkadaş "rehberlik öğretmeniyim" dedi. Benim kızım da ergenlik dönemlerinde problemlerimiz oldu. Fakat benim kızım okulun rehber öğretmeniyle çok iyiydi. Okulun rehberliğini de çok iyi kullandı. Daha sonra Çapa'dan da randevu aldık, görüştük. Bana "Hiçbir zaman için çocuğunuzda problem yok. Sorunlu çocuk yok, sorunlu anne baba var" dedi. Ben dedim ki, "Ben aileme cevap vermezdim. Kızım bana cevap veriyor ve bu benim zoruma gidiyor."

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Hemen orada başladınız slaytları göstermeye. Ben bunu yapmazdım. Orada hemen onu yargıladık.

EMİNE ÖZDEN- Doktor arkadaşın bana söylediği, sorunlu çocuk yok, sorunlu anne baba var düşüncesine katılıyorum. "Siz de gençliğinizde anne babanızın her dediğini mutlaka yapıyor muydunuz?" gibi şeylerle

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Yapmasın da zaten, size hayır desin

EMİNE ÖZDEN- Ben gerçekten orada doktor arkadaştan bayağı güzel

şeyler aldım. Dediğim gibi kızımın da okulda rehberlik yardımını alması çok iyi oldu. O dönemde kızım ve ben rehberliği iyi kullandık, kızımı spora yönlendirdik. Kızım şu an milli yüzücü.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Çok güzel, bunu çok öneriyoruz. Çocuklarınızın ait olacağı gruba siz belirleyin, ona zararsız olabilecek. Bakın spora giden çocuklarda uyuşturucu kullanımını görmüyoruz. Belirli bir gruba ait olsun, neye eğilimi varsa, yüzmeyi seviyorsa yüzmeye, basket seviyorsa basketeye, baleyse baleye. Ne olursa olsun, ama bir gruba ait olsun. O grubu siz bilin, çocuk oradaki birikimini boşaltsın, deşarj olsun. O grubu kontrol etmeniz de kolaydır. Bunu çok öneriyoruz ki, siz de, bunun faydasını gördünüz herhalde.

EMİNE ÖZDEN- Aynı şekilde dokuz yaşında bir oğlum var, onun için de aynı şeyleri düşünüyoruz.

Dr. ŞEVKİ SÖZEN- Çok güzel, en güzeli. Ben herkese çok teşekkür ediyorum. Her ne kadar sürçülisan ettikse afola.

“İNSAN YETİŞTİRME KÜLTÜRÜMÜZ”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

KADIKÖY TEMSİLCİLİĞİ

26 Mayıs 2007, Şube Temsilcilik Salonu

ERDAL ATABEK- Mayıs'ı bitirirken ben şunu merak ettim, Nilgün Hanıma onu sordum; “üyeleriniz bu konuyu mu merak ediyor?” dedim. Çünkü çocuk yetiştirme kültürü mesleğinizin dışında bir konu, değil mi?

SALONDAN- Konu eğitim olunca...

ERDAL ATABEK- Konu eğitim; ama mesleğinizin dışında.

SALONDAN- Sorumluluğumuzun dışında değil Hocam.

ERDAL ATABEK- Hiçbir şey sorumluluğumuzun dışında değil, aslında o bakımdan merak ettim. Yani genel bir konu değil de spesifik bir konu. Gençlik, siyaset vs. değil, böyle bir çocuk yetiştirme kültürü. Tabii çocuk yetiştirme kültürümüz önemli, bence de hayati önemli. Yani bugün çektiğimiz sıkıntıların büyük ölçüde nedeni odur. Neden büyük ölçüde nedeni odur? Değerli arkadaşlarım, çünkü bugün uygarlık dediğimiz her şey, evrensellik, modernlik, demokrasi, refah düzeyimizin yükselmesi, paylaşım kültürümüz, her alandaki kültürümüzün yükselmesi, insan yetiştirme kültürümüze bağlı. İnsan yetiştirme kültürümüzün temelinde de çocuk yetiştirme kültürümüz vardır, ailelerin çocuk yetiştirme kültürü vardır. Biz çocuk yetiştirme kültürünü bildiğini düşünen aileler olarak biraradayız. Sizler aydın kişilersiniz, düşünceleriniz var, demokratik yapılarınız var, sağduyularınız var; şimdi birarada olduğumuz grup böyle bir grup. Ama biz Türkiye'nin çok küçük bir bölümünü ifade ediyoruz. Türkiye'nin büyük bölümü biz değiliz, büyük

bölümü bu değerleri de bizim anladığımız biçimde paylaşmıyor. Onun için de biz en iyisinin ne durumda olduğuna bakmalıyız. Yani teokratik yapıda olmayan bir ailenin otokratik yapıda olmayan bir ailenin, feodal düzenin içinde olmayan bizlerin nasıl çocuk yetiştirdiğimize bakalım.

Benim görebildiğim, çocuk yetiştirme kültürümüzün büyük ölçüde aşırı korumacı olduğudur. Bu aşırı korumacı kültürü hepimiz ulusal bir kültür niteliğinde paylaşıyoruz, çocuklarımızı aşırı koruyoruz. Aşırı korumaktan kastımız nedir? Tabii çocuklarımızı küçük yaşta korumamız gerekiyor; ama küçük yaşlarda bile onlara belli sorumlulukları vermemiz gerekirken vermiyoruz. Nedir bu sorumluluk? İki yaşında çocuğun yemek yeme sorumluluğunu ona vermiyoruz, biz besliyoruz, iki yaşında, üç yaşında, dört yaşında, beş yaşında çocuğu biz besliyoruz, anne besliyor, anneanne besliyor, bakıcı besliyor, bu çocuk kendini beslemenin sorumluluğunu almıyor. Çocuğu giydirip soyuyoruz, çocuk giyinip soyunma sorumluluğunu öğrenmiyor. Bu çocuk kendi davranışlarını kontrol etmek yerine bizim ondan beklediğimiz şeyleri yapmaya alışıyor, onun bütün sorumluluğunu biz alıyoruz. İlkokula başladığı zaman ödevlerini yapma sorumluluğunu biz üstleniyoruz. Geçenlerde bir ilköğretim okuluna gittim, anne babalar evden okula kadar çocuklarının çantalarını taşıyor; bunlar servise binmeyen çocuklardı, evleri yakın; “Niçin siz taşıyorsunuz?” dedim. “Çok ağır çantalar, çocuklara yazık,” dedi. “Ne zamana kadar taşıyacaksınız?” diye sordum. “Çocuğun kaç yaşına kadar bu çantayı taşımaya devam edeceksiniz?” Onun bir cevabı yok. Onun çaresi o çantayı taşımak değil. Okulla görüşüp ya çantanın yükünü azaltmak ya da çocuğun o çantayı taşıyabileceği bir şekil bulmak, o çocuk o çantayı taşımalıdır. Aksi halde her yükünü bir başkasının yapacağını öğrenir; kültürümüzün böyle bir sorunu vardır.

Dün geçerken bir ilan gördüm; bu yeni bir ilan, yeni değişen toplumuza göre bir ilan. Bir beyaz eşya satıcısı, “gençler aralarında anlaş-

mişlar” diyor, vitrinine yazmış; “gençler aralarında anlaşmış, bize de bu düşer” diye, üç beyaz eşya, buzdolabı, çamaşır makinası ve televizyon, 2600’den, 1600’e indirmiş, dükkân yeni evlenecek çiftlere bir jest yapıyor. Anne babaların sorumluluğu olduğunu hatırlatıyor. “Gençler aralarında anlaşmış, beyaz eşyasını da biz yapalım, yatak odasını kız tarafı yapsın, yemek odasını oğlan tarafı yapsın.” Gençler hazır bulsunlar, bütün mesele bu. Şimdi evlenen gençlerin kendilerine ait bir sorunu değil, ana babalarının yükümlülüğü altında evleniyorlar. Böylece aşırı korumadan ipotek altına aldığımız bir hayat yaşıyoruz çocuklara. Dolaylı rahatlık ve özgürlük veriyoruz; ama sorumluluk vermiyoruz. Sınava hazırlanırken başucunda biz varız, hangi alanı seçeceğine biz karar veriyoruz, hangi mesleği seçeceğine biz karar veriyoruz. Eğer mümkün olur da bize sorarsa, kiminle evleneceğine biz karar veriyoruz, ne zaman çocuk sahibi olacağını da biz, “Tembel davranıyorsunuz, bizi anneanne-babaanne-dede filan yapmayacak mısınız?” diye ima ederek belirlemeye çalışıyoruz. Yatak odasına bile karışıyoruz, bunu sevgi adına yapıyoruz. Fakat bence bu sevgi hükmetme, ait olma ve kontrol etme duygularıyla ortak bir sevgidir, **püg** bir sevgi değildir. İleride de sevgi bağımlılık olur, bağımlılığı sevgi olarak tarif edeceğiz. “Çok seviyorum” dediğimiz zaman “hayatımı ona adıyorum” anlamına geliyor bizde; bu ölümcül sevgi, hayatının sonuna kadar kendini adama ve ben şunu çok duyuyorum: “Her şeyim çocuklarım için, ben niçin çalışıyorum? Çocuklarım için, neyim varsa onların, ne yapıyorsam onlara...” Bunlar size tanıdık geliyor mu?

ERDAL ATABEK- Yoksa uyduruyor muyum?

SALONDAN- Yok hayır, çok tanıdık geliyor.

ERDAL ATABEK- Biraz tanıdık geliyor değil mi?

SALONDAN- Kesinlikle...

ERDAL ATABEK- “Bunu böyle yapmayalım” dediğimiz zaman anne babalarda suçluluk duygusu uyanıyor ve bana hep söylenen şeyler şunlardır: “Biz yapamadık, o yapsın,” diyor, “Biz çok çektik, o da mı çeksin? Biz çok çektik; ama o çekmesin.” “Bende olmadı; ama onda olsun” “Ben yaşayamadım, o yaşasın” ve bu giderek şuna yol açıyor: “Sıkıntı çekmesin, yorulmasın, üzülmesin” ve çocuklarımız olgunlaşamıyor; bu nedenlerle olgunlaşamıyor. Çünkü olgunluk sorumluluk alarak olur, özdeğer yaparak olunur. İnsan yaptığından değer kazanır, yapmadığınız hiçbir şeyden değer kazanamazsınız. Size annenin, babanın yönelttiği övgüler size bir değer kazandırmaz. Özdeğer kazanmadığımız zaman da özsaygı kazanamayız. Özsaygı kazanamadığımız için de özgüvenimiz olmaz; insanımızın özgüveninin olmamasının nedeni budur.

Ben bizim erişkinlerimize bakıyorum; herkesten her şeyi bekliyor. Evvela anne babadan bekliyor, sonra öğretmenden, okuldan bekliyor, sonra şirketten bekliyor, devletten bekliyor, Allah’tan bekliyor, beklediği şeye göre ve makama göre; kendinden bir şey bekliyor mu? Kendinden beklediği bir şey yok, kendisi için hayat talihsizlik, şanssızlık ve kadersizlikten ibarettir. Başarılı olamadıysa şansı yoktur, kaderi yok, zaten doğarken kaybetmiş; böyle bir **pesimist**, sosyal depresyon vardır. Doğuyoruz, bunu haklı görüyoruz ve kendi depresyonumuzla besleniyoruz, acılarımızla kendimizi olgunlaştırmaya çalışıyoruz ve ondan sonra başımıza nelerin, neden geldiğini anlamakta zorluk çekiyoruz; ama çocuk yetiştirme kültürümüzün böyle çok yanlış bir sonucu var. Ben erişkinlerimizin genelde erişkin olmadığını görüyorum; ya olgunlaşmamış bir çocukluk yaşıyor ya hasret kaldığı bir çocukluk yaşıyor, bir de o var, şimdi genç annelerde onu görüyorum, hızlandırılmış çocukluk dediğim bir çocukluk var. Yavruyu arabanın arkasına atıp bale kursundan yüzmeye, yüzmeden at binmeye, at binmeden piyanoya götüren bir grup, ekonomisi iyi, eğitilmiş anneler var. Böyle hepsi birbirine baki-

yor; “Senin çocuğun baleye nerede gitti?” Benimkisi ata hangi çiftlikte biniyor?” diye hızlandırılmış çocukluk var. Bu da annelerin rekabeti. Bu hızlandırılmış çocukluk, çocukluğun kaybıdır. Bu çocuklar sorumsuz yaşayacaklardır, onlar da olgunlaşmayacaklardır, onlar da hayattaki her kırılmada geri çekileceklerdir, mücadele etme kabiliyetleri olmayacaktır. Bizim toplumun insanların mücadele kabiliyeti bundan yok, mücadele etmiyoruz.

Dün **Okan** Üniversitesi’nde dim, Maltepe ve Kartal civarındaki ders-haneye devam eden çocuklara yönelik bir sınav, 17 Haziran’da onların ÖSS sınavı var; Okan Üniversitesi de bunu düzenliyor ki, içlerinden birkaçı beğenip de Okan Üniversitesi’ne gelirse onlar da öğrenci alacaklar, toplantının amacı bu. Orada da çok değerli öğretim üyeleri var; fakat özel üniversitesinin bir tür pazarlama faaliyetini yapıyorlar; yani biraz üzuldüm. Üniversitenin böyle imkânlarının ne kadar iyi olduğunu filan söyleyerek o çocuklara tanıtım yapıyor. Çocukların hiçbirinin şansı yok, çok az; yani yüzde bir, ÖSS sınavını kazanma şansı olanlar yüzde bir, düzeyleri çok düşük, zaten yarısından çoğu ikinci veya üçüncü defa sınava giriyor. Anlattık, sorular bölümüne geçince çocuk dedi ki; “Ben ikinci defa giriyorum efendim, bu sınav sistemi hakkında ne düşünüyorsunuz?” “Ben düşündüğümü söylerim de, 3 hafta kalmış, ne düşündüğünü sen söylersen daha iyi olur, biz de öğrenmiş oluruz,” dedim. “Sınav kötü bir şey, çalışabilseydim iyi olurdu; ama çalışamadım,” dedi. “Neden çalışamadığın konusunda ne düşünüyorsun?” dedim. “Derslerin çoğundan hoşlanmıyorum,” dedi. “Nasıl bir şey düşünüyorsun? Bana göre de her isteyen üniversiteye girmeli, doğrusu o. Çıktığı zaman iş bulur, bulmaz, para kazanır, kazanmaz, o onun bileceği iş, o seçimine bağlı bir şey; ama sen neden kazanamadığını düşünüyorsun?” dedim. “Çalışamıyorum,” dedi. “Çalışamadığını biliyorsun, derslerden hoşlanmadığını söylüyorsun, sınavdan ne bekliyorsun?” dedim. Hiçbir şey beklemiyor. Böyle bir soruyu kendisine sormamış, böyle bir soru ona

sorulmamış. Bizim en önemli sorumuz insanımızın kendisine soru sormamasıdır, kendisine soru sormuyor, sadece eleştiriyor, sınavı eleştiriyor. Sınavı eleştirmek kolay, ben de eleştiririm. Ama kazanacaksın çalışacaksın, çalışmayacaksın mesleki, teknik bir okula girip oradan teknisyen olarak çıkmayı kendine yedireceksin. “Teknisyen olmayı istemiyorum, bir ileri üniversiteye girip mühendis olmak istiyorum.” İyi; “ama çalışmak istemiyorum.” “Ne istiyorsun?” “Her şey kolay olsun, ben kolayca mühendis olayım, hemen de iş bulayım, çok para kazana-yım, talih bana gülsün” arabesk bir hayat.

Neden sorgulamıyoruz? Neden sonuç ilişkisi kurmuyoruz, muhake-me etmiyoruz. Tıpkı eğitimimiz gibi ezberci bir eğitimin sonunda, ezbe-re bir hayat yaşıyoruz. Meslek insanlarımıza bakın. Hepiniz meslek insanları-sınız, meslek insanlarımızın içinde “yaptığım işi daha iyi nasıl yaparım” diyen insan oranı ne kadar düşük. Herkes bildiği işi yapıyor, bildiği işte tecrübe kazanmak çok iyi bir meslek insanı olduğumuz izle-nimini uyandırıyor bizde; buna tecrübe diyoruz; ama tecrübe bir inno-vasyona yol açmıyor, tecrübe bir yenilik yapmaya yol açmıyor. Üniversite öğretim üyesi “daha iyi nasıl öğretebilirim, bu çocuk nasıl daha iyi öğrenir?” diye bir yöntem değişikliği üzerinde çalışmıyor -Üni-versitede ben de ders veriyorum, dışarıdan birisi değilim- ya da bir tıp doktoru –ben tıp doktoruyum- ya da bir uzman –uzmanlıklarım da var- “bu konu gerçekten böyle midir?” demiyor. Ben psikiyatriye bakıyo-rum, psikiyatri 50 yıl içinde aldığı biçimle devam ediyor, çok büyük bir hatadır. Bugün insan psikolojisi değişmiştir, insanların her şeyi değiştirmiş, bilgisayar, internet, cep telefonu, teknoloji, visual insan, televizyon karşısındaki insan, ekran karşısındaki insan, bunun psikolojisi değişmiştir, ruh hastalıkları değişmiştir. Biz hâlâ şizofreni, manik depresif, anksiyete, obsesif, **campesev** sendrom arasında devam edip gidiyo-ruz, hayır olmaz. Yetersizlik, fark etmediğimiz bir şey, alışkanlıklarımız, o alışkanlıklarımız bize para kazandırıyor, iyi para kazandırıyor. Ben her

şeyden para kazanan birisiyim; ama para benim için önemli değil. Bana çalışma yöntemim yetmiyor. Ben sürekli olarak “bunun daha iyisi olmalı” diyorum; çünkü var, üzerinde çalışanlar da var, bir kısmını biliyorum, bir kısmını bilmiyorum. Ama onun üzerinde çalışmakla kendimi yükümlü hissediyorum, meslek insanlarımızın da, o sorumluluğu hissetmesi lazım. İnnovasyon nedir, kreasyon nedir? Şirketler bunu söylüyor, farkında mı? Değiller, laf olsun diye söylüyorlar. Ben çok büyük şirketlere danışmanlık da yapıyorum. Çalışanları, en iyi uzmanları, bir de bunların adını söylüyor; ama bunun ne olduğunu bilmiyor. Yenilikçilik nedir, yaratıcılık nedir? Çünkü bunun için kendi içimizdeki engelleri aşmamız lazım.

Royal Mayen’in çok önemli bir sözü vardır, bu önemli bir kuramsal psikiyatrdır, “yaratıcılık cesarettir” der; doğru. Bizim insanımızın cesareti kırılmış; nereden kırılmış? Çocukluktan kırılmış. Biz küstahlığı cesaret sayıyoruz, cüretkârlığı cesaret sayıyoruz; cesaret o değil, cesaret küstahlık değil, haddini bilmezliğin cesaretle ilgisi yok. Haddini bilmezlik, haddini bilmezliktir; cesaret başka bir şeydir. Yeni şeyler düşünmek, yeni yöntemler düşünmek, eleştirmek, kendimizi eleştirmek, toplumu eleştirmek.

Şimdi seçimler var değil mi efendim? Seçimler var, ben geçen pazar-tesi günü yazdım. Çünkü artık biz önümüzdeki seçimlerde kendi kaderimizi belirleyeceğimiz tarihsel bir seçim yaşayacağız ve burada söylemekte beis görmüyorum, sizlerle paylaşmakta da hiçbir beis görmüyorum. Temel amaç AKP iktidarının sonlandırılmasıdır, eğer AKP’nin siyasal iktidarı sonlandırılmazsa Türkiye’nin geleceğinde çok ciddi tehlikeler yaşanacaktır ve bir beş yıl daha, bir dört yıl daha bu ülke AKP iktidarını taşıyamaz. O zaman ne gerekiyor? Bize seçmen olarak görev gerekiyor. Hepimiz gideceğiz. Tatil yerinde değil, tatil yapmaya-çağız. Bulduğumuz yerde oy vereceğiz. Tatil yerinde vereceğimiz oydan üç milletvekili çıkar, üç milletvekili için oy veririz. Oturduğumuz

yerde oy verdiğimiz zaman İstanbul'da 90 milletvekili çıkacak, çok farklı bir şey. Bodrum'a gitmeyeceğim, oradaysam döneceğim, onu göze alacağım. Ama ben biliyorum, sizler de biliyorsunuz ki laik kesimimiz içinde bir bölümü bunu göze almayacak. Hâlâ şunu tartışacak: "Ben CHP'ye, DSP'ye niye oy vereyim? Ben sosyalistim, Deniz Baykal başkan kaldıkça CHP'ye oy vermem" ya da "bunlar anti-Amerikandır." Ben şunu yazdım: CHP-DSP güç birliğine oy verilmesi lazım. Ben oy verilmesi konusunda hiç yazı yazmamıştım. Oyumu da hiçbir zaman deklare etmemiştim. Hep CHP'ye oy verdim, o kurumsal oydur. Ben Deniz Baykal'dan hoşlanmam, ayrı konu. Ama Genel Başkandan hoşlanmam diye bir partiye oy vermemek yanlıştır. Şimdi öyle bir lüks de yok. Ama ben sosyalistim, kazanabilecek bir partiye oy vermediğiniz zaman o oy AKP'ye verilmiştir. Siz oy vermediğiniz zaman AKP'ye oy veriyorsunuz, bunu bilmek lazımdır.

SALONDAN- Bunun doğru bir yaklaşım olduğunu sanmıyorum.

ERDAL ATABEK- "Çok doğru bir yaklaşım değil" diye de mektuplar, e-mail'ler geldi bana. Bu hafta da onlara cevap veriyorum, size de vereceğim.

AKP'liyle sizin aranızda bir fark vardır. AKP'nin seçmeni inanç temeline oy veriyor. AKP'nin seçmeni kritik yapmıyor. AKP'nin seçmeni AKP'nin hatasını tartışmıyor. AKP'nin seçmeni hiçbir zaman "Recep Tayyip ne yaptı? AKP memleketi sattı mı, ABD'nin güdümünde mi?" demiyor, demeyecektir, gidecektir, sonuna kadar hastasını, sakatını sandığa taşıyacak ve oyunu verecektir. Ama bizim kesimimiz çekincelerle, oy verme konusundaki şu ya da bu kararıyla oyları CHP, DSP'de toplanmayacaktır. Sizin ifade ettiğiniz gibi, daha böyle bir çok arkadaşımız var, benim okullarım da öyle.

SALONDAN- Gündük çekince.

ERDAL ATABEK- GÜDÜK veya değil, herkesin çekinceye hakkı var. Benim kesimimin insanı eleştirel bakar, hakkıdır, eleştirel bakar, doğru ya da yanlış, eleştirel baktığı için benim okurumdur, yoksa niye benim okurum olsun? Benim kesimimin eleştirel bakma yetisi ve hakkı vardır; çünkü biz bilinçle bakıyoruz. Ama biz bu hakkımızı kullanırken AKP yeniden iktidara gelecek; bunu tehlikeli bulduğum için söylüyorum.

SALONDAN- Yanlış yapma hakkı yok mu peki?

ERDAL ATABEK- Yanlış yapma hakkımız var; ama yanlış yapma lüksümüz bu defa bana göre yok, size göre vardır. AKP yeniden iktidar olursa gene bağırıp çağıracağız; ama elimizden bir şey gelmeyecek. Bu adamlar cumhurbaşkanını da seçecek, ondan sonra hiç şikâyet hakkımız yok. Şikâyet etmemiz gereken şey kendimiz diye düşünüyorum, bu dönem kritik olduğu için ben böyle düşünüyorum. Bu dönemimizde bu tartışmaları yapmayalım diyorum. Seçimi kazanma şansı olmayan partiye değil, kazanma şansı olan güçbirliğine verelim diyorum, oy vermezlik yapmayalım, gidelim oyumuzu verelim; çünkü önümüzdeki hedef AKP'nin siyasal iktidarını sonlandırmaktır diyorum; bunun için dedim.

Burada bilinç inancın gerisinde kalıyor. Bilinç, inanç karşısında kaybediyor; burada bir paradoks var, dikkatinizi çekerim. Halbuki bilincin inanç karşısında kazanması lazım değil mi, aydınlanma buydu, neydi aydınlanma? Ortaçağın sonlandırılmasıydı, Yeniçağın başlamasıydı, Rönesans da oydu, aydınlanma da oydu, bizim tabii ki bilinçli insanlar olarak dogmatik insandan farklı bir üstünlüğümüz vardır; ama o üstünlük kritik zamanlarda aleyhimize çalışıyor. Burada bana göre bizim ortak sorumluluğumuzu düşünmemiz gerekiyor; ama biz ortak sorumluluğumuzu bu anlamda düşünemiyoruz; çünkü ortak sorumluluğumuz dediğimiz şey üzerinde buluşamıyoruz. Sizlerin aranızda da muhtemelen buluşamadığınız gibi. Bunun çocuk yetiştirme kültürü-

müzle bağlantısı ne? Bağlantısı şu: Türkiye’de çocuk yetiştirme kültürü üç temel planda cereyan ediyor: Birincisi, teokratik temeldir; yani İslami kesim çocuğunu İslami usuller üzerinde yetiştiriyor; ne yapıyor? Bu çocuğa doğduğu andan itibaren dini eğitim veriyor. Kız çocuklarının başını 8 yaşında örtüyor. Kur’an kurslarıyla bu çocukları yalnız Kur’an öğreterek değil, tamamen şeriat telkini yaparak; 7 yaşında çocuk dini eğitim alamaz; bu telkindir, eğitim değildir, o telkindir, o çocuk şartlandırılıyor ve o çocuğun o şartlandırmayı aşması çok zordur.

2006 yılında iki milyon çocuk yazın Kur’an kursuna gitti, iki milyon çocuk. Biz yaz okulları yapamadık ve orta sınıfın çocukları bile “ortalarda gezinmesin, gitsin Kur’an öğrensin, hiç değilse mazbut bir yerdedir, yaramazlık yapıp da şurada, burada gezinmez, nerede olduğunu bilirim” diye Kur’an kurslarına gönderildi, ben çevremden biliyorum. Kendileri İslami hayat yaşamayan aileler bile çocuklarını Kur’an kursuna gönderdi, alternatifi neydi? Bizim yaz okulları yapmamızdı, bizim yaz okulları açmamızdı. Yalnız kendi çocuklarımızı değil, toplumdaki bütün çocukları yaz okullarına götürüp orada dersti, müzikti, kitaptı, tiyatroydu, çocukları onlarla karşılaştırmamız gerekirdi; yapmıyoruz. Bizde herkes kendi çocuğundan sorumlu oluyor, başka bir çocuktan kendimizi sorumlu saymıyoruz, öyle örgütlerimiz yok. Meslek kuruluşlarımızın böyle görevleri yok, öyle algılamıyoruz. Siyasi partilerin zaten haberi yok. Yani CHP, DSP’ye oy verin diyorum, CHP’yi ve DSP’yi beğendiğimden değil, haberleri biliyorum. Onların programında çocuk yok, onların programında genç yok; ötekilerinki belli, birisi bu, teokratik.

İkinci bölüm; daha çok MHP’li olan; ama toplumun büyük kesiminde yer bulan otokratik kesimidir. Yani bunlar çocuklarını belli bir disiplin içinde yetiştirirler. Aile içinde saygı, belli bir hiyerarşi, otokratik aile yapısı odur. O çocuklar da orada o şekilde yetiştirilirler. Din ağırlıklı değil, tam otorite ağırlıklıdır. Aile içindeki hiyerarşinin ve saygının

belirli mesafeleri içinde yetiştir çocuk.

Üçüncü aile yetiştirme kültürümüz demokratik ailelerdir. Sizin içinde yer aldığını tahmin ettiğim daha demokratik ilişkiler. Çocuklara küçük yaştan değer verme, çocuklara kişiliğini çocuk yaştan geliştirme gibi çok doğru ilkeleri uyguluyoruz; ama biz de o ilkelerin içinde bazı yanlışlar yaparız. Burada çocukların mesafeleri siliktir, çocukların her yaşına ilişkin sorumluluğu vermediğimiz için çocuk kendi yaşının sorumluluğunu taşımamayı öğrenir ve dikkat ederseniz ergenliği en sorunlu geçen çocuklar bizim demokratik ailelerimizin çocuklarıdır. Sınırları iyi çizilmediği, mesafeleri belirli olmadığı ve çocuklarımız sorumluluğu almadığı için; yani biz onlara özgürlük verdiğimiz zaman o çocuğun o özgürlükle ne yapacağını bilecek bir sorumluluğa sahip olması lazım. Sorumluluğu vermeden özgürlüğü verirsiniz o çocuk bocalar ve yapması gerekenleri yapamaz. Mesela, doğru meslek seçemeyen çocuklar daha çok bizim kesimden çıkar. Çalışmakta zorluk çeken çocuklar daha çok bizim kesimden çıkar. Birtakım yanlış alışkanlıklar dediğimiz alışkanlıklara yakınlık bizim çocuklarımızda daha çoktur. Bizim çocuklarımız daha çok sanata eğilimli gibi görünür. Sanata eğilimli gibi görünmeleri bizi şaşırtmamalıdır, o özünde matematik ve fen alanından kaçıştır. “Gitarı seviyorum” filan dediği zaman bu biraz matematikten, fenden kaçıştır. “Tiyatro çok hoşuma gidiyor” o tiyatro değil, matematik, fene basmayınca çalışma, o kafayla hiç alakası yok. Herkesin matematik, fen anlayacak kadar zekâsı vardır; ama belli bir çalışma disiplini olmayınca kafada tiyatro ona kolay gelir, oyunmuş gibi gelir. Tiyatro en zor şeydir, biliyorsunuz. Sanat en zor disiplindir. Bir enstrümanı çalmak için yıllarınızı ona vermeniz gerekir, hele onu profesyonel düzeyiyle yapıyorsanız. Ama şimdi ben bakıyorum. Mesela televizyon dizilerinde oynayan gençlerin isimlerine bakıyorum, Devrim, Eylem, Özgür’ler çoğunlukta; bunlar bizim kesimin çocuklarıdır, 68’li ailelerin çocuklarıdır, çok sıkılmayan, çok “sen ille de şu olacaksın”

denilmeyen, çocuğın seçimine, tercihine saygı duyan ailelerin çocukları; ama o çocuklar o seçimi doğru ve bilerek mi yapıyorlar; kuşku var. Yoksa zor karşısında gerileyip kolay gördüklerine mi kaçıyorlar? Onu daha dürüst ve açık sözlülükle bizim belirtmemiz lazım.

Bu çocuk yetiştirme kültürümüzün üçünde de yanlış vardır. Temel yanlış nedir? Temel yanlış, çocukları kendileriyle karşılaştırmamak yanlışdır. Çok iyi biliyorsunuz ki Avrupalı ve Amerikalılar çocuklarından kendilerini 18 yaşına kadar sorumlu tutar. 18 yaşına geldiği zaman çocuğa şunu söylerler: “Okumaya devam edecek misin?” “Evet.” “Finanse edeceğiz,” o bir kredidir. “Okumaya devam etmeyecek misin?” “Etmeyeceğim.” “O zaman evini ayır, çalışmaya başla,” bunu söyler; bu bize göre gaddar bir katılıktır. Ama orada çocukların kafasında şu vardır: “Benim yapmam gereken işler var, ben o işleri yapmazsam ailem beni sonuna kadar desteklemez.” Ama bizde çocuk evden ayrılmaz. Mezun olduğu zaman da ayrılmaz, çalıştığı zaman da ayrılmaz ve ben pek çok aile biliyorum ki çocukları çalışıp para kazandığı halde eve katkıda bulunmuyor; çünkü aile bunu istemiyor, çocuk da vermiyor, çocuk onu kendisine harcıyor. Bizde çocuk evden ne zaman ayrılır? Ancak evlendiği zaman, kızımız zaten evlendiği zaman gider, oğlumuz bile öyledir. Ama şimdi Avrupa ve Amerika’da da evden ayrılmayan çocuklar çoğaldı ve psikolog ve sosyologlar bunu tehlikeli buluyorlar. Yani çocukların rahatlığı, kolaycılığı ve kendi olmaktan kaçınmalarını işaret ettiği için tehlikeli buluyorlar.

Peki biz çocuklarımıza ne yapmalıyız? Birincisi, çocuklarımızın mutlak yapması gereken işleri, iki yaşından başlayarak çocuklarımıza yaptırmalıyız, çocuk kendisi yapmalı. İkincisi, sorumluluğunu almalı. Üçüncüsü yanlışlarıyla karşılaştırılmalı, çocuğın yanlış yaptığı zaman karşılığını görmeli; yani o yanlışın karşılığında uğrayacağı kaybı görmeli ve onu yaşamalı ki sonucunun ne olacağını düşünsün. “Ben onu koruyacağım” diye onu kolaycılığa alıştırırsam yanlış yaparım ve çocuk-

larımızla aramızdaki mesafeleri doğru koymamız lazım. “Ben babayım, ben anneyim, sen çocuğumuzsun.” Şimdi tabii çocuk odaklı aileler oluyor, o babanın otorite olarak odaklı olduğu ailelerden değişen bir ailedir, o da yanlıştı, bu da yanlış. Hayır ailede hiç kimse otorite olmamalı, herkes kendi otoritesini bilmeli, babanın da annenin de çocuğun da otoritesi olmalı, sınırları olmalı, sorumluluklarını bilmeli, görevlerini ve sosyal rollerini doğru oynamalı. Çocuk kendi görevini yapmalı, sınava girecekse iyi bir öğrenci olmalı, düzgün bir öğrenci olmalı, anneye babaya saygılı öğrenci olmalı, saygısız gençler yetişti. Anneye hakaret ediyor, anne “ergenlik” diyor. Ergenlik bu değildir. “Üzerine gidemiyorum, intihar eder diye korkarım,” diyor; böyle bir şey olabilir mi? Böyle bir saygısızlığa boyun eğmenin özgürlükle, demokratik aileyle hiçbir ilgisi yoktur. Babalar ne yapacağını bilemez durumda, sert davranışa yanlış oluyor, yumuşak davranışa sözü geçmiyor. Yani rollerimiz çok karmaşık oldu; bütün bunların düzenlenmesi lazım, ben bütün bunlar için sistemli aile eğitiminin yapılması gerektiğini düşünüyorum; bu bir sohbettir. Burada amacımız düzenli aile eğitimi ve toplumun bütün kesimlerinin bu aile eğitiminden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum, gençler için mümkünse evlenmeden önce, hatta onun bir sertifikaya bağlanmasını, evlilik izninin ve evlilik belgesinin bu sertifika aranarak verilmesinin doğru olduğunu düşünüyorum, tıpkı araba ehliyeti gibi; bu eğitimi düzenli olarak yapmalıyız. Değişen toplumda çok çalkantılı, yeni rolleri daha iyi algılamalıyız. Tereddüt etmek yerine doğruyu bilmeliyiz. Kararsızlık yerine kararlı olmalıyız, anlayışlı olmalıyız, sakın olmalıyız; ama kararlı olmalıyız. Yani önümüzdeki yıllarda bakın toplumsal şiddetin ne hale geldiğini hepimiz gördük; bu şiddet artacaktır. Bu şiddet sokaklarımıza kadar inecekmiş, ben bunu yıllar önce söyledim, gene devam ediyorum. Bu toplumsal eşitsizlik devam ettiği sürece toplumsal şiddet daha da artacaktır, uyuşturucu artacaktır, alkolizm artacaktır, ruh hastalıkları artacaktır. Bizde artacak olan ruh hastalığı

depresyondur. Bizim toplumumuzun aday olduğu ruh hastalığı depresyondur, bütün dünyada artmıştır, bizde daha da artacaktır. Bütün bunlara karşı tedbir almalıyız. Biz eğer Türkiye Cumhuriyetini de dikkate alıyorsak, demokrasi dediğimiz, bana göre demokrasi olmayan bu şekli formu bile muhafaza etmeyi istiyorsak ve gerçek bir demokrasiyi kurmak istiyorsak bizim mutlak olarak öngöründe bulunmamız, geleceğimizi bugünden görmemiz ve gerek eğitim, gerek dayanışma, gerek birçok konuyu daha çok tartışmamız ve tartışarak, bunlara çözüm yollarını bulmamız, ve uygulamamız gerekiyor. Hiçbir şeyi tartışmaktan korkmamamız gerekiyor, tabumuzun olmaması gerekiyor. Her şeyi tartışmalıyız, konuşmalıyız ve sonuçları birbirimizle paylaşmalıyız, daha çok görüşmeliyiz, daha çok birbirimizi tanımalıyız, daha çok ve çeşitli düşüncelerle karşı karşıya gelmeliyiz; çözüm yolunu böyle görüyorum. Aksi halde dünyada olduğu gibi Türkiye’de de teokrasi yükselmeye devam edecektir ve insanlar bilinçten kaçarak inanca sığınacaklardır; bu dünyanın yeni Ortaçağıdır, Avrupa da bu tehlikeye adaydır, Amerika bu tehlikenin içine girmektedir, Türkiye de bu tehlikenin içine büyük ölçüde girmiştir, Ortadoğu’yu hepimiz biliyorsunuz, dünya coğrafyasını ve dünya siyasetini hep birlikte görüyoruz. Biz eğer kendi geleceğimizi korumak ve daha iyi bir gelecek kurmak istiyorsak bugünden bunu çocuklarımızla yapmanın yolunu bulmalıyız.

Teşekkür ederim, benim söyleyeceklerim bu kadar.

MEFTUN GÜRDALLAR- Şu anda oğlum üniversite ikinci sınıfta makina mühendisliği okuyor, maalesef benim mesleğimi seçti, belki biraz kolaycılık, “bir hazır düzen var” diye düşündü. Liseyi bir devlet lisesinde, Anadolu lisesinde okudu, o okulda koruma derneği başkanlığı yaptım. Kayıt olurken klasik, herkesten istenildiği gibi benden de bağış istendi, o bağış isteyen koruma derneği yapısının samimi olup olmadığını anladıktan sonra ben de içlerinde yer aldım. Bizim 68 değil; ama yaklaşık 78 kuşağının çocuklarıydı ve o koruma derneğinde öyle

bir ortak akıl vardı. Ciddi bir girişimle çocuklarımızı mezun edene kadar okulun sahibi gibi olduk, okulumuza sahip çıktık. Oraya girerken ki, bu 8 yıllık eğitim başlamadan önce beşinci sınıfı bitirdikten sonra giren öğrencilerdi benim oğlumun sınıfı; yani ortaokula başlar gibi başlıyorlardı, ortaokul sınıfları olarak başlıyorlardı. Çocuklarla “Ne bekliyorsunuz, Anadolu lisesini niye seçtiniz, bu okuldan ne istiyorsunuz?” diye bir anket yapmaya çalışıyorduk. Gayet safiyane, iyi bir eğitim alıp iyi bir üniversiteye girebilecek başarıyı yakalamayı hedefliyorlardı. Sonra mezun olurken yine bu anketi yapmaya çalışıyorduk. Yazdıkları, “Bu memleket bitmiş, Amerika’ya kapağı atmak lazım,” şeklindeydi. Bizim koruma derneği, yani bizim çabamızla, bizim anlayışımızla yürüttüğümüz bir koruma derneği faaliyetine rağmen o okuldan mezun ettiğimiz öğrenciler aşağı yukarı böyle diyordu. Kaldı ki, o okulun üniversiteye girme başarısı yüzde 70 civarındaydı, Vatan Anadolu Lisesi, Vatan Caddesinde o törenlerin yapıldığı yerin arkasındaki okul, çevresi, öğrenci kaynağı daha çok Gaziosmanpaşa, Eyüp, Sağmalcılar civarından, Büyükçekmece’ye kadar uzanıyordu, benim oğlum Sarıyer’den gidiyordu, böyle bir halk kesiminin profilinin çocuklarıydı; ama biz bu çocuklara çok nitelikli bir eğitim veremedik maalesef; onun üzüntüsünü yaşıyorum. Ama geldiğimiz nokta şu: Bu çocukları, bu eğitim sistemi, yani adına milli dediğimiz; ama ben tanımlamakta zorluk çekiyorum, bu çocuklara hangi değeri yüklüyor, hangi değer yargılarıyla yetiştiriyor? Tanımlamakta çok zorlanıyorum.

Türk Mühendis Mimar Odaları Birliği’nin kuruluş haftasında lisele-re mühendislik mesleğini tanıtmak üzere söyleşilere katılıyoruz, oralara gidiyorum, şu soruyla karşılaşıyoruz: “Falanca meslekte ne kadar gelir var? En iyi parayı hangi alanda kazanabiliriz? Hangi mühendislik daha çok kazandırıyor?” gibi... Bunun benzeri işleri, mesela, bir mali krizde gördük, “filanca bankanın çalışanları Türkiye’nin mali açıdan krize girmesinde hiçbir beis görmeden çalıştıkları bankanın para kazanabilmesi

için yapay krizler yarattılar, bankaları bunların üzerinden büyük paralar kazandı. Hatta bunu deşifre eden de işten attırdılar vesaire... Yanılmıyorsam HSBC diye adlandırdıkları Hong Kong, Shanghai Banking Corporation'da çalışan bir delikanlı bunu deşifre etti diye de işten atılması sağlandı.

Söylediğimiz, sizin değerlendirdiğiniz özgüveni yok, yaptığı işte derinliği yok, dolayısıyla bir başarıyı hak ederek elde etmeye çalışmıyor, kolaycılığın peşinde koşuyorlar, kolay paranın peşinde koşuyorlar. Ama bunlar bizim kesimin demeyi de doğrusu çok içime sindiremiyorum; ama elit kesimin diyelim veya Robert Kolejlerin vesaire yetiştirdiği o düzeyde okulların yetiştirdiği çocukların anlayışı bu.

Diğer tarafta teokratik kesim var ve de bunlar sayıca da çok fazlalar; yani iki üç sene önce bir cenaze nedeniyle Sultan Çiftliği tarafında bir yerde hafta içi işgünü öğlen saatinde bir cenaze namazını beklerken bir dörttyol ağzında sokak arasında saydım 57 tane 7 yaşın altında çocuk vardı, saat 12.00 civarında sokakta oynayan 57 tane çocuk vardı. Bunlar okula gitmeyenlerdi ve bu ailelerin okula gidenleri var, müthiş sayısal bir çoğalma potansiyeli devam ediyor ve niteliksiz olarak maalesef bu çocuklar kendilerine hedef koyamadan, yaşam için bir görüş sahibi olmadan yetişiyorlar.

Tehlike aslında bakarsanız çok büyük diye düşünüyorum. Bu okullardan çıkacak çocuklar doktor olacak ve biz onlara gidip tedavi olacağız, biz yaşlanıyoruz, onlar meslek sahibi oluyor. Gittiğim zaman benim böbreğimi, dalağımı bir ticari nedenle almayacağından şüpheleniyorum. Örneğin, sezaryen ameliyatları Türkiye'de çok hızla artmış; niye? Bu ülkede bir kan kaybı var diye düşünüyorum. Bunu durdurmanın yolu olarak, siz bu seçimi çok önemseyerek söylediniz; bunun bir köşe taşı olacaksa, dönecekse, dönmesine bir vesile olacaksa, yardımcı olacaksa hakikaten çok çok önemli, doğrusu pek ümitli olmadığımız için,

bir karamsarlık taşıdığımız için; Coşkun Bey de belki başka bir açıdan bakacak; ama bunu döndürmemiz lazım. Yani bu dibe doğru gidişi döndürmemiz lazım, tamam. Çocuk yetiştirmekten maalesef seçime geliyoruz. Yani bu seçimden hakikaten bir sonuç çıkartabilmek için başka bir şeyler daha yapmamız lazım diye düşünüyorum. Yani bu toplantıları çok önemsiyoruz, ayağımıza sağlık, ağzımıza sağlık, geldiniz, bilgilerinizi bizimle paylaşıyorsunuz.

ERDAL ATABEK- Estağfurullah.

MEFTUN GÜRDALLAR- Ama başka bir şeyler daha yapmak lazım diye düşünüyorum. Siz okullara falan da gidiyorsunuz, sizleri çağırıyorlar, bizi de çağırdıkları zaman biz de gitmeye çalışıyoruz; ama insan kaynağımızı nasıl daha nitelikli hale getireceğiz? Benim çocuğum var, çocuğumu yetiştirmeye çalıştım, söylediğiniz teşhisler, eksikler, gedikler bizde de var mutlaka. Ama benim bir tane oğlum var, bir tane çocuğum var; yani üçüncü, beşinci yok. Ama öteki tarafta bakıyorum, hani Başbakanımız sağ olsun “vatandaşın musluğunu kısmak yok” diyor, yani “Allah ne veriyse” diyor. O sonra ne bileyim trafikte üstüme çıkan oluyor, kaldırımında omuz atan oluyor veya bir mal almaya kalktığınız zaman size başka bir şey söylüyor, başka bir şey satıyor falan... Artık ciddi bir azınlık psikolojisi içerisindeyim, bu toplumda çok ciddi şekilde azınlıkta kaldığımızı düşünüyorum; bunu tersine döndürmenin bir yolu olarak başka bir şeyler daha yapmamız lazım, ona ilişkin ne önereceksiniz?

ERDAL ATABEK- Peki, Teşekkür ediyorum. Ben arkadaşımın da görüşlerini almak istiyorum.

Buyurun Coşkun Bey.

COŞKUN ÖZBAŞ- Benim söyleyeceklerim tabii sizin bugün konuşma konunuzla çok yakın ilgili değil. Ben öncelikle şunu da ifade etmek iste-

rim. Sizin yazılarınızı yıllar yılı takip ederim. Yazdığınız yazıları 33 yıldır günbegün. Mayıs ayı hariç olmak üzere satın aldım ve okudum.

ERDAL ATABEK- Teşekkür ederim.

COŞKUN ÖZBAŞ- 1 Mayıs günü Cumhuriyet gazetesini satın almayı bıraktım. Sizin gibi çok değerli yazarları olduğunu biliyorum, isimlerini de vereyim, en azından nasıl baktığınızı oradan da çıkarabilirsiniz. Sizi söylemiştim, onun dışında Orhan Bursalı'yı, Oral Çalışlar'ı, Deniz Kabukçuoğlu, şimdi ismini hatırlamadığım birkaç yazarı da okuduğum zaman görüşlerinden faydalanabiliyorum, bir şeyler alıyorum, yeni değerlendirmeler yapabiliyorum, yeni açılımlar sunabiliyorlar. Ama gazeteye hâkim olan temel düşünceyle kan uyuşmazlığına kişisel olarak gidebildiğini de gördüm ve nitekim yıllar yılı yaptığım bir değerlendirmeden sonra 1 Mayıs günü itibariyle gazeteyi satın almadım. Evimdeki küçük arşivde 30 yıllık örnekleri vardır, ara sıra çıkarır koklarım, o günlere ait, çok önemli günlere ait o gazeteyi, o kâğıt kokusu ve olayları tekrar hatırlamamıza yardımcı olan bir duygudur o, yani tekrar bir değerlendirirsiniz, nereden geldik nereye gidiyoruz diye.

Lafı fazla uzatmayacağım. Meselelerimizi her seçim döneminde “CHP ye, DSP ye sosyal demokrat partilere oy vermezsek olmaz” noktasına getirdiğimiz sürece biz bu kördüğünden kurtulamayacağız. Bakın, Türkiye sizin de işaret ettiğiniz gibi demokratik değerlerin çok yerleşmediği bir ülke, hepimiz biliyoruz, derdimiz o, zaten bugün sizin konuşmanızın da çok önemli bir tarafı, olmazsa olmaz bir tarafı bu, eğitim meselesini çözemezsek oraya da gidemiyoruz zaten. Böyle olduğu için bir güç, neresiyse, göremediğimiz, bilemediğimiz bir yer iki tane sokakta bomba patlatsa “Türkiye'deki siyasal akış yön değiştirir” deniliyor; bu denli kötü bir ortamda yaşıyoruz.

Siz de işaret ettiniz. Bu partiler seçim dönemlerindeki bu düşünceyi, bu korkuları öylesine değerlendiriyorlar ki, ben 30 yıldır gerek yerel

yönetimlerde, gerek merkezi yönetimlerdeki işte bu ortamı takip ediyorum, zaman zaman “bu dönemlerde gereklidir” filan diye oylarımızı da verdik. Fakat nasıl bir tembellik içindeler, nasıl bir vurdumduymazlık içindeler, mesela bu dönem şu olsaydı: Mevcut Milli Savunma Bakanı cumhurbaşkanı olsaydı, galiba üzerinde bir anlaşma var. Ben onu aşıyorum. Süleyman Demirel Beyefendinin eğer tekrar seçilme şansı olsaydı, ne kadar güzel olurdu. Bir seçim dönemi daha bütün meseleyi de unutturduk. Söylediğiniz o tehlike belki o dönem içinde de, iktidarda olmasa bile bir adım daha atardı, nitekim öyle olmuştur. Şimdi ortak olarak görülüp önerilen parti bir önceki dönemde üçlü koalisyon ortağıydı. Memleketin satılmışlığı konuşulacaksa Batıyla, IMF'yle, Dünya Bankası'yla kurumsal anlamda bütün ilişkiler o koalisyon döneminde kuruldu. Şimdi o üç parti meclis dışında muhalefetin gözbebeği oldular. Şimdi onlara birleştirip bir şey vermeniz ifade ediliyor. Dolayısıyla, bu noktadan bakamayız, biraz bunu özgür aklımızla derinleştirip bakabilmek zorundayız. Yoksa bizim dört senelerimizi yerler, bitirirler, toplumumuzu tüketirler, bunların niyeti de odur zaten.

Bizim bulunduğumuz noktada olmadıklarını biz zaten biliyoruz. Zaman zaman bir araya geliyoruz, değişik mesleki toplantılarda bir araya geliyoruz. Dünyadan haberleri yok. Türkiye’de bugün sahalarda, sanayi alanında, organize sanayi bölgelerinde, vatandaşın yaşadığı bölgelerde ne cereyan ettiğinin farkında değiller. Deniz Baykal Beyefendinin ayağına çamur değmiyor. Bir dört yıllık dönem içinde bunlarla ilgili lütfedip bir saha araştırması yapmıyor, yaptırmıyor, kendisinin de böyle bir şeye niyeti olmadığını zaten görüyoruz. O nedenle, bu çağrıyı biraz geliştirilmesi gereken bir şey olarak görüyorum. Ama tespit ettiğiniz bütün meselelere katılıyorum; böyle bir durum vardır; ama bu tembellikle, bu yaklaşımla çözemeyeceğimiz kanaati içindeyim.

ERDAL ATABEK- Çok teşekkür ediyorum.

Buyurun.

MEHMET EDİP ÇELİK- Efendim, önce Makina Mühendisleri Odasına bu düzeyli söyleşiyi yaptığı için, siz sayın Hocamıza da buraya geldiğiniz için teşekkür ederim.

ERDAL ATABEK- Estağfurullah, ben teşekkür ederim.

MEHMET EDİP ÇELİK- Ben şuraya bir iki not aldım. Esasında normal insan olaylara en iyi adapte olan ve doğru karar veren insandır. Benim bir sürü söyleşinin içinde kendim için en önemli gördüğüm konu şu; bence insan öyle an gelir ki, tehlikenin farkında olur ve eski tanımla **insiyaki** bir şekilde gözünüze çöp sokulduğu zamanki davranıştaki gibi geriye doğru sıçrar, kafasını çeker, gözünü kapatır neyse... Bence halihazır durum öyle bir refleksle insan hayatını kurtarmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti, bizim için de belki de hak etmediğimi düşündüğüm, gereğince sizin de değindiğiniz gibi bana düşen görevleri gereğince yapmadığımı düşünüyorum.

Konuşmanın başında çocuk eğitimiyle ilgili, daha doğrusu insan yetiştirme kültürümüzle ilgili olarak söylediklerinize katılıyorum. Bunun sınırı tabii, nereden nereye gidiyor? Bence akılla koruma yeğlenmeli. Ama bakıyorum, sonuç olarak Batıdan da şöyle sesler geliyor; "Sizin sosyal dayanışmanıza hayranız. Türkiye'yi ayakta tutan budur, işsizliğin bu kadar hafif atlatılmasının nedeni budur," diyorlar.

İkinci bir konu da, sanıyorum insanlar bir de sosyal yapı, savaş ... mesela, dünyanın genel yapısı, bir arkadaş, "68 kuşağım" dedi, ben de öyleyim.

ERDAL ATABEK- Ben değilim, ben daha yaşlıyım. 68 kuşağı gençler, ben 1930 doğumluyum.

MEHMET EDİP ÇELİK- Maşallah, Allah sağlık versin.

ERDAL ATABEK- Sağ olun.

MEHMET EDİP ÇELİK- 68 kuşağı ayrı bir kuşaktır, o kendine düşen görevi sanki biraz daha yapıyor gibi. Fakat bugüne bakıyorum, yeterli olmamış, o yönden kendimi biraz düşünceli görüyorum. Bir de tabii bu mazeret değil. Buradaki notuma göre dayatılmış bir sistem var; bunun karşısında tüccar zihniyetli insanlar, kısır kafalı insanlar bugünü oluşturuyor.

Biraz evvel dediğiniz gibi dünyaya enteresan bir yapı oluşturup getirilmeye çalışılıyor; o da çaresiz insanları inançlar altında ezip bir süre de öyle yönetmek. Ama bunun dışında bakıyorum, bir sürü teknolojik gelişmelerle belki Yeşillerden birinin dediği gibi “dünya nüfusunu bir milyanın altına çekmeden dünya kurtulmaz” deniliyor. Nasıl yapacaklar bilemiyorum.

Bir de esas sormak istediğim şöyle bir soru var: Acaba özgürlük, özgürlük, özgürlük diyoruz; özgürlüğün öğrenimi, özgürlüğün eğitimi nasıl olur? “Böyle bir soru sorulabilir mi?” diye de düşünüyorum. Fakat bence her şeyin olduğu gibi onun da olması lazım. Çünkü kendim dahil bir sürü şeyde başıbozuklukla özgürlüğü birbirine karıştırdığım zamanlar oluyor. Sonra çok az da olsa ara sıra aklı öne koyarak kendimi yönlendirebiliyorum.

Tekrar teşekkür ediyorum.

ERDAL ATABEK- Ben teşekkür ediyorum.

Başka düşüncelerini ifade etmek isteyen arkadaşlarımız var mı? Buyurun efendim.

TANER YÖNET- Sayın Hocam size çok teşekkür ederim. Ayağımıza sağlık, organizasyon için Oda’mıza da çok teşekkür ediyorum.

ERDAL ATABEK- Ben teşekkür ederim.

TANER YÖNET- Benim yetişmemde ailem o kadar faydalı değildi. Dediğiniz gibi kendi doğrularımızı kendimizin bulmasıyla daha rahat davranıyoruz.

ERDAL ATABEK- Çok iyi.

TANER YÖNET- Fakat daha sonra bizim neslimiz, etrafımdaki arkadaşlarda da gördüğüm o, daha yönlendirici, dediğiniz gibi çocukları daha fazla donatmaya çalışan, bizim doğrularımızla hayatın doğrularını bulmasını arzu ettiğimiz çocuklar yetiştirmek durumunda kaldı. Peki, siz dediniz ki; “kolaycılığa kaçan kişiler bir şeyi kazanamaz bir yere gelmede güçlükler var.” Fakat çevremdeki pek çok insan bulunduğu şartlara rağmen bir mücadele vererek, üniversitesini tamamlamış, belli kariyer edinmiş, mesleğinde küçümsenmeyecek başarılar elde etmiş, ünlü bir kitlenin yetiştirdiği çocuklar sizin dediğiniz sınıfa giriyor. Yani biz daha çok yardımcı olmaya çalışıyoruz, dersleriyle daha çok ilgileniyoruz, sınavlarından daha çok kaygı duyuyoruz, meslek seçiminde ya da gireceği okulunda daha etkin rol oynuyoruz. Bütün bunları düşünmek gerçekten yanlış mıdır? Yoksa bundan bir iki nesil öncesindeki anneler, babalar, benim annem, babam ya da onların anneleri, babaları; daha hapsedildiği, daha az dünyayı tanıdığı veya iletişim daha düşük olduğu için mi kaygıları daha azdı, biz daha çok şeyin farkında olduğumuz için kaygılarımız daha çok ve çocuklarımıza daha çok yardımcı olmak istiyoruz diye de bakabilir miyiz? Bunu merak ediyorum.

ERDAL ATABEK- Teşekkür ederim.

Hanımfendi arkadaşım buyurun.

BELGİN TÜRKYILMAZ- 11 yaşında bir oğlum var ve ben hamile olduğumu öğrendiğim an bayağı bir panik yaşadım, hem bu çocuğu besleme, hem de eğitim, yetiştirme adına ve o dönemden itibaren de kendimi eğitmeye çalışıyorum, bilinçlendirmeye çalışıyorum. Yani

daha az hata yapma, onu daha iyi anlayabilme, daha iyi algılama, daha farklı bir bilinçle bakma konularında. Ve bu anlamda bizim toplumun yapısı çok ilginç, devletten şikâyet ediyoruz; ama ilk başta bizim aile yapımızda da baba, bir devlet. Yani çocuğun gelişimine izin vermeyen, kanatlarını koparan; ama onun karşılığında çocuktan her türlü başarıyı bekleyen ve kendini çocuğa bağımlı kılmayı da kendi güvenliği açısından gerekli gören; aynı şey devlet yönetiminde de var. Mesela, bizim hiçbir yetişkinimiz hamili kart olmadan bir resmi daireye gidemez, illa ki bir hamili kart arar; çünkü tek başına iş yapamaz ya da o imkânlar yoktur. Mesela, Osmanlı'nın bile minyatür sanatında falan bu çok belirgindir ve ben kendi çocukluğumda, gençlik ve evlilik aşamalarımda ailemle çatışmaya girdiğimde yine yadırgandım, çocuğumu eğitirken de yadırgandım ve biz 7 sene çocuk yapmadık; çünkü benim korkum annemin, babamın benim çocuğumun eğitimine karışacak olması; mutlaka karışacaklardı, bundan çok emindim. Çünkü benim iki ablamın çocuğu o şekilde yetiştirildi, ablam ailelerin eğitime karışmasından çok sıkıntı çekti ve ben o şartla doğum yaptım, "eğitimine karışmazsanız ben çocuk dünyaya getiririm," dedim ve tek elden, babasının ve benim katkımla çocuk eğitildi, onlar da sevdiler. Yani biz çok ödün veriyoruz, çocuklarımız için saçımızı süpürge ediyoruz; ama yaşlanınca da çocuğumuza diyoruz ki, "senin için saçımı süpürge ettim" ve çocuktan diyet istiyoruz. Bence etmese daha iyi, süpürge etmesin, o da kendi hayatını yaşasın, kendinin bir yaşamı olsun, sadece anne olmasın, biz sadece anneyiz, başka hiçbir vasfımız yok, çoğu kadın sadece anne, hayatını çocuğuna vakfediyor, vakfettiği için de çocuktan diyet istiyor ve bu bir çocuk için çok ağır bir şey.

Ben şimdi kendimi şartlandırıyorum, kendime telkin ediyorum, "çocuğundan diyet istemeyeceksin." Çünkü insan çok zor değişen bir yaratık. Ben diyet istemek istemiyorum, yaşlanınca ne olurum bilmiyorum; ama ben çocuğuma "saçımı süpürge ettim" demek istemiyorum.

Bu çocuğa çok ağır sorumluluk veren bir şey.

Ben şuna inanıyorum; dünya ölçeğinde bakarsanız, gerçekten kötüye gidiyoruz. Ülkemiz açısından bakarsanız yine kötüye gidiyoruz. Bu sefer dünyayı değiştiremem, ülkemdeki şeyi de değiştirme imkânım, benim oy hakkım var; ama o oy hakkında da özgür değilim. Çünkü bir seçim barajı var, istediğim partiye oy veremiyorum, dediğiniz gibi kimin gelme ihtimali varsa diyerek, 3-4 seçimdir kerhen CHP'ye oy veriyorum; ama kerhen veriyorum, sırf AKP gelmesin diye, bu seçimde karar veremedim, bilmiyorum, onda bile özgür değilim. O zaman insan diyor "ben bireysel ne yapabilirim?" Bu anlamda her şey eğitime geliyor. İnsanların bilinçlenmesi gerektiğine, en azından kendi yakın çevresi, kendi ailesi, kendi içinde bilinçlenmesi gerektiğini düşünüyorum.

ERDAL ATABEK- Çok teşekkür ederim Belgin Hanım.

Başka katkıda bulunmak isteyen arkadaşımız var mıydı?

Önce teşekkür ediyorum. Arkadaşlarımızın ilgileri tabii çok önemli. Meftun Bey arkadaşımızın söylediği konu küreselleşmenin bugün hepimizde, ama daha çok çocuklar ve gençlerde yaptığı etkiyi ifade ediyor. Yani 80'den sonra Türkiye'de küreselleşmenin genel değerleri çocuklara ve gençlere taşındı. Tabii ki çocuklarımız ve gençlerimiz üzerinde, bizim üzerimizde de televizyonlar çok etkin, İnternet çok etkin ve ben şöyle bir kıyaslama yaptım, mesela, Fransız İhtilali'nin İnsan Hakları Beyannamesi'nin üç temel ilkesini bilirsiniz; özgürlük, eşitlik, kardeşlik, liberte, egalite ve fratemnite. 1889, 1999, 200 yıl geçti. 200 yıl içinde bu üç ilkenin üçünden de korkular hale geldi. Bakın özgürlük denildiği zaman bugün düşünce özgürlüğü anlaşılıyor, satınalma özgürlüğü anlaşılıyor. Özgürlük, ürün reklâmlarında kullanılan bir şey. İlk defa Wolkswagen'de aracı "özgürlüğü satın alabilir misiniz?" diye Golf 4 kullandı. Alırsınız tabii, o tarihte Golf 4'ün fiyatı 24 milyardı, 24 milyarı verirsiniz özgürlüğü satın alabiliyordunuz. Bugün de öyle, "özgür ol,

alışveriş yap,” kredi kartlarının râklam spotu budur, özgürlük alışveriş yapmaya dönüştü. Düşünce özgürlüğü, özgürlükle ilgili bir şey gibi görünmüyor. Eşitlik dediğimiz şey insanları ürkütüyor, sefil olmayı, komşusuyla benzeşmeyi düşündürüyor ki, bu korkunç bir şey, üstünlüğünüz elden gidiyor. Çünkü ideoloji üstün olmaktır, “üstün ol.” Ve biz fark etmeden çocuklarımızın üstün olmasından gurur duyar hale getirildik. “Sınıfın kaçınıcsısın?” diye soruyoruz çocuğa; yani 30 öğrenci varsa “sen ilk beşin içinde misin, değil misin, üstün müsün? Üstün ol.” Bu eşitliğe aykırı, sosyalizmin temel ilkesiydi eşitlik; kapitalizmin esas ilkesi üstünlüktür ve dünyaya egemen olan ideoloji budur.

Kardeşlik dediğiniz şey kan kardeşliği varsa zaten, mal yoksa kardeşinizdir, mal varsa düşmanınızdır. Mal ve para, kardeşi düşman kıldı. Onun dışında kardeşlik de ya tarikat kardeşliği ya tapınak şövalyelerinin kardeşliği, ortada başka kardeşlik kalmadı. Bu üç ilkenin 200 yılda tersine dönmüş olması insanlığın en büyük kaybıdır ve çocuklarımız ve gençlerimiz bu küresel değerlerle yetişiyor. Ailenin etkisi son derece azdır. Siz nasıl bir örnek oluşturursanız oluşturun, çocuğunuzu siz yetiştirmiyorsunuz, çocuğunuzu ekranlar yetiştiriyor, ekranlardan gelen bilgiler yetiştiriyor. Çocuğunuz küçük yaştan satın almaya yöneliyor, alışveriş merkezlerinde büyüyor. Çocuklar doğanın içinde büyümüyor, alışveriş merkezlerinde büyüyor, vitrinlerle büyüyor, cep telefonu markalarıyla büyüyor, araba markalarıyla büyüyor; çocuklar sizin değerlerinizi taşıyor, olay budur. Yani kapitalist sistem içimizden, ekranlardan gelerek bizi fethetmiştir. Öyle emperyalizmi başka yerde filan aramayalım, evlerimizin içinde; olay bu, okullarımızda da böyle. Onun için çocuklar “çok para” diyor, onun için çocuklar “kapağı Amerika’ya atmak” diyor, o da başka bir türlü kaçış. Amerika’yı, Amerikan rüyasının bir parçası olmak sanıyor. Amerika, adamı ezer, mahveder, bilenlerin bilir. Türkiye’de başarılı olmak Amerika’da başarılı olmaktan çok daha kolaydır; ama onu bilmek için oraya gidip o darbeleri yemek gere-

kiyor; o da ayrı bir konu; olay bu Meftun Bey, ona ne yapabiliriz? Belki “toplucu ne yapabiliriz?” konusunu konuşalım.

Coşkun Beyin söylediği şeyler tabii ki çok önemli, tabii ki paylaştığımız şeyler; ama ben şunu söyleyeceğim, bir okurun bana gönderdiği e-mailde vardı. “Cumhuriyet Gazetesi’ni bıraktım, filanca yazıda yazılanı da paylaşmıyorum, Yazı İşleri Müdürün’e de gönderdim, İlhan Selçuk’a da yazdım, cevap bile vermediler,” demiş. Ben cevap verdim, dedim ki, “Gazeteyi bırakmayın, eleştirilerinize devam edin.”

Coşkun Bey, kızdığımız, hoşlanmadığımız, paylaşmadığımız şeyi bırakarak işi çözümleyemeyiz. Bırakmak değildir, tam tersine, onu rahatsızlığımızı hissettirecek kadar içine girerek yapmamız gerekiyor. Ben aynı şeyi CHP için de söylüyorum. Ne için CHP’ye girmiyoruz, neden?

COŞKUN ÖZBAŞ- Engellere takılıyoruz.

ERDAL ATABEK- Coşkun Bey, engel varsa kıyameti koparırım. Beni üye yapmıyorlarsa canlarını okurum. Ben 30 kişiyle giderim, ben hiçbir partiye üye olmadım; ama ben eğer CHP’yi eleştiriyorsam benim de hatam vardır, girmeliyim, Deniz Baykal’ı beğenmiyorsam değiştirmeliyim. “Değişmiyor efendim, delege sistemini öyle ayarlamış ki,” ben delege sistemini öyle ayarlamalıyım ki, Deniz Beyi devirmeliyim. Bunu şunun için söylüyorum, şikâyet ettiğimiz her şeyden bize düşen bir görev vardır; yaşama müdahale etmek. Biz yaşama müdahale etmeyerek eleştirmekle yetiniyoruz; bu yeterli değildir, hayata müdahale etmek gereklidir, şarttır. Bu, çocuklarımız için de gereklidir, bizim için de gereklidir. Ben bu yaşımda hayata müdahale ediyorum. “Neden milletvekili olmadınız?” Geçen gün Kocaeli’ndeydim, “Adaylığınızı koyun, biz sizi buradan seçelim,” dediler. “Seçebilirler miydi, seçemezler miydi?” ayrı konu. Dedim ki; çok daha uygun zamanlarda bana milletvekilliği teklifleri de geldi, dışarıdan bakanlık teklifi aldığım zaman da

oldu. Hayır dedim, neden hayır dediğimi de söyleyeyim. Ben etkin olmak isterim, milletvekili olarak ben etkin olamazdım. Ben yazar olarak daha etkinim. Eğer milletvekili olarak daha etkin olacağımı düşünsem milletvekili olmak için çalışırım, olurum ya da olamam. Önemli değil, çalışırım. Aslanan yaşama müdahale etmektir. Bizim müdahale gücümüz yeterli değil, ben bunu hepimizin eleştirisi için söylüyorum.

Ben uzun yıllar Türk Tabipleri Birliği'nin başkanlığını yaptım. 18 yıl merkez konseyi başkanlığı yaptım, o yüzden de hapis yattım. Oraya kongreye gittiğimiz zaman biz çok gençtik, bize "delikanlılar" ya da "gençler" denilirdi, bütün delege bizden yaşlıydı. Biz sert eleştirilerde bulunduğumuz için de, hiç unutmuyorum, böyle etrafına da hâkim bir delege, (delegeler arasında böyle kişiler vardır, anahtar kişiler) -bizim tanıdığımız filan yok, hepsini sonra tanıdım- "delikanlı, delikanlı, eleştirmek kolay; ama yapmak kolay değildir, aday ol, seni seçelim, geç bakalım da, ne yapacağımı görelim," dedi. "Olurum," dedim, aday olduk, seçildik hakikaten. Bir yıl sonra da heyet çözüldü, heyet arasında tartışmaya girdi, başkan ayrıldı, öteki istifa etti. Biz öteki seçimlerde başkan seçildik, başkan olarak devam ettik. Dediğimizi her zaman yaptık, her zaman düşündüğümüzü, söyledik, dediğimizi yaptık, mücadele ettik, iktidarla mücadele ettik vesaire. Meslek kuruluşlarında nelerin olduğunu aranızda çok iyi bilenler vardır.

Yaşama müdahale etmek; her zaman, müdahaleci olmamız lazım. Şimdi gençlerin politikaya girme hevesleri yok, 80'den sonra kırıldı. Tamam, 12 Eylül bunu budadı, ama gençlerin politikaya girmesi lazım, "ben yapacağım," demesi lazım. "Ben milletvekili olacağım," demesi lazım, "başbakan olacağım," demesi lazım, "cumhurbaşkanı olacağım" demesi lazım. "Cumhurbaşkanı olacağım," diyen çocuğu "bu çocuğun sorunu ne?" diye bana danışmaya getiriyorlar.

Geçen gün bir aile bir delikanlıyı getirdi. "Bunu anlamıyoruz, bu

cumhurbaşkanı olacağım, diyor” diyorlar. “Herhalde bir sorunu var.” İnanamazsınız, çocuğa baktım, süper zekâ, “Ben her şeyde bir numara olmak isterim, mesleğimde bir numara olmak isterim, politikada da cumhurbaşkanı olmak isterim,” diyor. Aileye döndüm dedim ki, “Tebrik ederim, böyle bir çocuk yetiştirmişsiniz.” “Delikanlım, devam et, nerede bir numara olursan beni de hatırla, ben de geleyim, tebrik edeyim, müsterih olun” filan dedim, gönderdim. Yani çocuk anormal sayılıyor; çünkü çocuklar o kadar kayıtsız, o kadar bigane, o kadar “bana ne, benim çıkarım ne?” diyor ki... Burada bunu çok önemli buluyorum.

Coşkun Bey size onu da söyleyeyim. Cumhuriyeti almaya devam edin, eleştirilerinize de devam edin. 1 Mayıs'ta herhalde bir ideolojik yanlış gördünüz ki, bunu söylüyorsunuz, 30 yıldır devam ettiğiniz gazete-yi, geçmiş sayılarını kokladığınız gazeteyi bırakmayın, bence devam edin. Ben gazetenin politikasını da eleştiriyorum, çok eleştirdiğim yazarlar da var, biz aramızda da eleştiririz. Cumhuriyet Gazetesi'nin bir özelliği vardır, kimse sizin ne yazdığınıza karışmaz. Tabii temel eksende paylaştığınız değerler vardır ve olmalıdır; ama onun dışında çok şükür ki, kimsenin çıkarı için yazmak zorunda değiliz. Ben üzülüyorum, çok önemli isimlerin kalemlerini nasıl kiraladığını görünce. Medya yok, medya diye bir şey yok, hepsi kiralıktır, Amerika'ya ve AB'ye kiralanmıştır, Soroz'dan para alıyorlar, aldıkları paralar inanılmazdır. Bakın, muhtemelen televizyonun gündüz programlarını izlemiyorsunuzdur. Şenay Düdek diye kır saçlı bir hanım bir kadın programı yapıyor, bayağı da açık sözlü, Fox'a transfer olmuş, kadın Show'daydı, Fox'a transfer olmuş. Ayda aldığı ücreti açıkladılar, ayda ne kadar biliyor musunuz? 120 bin YTL, bir ayda, bu kadın dedikodu programı yapıyor, 120 bin YTL alıyor, hiçbir mühendisin, hiçbir tıp doktorunun, işletmecinin, bilmem neyin alabileceği para değil bu. Ayda 120 bin YTL, kadın doğruluyor; “Ama henüz almadım” diyor, onbeşinci gündeydi, daha almamış. “Evet, o paraya anlaştım,” diyor.

Bakınız, bu kadın bir magazin programı yapıyor. Yaptıkları program şu: “Sen Banu’ya niye tokat attın?” “Attım; çünkü kafamı kızdırdı.” “Aha yanlış yaptın” filan... Kadın hakları savunuculuğu bunlara kaldı. Biz kıskırtılmış erkeklik, bastırılmış kadınlığı yazdık, hava cıva...

Hava cıva tabii, o kadın hakkı filan, kadın hakkı bu; “niye Banu’ya tokat attın?” Banu da saçlarını atıyor filan; “Murat arasına beni dövüyor” diyor filan...

Programlar bakın bunlar işte, bu programı yapan kadın 120 milyar alıyor. Öbür tarafta Tuncay’a 2,5 milyon Euro’yu gözden çıkarmış, o çocuk neden futbolcu olmak istemesin? Öteki niye manken olmak istemesin? Kızlarımızın gözü mankenlikte.

COŞKUN ÖZBAŞ- Tuncay Özkan da 64.000 dolar maaş alıyordu, yarışmalar yapmıştı, hatırlar mısınız? 3 milyon dolar da transfer ücreti almıştı.

ERDAL ATABEK- Almıştır, o da almıştır, onlar da almıştır. Yani bu artık medya da para.

COŞKUN ÖZBAŞ- Pozisyon olarak bakmamız gerekiyor dedim. Şimdi hepimiz Tuncay Özkan’ın ne yaptığını biliyoruz.

ERDAL ATABEK- Tabii, Coşkun Bey, gayet tabii, onun da dayandığı yer var, onun da para kaynağı var, arada güme giden biziz, biz gazeteye sandviç fiyatına yazı yazıyoruz, o önemli değil.

Edip Çelik üstadım, “reflekslerimizin harekete geçtiği zaman var” diyor. Ben öyle bir zamanı yaşadığımızı düşündüğüm için söylüyorum.

“Özgürlük eğitimi nasıl olur?” diye soruyorsunuz. Özgürlük eğitimi esaretle olur Edip Bey. Özgürlük eğitimini hayat yapar. Yani eğer bugün İstanbul’da İngilizlerin süngüleriyle, Fransızların atları dolaşsaydı özgürlük eğitimine gerek yoktu, hepimiz hiç tartışmadan düşmana kar-

şı birleştirdik, şimdi öyle bir şey yok. Özgürlük bizim bilinçle hissetmemiz gereken bir şeydir. Bakın, tesettürle ilgili olarak kadın diyor ki; “Benim kapanma özgürlüğüm var, benim çarşafa girme özgürlüğüm var” diyor. Çarşafa girmek özgürlük olabilir mi? Bize göre çarşafı çıkarmak özgürlük olabilir. Ama ona göre “çarşafa girmek de bir özgürlük” ve bunu savunan yazarlarım var benim. Yani kendisinin başı açık; ama “Bu kadının çarşafa girmek hakkı özgürlüktür” diyor. Özgürlüğü lojik olarak alırsanız tabii ki özgürlük bir haktır.

SALONDAN- Ama onların dediği manipüle ediliyor. Bunu söyleyen söylüyor.

ERDAL ATABEK- Söylüyor; ama o da onu gene gazetede itibar gören, yani bizim kesimden görünen yazarlardır, bunları söyleyenlerin de içinde birçok kişi var. Özgürlük, görece bir şeydir. Ben size bir kitap önereceğim; Farit Zakarya diye İngilizce’den çevirdiler, bu Ferit Zekeriya’dır, bu Amerikalı, Hint asıllı bir Müslüman, sosyolog. Kırmızı Yayınları’ndan “Özgürlüğün Geleceği” diye bir kitap yayınladı, adam bu konunun tartışmasını yapıyor, bu çok önemli bir kitap. Yani “demokrasi” adı altında özgürlüğün nasıl boğazlandığını ve birçok otokratik rejimin de özgürlüğü bir anlamda nasıl koruduğunu anlatan, çok paradoksları anlatan bir kitap. Ben de çok önemli buluyorum.

Taner Yönet arkadaşımız sınıfsal farklılıklardan söz etti ve “çocuklarımızı bizim düşünmemiz yanlış mıdır?” dedi. Siz bana bir şey hatırlatınız. Amerikalı bir aile danışmanına bir aile gelmiş, danışman kitabının başında bunu anlatmış. “Anne baba telaşlı, panik içinde, çocukları da yandaki sandalyede oturuyor. Çocuk uzun saçlı, dalgın, hiçbir şeyle ilgilenmez,” diyor. Anne baba başlamışlar: “Bizim çok büyük sorunumuz var, çocuğumuz uyuşturucu kullanıyor, okulla ilgisi yok, dersleri kötü, hiçbir şeyle ilgilenmiyor.” Baba bırakıyor, anne alıyor, anne bırakıyor, baba alıyor, çocuğu anlatıyorlar. “Çocuğa döndüm,” diyor. “Senin bir

sorunun var mı?” Çocuk “yok” demiş. Hiçbir sorunu yok. Anne baba “gördünüz mü, ne diyor? Ne yapacağız şimdi?” diyor. “Şimdi yapacağımız şey şu: Sizin sorununuzun olmamasına, onun sorununun olmasına çalışacağız,” demiş.

Çocuğun hiçbir sorunu yok. Bütün sorunlar bizim Taner Bey. Halbuki onun sorunu olmalı, sorun onun sorunu olmalı, bizim değil. Mesele bu. Benim anlatmak istediğim bu, yapmamız gereken bu. Onun sorunu olmalı, dersleri kötü, anne baba panik içinde, çocuğun hiçbir şeyi yok. “Derslerin kötü” “düzeltirim.” Bana onlar da geliyor, öğrenci koçluğu yapıyoruz, muayenehaneye, ofise geliyorlar. “Matematik” “kurtaracağım” diyor. “Geometri” “O fena değil” diyor; fena değil dediği beş üzerinde iki, beş üzerinden iki alayül ala sayılıyor, onun için “derece kaç?” diye sordum. Dört üzerinde 2,21 filan... Biz Kabataş'ta okurken çok çalışkan öğrencilerle konuşmazdık bile, bizim de öyle bir hiyerarşimiz vardı. Biz kendi adımıza kendimizi çok beğenirdik, öyle 5-6 kişilik bir grup, yukarıda yarışıyoruz, geri kalanı sorunu olmayan öğrenciler ki, onlar da arasıra gelirler, sorarlardı. “Burada ne yapıyorsunuz?” “Senin aklın ermez, sen boşver, sen kurtarılmaz vakasın” filan diye de dalga geçerdik.

Öğrenci ikiye “çok iyi” diyor, beş üzerinden iki almış. Bire “kurtaracağım” diyor, iki zaten iyi, üç yok. Beden eğitimiyle din bilgisi üç olabiliyor, geri kalanlar ya iki ya bir. Tarih; “sevmiyorum”, coğrafya; “öğretmeni zıt” öteki, hepsinin bir kulpu var. Anne panikte, hayır, ama çocuğun keyfi yerinde, çocuk hiçbir şeyden yoksun değil. Hayır, “benim sana değer vermem için senin görevini yapman lazım.” “Benim görevim ne?” İyi bir öğrenci olmak; iyi bir öğrenci değilsen görevini yapmıyorsun. Çocuk diyor ki; ‘Ben gece gelmesem olmaz mı?’ ne diyelim?” diyor anne baba. “Olur” diyorum anneye; “Siz de bu gece eve gelmeyeceğim” deyin” diyorum. Çocuk “olmaz öyle şey,” diyor, çocuk diyor, “anne eve gelmeyecek” “nerede olacaksın?” diyor. “Kafam nereye takı-

lırsa” deyin” diyorum. “Kafam nereye takılırsa, bara gideceğim.” “Olmaz öyle şey” diyor çocuk. “Sana niye oluyor da, bana olmuyor.” Bakın, “sana neden olmuyor da bana oluyor. Ben bu ailenin sorumluluğunun tek taşıyıcısı mıyım? Hayır, sen de taşıyıcısın, sen de bu evin bir bireyisin. Biz de eve gelmeyiz, kafana göre takıl, benim de arkadaşlarım var, gece kalacağım yirmi tane yer var.” Anlatabildim mi? Görevlisin, sorumlusun, ailenin bir parçasısın.

Ben ailelere şunu söylüyorum: Çocuğunuzu refahınızın ortağı yapmayın, hayatınızın ortağı yapın. Biz refahımızın ortağı yapıyoruz Taner Bey, yanlış, hayatınızın ortağı yapın. Benim hayatta çektiğim sıkıntıyı o bilmeli. Ben bugüne kolay gelmedim. O da kendi hayatında kolay gelmeyecek, bütün çabayı gösterecek, başarısızlığının neden başarısızlık olduğunu düşünecek, kendine soracak, bana değil, kendine soracak. Onlara soru sormayı öğreteceksiniz. “Ben başaramadım.” Neden başaramadığını söyle, düşün, beraber konuşalım. Başaramadın, çok kötü değil, hayır. Neden başaramadın? Ya çalışmadın, ya anlamadın, ilgilenmedin, zamanını kullanmadın, bunların hepsi var, çocuklarda hepsi var. Ne zaman kullanmayı biliyor, öğrenmemiş. Ne öğrenmeyi biliyor, not almayı bilmiyor, defter tutmayı bilmiyor, yazı yazmayı sevmiyor, soru sormayı bilmiyor, bir konuyu tekrarlamayı, bir konuyu anlamayı ve anlamamayı bilmiyor, öğrenip öğrenmediğini kavramıyor, o çocuğun nesinden hayır gelecek. Ben üniversitede ders veriyorum, üniversite öğrencilerine soru sormalarını söylüyorum, soru soramıyor. Hem soramıyor, hem cesareti yok, kendine güvenemiyor, ne soracağını bilemiyor; böyle bir şey olabilir mi? Bunlar üniversite öğrencisi, bir sene sonra mezun, düşünmüyor, tartmıyor, eleştirel bakamıyor, neden sonuç ilişkisi kuramıyor, muhakeme kabiliyetini kullanmadığı zaman bildiğinin ne kıymeti var? Bildiğini bilmiyor, bilmediğini hiç bilmiyor. Yani onun için çocuklarımızın görevi, sorumluluğu, biz onlar için kaygı duymayacağız, o kendisi için kaygı duymayı öğrenecek. Ona kendisi için

kaygı duymayı öğretemezsek iyi bir ebeveynlik yapamıyoruz demektir, hata bizim olur.

Buyurun.

MEFTUN GÜRDALLAR- Oğlum üniversitede okuyor demiştim. Kıbrıs'ta, Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde okuyor. Türkiye'den giden öğrenciler önce bir dil yeterlilik sınavına giriyor, çoğu geçemiyor. Burada kolejde veya Anadolu Lisesinde okumuş olmasına rağmen geçemiyor, o nedenle en az 5 yıl okuyorlar. Ancak Doğu Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin yarısı diğer ülkelerden gelen, yani Afrika'dan, Ortadoğu'dan, İran'dan, Balkan ülkelerinden, Rusya'dan gelen öğrenciler bunların arasında İranlılar ve Filistinliler bizimkilerin 5 yılda bitiremediği okulu 3 yılda bitirip gidiyorlar, hem İngilizceleri iyi, hem de fen derslerinde başarılılar. Sınıf ortalaması için bir çan eğrisi oluyor ya, bizimkiler küplere biniyor, "Biz bunların yüzünden kalıyoruz," diyorlar. Bunlar çok hazır, donanımlı geliyorlar; ama bunlar otokratik ülkelerden gelen çocuklar, bir taraftan da İran'dan geliyor.

ERDAL ATABEK- Tabii öyle.

MEFTUN GÜRDALLAR- Yaşam biçimi olarak son derece dejenereler, partiler, uyuşturucu kullanımı vesaire. Özellikle İranlılar, Filistinliler daha mutedil, İran burjuvazisinin çocukları, parası olanlar, bunlar büyük olasılıkla özel okullara gönderilebilen çocuklar; ama bizimkilerin 5 yılda bitiremediği okulu 3 yılda bitirip gidiyor. Altyapı olarak liseden ne alıyorlar da geliyorlar, bir de bunlar otokratik ülkelerden geliyorlar; buna ne demek lazım?

ERDAL ATABEK- Bilmiyorum Meftun Bey, onu bilmiyorum; ama ben size şunu söyleyeyim: Mesela, bazı uluslararası kriterler var, şimdi tam olarak adı aklıma gelmiyor; Mesela, bunlardan biri, pizza araştırması var. 37 ülke, ortaokul, sekizinci sınıf öğrencileri arasında yapılmış

çalışma bu, içinde Türkiye de var. Birisi pizzadır, birisini de şu anda hatırlayamıyorum, onun da bir adı var. Bu araştırmalarda şu kriterleri kullanıyorlar: Finlandiya gibi, Kuzey Avrupa ülkeleri ki, onlar hep iyide, mesela, dünyadaki en iyi matematik öğretimi Hollanda'dır gibi. Biz bunları çok iyi algılamıyoruz. Bizim çocuklarımızın matematik ve fen puanları çok düşük olduğu gibi, okuduğunu anlama da çok düşük. İngilizce neden kötü, ikinci diller neden kötüdür bizde biliyor musunuz? Anadil iyi bilinmediği için kötüdür. Çünkü anadil kavram dilidir. Benim çocuklarım kavram dilini bilmiyor, gündelik, somut konuşma dilini konuşuyor. Kavramsal dil dediğimiz, asıl değil mi? Özgürlük dediğiniz zaman bu kavramdır. Özgürlüğü Türkçe'de kavram olarak öğrenmemişsiniz, freedom size bir şey ifade etmez, sözcük olarak bilirsiniz; ama kavram olarak öğrenemezsiniz. Felsefe Almanca'sını öğrenemezsiniz, freihat diye bir sözcük bilirsiniz; ama felsefe tartışması yapamazsınız. Türkçe'de de felsefe tartışması yapamazsınız. Ben bizim çocuklarımıza bakıyorum, kavram yok, şiir okumuyor, roman okumuyor, öykü okumuyor, mizahı anlamıyor, mizah anlamıyor. Mizah, doğrudan zekânın belirtisidir. Yani çocuklarımızın IQ'ları yavaş yavaş ortanın üstündeki zekâlardan ortanın altındaki zekalara indi, bunu etkileyen en önemli şeylerden biri televizyonun budalalaştırmasıdır. Test sistemi de buna hizmet etti. Test, televizyon, bunlar çocukları tamamen şartlanmış, bildiğini bilen, bilmediğiyle hiç ilgilenmeyen zekâ alanlarına götürdü, yanlış bir gidiş oldu, yanlışlık burada oldu.

BELGİN TÜRKİYILMAZ- Hocam, bir de şu var: Şimdiki çocuklar çok zeki deniliyor, ben de buna katılıyorum.

ERDAL ATABEK- Görsel zekâ.

BELGİN TÜRKİYILMAZ- Ben kendi çocuğumu biliyorum. Benim çocuğum televizyon izlemez, çok güzel kitap okur, mizah anlayışı çok iyidir ve benim çocuğum ne zaman ilkokula başladı, benim çocuğum

geriledi. Çocuğum resmen geriledi. Yani okul öncesi benim çocuğumun kaydettiği aşama entelektüel düzeyde, hem dilini kullanması, hem okul öncesi İngilizce'yi kendi kendine öğrendi; ama ne zaman ki ilkokula başladı, çocukta sürekli 5 senedir aynı şeyi görüyoruz, gerçekten de öyle. Sosyal dersine bakıyorum, aynı, matematiğe bakıyorum, konular aynı, bu çocuklar gerizekâli mı?

ERDAL ATABEK- Hayır.

BELGİN TÜRKİYILMAZ- Bu kadar mı aptallar?

ERDAL ATABEK- Değil.

BELGİN TÜRKİYILMAZ- Hadi, ilkokul 1 okuma yazma, onu geç, 4 yıldır matematik de dahil aynı konular, insan sıkılır yani.

ERDAL ATABEK- Hiçbir çocuk aptal değildir, hiçbir çocuk budala değil.

BELGİN TÜRKİYILMAZ- Ama sanki böyle aptal yerine koyuyorlar.

ERDAL ATABEK- Aptallaştırılıyor, ben ona aptalizasyon diyorum.

Tabii, aptalizasyon, televizyon da ona hizmet ediyor. Aptalizasyon, burada çok ciddi olarak bir dezentel ektüalizasyon var, yani entelektüalizasyon dediğimiz zekileştirme operasyonunun tersine, dezentellektüalizasyon. Çocuklara kültürden kopuk bir eğitim, ezberci bir eğitim, education by memory, altıncı sınıfta çocuk daha gerileyecek, yedinci sınıfta daha da gerileyecek yavrunuz; çünkü sekizinci sınıfta OKS'ye girecek. Liseye geçtiği zaman da lisede tamamen ÖSS'ye adapte olmuş olarak çocuk bildiğini unutmaya, test öğrenmeye zorlanacak. Tabii sizin çocuğunuz bir yerde yırtar; yani sizin başka türlü bir mentaliteniz var, başka türlü bir kapasiteniz var, konuşmalarınızdan da belli, sizler için ciddi sorunlar yok, sizin çocuklarınız için de ciddi sorunlar yok. Siz mükemmeli aradığınız için belki farklılık görüyorsunuz. Ama genelde

çocuklarda IQ düşüklüğü oldu. Bakın, Avrupa topluluğunun ilkokulu bitiren çocuk için üçlü bir kriteri var. “İlkokulu bitiren çocuk bunları yapabilmeli” diyor. Üçlü bir kriteri var, bu çok enteresan bir şey, ben bunu yazdım da. Birincisi, yazısız bir afişi anlamak. İkincisi, haritayla bir adresi bulmak. Üçüncüsü, bir hesap pusulasındaki hesabı toplayabilmek.

Benim toplumuma bakıyorum, benim toplumum bu üçünü de yapamayan erişkinlerin çoğunlukta olduğu bir toplum. AB, ilkokul düzeyinden söz ediyor. Topluluğuma haksızlık mı ediyorum? Hayır, etmiyorum, gerçek bu. Ben bunun üzerine “innumareyt” diye bir yazı yazdım. Illiterate vardır ya, okuryazar olmayan, innumereyt de sayı saymasını bilmeyen manasında bir sözcüktür. Bu sözcük var, ben icat etmedim, edebilseydim daha iyiydi. Bunu “sayısal cehalet” diye Türkçeleştirdim. Sabah’ın bir akıllı muhabiri vardır, Bülent diye bir çocuk, ben Cumhuriyet’te çalıştım; ama Cumhuriyet’in muhabirleri benim yazılarımı okumazlar ve ilgilenmezler. Cumhuriyet’te böyle iyi bir özellik, biz birbirimizin yazısını okumayız genelde, herkes kendi yazısını okur, muhabirler hiç okumaz.

SALONDAN- Eskiden öyle değildi.

ERDAL ATABEK- Eskiye bilmiyorum, o kadar eskiyi hatırlamıyorum, Cumhuriyet’te sizin arşiviniz kadar eski değilim. Bu çocuk Sabah’ın muhabiri, okuyor, beni aradı. “Hocam, bugünkü yazınız nefis, ben bununla ilgili bir halk röportajı yapmak istiyorum, ne dersiniz?” dedi. “Tabii, Bülent çok iyi olur” dedi. Çocuk yapmış, sokak röportajları var ya, siz şunu yapar mısınız, bunu yapar mısınız, faturayı toplar mısınız, haritaya bakar mısın? Sıfır. Tabii hiç kimse, haritaya bakarak adres bulmak, sormak dururken, “neresi?” “şuradan git, iki sokak sağa dön, sonra bir sola sap, orada sor” bizim usulümüz bu. Sayısal cehalet aldı yürüdü, “toplumda yaygın” diye bir yazı yazmış, benim yazıdan da bir

iki cümle koymuş, hakikaten bizim toplum innumareyt'tir, ayrıca illiterate'tir de, ben okuryazarlığı okuma yazma bilmek diye tanımlamam, okumayla okumak, yazma yetisiyle yazmak diye alırım. Okuyan yok, yazan yok, toplumun yüzde biri.

Beni, yayınevleri kitapları çok okunan yazar diye lanse eder. Benim toplamda kaç kitabım satılmış, bilmem şu kadar. Diyelim ki, 60 bin kitabım satıldı, yayınevi "600 bin kitabı satılan yazar" diyor, 600 bin kitap, dedim ki; "Ne övünüyorsunuz?" 600 bin kitabım satılmış olsa, olabilir, 20 baskı, 25 baskı, 17 baskı, 600 bin kişi 60 milyonda kaç kişidir? Yüzde bir, o satılan kitapların da önemli bir kısmı okunmamıştır, okunmuşsun da ne kadarı anlaşılmıştır. Öyle baktığınız zaman, bakın, bin kişide bir kişi; bin kişide bir kişi kitap okuyorsa ben okunan bir yazar değilim, okunmayan bir yazarım. Bin kişinin 999'unun benden haberi yok. Bin kişinin 999'unun şu yazardan haberi yok. Yüzbin kişiden bir kişinin haberi var mı Orhan Veli'den? Sait Faik'ten bir şiir, bir öykü okunmuş mudur? Bugün Yaşar Kemal okunuyor mu? Yaşar Kemal'in tek bir kitabı satılmıyor. Aziz Nesin okunuyor mu? Aziz Nesin'in tek bir kitabı satılmıyor. Aziz Nesin'i okuyanlar da sizlersiniz, Yaşar Kemal'i okuyanlar da sizlersiniz, Sait Faik'i okuyanlar da sizlersiniz, Orhan Veli'yi bilen de sizlersiniz, çocuklarınız muhtemelen bilmiyor, çocuklarınız muhtemelen okumuyor. Ben ayrıca bir şey söylüyorum. Shakespeare değil mi? Yani şurada dünya çapında on yazar varsa, Cervantes'i, yani on yazar listeleri olur ya, bunun içinde Cervantes vardır, Dostoyevski vardır, Shakespeare falan filan...

SALONDAN- Balzac.

ERDAL ATABEK- Balzac on kişinin içinde yoktur. Balzac, Fransız yazardır, iyidir, önemlidir; ama böyle çağ değiştiren yazarlar, o listeleri yapanlar için sayılmıyor. Ama mesela, Dante, yeri vardır, *İlahi Komedyası* filan gibi. Shakespeare değil mi? Shakespeare'in oyununu izleyen

olabilir, Shakespeare'i okuyan kişi sayısı bizim toplumumuzda çok düşüktür, entelektüeller arasında bile düşüktür, bir piyesini okuyan, bir sonesini okumuş olan, çocuklar adını bile duymuyor.

"Erasmus kimdir?" diye sordum. Erasmus nerelidir?" dediler, "Rotterdamlı" dedim, Çocuk "Ajax'da futbolcu mu?" dedi.

Rotterdam deyince, Hollanda, ya Ajax, ya Feyenoord.

Rotterdamlı Erasmus; bunları bir marifet olduğu için söylemiyorum; şimdi üniversite öğrencileri Erasmus adını duyuyor, Erasmus programıyla. Avrupa topluluğuyla geliştirdikleri var, "Erasmus nedir?" diyor, "aaa öğrenci mübadelesi." Benim profesörlerim bile öğrenci mübadelesi dedi.

Erasmus, üniversite eğitiminin Avrupa topluluğu tarafından konulan adı, Erasmus programı deniliyor üniversite eğitimine; niçin? Erasmus, toleransın temsilcisidir de ondan. Lise eğitimine, Sokrates eğitimi deniliyor, milli eğitim bakanlığı öğretmenleri Sokrates eğitimi diye seminer yapıyor, biliyor musunuz?

"Sokrates kimdir?" diyorum, öğretmen onu pek bilmiyor. "Kim Sokrates, ne ifade ediyor, neden Sokrates'in adı lise eğitimine konulmuş, özelliği nedir?" diyorum. Onu bilmiyor, öğretmen seminer almış. "Sokrates'in özelliği diyalogdur, diyalogos, diyaloglar. Bizim öğretiminizin adı ne? Monolog, tam manasıyla monolog. Daha polülog olamadık, diyalog hiç olamadık. Diyalog demek, öğretmenle öğrenci karşılıklı eşitlik içinde olacak demek. Demek ki, sen öğretmeyeceksin, öğrenci kendi öğrenecek. Diyalogos o. Öğrenci merkezli eğitim için senin görevinden vazgeçmen lazım, görevini başka türlü tanımlaman lazım öğretmen olarak.

Avrupa topluluğu mesleki ve teknik öğretimin adını ne koydu? Leonardo de Vinci eğitimi, neden Leonardo de Vinci eğitimi diyorsunuz?

Ben Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ders veriyorum. Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencisi o Rönesans insanının neden çok yönlü ve nasıl çok yönlü bir insan olduğunu bilmiyor. Sanat öğrencisi, Leonardo'ı yalnız heykeltıraş ya da yalnız ressam sanıyor. İsa'nın Son Yemeği tablosunu görmüş mü? Hayır, o tablonun ne ifade ettiğini öğrenmiş mi? Yok, resim bölümüne gidiyor mu? Gidiyor, kültürden kopuk eğitim alıyor. Değerli hocalarım, kültürden kopuk eğitim çok tehlikeli bir teknisyen eğitimidir. Bakın, mühendislik sizin mesleğiniz, endüstri toplumunun mesleğidir, endüstri toplumundan türemiş bir meslektir. Felsefesi olan bir meslektir; ama mühendislikten felsefeyi çıkartın, geriye teknisyenlik kalır. Tıp doktorluğu Hipokrat'tan başlamış bir meslektir; ama felsefesi ni çıkartın, basit teknisyenlik kalır. Hukuk, tarihin ilk seyrinden beri var.. Ama felsefesini çıkartın, yasaların, maddelerin teknisyenliği kalır geriye. Benim çocuğum mesleklerin teknisyeni olursa kıymeti yok, mesleğin felsefesini bilmiyor. Endüstri çağını bilmiyor, bir çekiç nasıl çekiç olmuş, haberi yok. Çekiç nasıl çekiç olmuş? Bir sopanın ucuna çakmaktaşı bağlanmış da, oradan bugünkü çeşitli çekiç modellerine nasıl gelmiş? Ortaçağ'daki endüstri nasıl gelişmiş?

SALONDAN- Çakmaktaşı.

ERDAL ATABEK- İlk çakmaktaşıdır çekicinin atası, bunu ben merak ediyorum, ilgim yok da, bir mühendis bunu merak etmezse mesleğinin felsefesine nereden ulaşacak? Yani "şimdi klimalara filan da dönüştü," diyorsunuz, makina mühendisliği mesela mühendisliğin özüdür. Çünkü makinadır endüstri toplumunun leight motifi, makina olmasaydı endüstri olmazdı. Machine, mekanik, mekanik bilimidir, optik, elektrik falan sonradan çıkmış şeylerdir, budur temel meslek. Ben belki de bütün mühendislere belli ölçüde bu felsefe, bu teknik öğretilmelidir diye düşünürüm. Bunu bilmeden de elektronik mühendisi de olunmaz bana göre, olunursa da onun da teknisyeni olunur. Şimdi her mesleğin teknisyeni çıktı. Teknisyenlik, çok para kazanmak ve üstün olmak; bu

nasıl değişir? Bu kolay değişmez.

SALONDAN- CHP gelince inşallah değiştirecek Hocam.

ERDAL ATABEK- CHP gelince değişseydi çok iyi olurdu; ama değişmez. CHP gelince, eğer gelecekse, o da zor ya, görev asıl o zaman başlar. Görevin başlayacağı zamanlardır onlar. Şimdi yol almış, bir yere doğru gidiyoruz; ama görev o zaman başlayacak ve hepimizin birbirine ihtiyacı olacak. Dışarıda kalma, dışarıya çıkma lüksünüz yoktur Coşkun Bey, sizi bırakmam, sizi katiyen bırakmam.

COŞKUN ÖZBAŞ- Teşekkür ederim. Önderlerin de koltuğunun altında çok önemli şeylerle ilgili bir rapor olur, derdimiz bu, görmüyorlar Hocam, bilmiyorlar.

ERDAL ATABEK- Coşkun Bey, ben size daha fazlasını söyleyeyim. Ben yıllardır bu toplumda gençlikle uğraşıyorum. Benim gençlikle uğraştığımı Avrupa ülkeleri biliyor, onları söylememe gerek yok; ama bir tane örnek vereceğim. Hollanda'da bütün kentlerin belediyelerinin gençlik merkezleri var, bir de merkezi federatif merkez başkanlığı var; bunlar Hollanda'da çok çeşitli çalışmalar yapıyorlar. Yıllarca önce Süleyman Bey cumhurbaşkanı iken, Türkiye'ye gelecekleri tarihten 6 ay önce randevu aldılar, randevu aldıkları kişilerden biri bendim. Türkiye'de gençlik sorunlarını bana sordular. 18 kişilik bir heyet, bir öğle yemeğinde buluştuk, iki Türk çevirmenleri var, iki saat ben anlattım, çevirmenleri çevirdi, not aldılar, banda aldılar, sorular sordular. Kadın sorunları için de görüştüklerinden birisi Duygu Asena'ydı. Süleyman Demirel'e kadar çıktılar, Türkiye'nin çok geniş bir perspektifiyle görüştüler, gittiler. Dan dilinde ve İngilizce raporlarını verdiler, bana da gönderdiler, benim söylediklerimden çok güzel, doğru bir özet yapılmış. Bugüne kadar CHP başta olmak üzere hiçbir parti, DSP'si dahil, hiçbir parti bana "ne düşünüyorsunuz? Şu kadar yıldır çalışıyorsunuz, gençlik konusundaki izlenimleriniz nedir, düşünceleriniz nedir?" demedi, demez; çünkü

İlgisizler, ben bunları bilmeyen birisi değilim. Yani “CHP’ye, DSP’ye oy verelim” derken, ben bunların hepsini biliyorum, hepsini kınıyorum. Hepsinin Türkiye ortalamasının ne kadar ifade edicileri olduğunu da biliyorum, onlardan kurtuluş filan da beklediğim de yok, öyle bir şey zaten onlardan gelemez. Benim beklediğim kurtuluşun temsilcileri onlar değil elbette; ama biz onunla bir yön değişimi yapabilmeliyiz diye düşünüyorum, çağırım bundan dolayı.

SALONDAN- Ama bunun için bir programları olmalı.

ERDAL ATABEK- Hanımefendi, biz yapmadan onların programı falan olmaz. Biz bu adamları alaşağı etmeden onlar değişmez. Ben yazımda şunu yazdım: Liderlik başka şeydir, başkanlık başka şeydir. Etrafınızdaki kişiler sizi seçer, başkan olursunuz; ama lider olamazsınız. Türkiye’de lider yok, Türkiye’ye lider gelmedi. Türkiye’ye bir tek lider geldi, Atatürk. Atatürk’ten sonra lider gelmemiştir, İsmet İnönü lider değildir, İsmet İnönü konservatif bir frencidir. Zaten ben onları şuna benzettim: Atatürk gaz pedalı, İnönü fren pedalı, Atatürk’e de tek başına bırakılmazdı, o da biliyor zaten. O da fren pedalı, İnönü’yü yanına aldı, gerektiği zaman İnönü’ye frene bastırıldı.

Bakın, İnönü’nün bütün başarıları yapmadıklarıyladır. İkinci Dünya Savaşı’na girmediği için başarılıdır, bir şey yapmadığı için başarılıdır, bakın, bütün başarıları frendir, o fren denk gelmiştir, Türkiye’nin başarısı olmuştur. Celal Bayar partidir, askerlerin, orgeneralilerin, genel kurmay başkanı olup da cumhurbaşkanlığı olanların her biri vasatın üstüne çıkamaz, zaten vasatın üstünde bir IQ’da genel kurmay başkanı yapmazlar, ordunun sistemi budur. Parlak generalerin hepsi tuğgeneralikten emekli olur, hepsi, korgeneral yapamazlar; çünkü o tehlikedir, zeki, kapsamlı düşünmektedir. Yaramaz, sistemin adamı olması için vasat olması lazımdır. Mesela, Cevdet Sunay, tipik bir Genel Kurmay Başkanıydı. Bir içlerinde Fahri Korutürk farklıdır, zeki bir adamdı; çün-

kü denizciydi, biraz görmüş, geçirmişliği vardı, ben onları tanıdım. Süleyman Bey, zekâsını şeytanlıkta kullanmış, demokrasinin tam tahripçisi, bugünkü AKP'nin ağa babası olan bir zattır ve onun mesela, şu anda Türkiye'nin kurtarıcısı görülmesi, Türkiye'nin içinde bulunduğu hüznün ve vahametinin açık ifadesidir. Süleyman Beyin iki şeyi var ki, unutulması mümkün değildir; biri, Salvador Allende, La Moneda Sarayı'nda öldürüldüğü zaman, "Eyü oldu, eyü" demiştir; bunu unutmak mümkün değildir, bunu hiç unutmamak lazımdır. İkincisi de yine buna benzer bir şeydir. "Tespîh çekenle tetik çeken bir sayamazsınız," diye solla sağ arasında bir ayırım yapmıştır, adam öldürenler hakkında ayırım yapmıştır, Süleyman Demirel budur, hiç değişmemiştir.

Başka kim var? Turgut Özal, bir şirket adamıdır. Tamamen yandaşlarına peşkeş çekmiş Nakşibendi'dir. Şimdi "dindar mıydı, şarap içer miydi, içmez miydi?" diye AKP kendi arasında çok kaliteli tartışmalar yapıyor, hüznün verici bir şey. Yani kalitesiz Kasımpaşa kabadayılığıyla İskender Paşa Dergâhı arasından seçilmiş bir hükümetin siyasal iktidar olduğu bir memlekette yaşamamızın bize ne verdiğini sorgulamak lazım.

Efendim, sohbetiniz bitmez. Hepinize teşekkür ediyorum.

“NEVZAT ÇELİK İLE SÖYLEŞİ”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

KADIKÖY TEMSİLCİLİĞİ

17 Haziran 2006, Şube Temsilcilik Salonu

NİLGÜN EREN- Nevzat Çelik’in burada olmasına katkıda bulunan Saim arkadaşımıza çok teşekkür ediyoruz. Arkadaşımız Nevzat Çelik’le ilgili birtakım açıklamalar yapacak, bilgiler verecek; buyurun.

SAİM GÜR- Arkadaşlar, merhaba; öncelikle “hoş geldiniz” diyorum. Buradaki yaş ortalamasına baktığımız zaman, aramızda tabii genç arkadaşlarımız da var, ancak bizler belli kuşağın temsilcileri olan insanlarız. Hâlâ günümüzde süren 12 Eylül faşizminin bugün de karşılıklarını gördük, Danıştaydaki saldırıyı da gördük, ülkenin yapısı üzerinde oynanan oyunları da görüyoruz. 12 Eylül sürecinden geçerken hepimiz ciddi acılar yaşadık. İçeride ve dışarıda onlarca arkadaşımız ve ölümler hep bizi karşıladı. Bunlara bazı insanlar gülererek “merhaba” dedi, bazıları şiirleriyle merhaba dedi, ama direnerek merhaba dedi. Bunlardan biri de sevgili arkadaşım Nevzat; 30 yıllık eski uzun bir süreç ve bugün burada olmak tabii ayrı bir keyif.

Nevzat, şiirlerine cezaevinde başladı, okul yıllarını artık saymıyoruz, ama o “Beni Buralarda Arama Anne” dizesiyle hepimizin belliğine kazanmış, türkülere de geçmiş o güzel şiirinden sonra, Nevzat tabii “ben daha az yazdım” diyor, ama burada 7-8 tane biri roman, biri öykü, diğerleri de şiir olmak üzere kitaplarını getirttik. İsteyen arkadaşlarımızıza onlara imzalamak nezaketini gösterecek, biz onun şiirleriyle baş başa kalalım diyorum. Ben tekrar hoşgeldin diyerek sözü sevgili Nevzat’a bırakıyorum.

NEVZAT ÇELİK- Arkadaşlar, hoşgeldiniz. Burada biz bize konuşaca-

ğız. Erkek toplum olduğumuzu yeniden gösterdik, yoğunluk erkeklerde. Her şey konuşabiliriz, benim açımdan herhangi bir sansür yok, sizin açınızdan da olmasın. Kurduğumuz cümlelerin karşılığı sistem itibariyle bir cezai müeyyideyi gerektiriyorsa onların problemidir. Bugüne kadar benim bir problemim olmadı. O yüzden ucu açık bir söyleşi yapalım. Ben burada oturduğum için burada olmuş olmayayım; yani herhangi biriniz de burada olabilirsiniz ve biz eşit insanlar olarak eşit bir şekilde konuşalım. Hiç kimsenin, kimseden daha fazla duygusu yoktur, duygu eşittir. Sadece biraz duygunun örgütlenmesi vardır. Duyguyu örgütlerseniz şiir olur, bazen roman olur, bazen nesir olur, bazen mimari bir proje olur, mühendisliğe ait bir proje olur. Bunlar birbirinden çok farklı şeyler değildir.

Ben şu şiiri okuyarak başlamak istiyorum. *“Sevgili Yoldaş Kurbağalar”* 1998 Ekim ayında çıkan bir kitaptır. Mütevazı olmanın hiç gereği yok, bu çok önemli bir kitaptır. Türkçe yazılmış şiirde, ben burada yeni şeyler yaptım. Bizim kuşağın ya da hâlâ akli geleceğe ait projeksiyon yapan insanların deklarasyon şiiri olması gereken bu şiiri size okuyacağım. Maalesef biz okumuyoruz, bundan çok üzgünüm, bunu okuyarak başlayacağım:

İtirazın ilk şartı

Çok olmadığımız kesin, çok olan tarafta değiliz

Çok olan tarafta olmayacağız, Türkiye’de Kürt olacağız

Kürtler de Ermeni, Ermeniler de Süryani

Gidip Almanya’da Türk olacağız

Hollanda’da Surinam’lı Fransa’da Cezayirli, İran’da Azeri

Amerika’da zifiri zenci olacağız

Çoğalan zencide mutlaka Kızılderili

İsrail’de Filistinli

Köpeğin karşısında kedi, kedinin karşısında kuş olacağız

Kuşun karşısında börtü-böcek

Hakemler hep karşı takımı tutacak

Ve biz hep yedi kişiyle tamamlayacağız maçı

Çiçeklerden kamelya olacağız

Az kolumuzun tarafında solda olacağız

Bu itirazın ilk şartı, solda da az olacağız

Devrimi çoğaltırken çünkü bir başka devrime hızla azalacağız

Bu da itirazın ikinci şartı

O zaman birkaç şiir okuyalım, sonra konuşalım.

SALONDAN- Nevzat Bey, hemen bir soru sorabilir miyim?

NEVZAT ÇELİK- Tabii.

SALONDAN- Cümlelerin içinde yedi kişi diye bir şey geçti, altı kişi olursa maç iptal edilir mi?

NEVZAT ÇELİK- Tabii, hakemler hep karşı takımı tutacak deyince, oradaki yedi kişi zaten o bilgiye doğrudan ulaşmış oluyor.

“Bağırma Sevgili” diye bir şiir bu. “Sevgili Yoldaş Kurbağalar” kitabını daha önce okuyan hiç var mı?

Bağırma, sesinin arkasında yüzün huzursuz bir tabanca gibi duruyor
Bağırma, kendimi kötü kurulmuş bir cümle sanıyorum
Bağırma, hangi aşk kendi fırtınasına dayanabilir bilmiyorum
Bağırma, çürük bir yalan oluyor bütün ömrüm
Bağırma, gece yüklü bir kamyon aklımı solluyor
Bağırma, gece yüklü bir kamyonu solluyorum
Bağırma, komşular duyacak diyorum
Bağırma, şeklini kaybediyorum
Bağırma, kekemeleşiyorum
Bağırma, utanıyorum
Bağırma, garsonların bile ciddiye almadığı sesimi
Bağırma, usul usul sesimi kesiyorum
Bağırma, soğuktan ve korkudan
Bağırma, bir çükün çekilebileceği en son yere çekiliyorum
Bağırma, bir bardak su istedim, Akdeniz değil
Bağırma sevgili, bağırma, gidiyorum. (Alkışlar)

Ben öncelikle özür dileyerek, sigara içiyorum. Bu da vişneli, bunu yapmadan çok kolay değil, ben sonuçta yazan bir insanım, okuyan bir insan değilim. Okuyabilmem için açıkçası biraz rahatlamam gerekiyor. İyi ya da kötü okumanın bir önemi yok, konuşma olsaydı belki bunlara ihtiyaç duymazdık, ama böyle bir şey var; sizin karşınızda bunları içeren umarım rahatsız olmazsınız, rahatsız olursanız da söylersiniz, ben

yine içerim, o ayrı.

Ekim-Kasım ayları Antalya'ya gittim. Orada kitap fuarı, şenlik gibi bir şey yapmışlar. Kaş ilçesinde, merkezde yapılan bir şeye özenmişler. Davet ettiler, ben de gittim. Benimle konuşan bayandaki algı problemi ni ben ilk konuşmada hissettim. Biraz zorluklar çektim. Bir sürü arkadaşım var, onların programına uymadım, ben arkadaşlarımda kaldım. Etkinlik günü nihayet bana en küçük bilgi vermediler. Arkadaşlarım var, nerede diyorum, Muratpaşa Belediyesi, bir şey diyorum, bir türlü adres söyleyemiyorum. En son aradım, "biz nerede, ne yapacağız?" diye. Neyse adresi bana verdi. Benim kaldığım yerle orası Antalya'nın en uzak mesafesi. Telefon ettim "beni ne zaman gelip alacaksınız?" diye. Kadın bana dedi ki, "Biz sizin kaldığınız yeri bilmiyoruz." Adres veriyorum, "çok uzak" dedi. Etkinlik yapılacak yeri ben hiç bilmiyorum. Baktım oradan bir şey çıkmayacak, arkadaşlar bıraktılar. O arada bir radyo programı yapmışlar. Akdeniz FM, çok da dinlenen bir radyoymuş bu, benim söyleşiye tam 45 dakika var. Beni radyoya, beşinci kata çıkarttılar, kan ter içinde, doğrudan stüdyoya soktular. Saat 15.30 civarı, Antalya'da güzel bir güneş var. Biz de akşamdan kalmayız, ağzına bir lokma atmamışsın, doğrudan stüdyoya canlı yayına gidiyorsunuz.

Ne içersin dediler; ben mecburen bir çay, su dedim. Sunucu arkadaş, söyleşiyi yapacak olan arkadaş beni tanıttı. *Şafak Türküsü'*ne damardan girdi. Benden okumamı istiyor. *Şafak Türküsü'*nü ben çok az okumuşumdur. "Bak, Antalya'da bu kadar güzel hava var, -bunu canlı yayında söylüyorum- akşamdan kalmışız, iki duble bir şey atmadan sen benden nasıl böyle bir şey istersin?" diye bir espri yaptım. Aradan beş dakika geçmedi. Böyle bir tepsi içerisinde yirmilik rakı, üç-dört tane bira, çerez tepsiyle geldi. Radyo içerisinden olmadığı belli olan bir adam bunu getirdi. Hoş bir şeydi. Sonra öğrendik, binanın alt katında tekel bayii varmış. Radyoyu dinliyor, hemen oradan yukarıya servis yapıyor. Bizimki biraz böyle bir şey, o yüzden hoşgörüyü karşılayacağınızı umu-

yorum.

Şöyle yapalım mı, şiir yine okuruz, biraz konuşalım ister misiniz? Bende hikâye çok, ama sizin söyleyeceğiniz benim için daha önemli. Karşılıklı konuşabilirsek sevinirim.

YAVUZ BAYÜLKEN- *Şafak Türküsü* Toplumu çok etkileyen bir kitap, bütün boyutlarıyla. Bu da zannediyorum hapishane sürecinin getirdiği bir şeyle oluyor. Şair insan bir yerde doğar, o yeteneklerinde vardır, ama bir yerde de bütün bunlar nasıl bir şeyle birikir, patlama yapar ve dizeler arka arkaya gelir. *Şafak Türküsü'* de herhalde uzun süre biriken acıların ya da o toplumsal birikimlerin bir sonucu değil mi? Nasıl bir şeyle doğdu? Çünkü, ondan sonra siz seri halde o birikimlerinizi kullandınız. Ona ilham mı demek lazım, esin perisi mi demek lazım, arka arkaya geldi. Demek ki, o güne kadar biriken birçok şeyler vardı. Bu nasıl oldu? O ilki dışarıya vurabilmek, dizelerle çıkartabilmek nasıl oldu?

NEVZAT ÇELİK- Yavuz Hocam, şöyle oldu: Sonuçta biz çok erken okuyan insanlardık. Ben kendi kuşağımı hatırlıyorum, kendi etrafımı hatırlıyorum. Bizim okumadığımız bir tane roman, bir tane şiir, bir tane klasik yoktu. Yani Marksist klasiklerden söz etmiyorum. Ben ortaokulu bitirdiğimde, lise 2'de benim okumadığım çeviri roman hemen hemen yoktu. Çok okuyorduk, onun dışında zaten Marksist klasikleri de okuyorduk. Bir taraftan da çok aktif eylemlilik içerisindeydik. Şiirin bende ki şeyi, ortaokul 1'de başlayan bir şey, o şiirin kırık aşklar dönemi, kıza ulaşamıyorsunuz, ne yapıyorsunuz? Hatta Neruda Reed Sirspirem'ların şiirlerini dönüştürerek şiirler yazıp ulaşmaya çalışıyordum, ama şiir zaten hayatımda hep vardı. Lise yıllarında zaten çok okuyorduk, sessiz şiirler okuyorduk. Örgüt evlerimiz vardı, şiirler tabii ki yazıyorduk, ama bunlar işlevsel şeyler, onlar şiir değildi. O zaman da aslında farkındaydık. Daha çok didaktik ve çağırıcı, işçiyi, köylüyü örgütlemeyi düşündüğümüz şeyler yazıyorduk. O yaşlarda da zaten şiir yazılmaz. Şiire

yakın durursun, şiir için denemeler yaparsın. Şiir belli bir olgunlukta, belli bir birikimde ancak oluşabilen bir şey. Bu da benim doğal ki, yirmili yaşlarıma denk düştü, ama o yirmili yaşlarımda cezaevindeydim.

Benim ilk şiirim *Şafak Türküsü*'dür, ilk şiirdir, ana şiiridir. Evet, şiir dediğim şiir odur. Çünkü o dönem dergiler girmeye başlamıştı cezaevine, biz çok yasaklıydık, hiçbir şey girmiyordu. O dergilerdeki yazılan şiiri gördüğümde şu duygu bende hep vardı; "*Ben bunların daha iyisini yazabilirim*". Cezaevinde 10 kişiden 9'u zaten bu tür şeyler yazıyordu, evet ben bir şeyler yazıyorum diye açığa çıkardığım anda benim adım şaire çıktı. Adım şair Nevzat Çelik olarak anılmaya başlandı ve mektuplarda benim şiirlerim dolaşmaya başlamıştı.

Şafak Türküsü 1983'te yazılan bir şiirdi. O dönemin doruk şiiriydi bu, 84'te de Akademi Kitapevi Ödülü'nü almıştı.

YAVUZ BAYÜLKEN- Nevzat Bey, şöyle bir şey var; *Şafak Türküsü*. Çok fazla insanı duygulandıran, alıp, götüren, üstünde düşündüren, birkaç kere okuduktan sonra belli şeyleri daha algılama gerektiren bir şey, ilk değil gibi bir şey uyandıran, bende öyle bir şey uyandırdı. Sanki birçok şiir kitabı yazmışsınız da, bu da onlardan en ustalaşmış olanı gibi. Belki tam ifade edemedim, ama yani bu benim dikkatimi çeken bir olay.

NEVZAT ÇELİK- Ya da ben de ifade edemedim. Bu aynı zamanda döneme bağlı. Nazım, durup dururken Nazım olmadı. Yeni bir Nazım çıkmıyorsa tarihsel koşullar buna elverişli değil. Bu ne dilin gelişimi itibariyle buna uygun, ne sanatın ya da büyük projeksiyonların evrilme aşamalarına şu an denk gelmedik. O yüzden ağzımızla kuş tutsak bir şeyi temelden değiştiremiyoruz; çünkü öyle böyle bir zemin yok.

Şafak Türküsü'nün düştüğü, bulunduğu zemin bunu bilerek, isteyerek hiç kimse yapmaz, o kendiliğinden oluşan bir şeydir. *Şafak Türküsü*

kült bir şiiirdir, kitap kült bir kitaptır. Bunu ister sevelim, ister sevmeyelim, hiç fark etmiyor; bu külttür. Tarihsel şeyden söz edilecekse, o tarihçi ister edebiyat tarihçisi olsun, ister siyasi bir tarih yazarı olsun bundan söz edilmek zorundadır.

Daha yeni bir mail aldım. Londra Üniversitesi'nde bu yıl soru olarak sorulacaktı. "1980 siyasi ortamının ve Nevzat Çelik şiiirinin rolü" bir sorusu üniversitede sorulacaktı. Bu artık bizden çıkan, o döneme denk düşen bir şey ve ben çok sık rastlıyorum. Yedi kitap var, yeni kitabın çıkmış, imza yapıyorsun. Sen istiyorsun ki yeni kitabını okusun, o geliyor dolaşiyor, dolaşiyor bunu alıyor. "Bunu okudun mu?" diyorum, "Okudum, bende vardı, ama birisi aldı" diyor. Tamam, bunu al, hoşuma gidiyor da, ama bunu da okumanı istiyorum. Bu konuda yapılacak bir şey yoktur. Bu bazen benim aleyhime çalışan bir şey, çünkü ben "Sevgili Yoldaş Kurbağalar" da çok başka bir şey, çok ciddi bir şey yaptım. İstiyorum ki ağırlıklı olarak bunu da bilsin, ama her gelen buna gidiyor; yani yapacak bir şey yok.

Ben size bir hikâye anlatayım. Yıl 1998, İstiklal Caddesi'nden iniyorum, Cihangir'de bir ofisimiz var; kolektif olabilir veya olmayabilir, bir yer açmıştık. Ben İstiklal Caddesi'nde yürümeyi severim, doğrusu Galata'yı severim. Her zaman bir yerde bir ayrıntı keşfederim, binalarda, sokaklarda, her an çok eski bir arkadaşla karşılaşabilirsin, her an yeni bir insanla bir muhabbetin olabilir. O yüzden Sıraselviler Caddesi'nden değil, İstiklal Caddesi'nden yürüyerek gidiyorum. Kulağımın tersinden tutuyorum. O dönem anketörlükle ve devre mülk satmak çok yaygındı. Her 20 metrede bir elinde dosyası olan bir anketörle karşılaşılır ve slalom yarışı yaparak onları atlatarak yürümek ancak mümkün olabiliyordu. Ben bir iki tanesini atlattım, Dünya FİTAŞ sinemalarının önünde genç bir arkadaş önüme geçti, böyle bir peyk attım, yemedi. Bir peyk daha attım, yine yemedi, göğüs göğüse geldik. Dedim ki, "Ben bir şey satın almak istemiyorum, devre-mülk satın almak istemiyorum." "Abi,

devre-mülk satmıyorum ki,” dedi. “*Her ne satıyorsan ondan almayacağım,*” dedim. “*Abi, bir şey satmıyorum ki,*” dedi. Ne oluyor, çocuk bozuldu. “*Vaktim yok,*” dedim. “*Abi, hayat bu kadar aceleye gelmez,*” dedi. Lafa bak! Ben orada durdum tabii. “*Hayat bu kadar aceleye gelmez,*” deyince beni kuşattı. “*İyi o zaman sor, ama biraz hızlı olsun*” dedim. Bir şeyler sordu, sonra benim mesleğimi sordu. Bir düşündüm, benim mesleğim yok, kötü oldum. Şair desem, meslek değil, ama biraz da gıcık olsun diye “*şair*” dedim. “*Yapma yahu abi, kim?*” dedi. Böyle biraz utanarak “*Nevzat Çelik*” dedim. Herif şöyle bir durdu, “*Abi, onu astılar,*” dedi. Ve elini omzuma şuraya koydu “*Onu astılar,*” dedi. Ben öbür elimi onun omzuna attım, “*Yok asmadılar,*” dedim. Üçüncü çoğul şahıs konuşuyoruz, o “*astılar*” diyor, ben de “*asmadılar*” diyorum. “*Yok abi, astılar,*” dedi. Kafayı da yukarıya kaldırdı, hüznümlendi, böyle bakıyor. “*Yok yok, astılar,*” dedi. “*Oğlum bak, öyle değil. İdamla yargılandık, ama ben buradayım,*” filan diyorum. “*Yahu abi, bildiğin gibi değil, çok iyi biliyorum. Şöyle, şöyle oldu, şu oldu,*” diyerek herif beni asıyor.

Geleneksel olarak biz halkı değiştireceğiz, öğreteceğiz ya, çocuğu da hayata döndürmeye çalışıyorum, sevindireceğim. Salak, niye sevindiriyorsun? O öyle kafasında bir kahraman yaratmış, en iyi kahraman ölüdür, yaşayan kahraman mı var? O arada aklım çalışmıyor, çocuğu hayata döndürmeye ve ikna etmeye çalışıyorum.

Sıkıldı, arada bir of çekiyor. “*Peki, o zaman Şafak Türküsü’nü oku,*” dedi. Benden *Şafak Türküsü’nü* okumamı istiyor. Ben de aklımdan *Şafak Türküsü’nü* geçiriyorum, ama hayatta ezberleyemedim, ezberimde yok, bilsem yemin ediyorum okuyacağım ve dahilinde bütün kitabı, çocuğu hayata döndüreceğim ya, tam aklımdan geçerken dedi ki, “*Ama dikkat et ha, ezbere biliyorum.*” Bir hata yapsam, ben yine kaybettim. Şiirin tamamını oku, sonunda hata yap yine inandıramayacağım. Fakat en yüksek, en büyük argümanı kullanmıyorum, “*Oku madem*” dedi, ama bende de yok. Aklıma da bir kitapçık gelmiyor, basiretim bağlandı,

zaten çok komiğiz; yani İstiklal Caddesi'nde Beyoğlu'nda kalabalıkta ben anketörle böyle itiş kakış bir tartışma içerisindeyiz.

Sonra aklıma varsa Yazarlar Sendikası'nın kartı geldi, "ulan şimdi sen görürsün" dedim, cebimden cüzdanı çıkardım, kartımı ibra ediyorum ki, kaç kere o caddede polis araması yüzünden ben merkeze çekilmiş bir herifim, yani nefret ediyorum kimlik göstermekten. Anketöre de kimliğimi gösteriyorum, o da bakıyor. Ulan benziyor, orada bir problem yok da herifte en küçük bir iyileşme yok. Ah, diye ben bekliyorum. Herif, ilgisiz, alakasız bir şekilde uzattı, ben de aldım, yerleştirdim, cebime koydum. En küçük bir tepki yok. Ben daha bir şey demeden, benim sırtıma pışpışladı, "*Hadi abi yahu, sen yürü*" dedi, ben de yürüdüm. Kan ter içerisinde bir ağustos günü, o kadar sıcak, moralim bozuldu; gülsen mi, ağlasam mı? İçimden tekrar geri gelip izah etmeye çalışmak geliyor, ama bir kere yürümüş bulundum. Geri de dönülmez, dönmedim.

Aradan bir hafta ya geçti, ya geçmedi, Beşiktaş ÖDP içerisinde bir söyleşi yapacağız. Oturduk, konuşuyoruz, derken konu mitleştirmeye, kahramanlaştırmaya gelmişti. Ben bir şeyler söyledim, konuştuk filan. Sonra benim aklıma bu hikâye geldi, anlattım, gülüştük. Gençten, 18 19 yaşlarında çocuğun bir tanesi çok gülüyor. Dedim, "*Sen niye gülüyorsun?*" "*Abi, ben bu hikâyeyi biliyorum*". "*Ulan nereden biliyorsun, ben ilk kez anlatıyorum*." "*Yahu, o benim arkadaşım*," dedi. Bu da anketörmüş. Bunlar anket yaptıkları kişiye "hap" derlermiş. Yani anket yapıldığı zaman da hap olarak değerlendiriliyorsunuz. Bunlar sabahları ya da ertesi günü değerlendirme toplantıları yapıyorlarmış, senin şu kadar hapın var, benim bu kadar hapım var filan şeklinde hesaplar yapıyor. Çocuk diyor ki, "sormayın başıma şöyle bir şey geldi" diyor ve bütün hikâyeyi birebir anlatıyor ve cümleyi şöyle bağlıyor: "*Abi, herif abartmış, bir de kimlik çıkarttı iyi mi?*" Çocuk ona diyor ki, "*Lan salak, ben biliyorum, vallahi yaşıyor. Şu gün de söyleşi var. Gel seni oraya*

götüreyim,” diyor, “De get lan” diyor. Yapacak hiçbir şey yok, ne diyeyim ki? Yaz günü, 1.70 küsur boylarında, terleyen bir herif kahraman olabilir mi, ne alaka? Öldürmek lazım, en iyi kahraman ölü kahramandır.

Arkadaşlar, konuşalım diye bu kadar hikâye anlatıyoruz.

SAİM GÜR- Kendi gecemizde de, kendi kuşağımızın gecelerinde de beraber olduk. Toplumsal dinamizmin, o senin ilk başta söylediğin tarihçilerin, edebiyat tarihçilerinin, edebiyatçıların yazması gereken koşul kendiliğinden oluştu. Az evvel, sen gelmeden evvel biz burada sevgili Yavuz ağabeyle sohbette, *“bu ülkede niye karikatüristler, taşlama sanatıyla uğraşanlar popüler? Çünkü bu ülkenin çektiği acılara karşı koyan bir yapı var. Bundan dolayı dünyada bir dönemler Krokodil Der-gisi birinci satarken, aynı dönemde toplumsal muhalefetin belki odak noktası olan Gırgır da ona yakın düzeyde bir satış yapıyordu”* dedik.

Tabii senin şiirinin meydana getirdiği çizgi daha sonra yüzeye de çok ciddi bir şekilde yansıma yaptı. Bu dönem Ahmet Kaya'nın Şafak Türküsü'yle özellikle günümüz sanatçıların, günümüz şairlerinin şiirlerinin müziğe dönüştürmesini, bu toplumsal geçişte, topluma doğru akışta senin değerlendirmen veya koyduğun yer neresi? Bunu şu anlamda, şu açıdan sordum: Çünkü Ahmet Kaya'nın o dönem, o müziği yaptığı zaman, daha doğrusu Şafak Türküsü'nü kullandığı süreçte bazı sıkıntılar olduğunu bilen insanlardan biri olduğum için, bu geçiş sürecinin veya bu şiirle müzik arasındaki süreci sen nasıl bir yere oturtuyorsun?

NEVZAT ÇELİK- Tabii ki, birkaç yerden buna bakılabilir. Benim kişisel olarak içinde olduğum bir süreç itibariyle bakılabilir, söz müzik ilişkisi açısından bakılabilir, bir de döneme ait, 80-90 arası döneme ait olarak bakılabilir.

Sen bunu söylemedin, ama en azından bu yanlışlığı düzelterek başlayayım, çünkü birçok kişi öyle biliyor. *Şafak Türküsü* tam olmadan, ödül almadan önce de çok yaygın bir kitleye ulaşmıştı. İlk baskısı çok sansürlü bir baskıydı. Sadece *Şafak Türküsü* 80 dize ayıklanmıştı, birçok şiir yoktu, yarısı vardı. Ben kitabımı gördüğüm zaman çok şoke olmuştum, moralim bozulmuştu, ama ona rağmen ilk kez bir şiir kitabı çıkar çıkmaz liste başı olmuştu. Biz o zaman *Yankı* ve *Nokta* dergilerinde bunu izleyebilmiştik. Bir yaygınlığı zaten vardı. Daha sonra 86'daki *Şafak Türküsü* -kasıtlı olarak 86'da çıkan bir şey- Ahmet Kaya'nın zaten patladığı kasettir, ama o dönem tabii biz içeriden çok izleyememiştik. Ben bunları, o dönemi sonradan izleyebildim, o dönem üretilenlere baktım. Zülfü, zorluları yaparken, adam *Şafak Türküsü*'nü yapmıştı ve *Ağlama Bebeğim*'i yapmıştı. Daha sonra *Acılara Tutunma*'yı yapmıştı, derken *Şafak Türküsü*'nü yaptı. O dönemde bunları yapmak güzel, çok zor ve biraz cesaret isteyen şeylerdi. Bunu Ahmet Kaya yapmıştı. *Şafak Türküsü*'nde sadece *Şafak Türküsü* yok, ayrıca üç şiir daha kasette var. Ben önce çok morali bozuk bir şekilde dinledim; çünkü çok dokunaklı bölümleri alınmıştı. Biz Sağmalcılar Cezaevinde iki buçuk yıl boyunca görüşe çıkamamıştık. Metris'e geldik, görüş imkânı olmuştu. Anneler, kardeşler, diğer arkadaşlarım benim kabine mutlaka uğruyorlardı, beni çok seviyorlardı. Kaseti dinlemişler, "çok sevdim, çok ağladık" diyorlardı. Ulan, ben bir direnç şiiri yazdım, ama insanlar niye bu kadar ağladı diye düşünüyordum. Orada kafamda bir kuşku vardı. Biz bir yıl sonra dinleme imkânına kavuşmuştuk. Mesele belli oldu, Ahmet Kaya çok dokunaklı bölümleri alarak söylemişti.

Telif hakları, verilmemiş, edilmemiş, sonuçta otuz beş bin lira bugünün parasıyla bin lira bile değil, sonuçta benim kardeşim de içerideydi. Bu milyonlarca satan bir kasetti; yani başka bir şey yapılması gerekirdi. O yüzden ben çok kızmıştım ve asla ilişkilenedim. Bayağı karşılaşmayı refüze ettim, ama daha sonra bugün durduğum yerde baktığımda

Ahmet Kaya'nın farklı bir müzik yaptığını görebiliyorum. Gerçi Ahmet Kaya'yı bugün on kasetini arka arkaya en azından belli parçalarını dinleyebilirsin, Orhan Gencebay'ı dinleyebilirsin, Erkin Koray'ı dinleyebilirsin, Fikret Kızılok'u dinleyebilirsin. Bunu çok az insan becerebilmiştir. Çok kısa sürede, çok da bilinçli olmadan bile yaptığım çok farklı bir şeyi yakalamış. Ben on yıl önce dinleyemezken bugün dinleyebiliyorum. Bu anlamda onu dönemle ilgili düşünmek gerekir, ama bu dönemi zemin hazırlayıcı olarak görmek gerekir. Ertesi gün ve daha ertesi dönem dinlenebiliyorsa bu adam iyi bir şey yapmış diye düşünüyorum.

SALONDAN- Şiirin müzikte bu şekilde yer almasının doğru olduğunu da düşünüyorum.

NEVZAT ÇELİK- Yok, ben çok öyle düşünmüyorum. O yüzden ben çok kimseye bir şey vermiyorum. Hatta ben dışarı çıktığım zaman o çarşıya gittim, "*bestelemeyin kardeşim*" diye kavgalar ettim. Çünkü ben müzik ve şiirin çok uyumlu olabileceğini düşünmüyorum. Şiir, tek başına ve hatta benim okumam da çok anlamlı değil. Bir okurun bu şiiri alıp sadece okunmasıdır olay; kendi psikolojisi ve kendi okuduğu sestir şiir, benim seslendirdiğim ve hatta bir şarkıcının seslendirdiği asla değildir. Tek başına bununla baş başa kaldığın andadır şiir, diğeri maniplatif bir hikâyledir.

Müzik bunun sesini zaten bozar, kendi sesine indirir. Bazı bölümleri çıkarır, tekrarlar verir. Mesela, "*sen beni buralarda*" dedi, "*oysa beni burada arama annedir*", "*buralarda*" değildir. "*Buralarda*" dediğin zaman birdenbire şiir ortadan kalkar; somut bir şekilde "*buradadır*" o. O anlamda çok inanmam, ama bir şairin şarkı sözü yazması gerektiğini düşünürüm. Bir besteciyle şair bir araya gelir, birlikte çalışırlar, onun doğru olduğunu düşünüyorum, ama şiir çok bağımsız bir şey, burada okunur, dergide bile değil.

*Acıkınca ya da gelince uykusu
Mırıltısıyla bir kedi duru bir ırmak gibi akar hayatımıza
Sevgili kimin kâbusu yatağından çıkan su
Manzara geçerken güzel, aşka özenle astığınız peyzaj
İz bırakır taşınınca bir başka duvara
Gittiğin yollara, dallara hatıralarını bağlama
Çiçekleri tozar, direği sızlar burnunun
Sevgili ağlama
Al git şehla yürüyüşünü
Yaz deme, kış deme, üşürüm deme
Aylardan baharsa, ay doğarsa
Hiçbir şey deme
Bu senin kuşlardan önce kalkan yüzündür
Al git sevgili, aşk bağışlanmış hüzündür. (Alkışlar)*

FEDAİ ERGÜVEN- Nevzat Bey, ben bir şey sormak istiyorum. Ben merak ediyorum, siz Şairler Sendikası'ndan da bahsettiniz. Mutlaka bir takım şairlerin olduğu bir yerde bir genel kurul yapıyorsunuz, toplaniyorsunuz, bir yerlerde mutlaka günleriniz oluyordu. Şu var mı şairler arasında; mesela siz diğer şair beyefendilerin, hanımefendilerin kitaplarını okur musunuz? Yoksa etik açıdan örnek gösteriyorum, aman yanlış anlamayın, okunmaz mı diğer şairlerin kitapları, yoksa okunabilir mi ya da bir başkaları sizin şiirlerinizi okuyor mu? Ben şu şairin kitabını okursam, ya ayıp eder miyim, etmez miyim, yoksa böyle bir şey hiç yok

modur, herkes serbesttir, herkes herkesin şiirlerini okuyor mudur?

NEVZAT ÇELİK- Okurdur hocam. Önce şunu söylemek gerekir: Sanatsal üretim birbirinin üzerinde beslenen bir üretilerdir. Sanatsal metinler bir etki profilinden geçerek beslenirler ve sonra kendi üsluplarını bulurlar. Üsluplarını bulan sanatçılar biz bugün okuyoruz; 100 yıl, 200 yıl önceden gelenleri dahi, 1000 yıl önceden gelenleri dahi kendi üsluplarını buldukları için okuyoruz. Hiçbir sanatsal metin bir başka metinden etkilenmeden gelişemez. Mutlaka onun o acemilik, gençlik döneminde o etkiyle büyür, becerebilirse kendi üslubunu kurar. Kendi üslubunu kurması, daha sonra onların bir daha okunmaması anlamına gelmez, onları okur. Her iyi şair, esas olarak iyi bir okurdur. Okumazsa yeni olanları, eski olanları okumazsa beslenemez. Hiç kimse bu anlamda tek başına değildir ve tek başına kendini var edemez. Bu yüzden tabii ki okuyoruz, tabii ki okumak gerekiyor. Ama bazıları vardır ki, dünyada örnek teşkil etmez. “*Ben okuma ihtiyacı hissetmiyorum*” gibi, öyle saçma şey olmaz, okumak zorundadır, beslenmek zorundadır. Ben iyi bir şeyle karşılaştığım zaman, bu arkadaşım olsun, hiç tanımadığım birisi olsun hiç önemli değil mutlu olurum. Çünkü en azından ben zenginleşirim, çünkü ben aynı zamanda bir şiir okuyorum. O yüzden yeni bir şiiri kollarım, merak ederim, beklerim ki, ruhum zenginleşsin.

FEDAİ ERGÜVEN- Sevindim efendim, teşekkür ederim. Hemen bir bağlantı yapmak istiyorum. Son aylarda herkesin de dilinden düşmüyor, acaba tesadüf var mı, yok mu diye bir yere geleceğim; Hırsız Polis dizisinin “İmkânsız” diye bir şarkısı var. Okuyan Cem Yıldız, o isim aklımda da, şiiri yazan bir bayan arkadaş, ismini hatırlamıyorum, o “İmkânsız” şiiri ve bestesi hakkındaki görüşünüz nedir? Önce o besteciyle değil de, Cem Beyle değil de, diğer güfteyi, şiiri yazan bayanla tanışıklığınız var mı, yoksa siz de mi televizyondan duydunuz, dinlediniz.

NEVZAT ÇELİK- Ben Uğur Yücel’i severim, arkadaşımıdır, oyunculu-

ğunu da severim. O yüzden denk gelebildiğim sürece izlemeyi tercih ediyorum, ama şarkısını kim yapmış, bestesini kim yapmış bilmiyorum.

FEDAİ ERGÜVEN- Ben diziden yana şarkıyı söylüyorum.

NEVZAT ÇELİK- Anladım, yani bilmiyorum, onları tanımıyorum. Belki bir gün karşılaşırız.

FEDAİ ERGÜVEN- O şarkının patlaması sizin de dikkatinizi çekti mi?

NEVZAT ÇELİK- Söze müzik uygun düşmüş, senaryo da fena değil, oyuncular da iyi. Denk geldi ve şu an dillerde dolaşıyor, ama bir şarkı sözüdür, şiir değildir, onu karıştırmamak lazım.

FEDAİ ERGÜVEN- Öyle mi efendim? Peki. Düzelttiğiniz için de teşekkür ederim.

NEVZAT ÇELİK- Mesela müziği dışarı bırakın, o sözleri alt alta yazarsanız onu aynı tatla okuyamazsınız. Çünkü siz onu bir görsellik içerisinde, bir bağlam içerisinde dinlediğiniz için size çok anlamlı geliyor, ama onun tek başına sözlerini alt alta yazarsanız onun sadece bir şarkı sözü olduğunu görürsünüz.

FEDAİ ERGÜVEN- Öyle mi, şiir demeyelim yani?

NEVZAT ÇELİK- Yok değil.

FEDAİ ERGÜVEN- Bilmeden bir hata ettim, kusura bakmayın, teşekkür ederim

NEVZAT ÇELİK- Estağfurullah, ne demek o?

SİDAR KURT- Öncelikle merhaba; ben burada olduğum için çok mutluyum. Hepinizden genç olduğum, daha çocuk yaşlarda olduğum için Ahmet Arif'leri filan göremedim, sizin şiirlerinizle büyüdük diemiyoruz ve daha büyüyoruz.

NEVZAT ÇELİK- Kaç yaşındasın?

SİDAR KURT- Ben on altı yaşındayım. Şunu demek istiyorum...

NEVZAT ÇELİK- Olur mu, on altı yaşında diyalektik tarihin seminerini veriyorduk. Asla kendini çocuk görme, canavar gibi bir adamsın.

SİDAR KURT- Teşekkür ederim.

Şunu söylemek istiyorum; şarkı sözleri dedik, şarkı sözlerinde bir yozlaşma olduğunu herhalde kabul ediyorsunuz. "Pırpıpla Beni" diye şarkılar yapıyor. Biz bu şarkıların yozlaşma olduğunu görüyoruz. Şairlerin buna el atması acaba, şiire bu şekilde özel şarkı sözleri değil de, bazı şiirlerin yorumlanması sizce iyi olmaz mı?

NEVZAT ÇELİK- Tabii ki iyi olur. Şairler bir şeye el atınca önce onun elini kesiyorlar. Bu hayatta öncelikle öyle sert bir şey var. Tabii ki biz birçok şeyi yapmak istiyoruz, ama bu olanaklar bir verili egemen sistem tarafından engelleniyor; ikincisi, senin el attığın şeyi alacak, bunu algılayacak bir toplumsal algı yok. Sen kendi alginla etrafını biliyorsun, sen orada 100 kişiden ya da 50 kişiden birisindir. Önünde senin gibi şiir okuyan, düşünen, ellide bir insan vardır. Dolayısıyla bunun çok karşılığı yok. Sen istediğin kadar çılgın at, iyi şeyler yaz, iyi şeyler yönet, iyi resim çiz, bu anlamda alıcısı ya da algılayıcısı açıkçası yok. Şu anda yaşadığımız tarihsel süreçteki algı maalesef böyle bir şey.

Nereye el atabileceksin? Senin yapabileceğin en fazla şey iyi şiir yazmak, dili mümkün olduğu kadar daha olanaklı kılmaya çalışmaktır. Senin yazı anlamında yapacağın en devrimci şey, dili zenginleştirmektir. Pratik olarak da Nevzat ya da Ahmet ya da Ayşe olarak verili sistemdeki bir şeye itiraz etmektir, "hayır, bu doğru değil," demektir. Bu bazen yazıdır, bazen yürüyüştür, bazen bilmem nedir, bir aktivitedir. Bunun karşılığını alabilmek senin seçebileceğin şey değildir. O toplumun algısıyla ilgili bir şeydir, her zaman topluma müdahale edemiyorsunuz.

SİDAR KURT- Uzattığım için özür dilerim, belki şiir dinlemek isteyenler vardır, ama bir de şunu soracağım. Dünya şiir gününde o maskelerin altında siz dolaşırken gelmeyi çok isterdim, sizinle orada tanışmak isterdim, ama okulda olduğum için gelememiştim. Sonradan haberlerde sizin de orada olduğunuzu görmüştüm.

Şunu sormak istiyorum; eski şairler, biliyoruz çok iyi, Türk edebiyatı çok iyi, çok gelişmiş, ama siz şunu kabul ediyor musunuz, benden veya birkaç arkadaşımın başka Türk şiirini daha ileri götürebilecek, daha bir şey yapabilecek şair yok, Türk şiiri tıkanıp diyebiliyor musunuz veya eskisi gibi şiir yazılmaz kanısı sizde var mı?

NEVZAT ÇELİK- Yok, “*tıkanıp*” gibi bir cümle asla kuramam, ama şöyle bir gerçek var. Aslında 1960’lardan bu yana edebiyatta -bu sadece Türkiye’ye ait bir şey değil- bütün dünya edebiyatında, sinemasında, resminde, bütün sanatsal üretiminde yeni bir patlayış yaşanmadı, yaşanmıyor. Çünkü buna tarihsel süreç uygun değil. Bütün o çıkışlar dönemi bitti, 60’dan bugüne kadar yaklaşık 50 yıldır böyle bir dom dönemi yaşanıyor. Daha ne kadar gider bilmiyorum.

Türkiye’ye özgü dersin 1980-90 arasında yapılan bir çıkış vardır, bu dönemde benim de içinde olduğum, ama herkesin kişisel şeyle yaptığı bir çıkış vardır. Bu bir akım değildir, çıkıştır, farklıdır, etkileyicidir, ondan sonra bu da olamadı. Maalesef böyle bir şey yok. Bu romanda da yok, şiirde de yok, ama bu hep böyle gidecek anlamında değildir. Gençler yeni bir şey yazmıyor gibi bir şey asla söylemem, çok yetenekli genç arkadaşlarımız var, ama tarihsel süreç buna uygun değil. Böyle bir olanak maalesef şu an sağlanmadı. Allameyi cihan olsan şu an karşılığı yok.

BÜLENT TAŞ (Makina mühendisi)- Şu an genel olarak belki dünyada da böyle olabilir, Türkiye’deki kültürel, sanatsal ortama baktığımızda bir yanılla da sesinizin kısıldığını görüyorsunuzdur belki. Şunu kastet-

meye çalışıyorum; eskiden örnek verdiğiniz bütün klasikleri, kitapları okumuştum, ama bugün olsa, bugün bu iddianızı muhtemelen ileri süremezsiniz. Çünkü bir kitapçı dükkânına girdiğinizde belki eskiden yüz tane klasik kitap varsa şimdi on binlerce kitap var. Böyle enflasyonist bir ortam var. Çok farklı nitelikte, iyisi, kötüsü, şusu, busu, onca şeyin arasında bir okur olarak kafam karışıyor, onca şeyin arasında kayboluyorum. Siz de böyle bir şey hissediyor musunuz? Bunca şeyin arasında kaybolmak gibi bir hissiyat taşıyor musunuz?

NEVZAT ÇELİK- Bu bana bir yanılgı gibi geliyor. Eğer yanlış hatırlamıyorsam 1940'larda basılan kitap sayısı veya satma oranıyla şimdiki oranı karşılaştırdığımızda daha çok olduğunu görüyoruz; o bir yanılsama. Bugün şöyle bir şey var: Kitapların pazarlanmasına yönelik bir hikâye var. Burada popüler kültüre yönelik çok fazla sayıda kitap var; bunların dolaşımı var. Onun dışında ciddi edebiyat ürünlerinin raflara girememesi, girdiği zaman bile bir hafta kalıp, tekrar iade edilmesine yönelik bir şey var. Bizim dönemimizde biz Dostoyevski'yi liseli öğrenciler olarak çok rahat konuşabiliyorduk. *Karamozof Kardeşler*'de ne yapmıştı da, diğerinde ne olmuştu diye karşılaştırmalı konuşabiliyorduk, ama şimdiki kuşağın ya da gençlerin pek böyle bir derdi yok. En fazla *İncir Ağacı*'ni okur ya da Dan Brown'u okumuştur. Bunları da çok konuştuğunu zannetmiyorum. Bunlar film yapılıyor, filmi izliyorlar filan. Ben bu dönemdeki gençlere eleştirel bakabilirim, ama onları kınmaya yönelik bir şey de açıkçası söyleyemem. Çünkü onlar bu toprağa, bu kültüre doğdular, böyle gördüler ve bunu yapıyorlar. Tabii onların arasında çok farklı gençler var; yani her şeyi bilen, okuyan, yazan, çizen, çok duyarlı, çok akıllı, mevzulara koşturanlar da tabii ki var. Ama bunları karşılaştırırken hep dönemlere ait düşünmek gerekir. Onları yarılıp mahkûm etmek yerine, durumu anlamak ve buna yönelik önermeler yapabiliriz belki, ona yönelik bir şeyler yazıp çizebiliriz, ona yönelik bu tür etkinlikler yapabiliriz. Ama sonuçta burada bir tane genç

arkadaşımız var. Belki buranın durumu gereği zaten çağrılı olmadığı için az sayıda arkadaşımız var, ama durum budur açıkçası.

BÜLENT TAŞ- Kastettiğim şey aslında şu; belki eskiden daha böyle basit kitapçıklar vardı, yayıncılar vardı. Şimdi işler sistematik, bir düzen sorunu daha ön plana çıkıyor, o noktada ne yapılabilir?

NEVZAT ÇELİK- O kendiliğinden evrilen bir hikâye. Eskiden bir sürü kitapçı, bilmem ne vardı, ama orada da bir standart yoktu. Yaşar Kemal'in biraz para kazanması, çevrilmeye başlanması, ödüller alması, yoksa Yaşar Kemal çevrilmeden önce de çok satıyordu. Ben Orhan Kemal'i okumamış bir tane insan, ne mahallemde, ne etrafımda tanı mıyordum, ama Orhan Kemal sonuçta yoksul bir adam olarak öldü. Burada korsanın Allah'ını o zaman kendine solcu diyen yayınevleri yaptı. Bu insanlar milyonlarca sattı, şimdi 100 bin, 200 bin satınca büyük rakamlar gibi gözüküyor. Düşünüyorum ki, onlar 60'larda, 70'lerde milyonlarca sattılar.

Bence "oğluma çay getir" gibi bilmem ne hanındaki yayıncılığın bitmesi açıkçası gerekiyor. Ya misyon yayıncılık yapacaksın ya da gerçekten bir kurum olacaksın, bütün standartları olan, telif alanları belli olan, ödemeleri belli olan, dağıtımı belli olan yayınevleri olmak durumundasın. Bunlara holdingler el attı diye bir taraftan eleştiri alıyor, çok haklı şeyler de var, ama bu kaçınılmazdı. Doğan Yayınevi'ne hiç kimse kötü yayınevi diyemez. Haksız bir rekabet vardır, bilmem nedir, ama artık Doğan yayını bir yayınevi oldu. Kaçınılmaz olarak sayılı yayınevleri olacak, onlar da kendini terbiye edecek. Her şey pratik, kendini terbiye etmek üzerine kurulu, hiç kimse çok vahşi olamaz. Belli bir şeyde herkes belli standartlarda buluşacak. Avrupa'da böyle, Amerika'da böyle, artık sipariş üzerine roman yazılacak, bestseller ayrılacak, edebiyat ayrılacak, edebiyatla bestseller birbirine karışmayacak; bizde hâlâ karışık. Bunlar ayrılacak ve bu kaçınılmaz süreç, bizde biraz gecikmiş olarak

işliyor. Sonuçta su akacak, yatağını bir biçimde bulacak. Biraz yamuk, biraz çapraşık, ama bulacak, gidişat odur, yapacak da bir şey yok.

Yine ben mi okuyacağım?

Beni kandırdı. "Ben üç okurum, sen bir okursun," dedi. Beni kandırdı, buraya çağırıldı. Ondan sonra görüyor musunuz, hiç sesi çıkmıyor. Bir görelim seni bakalım, ne okuyorsun?

SAİM GÜR- İkinci bölümde okuyacağım.

NEVZAT ÇELİK- Yok, ikinci bölümde sana hiç söz hakkı vermeyeceğim. Sen kaybettin, yapacak bir şey yok. (Gülüşmeler)

Sen giderken kapılar

İç kapı, dış kapı, sokak kapısı

Yani bütün kapılara çarparak suretini giderken

Kapıların kırılma isteğini çoğalttığını

Avluya sonsuz bakan balkonda intiharın bile ihtilali anlatmadığını

Ve aslında erkeklerin ağladığını

Kadından, balıktan, kuştan çok

Bütün bunları, bunları hatırladığımı söyleyemem

Oysa bilirsin korkmadığımı

Omzumda gülün siyah, siyahın gül olduğu benden

Sözcükten, ipekten

Şarkılara ve uykulara sığamadığın gidişin tenhaliğinde

Onur duygusunu karıştırıyorum bazen

Sen giderken

En asi eşkıyayı, kalbimi ihbar ediyorum kendime

Ve ellerimle inkâr geliyor ihbarımı

Ellerim ki anlatamam çiçeklerimden önce ören

Sen giderken

Azeri bulutların çığıldayan uğultusu kalıyor sonbaharın

Çıkış sokaklara kırılmış yaprak acılarını yürüyorum

Sarhoş adımları düzeltip bozuyorum

Geceyi bozuyorum

Geceyi durmadan bozuyorum

Bir fener gibi taşıyorum yüzünü

Sabaha çıkmak için bir başka aşka diyemem

Sen giderken onur duygusunu karıştırıyorum bazen

(Alkışlar)

SAİM GÜR- Arkadaşlar, isterseniz biraz mola verelim.

NEVZAT ÇELİK- Eksik olmasın, yayınevleri hesap sorar. Bunlar benim kitaplarım değil sonuçta yayınevinin kitapları.

Ben size yine yaşanmış bir hikâye anlatayım. Yıl 1989, öyle geriye gidiyoruz. Marmaris'te Ziraatçılar Kampı var, bilir misin? Eski Devrimci Yol geleneğinden gelen bir şeydir, Ziraatçılar Derneği hâlâ devam eder. Orada onların bir kampları var. Daha sonra görmedim, herhalde daha gelişmiştir, ama o dönem çadırlarda kalınıyordu. O dönemin parlak gazetecisi, Aydınlık'ın da yazarı bir arkadaşımız "Böyle bir kamp var, oraya gidelim, hem tatil yaparız, hem çalışırız," dedi. Ben de bayağı cid-

di bir araba kitapla gittim, okudum, yazdım. İki ay kaldım orada. Bu Ziraatçılar Kampı da bu Marmaris'in merkezinin 10 km dışında jandarmanın bölge alanında olan bir yer. Oraya gelen insanlar da ziraatçılar, öğretmenler, bizim gibi sol gelenekten gelmiş, sağdan soldan gelmiş insanlar da var. Bazen arada sağdan gidiyor, o yüzden dedim. Güzel bir yer, deniz kenarında, aradan yol geçiyor, plajı var, çam ormanları arasında bir yer. Öğretmen öğretmenle evlenmiş, ziraatçı ziraatçıyla evlenmiş, çocuk yapmışlar. Her çadırdan birkaç çocuk fırlıyor. Biz de çocukları çok seviyoruz; çünkü bizim değil, tertemiz, giyimli, sevimli haliyle görüyoruz ve hepsiyle arkadaşız. "Nevzat abi, Hasan abi" diye hepsi peşimizde koşturuyorlar. Kamp müdürü -o dönemin kamp müdürünün adını unuttum- bizim çocuklarla ilişkimiz çok iyi ya "*Benim bir oğlum var,*" dedi. Müdür odasında oturuyor, o da merkezde bir yer, her alanı görüyor. Allah bağışlasın diyemedik, ama "*ne güzel*" dedik. Beş yaşında, baba muhabbeti yapıyor, şöyle akıllı, şöyle canavar, şöyle iyi bir çocuk. İyi dedik, gelince tanışırız. Bir haftalık, on beş günlük böyle kamp devreleri var. "*Bir hafta sonra gelecek*" dedi. "*gelsin,*" dedik.

Yine bir gün böyle kamp müdürüyle ayaküstü konuşurken gösterdi, "*mavi şortlu olan benim oğlum, adı Anıl,*" dedi, aklımda da kaldı. Yemekhanede yemek yiyoruz. Anıl'la yanında iki çocuk koşturuyorlar. Tanışacağız ya, koca kamp müdürü, ayıp olmasın, Anıl geçerken "Anıl ne haber?" diye sevimli bir laf attım ben, çocuk böyle koştururken "Ananı sk'yım," dedi, geçti. Nasıl yani! Gitti yemekhaneye, orada köşede biraz oyalandı, tekrar geçiyor. "*Lan terbiyesiz,*" dedim, bu sefer de, "babanı şey yaparım," dedi yine geçti. 2-0 oldu. Yemek yiyoruz, çatal, kaşık bir tarafta, Anıl gelecek, biz ona laf atacağız, kazanacağız. Bekliyoruz orada, oyalanıyoruz filan canımız sıkıldı. Neyse böyle bir süpürge uydurmuşlar kendilerine koşturuyorlar. Anlaşıldı, bunun muhabbeti küfürle ve bir daha geçerken dedim ki, "*Anıl senin babanın şarap çanağına sığarım,*" dedim. Durdu ilk kez tamam mı? Bu küfrü yeni duymuş.

Karşılık verecek, fakat çocuğun yüzü böyle, büyümüş de küçülmüş şeklinde bir yüz vardır ya; kaşlar, gözler, mimikler yerindedir. Böyle kaşı kaldırıp karşılık verecek, eller de böyle, “Ben de senin babanın şarap çanağına uçarım,” dedi, “sıçarımı” çıkaramadı “uçarım” dedi yine gitti. 3-0 oldu. Böyle çatal, kaşık herifi bekliyoruz tamam mı? Büyüğüz ve kazanmak zorundayız, çocuk beş yaşında, kamp müdürüne de ayıp olacak yani. Kesin kazanacağız. Bir daha geçerken ona çok yumuşak bir sesle, “*sen kimin kızısın?*” dedim. Abi çivi gibi çakıldı. Futbolu bilenler bilir, futbolcunun böyle dönüşü vardır. Herif böyle bir döndü ve çakıldı orada. “*Ben kız değilim,*” dedi. “*Ulan, nereden belli?*” dedik. “Benim şortum var,” dedi. Deniz kenarındayız, bütün kadınlar şortlu. Dedik “*oradan belli olmaz,*” “*benim saçım kısa*”, o dönemde kadınların saçları inadına kısa, moda ve bir araba kadın var kısa saçlı. Gösterdik, “*Buradan belli olmaz*” dedik. “*Benim boncuğum var,*” dedi. Yani “Boncuk” diyor herif şeye. “*Göster, nereden belli?*” dedik. Geldi şortunun kenarından boncuğunu gösterdi, uçtu, yine gitti. Ulan bir düşündüm, aslında 5-0 mağlubuz; sonuçta boncuğunu herif gösteriyor. Böyle keyifli bir hikâye, orada uzun süre kaldığımız için eşimiz dostumuz geliyor. Anıl oradaysa doğrudan sorduruyoruz, kadın-erkek fark etmez, “*Sor bakalım boncuğu var mıymış?*” diyoruz. Vatandaş habersiz “*Anıl boncuğun var mı?*” diyor, Anıl geliyor küt diye boncuğu şartlı refleks, daha doğrusu böyle değil, özür dilerim “*sen kimin kızısın?*” diye soruluyor ve Anıl geliyor, küt boncuğu gösteriyor.

Merkezde TURBAN tatil köyü var, bir akşam oraya davetliyiz. Tolga Çandar da geldi. Oturuyoruz, yemekhanenin dip köşesi var, tenis oynanan bölümünde vakit dolduruyoruz. Orada araç yok, belli saatlerde minibüs kaldırılıyor, ona bineceğiz, öyle gideceğiz. O arada Anıl orada, Tolga da hazır oradayken dedik ki, “*Sor bakalım kimin kızıymış*”. Anıl artık bıkkın bir şekilde boncuğunu gösterdi ve artık koşmuyor, ufak ufak gidiyor. Tolga “*Ne oluyor?*” filan dedi, biz bir şey anlatmadık.

Minibüs geldi, gittik, TURBAN Tatil Köyü'ne girdik. Erken gitmişiz, restoranda kimse yok. O dönemin milletvekilleri Cüneyt Canver, Fikri Sağlar'ın davetlisi olarak gidiyoruz. *"Burada sap gibi oturmayalım,"* dedik, kalktık. Hemen üç dört dükkân önde bir bar var ve barda da kimse yok. Çaresiz girmemiz gerekiyor, orada ne yapacağız? Barın önünde bir ankesörlü telefon var. *"Ben telefon edeceğim,"* dedim. Hasan *"Ben de edeceğim,"* dedi. Tolga içeri girdi. Biz telefonları ettik, bara girdik. Barda müşterisi yok. Barın içerisinde Tolga şöyle başını koymuş, bir tane girişte, kasada bir kız oturuyor. *"Tolga niye öyle?"* dedik, biz koşturduk, hastalandı mı diye; çünkü Behçet hastalığı vardı onda. Tolga gülme krizi geçiriyor. *"Ne oldu?"* diye soruyoruz, bir şey söyleyemiyor, krizi bir türlü atlatamıyor. Kızlar da hiçbir anlamamış. Neyse, kendine geldi. *"Ne oldu?"* diye sorduk, *"Yahu, benden boncuk istediler"* dedi. Tatil köyü, salak, kasadan boncuk almamış, kızlar da çok hoş, güzel kızlar, gitmiş oraya, o güzel sesiyle *"bira rica ediyorum"* demiş. Zaten bira içiyor şeref-siz. Kız birayı vermiş, boncuğu rica etmiş, bizimki de tabii dağıtmış. Dedik, *"Oğlum, neyin eksik, on tane söyleseydin."*

Bana kimse şiir okutamaz artık.

Aranızda şiir yazan, şiir okumayı seven yok mu? Birisi çıksın, değişik ses olarak bir şey yapsın. Yoksa ben okurum, ne olacak.

SAİM GÜR- Hem ben bu işin organizatörlüğünü yapacağım, hem sanat kısmında yer alacağım, hem spikerlik yapacağım; böyle bir şey olur mu?.

NEVZAT ÇELİK- Bir saniye, sataşma var. Hem yazacağım, hem okuyacağım, yok yahu!

Çok uzun bir şiir arkadaşlar, size bunun bir bölümünü okuyacağım.

Bu şiirde içeri girmeden önce sevgilisi olan genç bir vatandaş içeri giriyor, dışarı çıkıyor ve o sevgiliyi arıyor. Bazen bu Türkiye oluyor,

bazen Güneydoğu oluyor, bazen Nikaragua oluyor, bazen Güney Afrika oluyor; sürekli zaman, mekân ve özne yer değiştiriyor; ortak bir şeyi kovalamaya çalışıyor.

*Sana dağı ve hapishaneyi getirdim
Şiiri bir de
Mutlaka gelmiştir
Saçlarını kestiyse bir oğlan çocuğu gibi
Kara bir gözlüğün ardına gizlediyse gözlerini
Gülüşünü ne yapsın reis, gülüşünü
Gülüşü bir rüzgârdı
Kuşların kanadına binip giden
Kuşların uçma merakına
Onun rüzgârları neden
Bıçaklarımla keserim gürültüyü
Eski plaklardan koy, uç de bira getir reis
Sen, ben, bir de onun hayali karşılıklı içeriz.
Kollarım bağlı değildi, bunu anladım.
Oyun havaları, klarnet, darbuka, rakı
Rakılı uzun masalarda insan kendini eğri çakar
Benim içimde zenci bir akşam vardı
Pastoral bir ay utanmasız soyunuyordu
Çoban köpekleri kalın avladı*

*Kuşluk vakti sokuldum ranzama
Oyun havaları, klarnet, darbuka, rakı
Benim içimde zenci bir akşam vardı
Çingeneler küstü, oyun havaları, klarnet, darbuka küstü
Saksofona döndüm yüzümü
İpince girdi geceye soprano, saksofon
Öldürülenler içer dedi.
Öldürülenlerin ölmediğini saksofon söyledi.
O bu diri mi diye sordum
Kızıldere miydi kalbimin ufkuna kıvrılarak yatmış
Her kıvrımını bir başka türlü barıtıp atmış
Allegro dedi içimdeki maestro, allegro de
Bacaklarım uzadı da sokaklara sığamadı
Sokaklarda sen yoktun
Ben kederini ellerinden tuttum
Arananlar listesinde afişe olmuş yüzün
Şarkıların ve polisin bilmediği adını
Kafiye düşmez adını bağırsam bağırsam
Duvarlarda yüzün kalmış gidip gördüm
Kimseler görmedi, ellerimi yüzüme sürdüm
Ellerim yüzümde geziyorum
Yağmurlar yağmazdı eskiden böyle*

Günlerdir yüzümün ıslaklığını yağmura yordum
Sen yoktun, belki yağmur
Ben kederimi ellerimden tuttum
Kalkıp oynayabildiğime göre Despinada
Oyun havaları da bilmem üstelik
Kollarım bağlı değildi bunu anladım
Çingeneler klarnet, darbuka, raki
Kalkıp oynayabildiğime göre Despinada
Kollarım bağlı değildi, bunu anladım
Yanımdaki kadın kimdi
Sen değildin, buna emin ol
Senin ellerinden elleri vardı
Belki bu yüzden vardı
Yahut da gözlerinden gözleri vardı
Belki bu yüzden vardı, ama sen değildin buna eminim
Gülüşün bir rüzgârdı senin
Kuşların kanadına binip giden
Kuşların uçma merakına senin rüzgârların neden
Neredesin
Musluğu açan ellerinde belli değil
Su mu akardı, gümüş mü
Neredesin

Yoruldu kalbim kadınlarda aramaktan seni

Tüketiyorum onları, kendimi

Neredesin

Böyle gidiyor şiir.

YAVUZ BAYÜLKEN- Nevzat Bey, yani bir yerde bıraksanız devam etmeden de gidebilecek bir durumda sanki. Yani belli yerlerde bir ara vermeden gidebilecek.

NEVAT ÇELİK- Yani parçayı koparsan da canlı diyorsun?

YAVUZ BAYÜLKEN- Evet, yani hem devamı belki, hem de aralarda kestiğiniz zaman da kafanızda bir bütünlük kazanıyor.

NEVZAT ÇELİK- Eyvallah baba. Ne güzel şeyler söylüyor görüyorsunuz değil mi Saim?

YAVUZ BAYÜLKEN- Bu arada bir şey daha sorabilir miyim? Siz şiirden öyküye, oradan romana belki daha sonra denemeye falan geçeceksiniz. Bu ihtiyaç nereden geliyor? Herhalde şiirin ifade ettikleri, anlattıkları size yetmedi bir yerde?

NEVZAT ÇELİK- Çok deneyeceğimi sanmıyorum, ama deneme anlamında şöyle bir şey var: Şiirle birlikte öyküler bende zaten vardı, roman denemeleri de 20'li yaşlarda vardı. *Şafak Türküsü* daha kitap olmadan benim şiirler böyle dışarıda da çok karşılık bulmaya başladığı bir dönem, eleştirmenlerden övgülerle biri -adını vermeyeceğim- ilk yazdığım öyküyü bana sayfalar dolusu övgülerle bir şey göndermişti, o dönem yazışma ihtimalimiz vardı. "*Şiiri bırak, ama bunları yaz,*" denince ben çok bozulmuştum. Bir taraftan övgü yapıyor, ama ben şiir yazıyorum. O yüzden ben şiire yüklendim, tersi bir etki yaptı, ama hep vardı. Hatta eğer benim öykü kitabımı alan arkadaşım kimse, o "Leke" öyküsü vardır orada.

Bir şeyi daha paylaşalım. Zamanla ilgili probleminiz var mı? Yok. *Leke* öyküsü çok sert bir öyküdür. Onu ben 1986 yılında yazdım. Bir imgeden yola çıktım. Bu imge de bir örgütün -adını vermeyeceğim- iddianamesinde yer alan bir paragraflık bir yazıydı. Olay şu: Bir vatan- daş, aynı örgüt içerisinde olan bir erkek, bir erkek yoldaşının karısıyla bir durumda, bir ilişkisi oluyor. Bu ilişki nasıl oluyor, onu bilmiyoruz, ama orada iddianamede şöyle bir şey var. Çocuk örgüt içerisinde yargı- lanıyor ve öldürülüyor. Kadına soruyorlar: “Nedir, hikâyeye ilişkin bir kanıtın var mı?” diyorlar. Kadın da “*Cinsel organında leke vardı*” diyor. Çocuğun da cinsel organında ben gibi neyse bir şey varmış. Çocuk öldü- rülüyor. Ve öldüren, o kararı alan insanlarla yattım ben. Çok sert ve çok kötü bir şey tabii ve leke imgesinden yola çıkarak bir hikâye anlattım. Bu çok uzun, 70 sayfalık bir öyküdür. Ben buna çalıştım, çalışıyorum, bitmek üzere filan. Cezaevinde 3-5 kişiyle bu tür yazdığın şeyleri payla- şabilirsin. Her ortamda böyle bir şey vardır, herkesle paylaşamazsın, o eleştiriyi yapabilecek 3-5 kişi her zaman vardır. Böyle bir dolaşım süre- cinde o dönem Devrimci Sol kendini ayırtırmaya başlamıştı. Bugünkü Fener gibi ben ve diğerleri diye. İcinizde Fenerbahçeli var mı? Ben ve diğerleri diye çok yanlış bir şey oldu. Onlar sağcı ve solcuydu ve diğer- leri hiçbir şey değildi. Tutuyorlar bizim aramızda dolaşımdaki öyküyü çalışıyorlar ve bunu o dönem tutsaklık koşullarında “Mücadele” diye dahili bir dergi çıkartılıyordu yazılı olarak. Penthouse’dan, Playboy’dan ilk promasyonu veren Dev Soldur. Benim öyküyü küçük boyutta çoğal- tıyorlar, her havalandırmada dergilerin yanında promosyon olarak veri- yorlar, 20 sayfalık bir yazı yazıyorlar ve bana küfrediyorlar. Yani ben devrime ihanet etmiş filan oluyorum böyle bir öykü yazdığım için.

Bir sabah kalkıyorum -o dönem havalandırmaya çıkabiliyordum- çok sevdiğim, birebir çok kanka olduğumuz kardeşlerim vardı. Hava- landırmada kimse bana selam vermiyordu. Dev-Sol, TİKKO, TİKB gibi üç örgüt karar almış, Nevzat Çelik’le konuşulmayacak, selam verilme-

yecek diye. Benim o yoldaşlarım, güzel kardeşlerim bana selam vermiyorlardı. “*Ne oldu oğlum?*” filan diyorum, bir hareket yok. Derken dergiyi gördük filan ve aileme tavır alıyorlar dışarıda. Ki, bütün o anneler, kardeşler, benim hep ziyaretime gelen insanlar, eleştirel bir öykü yazdığım için bana gelmez oldular, ailemle konuşmaz oldular filan. Tabii ki ben yazarım, tabii ki bunu yaparım, yapmak da gerekir. O yüzden okumanızı özellikle çok isterim.

SALONDAN- Birtakım şeyleri aşmak açısından söylüyorum.

NEVZAT ÇELİK- Devlete karşı mücadelede hep beraber kolkolaydık, ama ben bir de maalesef arkadaşlarıma karşı mücadele etmek zorunda kaldım; zordu yani, tavsiye etmem içeri girmenizi. Ama kaçınılmazsa yapılacak bir şey yoktur.

SALONDAN- Hani kitap okumakla şair olmak arasında bir ilişki var, ama mesela ben fena kitap okumadığımı düşünüyorum, ama şiir okuma konusunda 30 yaşına geldim, hâlâ çok ciddi bir mesafe katedebildiğimi düşünmüyorum. Nazım Hikmet’in en çok hangi kitaplarını rahatlıkla okudunuz dersiniz, *Memleketimden İnsan Manzaraları* ve *Benerci Kendini Niçin Öldürdü*, benim için her zaman daha iyi kitaplar olmuştur. Çünkü nazım şeklindedir, bir hikâyedir, ama bir şiir kitabı okumak bana sanki başka bir şey gibi geliyor; haleti ruhiyeye bağlı bir şey gibi. Çünkü başka bir iki arkadaşım da gözlemediğim bir şeydir. Sahiden çok kitap okurlar, şiirle araları bir türlü düzelmemiştir. Bazı dönemlerde, bazı şiirler insan için çok güzel gider. Bir tane şiiri gördüğünüzde çok etkilenebilirsiniz, ama o bütün şiir kitabını okurken bir şey oluyor, nasıl oluyor, anlamıyorum. O yüzden ben şiiri farklı bir şey gibi değerlendiriyorum. Okumakla gelişebilen bir şey gibi gelmiyor. Bu en azından kendi tecrübelerimden vardığım bir nokta.

NEVZAT ÖZCELİK- Siz çok iyisiniz. Genelde şöyle derler; “*Ben şiir sevmem.*” Niye sevmiyorsun? Oyun vardır, papaz almaz, kız almaz,

king midir , oher midir gibi “*şiiir sevmem*” diyor. Tabii bu benim çok anlayabileceğim bir şey değil, “*şiiir sevmem*” ne demek? Tatlı sevmem, ekşi sevmem gibi bir şey değildir. Şiiir tabii ki çok farklı bir şey. O geliştirmiş, bulunduğumuz ortam bize, anne karnımızdan gelen bir şey değil, genetik bir şey değil, bulunduğunuz ortamda bir biçimde şiiire bulaşmamış olmaktan kaynaklanacak bir şeydir. Onun tadına vardığınız zaman sonradan hayat onsuz olamıyor. Ben şiiirsiz hayatı hep eksik, hep bir yerimde boşluk varmış gibi hissedirim. O, tadına varmakla ilgili bir şey, çalışarak olur mu, ama eğitim sistemini düşünsenize, ortaokulda, lisede size şiiir diye ödev veriyorlar. Gidip onu Türkçeleştiriyorsunuz, deyimleri var, bir sınav sorusu olarak karşınıza geliyor. Size “*Tevfik Fikret şiiirini anlatın,*” diye bir şey gelmiyor. Bir şiiirdeki Arapça, Farsça, Osmanlıca sözcüklerin karşılığını bularak veya orada sana öğretilmiş ana fikri bularak gibi şiiiri sevemezsiniz ki, böyle bir eğitim sisteminde şiiiri nasıl seveceksiniz? En fazla çevrenizdeki ortamınızdaki o yaşamda, bir şiiir duygusuyla şiiiri seviyorsunuz. O yüzden birçok insan okulda gördüğü şiiirlerin gösterilme tarzıyla şiiirden nefret ediyor. Başaramadığı ve sürekli zayıf kaldığı bir ders olarak görüyor ve şiiirden nefret ediyor. Böyle bir şey var.

SALONDAN- Ama sanki normalde lisedeki arkadaşlarımızın bazıları çok sever ve çok yakın arkadaşlarımızdır, ama siz hiç o şeye vakıf olamazsınız. Sanki bir de şiiire yönelik aşırı duygusal bir şey yaratılır, belki bunun etkisi vardır, bilemiyorum, ama hep şarapla ve büyük aşk olunca söylenen bir şeymiş gibi geliyor.

NEVZAT ÇELİK- “*Ben sana mecburum bilemezsin/Adını mih gibi tutuyorum aklımda / Büyüdükçe büyüyor gözlerim / Ben sana mecburum bilemezsin*”

Bu şiiiri sevmemek var, mümkündür ve hayatımızda vardır. Mecbur hissettiğiniz anda şiiiri seversin, şiiiri sevmemek diye bir şey olamaz,

sadece şiire ulaşamamıştır, o böyle bizim hayatımızın bir anına denk gelmemiştir. Onun dışında şiiri sevmemek mümkün değil yahu.

YAVUZ BAYÜLKEN- Acaba, şiir felsefeyle çok içiçe olan bir şeymidir?

NEVZAT ÇELİK- Hepsiyle hepsiyle.

YAVUZ BAYÜLKEN- Yani bütünüyle içinde olan. Acaba belki bize çok fazla felsefeyi sevdirmemelerinin getirdiği olgu mudur? İyi bir şiirden bahsediyorum tabii, sıradan bir şiirden değil.

NEVZAT ÇELİK- Lisede kaldırıldı değil mi? Felsefe var mı şimdi? Bir ara kaldırıldı. Mantık kaldırıldı galiba, mantık var mı?

YAVUZ BAYÜLKEN- Daha doğrusu böldüler, bir kısmı mantık, bir kısmı felsefe oldu, ama okuttukları metinlere baktım, her şeye benziyor; ne yazık ki çok kötü. Şiir üstünde bilmiyorum, kardeşimiz nasıl şey yapıyor, ama şiir üzerinde düşünmek gerekiyor. Şiir bir anda okunulup geçilecek bir şey değil.

NEVZAT ÇELİK- Yani çok algı istiyor, çaba istiyor yani.

YAVUZ BAYÜLKEN- Bayağı bir kavga, bayağı düşünsel -alınmayın lütfen- gücün oraya konsantre edilmesi gerekiyor. Benim sizin bu şiir kitabınızı bir haftada bitirmem mümkün değil. Çünkü bu şiir üzerinde düşüneneğim. Bu şiir üzerinde kafa yoracağım, gelip tekrar okuyacağım. Bu acaba bize zor mu geliyor? Bir romanda, öyküde çabuk okuyorsunuz, kahramanlar belli, kurgu belli, art arda diziyo. Hatta bazılarında o kadar hızlı ki, okuduğunuzu, bir sayfa önceyi belki hatırlamayabilirsiniz, insan o kadar hızlı okuyabiliyor hikâyeyi ve romanı, ama şiir olunca okuyamıyor. Şiirin içine büyük bir biçimde katılıyorsanız, çünkü şiir dört mısradan, bir yaşamı veriyor, bir yaşamın boyutlarını veriyor. Bunu bir anda geçebilmek mümkün değil diye düşünüyorum.

SİDAR KURT- Mesela anılarınızı bizimle paylaştınız. Bazıları görsel olarak, düşünsel olarak başkalarından kaynaklanıyor, bazılarında kendi yaşadıklarınız, anılarınız var. Bunları kitap olarak yazmayı düşünür müsünüz? Bunu şu açıdan soruyorum; belli yaşlardaki genç insanlar olarak geçmişi çok iyi bilmiyoruz, yakın geçmişi çok iyi bilmiyoruz ve lise kitaplarında da bu yok. Ben üniversiteye geldikten sonra özellikle bu 50'lerden sonraki yılları çok daha iyi araştırmaya başladım ve o zamanlarda öğrenmeye başladım. Bunları, bu gençler daha iyi anlansın, algılasın ve bazı dipnotlar, hep bu anlattığımız öykülerde bile ben bazı şeyleri çıkardım. Bu şekilde çıkarımlar yapabilmemiz için kendi öykülerinizi yazmayı düşünüyor musunuz? Mesela, ben en son Tarık Akan'ın "Anne Kafamda Bit Var" kitabını okumuştum, bayağı hoşuma gitmişti. O zamanı görselleştirmişti, kafamda canlandırabilmiştim. Bu tarz bir düşünceniz var mı?

NEVZAT ÇELİK- Yıllardır var da, nasıl söyleyeyim, ben aslında çok pratik bir adamım, çok hızlı bir herifim, ama bu yazma konusunda çok ağırkanlı bir herifim. Vakte erişme diye bir şey var, belki ben bunları zamanında yazardım, ama birileri de yazsın, ben okuduğum ve izlediğim kadarıyla kimi filmler de yapıldı, bu tarihsel süreç hâlâ kendini bir türlü tamamlayamadığı için hâlâ 12 Eylül varlığını sürdürdüğü için çok ilginçtir.

Mesela, İkinci Dünya Savaşını -veya Paylaşım Savaşı demeyelim- düşünün; 39'da bilfiil başlıyor, 45'te bitiyor. Sonuçta 6 yıl, 49'da dünya yeniden kuruluyor ve 3 yılda milyonlarca kayıp, yıkılmış, yüzlerce binlerce kent yeniden yapılıyor ve hayat yeniden devam ediyor. 1980'den bu yana 26 yıl hâlâ düzelmedi bu koduğumun ülkesi. İzin verirseniz biraz argo olmak istiyorum. Olacak iş değil, 26 yıl, bütün varlığıyla hâlâ sürüyor. Hâlâ sokaktaki vatandaş orada gördüğü kıyırık polisten korkuyor. Hâlâ onun kendisine hizmet etmesi gereken görevli olduğunu bilmiyor ve hâlâ o polis onun üzerinde bir iktidar, böyle bir ülkede

yaşıyoruz. Niye? Çünkü o şerefsizler hâlâ yargılanmadı, hâlâ yaşıyor paşalar. Onlar yargılanmadığı sürece biz vicdanımızı ve sokaktaki yürüyüşümüzü düzeltemeyiz, hâlâ ezik kalırız. Belki o yüzden, hâlâ 12 Eylül süreci siyasi anlamda da yargılanamadığı için bunun kültürü, edebiyatı da bir türlü kendini bir dönem itibariyle tarif edemiyor. Belki ben o yüzden hâlâ yazmıyorum, ama artık roman ve öyküye de doğrudan yayınlama açısından başladığım için kafamda o projeler var. Hem kişisel yaşantım itibariyle bir şeyi anlatmak, hem dönemi bir roman itibariyle ya da sınama itibariyle anlatmak diye tabii ki kafamda böyle şeyler var. Erteledik, ama artık erteleme dönemi değil, birkaç yıl içerisinde ben bunların hemen hemen hepsini yapacağım ve yapmamız gerekiyor. Artık bunu bir yazar olmaktan çok bir ödev olarak yapacağım. Hiç yapmak istememiştim, ödev olsun diye yapmak istememiştim, ama baktım ki olmuyor, sonuçta ben bunu kendime atfettiğim bir görev ve ödev olarak yapacağım.

SAİM GÜR- Arkadaşlar, bulunduğumuz yer Makina Mühendisleri Odası'nın bir mekânı. Çok ilginçtir, Makina Mühendisleri Odasının toplantılarına bakarsak, Nilgün Hanım burada, hemen hemen her ay bir veya iki söyleşi oluyor burada, mesleki anlamda bir süreci taşıyoruz. Bizim mesleğimizle ilgili -aramızda Makina Mühendisi olmayan arkadaşlar da var biliyorum- ama biz bunu ilk defa denedik. Bir iki toplantı yaptık, "sosyal etkinlik kavramı" adı altında. Aslında şu bile hoş; çoğu şiir toplantılarında belki edebiyat kanalıyla birbirini duyan, bu şekilde ulaşan toplantılarda insan sayısının fazla olması çok doğal, ama Makina Mühendisleri Odası'nda böyle bir söyleşide aslında kişi sayısını görmek beni biraz şaşırtmadı desem yeridir; yani nezih bir topluluk.

Bir şiiri, daha doğrusu şiir olgusunu tartışırken, sevgili arkadaşımın ve sevgili oğlunun söyledikleriyle örtüşen o kadar çok şey gördüm ki, o kafamızdaki soruları aşmak, Nevzat da konuşmalarında bahsettiği ne yapacağız, ben şiir yazıyorum, ben farklı bir etkinlik yapıyorum, bir baş-

kası roman yazıyor, film yapıyor, müzik yapıyor, bir yığın insan durumundan şu anda buralara gelmiş olmanın keyfini yaşıyorum şu anda.

Şiirin gücünü, daha doğrusu sanatın gücünü -tabii ki özelinde şiirin gücünü- burada çok keyifli bir şekilde hissediyoruz gibi geliyor. Neler yapacağımız sorusunun bir adımı olarak da değerlendiriyorum. Bir şiir toplantısında bu kadar keyifli bir sohbet uzun süreden beri benim yaşadığım bir şeydi. Hele bunun bir de altında duygu yoğunluğu olmayan bir meslek, her şeyiyle mühendislik yahu, bunun başka bir şeyi yok. Her şeyi matematik, fizik ve kimyadan oluşan bir mesleğin içinde şiiri bu kadar hoş bir şekilde sohbe katmak bana çok keyif verdi. Nevzat'a o anlamda gerçekten teşekkür ediyorum; arkadaşım olduğu için, beni kırmadığı için hem de Nevzat Çelik olduğu için.

Teşekkür ediyorum.

NEVZAT ÇELİK- Buraya şöyle geldik, şöyle anlaştık: *“Gelip alalım”* dediler. Yoksa ben Kadıköy'den doğrudan gelebilirdim, çok problem değildi. Dedim, *“6-7.30'da gelirsiniz uygundur”* Bugün de Cumhuriyet Gazetesi'ne saldırılar var. Tabii Cumhuriyet'in son dönemdeki açıkçası biraz milliyetçi çizgiye kayması benim çok hoşuma gitmiyor, ama orada sonuçta bir şiddet var. Buna itiraz etmek lazım ve ben o itirazın içerisinde her zaman olurum. Yazarlar Sendikası da şu kararı almış, belli yazarlar nöbet tutacaklar Cumhuriyet'in önünde. Bugün de ben görevliydim. Ben de o sendikanın üyesiyim; yani bir görev verilirse bunu ben terbiyemle yaparım. ÖDP üyesiyken Eskişehir'de beni milletvekili adayı yaptılar, gittik orada çalıştık.

Ben gittim, yürüdük Harbiye'ye kadar, geri döndük, gittik orada nöbet tuttuk, yorulduk açıkçası, güneş de bayağı vardı. Tam eve giderken telefon geldi, *“almaya geliyoruz”* dediler. Nasıl almaya? Saat 15.30, nasıl almaya geliyorsunuz! Yola çıktık, *“İyi gelin”* dedim, yapacak bir şey yoktu. Ben eve ulaştım, onlar da hemen geldi. Kitapları zor toparla-

dım, buraya erken geldik, buraya girdik. Beni almaya gelen güvenlik görevlisi Celal arkadaş, Nilgün vardı, sonra siz geldiniz. Geldik buraya, benim aklımda diğer oda, Mimarlar Odası var. Sonuçta meyhane ortamına gireceğiz, erken fark etmez, nasıl olsa yayılırız, biraz depo yaparız, güzel güzel konuşuruz dedim. Manzara güzel, eyvallah, peki, “Şimdi ne var? Nasıl ağırlayacaksınız, ne içeceğiz?” Kola var, şu var. “Buzlu rakı yok mu?” dedim, “Yok,” dediler. “Ben o zaman çıkayım,” dedim, ama burada Tülay böyle şaşkın bir vaziyette, “Burası bilmem ne odası, onun şubesi,” filan diyor, yani burada bu olmaz kabilinden. Baktım tedirgin, “Sen merak etme, biz Saim’le çözeriz bu mevzuyu,” dedim, ama hâlâ çok anlamıyor. Misafirperverlik de yapmak istiyorlar. Burada yapamayacakları belli, aklından şu da geçmiyor. Eşlik edelim, çıkalım bir yerde, o da yok. “Ben gidiyorum,” dedim ve aldım başımı gittim zaten.

Şiirle devam edelim.

*Erken kanepeye uzandığında sen
Boynuzsuz bir geyik yeşile çalıyor
İki dal çatalını karşılıklı uzuyor
Dönüp bakıyorum, dalıp bakıyorum
İlk viyadükü pay geçiyorsun rüyamda
İkincisini, üçüncüsünü ve ne varsa
Kötü anılar edinmeyeceksin, bu iyi
Misafiri bekleyen takımı açıyorum
Her tabakta gül bir başka soluyor
Oysa gül kırmızıdır hangi rengi açsak
Değilse büyük rahat durmaz*

Denizin köpüklü atları martılar
Kanatları üstümüze bembeyaz
Bir solcu asılacaksa mesela Deniz
Sizin yüz metrede bir peşin İngiliz
Vadeye döküldüğünde Çin Seddi
Neyse ki inek bir kere Hindistan
Şarap eline üzüm bağları
Boyuna iki göz peri bacası
Sen bademin uyuya kalmış hali
İnceliğin buğulanıyor bi tamam
Demek gece henüz var bile değil
Dönüp bakıyorum, dalıp bakıyorum
Sadece gözlerine mi? Orana burana
Kasıklarının ağdasından kaçan bir kılın aykırı yatışına
Kim bilir kaç sevişme ezilmiş çimen tadı ağzımızda
Konuşuyorum seninle bak bundan çok
Sevdiğim bütün kadınlar özlem oluyor
Sen de sırasını bozmuyor
Coğrafya kitaplarına uygun soyunuyorsun
Saçını ne kadar bıraksan o kadar uzuyor
Dönüp bakıyorum, dalıp bakıyorum sana
Hızmasını kaybedip halhalını arayan

*Arı kovanına dalıp bal gibi çıkan
Ayrıntılarla adamı adam gibi yapan
Seni sabahlara kadar bıraksam
Ağlamasız bir çocuk gibi yatarsın
Sen beni mutlaka baba yaparsın
Kim bilir bana daha neler yaparsın
Sen işte galaksileri kişisel kılan
Sen işte gölgesi boyuna yakışan
Sanal değil tepeden manzara
Ayrıca doğru söylüyorsun
Bir ceylan otobana çıkabilir
Asfalta düşerse oryantal
Sen işte burada kalabilirsen
Uzun kal*

*Bir de Sarışın ve İhtilal var.
Siz gereğinden güzelsiniz bayan
Hali vakti yerinde memelerinizin
Üç yanı denizlerle çevrili bir ülke gibi
Gölgeniz dahil bütün ölçüleriniz tamam
O kadar güzelsiniz ki
Yoğun kar yağışı*

*Size haklı olarak karda kaymayı hatırlatır
Güzelliğini gezdirdiğiniz mekânlarda
Yaylı sazlar bir adım öne çıkar
Semtimize giremez mendil satan çocuklar
Değil uyumak yanınızda bir kardeş gibi
Cinsel tacize girer size adres sormak
Bölünmez bir bütünsünüz ilelebet bize
Partiler üstü yağmalanabilirsiniz ancak
Yani âli menfaatleri gereği devletin
İhale usulü tekliflere açıksınız en fazla
Al bir ihtilal nedeni daha*

Bayram ve Kan

1 Mayıs'ta akınca

Hatırladım çocukken

Bir şeyi inşaat eder gibi

Her kurban bayramında

Babamın neden ısrarla

Bir kınalı kuzuyu alnıma sürdüğünü

Nikah ve Mahkeme

İlk gittiğim nikah töreninde

*Ayağa kaldırılınca anladım
Evlendirme memuruyla bir yargıcın farkını
Biri yüzü gülerek açıklıyor, öteki asarak
Mahkûmiyet kararını*

*Berjer ve iktidar
Ne sen, ne ben, ne ikimiz
Ne de bir halk ayaklanması
Bir kedi yıkabilir ancak
Salonda Berjerin iktidarını*

Buna başlayacağım arkadaşlar, ama açık söylüyorum söz veremiyorum. Çıkartabilirsek çıkartırız, çıkartamazsak canınız sağ olsun.

*Beni burada arama anne
Kapıda adımı sorma
Saçlarına yıldız düşmüş
Koparma anne, ağlama
Kaç zamandır yüzüm tıraşlı
Gözlerim şafak bekledim
Uzarken ellerin kulağım kırışte
Ölümü özledim anne
Yaşamak isterken delice*

Bugün görüş günü
Günlerden salı
Islak, sarı bir yağmur yağıyor
Ülkemin neresine bakarsa ay
Orada yitik bir anne ağlıyor
Sen aralıyorsun yağmuru
Acıdan sırlıslık almına siper edip elini
Sonra bir umut koşuyorsun
Yüreğin avucunda
Isırırken çırpıntılı gözlerini
Ah verebilseydim keşke
Yüreği avucunda koşan
Her bir anneye tepeden tırnağa oğla ve kıza
kesmiş bir ülkeye armağan
Koşma anne
Birden bire batacak olan
Düş denizinde yarattığın
Umut sandaladır
Oysa benim için gece
Işık hızında koşan
Kısa ve soğuk bir zamandır

*Bu yüzden boğuk seslerle geldiler bir şafak
Uykusuz, yorgun ve korkak
Sanırım baytardı
Yüreğinin cepkeninde Rihter ölçeği çatlarken
Ölebilir raporu veren beyaz önlüklü doktor
Boşver Hipokrat amca
Üzülme ne olur
Sen de anne, sen de üzülme
Hücrenin dört bir köşesinde
El ayak izlerini
Ciğerlerinde yırtınan bir çığlıkla
Hazır beklediğim
Ve korkunç bir sabırla
Birbirine eklediğim
Korkak, kahraman gecelerimi
Düşlerimle sınırsız
Direkt genç
Şaşkınlığımla çocuk
Devrederken sıradakine
Usulca açiverdi
Yanağımda tomurcuk*

Pir Sultanı düşün anne

Şeyh Bedrettin'i

Börtlüce'yi, Torlak Kemal'i

Düşün anne, hâlâ kanaması nedendir faşizmin göğsünde

Utangaçlığı bile vuramadan yanaklarının yaşının

18'inde ölümüne pervasız yürüyen

İnce bilekli, çıplak ayaklı Tanyanın

Denizi düşün anne

Her mayıs şafağında uzun uzun döverken darağaçlarını

Ve o şafaktan doğma 11 yaşını çiğneyip yürüyen çocukları

İnsanları düşün anne

Düşün ki yüreğin sallansın

Düşün ki o an güneşli güzel günlere inanan

Mutlu bir yusufcuk havalansın

Sıcak omuzlar değerken omzuma

Buz üstünde yürüdüm yıllar boyu

Bayraklar ve türkülerle

Kopunca memelerinde o mükemmel yaşama

Kurşunlar çakılıyor alnıma

Açık alanlarda ağır kartalların

Konup kalktığı yalçın kayalardan biriydim

Ölüp dirildim yeniden güneşli güneşsiz akşamlarda
Mutlu yarınlara adına
Özgürlük adına, ekmek adına
Üstüne vardım kuyruğu kanlı itlerin
Dirilip dönmesin diye,
Tahtadan atların boynuna çıplak ölümlerle yatmasın diye çocuklar
Aç gözlerle bakmasın diye çocuklar
Kardeşlik adına,
Havadaki kuş, denizdeki balık adına
Yürüdüm yıllar boyu
Dönüp bakmadım arkama
Iraktı gözlerim, çok irak
İzim kalır mı bilmem yürüdüğüm yolda
Kalsa da silinir gider
Yalnızca bir ağıt gibi çökülür
Ardımca gelenlere gözlerimi yaktığım yer
Tören adımlarıyla ölmek ne garip şey anne
Kanlı karanlık bir oyunda baş oyuncuyum
Bütün gözler üstümde
Sürüyor gecenin karanlığında şafağa bakan
Masa üstünde üşüyen bir sigara

Yanında küçücük bir cam bardak
İçinde rengi bu gecenin
Cılız titrek bir kibrit, kâğıt, kalem, sandalye
Geride flu, yağlı, büküm büküm bir ip
Ve çingene kuralına uygun
Değişmez dekoru mudur idam mahkûmunun
Kırılacak cammışım gibi davranıyorlar
Yüzlerinde zoraki çatılmış bir hüzün
Oysa birazdan boynumu kıracaklar
Pul pul dökülecek yassı yassı ölümüm
Ben ölümü asıl az önce titreyen
Çingenenin kara kıllı ellerinde gördüm
Anladım ki küllenen bir sigaradır
Soğuyan bir bardak çaydır benim anladığım
Yani benim güzel annem
Alaca şafağında ülkemin
Yıldız uçurmak varken
Oturup yıldızlar içinde
Kendi buruk kanımı içtim
Ne garip duygu şu ölmek
Öptüğüm kızlar geliyor aklıma

*Bir açıklaması vardır elbet
Giderken darağacına
Geride masa üstünde boynu bükük kaldı kâğıt kalem
Bağışla beni güzel annem
Oğul tadında bir mektup yazamadım diye kızma bana
Elleri değsin istemedim, gözleri değsin istemedim
Ağlayıp koklayacaktın
Belki bir ölüyü taşıyacaktın koynunda
Usul adımlarla yürüdüm ölüme
Karşımda kurum kurumlaşan darağacı
Tarlakuşu korkmaz ki korkuluktan
Ökse de olsa dört bir yanı
Birdenbire acıdı boynum
Gelecekler var birbiri ardına genç, yakışıklı
Ne olur işçi kadını az yumuşak dik şu kefenin yakasını
Yaşamak arzusu asıldı boynuma
Oysa türkü tadında yaşamak isterdim
Çiçekleri koklamak, ırmakları akmak
Yaz boyu çoban aldatanlara aldanmak
Su başlarında aylak sektirmek kavalımı
Sonra bir çocuğun afacan bacaklarında*

Alacakayalıklarına tırmanmak isterdim
O güzel günleri görenler arasında
Bir soluk ben de yaşamak isterdim
Bir de L'ouvre Müzesi'nde seyretmek bizden
Öperken Siao Jakondo tebessümünde
İşte o an saçlarından yakalamak dolunayı
Bir de yirmi beş kilometreden görebilmek
Nazım'ın gözlerinde pırıl pırıl Moskova'yı
Ölmek ne garip iş anne
Bayram kartlarının tutsaklığından aşırıp bayramı
Sedef kaplamalı bir kutu içinde
Vermek isterdim çocukların ellerine
Sonra sonra benim güzel annem
Damdan düşer gibi vurulmak isterdim bir kıza
Künyemi okudular suçumuz malum
Gecenin kıyısında durmuşum
Kefenin cebi yok, koynuma yıldız doldurmuşum
Koşun çocuklar, çocuklar koşun
Sabah üstüme üstüme geliyor
Yanlış mı duydum yoksa, erkenci bir horoz mu ötüyor
Keskin, acı, bilenmiş, gitgide yaklaşıyor sonum

İri sözlerim yoktu söyleyecek
Usulca baktım yüzlerine
Bin yıllık iskeletleri çatırdayarak göçtü ayaklarının dibine
Korkutamadılar beni anne
Alnının ortasında çatık bir kaş gibi duran darağacı
Bir zaman rüzgârda saçını tarayan telli kavak değil mi
Boynumdaki kemendi bir öğle sonu bükerken o kız
Sarı sıcak sevdasını düşürmedi mi
Söyle anne, o çingene bir çiçek bahçesi kadar
Sıcak sokağımızdan bağıra çağıra geçen bohçacı kadını
Sevmedi mi çılgınca
Kurumuş dudaklar yok artık yolumda
İşkenceler, zindanlar, yüceler
Savunmak yok, mutlu, tok bir yaşamı
Açlık grevlerinde beynimi bir sıçan gibi kemiren mideme karşı
Kısacası bir çiçeği düşünürken ürpermek yok
Gülmek, umut etmek, özlemek ya da mektup beklemek
Gözleri yatırıp iraklara
Ölmek ne garip şey anne
Artık duvarları kanatırcasına tırnağımla
Şaşkın umutlu şiirler yazamayacağım

Mutlak bir inançla gözlerimi tavana çakamayacağım
Baba olamayacağım örneğin
Toprak olmak ne garip şey anne
Ceplerimde el yerine birer balyoz taşırken
Korkunç bir merakla beklerken kurtuluş haberlerini
Ve yüreğimin ırmakları taşıtı taşacakken
Ölmek ne garip şey anne
Uçurumlar ki sende büyür
Dağdır ki sende göçer
Ben yaprak derim, çiçek derim
Çam diplerine açmış kanatlarını kozalak derim
Gül yanaklı çocuğa benzer
Yine de oğlunu yitirmek kimbilir
Ne garip şey anne
Beni burada arama anne
Kapıda adımı sorma
Saçlarına yıldız düşmüş
Koparma anne ağlama
Kırıldıysa düşlerinin kapısı
Bütün kırık kapıların çağrılısıyım
Kızların yanaklarında çukurlaşan

*Biten başlayan aşkların ortasında
Her kavgada ölen benim
Bayrak tutan, çarpışan
Her kadın toprağı tırnaklayarak doğurur beni
Özlem benim, kavga benim, aşk benim
Bekle beni anne
Bir sabah çıkagelirim
Bir sabah anne bir sabah
Acını süpürmek için açtığında kapını
Umarım kurtuluş haberleriyle dönmüş olur
Çam ve kekik kokuları içinde aç yüzlü çocuklar
O zaman nasıl indirilmişlerse şen şakrak
Öylece kalkar uykudan şalterler
Dişleyip tükürmeden sigaralarını
Türkü tadında giyinirken işçiler
Bir sabah anne bir sabah
Acını süpürmek için açtığında kapını
Adı başka, sesi başka nice yaşıtın
Koyunda çiçekler çiçekler içinde bir ülke getirirler
Başlarını koymak için yorgun dizine
Sen hazır tut dizini anne*

O mükemmel güne

SALONDAN- Yani yazdığınız gibi olağanüstü okudunuz bir de.

NEVZAT ÇELİK- Çok teşekkür ederim. Gerçekten eğer öyle düşünüyorsanız, yazdığımı biliyorum da, okumayı...

Evet, finali yaptırdın, yapacak bir şey yok.

SAİM GÜR- Bazı sözlerin üzerine söz söylemek olmuyor.

Geldiğiniz için teşekkür ediyoruz.

NEVZAT ÇELİK- Ben teşekkür ediyorum.

“MOTOSİKLET GÜNLÜĞÜ FİLMİ”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

İSTANBUL ŞUBESİ KADIKÖY TEMSİLCİLİĞİ

25 Mayıs 2007, Şube Temsilcilik Salonu

NİLGÜN EREN- Hepinize “hoş geldiniz” diyorum. Çok daha kalabalık olacağınızı düşünmüştüm. Katılımın azlığı, hepimizi hayal kırıklığına uğrattı. Bu akşam sinema ve söyleşi konusu olarak Motosiklet Günlüğü filmini seçtik. Söyleşide de sinema tarihçisi Sayın Zahit Atam beyefendi konuşacak. Bir de endüstri mühendisi arkadaşımız, meslektaşımız Erkin Özal burada. Onlarla birlikte Latin Amerika ve Che hakkında konuşacağız ve söyleşeceğiz, ardından da filmimizi izleyeceğiz.

Buyurun.

ZAHİT ATAM- Latin Amerika'nın ilginç bir tarihi var. Bu ilginç tarih Türkiye'yle sinema ile ilişkisi açısından biraz ayrıksı gelişmiş. Bu konuda şöyle söyleyebilirim. Türkiye ile Latin Amerika'yı karşılaştırırsanız, Latin Amerika'da 1950'li yıllarda başlayan siyasal hareketlilik içerisinde belli bir ulusal kurtuluş mücadelesi ya da belli bir bağımsızlık söylemi var, bu bağımsızlık söyleminin Türkiye'de yansımaları var. Ama Latin Amerika'da devrimci sol sinemayı kullanmış, daha doğrusu sinemayla içi içe gelişmiş, sinemayı da siyasi propagandanın aracı haline getirmiş. Ulusal ya da kıtasal Latin Amerika'ya özgü bir dil geliştirmeye, antiemperyalist söylemin sinemaya taşınmasına çalışmış ve bunun örneklerini yapmışlar.

Latin Amerika tarihine bakıldığında zaman Şili, Arjantin ve Brezilya başta olmak üzere, yalnız bu ülkelerde değil, belli bir akım haline gelen, somut sosyalist mücadele içerisinde, diğer örgütlerle dayanışma içinde

olan, hatta onlarla hem militan bir işbirliği içerisine giren ve onların siyasi çalışmalarını için sinemadan yararlanan, bunları hem belgesellere, hem de kurmaca filmlere dönüştüren bir akım olagelmıştır. Latin Amerika'da. Mesela Şili'den Guzman var, Arjantin'den Ottavey Getino ve Fernando Solanas var ki Fernando Solanas sinema yapmaya devam ediyor ve çizgisini de koruyan bir yönetmen. Latin Amerika'da Brezilya'da ise Glaver Rauscha var, bu akımın en önemli temsilcisi. Daha çok isim var, Kolombiya'dan, Boliviya'dan, diğer ülkelerden de bu tip çalışmalar var. Bu insanların sinema çalışmalarındaki en önemli sorunları biri ulus-devlet olma sürecinde yaşadıkları sorunlardan kaynaklanıyor. Mesela Brezilya'yı ele alırsak, 1950'li yıllardan itibaren Brezilya'da başlayan sinema çalışmalarına baktığımız zaman en önemli sorun, dağıtım tekellerinin Amerika tarafından oluşturulmuş olması. Bu açıdan sinemaya ilişkin biraz daha fazla bilgi vereyim, daha sonra konunun yasal çerçevesine Erkin girecek.

1930'lu, hatta 1920'li yıllardan itibaren Latin Amerika sinema ile tanışıyor. Bu tanışma süreci içerisinde dağıtım ve gösterim mekanizmaları çok büyük oranda Amerika tarafından tekel altına alınıyor. Bu ülkelerde bu dağıtım süreçlerine karşı herhangi bir ulusal direnişe de yönetimler ve hükümetler tarafından bir organizasyona gidilmiyor. Bildiğimiz gibi, Türkiye'de dağıtım süreçleri yerli şirketlerle, daha doğrusu ithalatçı şirketlerle yapılıyordu. Bunların sayısı 1939'a kadar çok azdı, 1939'dan sonra bunların sayısı artmaya başladı. Bu yıllar içerisinde bakıldığında zaman, Türkiye'de 1990'dan sonra Latin Amerika'nın ABD'nin şirketlerinin dağıtım mekanizmasını doğrudan yapmaya başlandı. Şu anda Türkiye'de UIP ve Warner Bros doğrudan kendi filmlerini dağıtıyor. Özen Film var, en büyük dağıtımçı Türk şirketi, o da Amerika'nın belli büyük majörler denilen şirketlerin filmlerini onlar adına pazarlıyor, franchising yapıyor. Oysa Latin Amerika'ya bakıldığında böyle değil, bu sistemi çok büyük oranda ABD doğrudan yapıyor. Bu ülkeler

kendi iç pazarlarını kontrol etmiyorlar zaten, pazarlar büyük oranda açık pazar olarak geliyor bunlarda, korumacı politikalar yok. Bu bakımdan Türkiye’de bir ulus-devletçi yapının kurumlarının 1920’lerden itibaren belli ölçülerde korumacı bir şekilde şekillenmeye başladığını görüyoruz sinemada da.

Latin Amerika’ya bakıldığı zaman, ilk görülmesi gereken şeylerden biri; bu insanlar temel ileri formasyon olarak güçlü bir antiemperyalist söyleme sahipler. Bu antiemperyalist söylem de çok büyük oranda anti ABD şeklinde geliyor 1950’li yıllardan sonra, çünkü 19. yüzyılda başka ülkeler, mesela İngiltere, Fransa, İspanya gibi ülkelerle doğrudan ilişkileri var. 1950’lerden sonra ya da İkinci Dünya Savaşından sonra bu sömürgeleştirme süreçleri farklı şekiller alsa da, ABD ile doğrudan bunlar muhatap oluyor. ABD bu ülkelerde özellikle askeri kanat olmak üzere kendi eğitimlerini veren, darbeleri planlayan, bu ülkelerde doğrudan siyasete müdahale eden bir ülke konumunda; buna ilişkin gelişkin bir antiemperyalist söylem var.

Bu ülkelerde iki şeye bakmamız lazım. Birisi ulus-devlet kimliğinin geç oluşmuş olması. İkincisi de ulus-devlet söyleminden daha öte genel bir az gelişmişlik söylemi içerisinde, ezilen söylemi içerisinde Latin Amerika kıtasına yönelik kıtayı bir ulus-devlet olarak gören kıta söyleminin varlığı. Belli bir ölçüde olmak üzere, İngilizce ve Portekizce ve İspanyolca ve Portekizce olmak üzere benzeşen dillerden dolayı, bir dil birliğinin olması da kıta söylemini besliyor. Belli ölçülerde o ülkelerdeki sosyalist hareket ya da gerilla hareketinin de bir kıta söylemine sahip olduğunu görüyorsunuz.

19. yüzyılda başlayan bu hareketler, 20. yüzyılda değiştirilerek devam ediyor büyük ölçüde ve bu ülkelerde ulus-devletleşmemenin getirdiği en önemli söylem, ki sinemacılar bunu kendi manifestolarında çok doğrudan söylerler. Hükümetler ve bu ülkelerin resmi ideolojisi-

ni oluşturan insanların kendisinde kendi insanlarını aşağılık, ikinci sınıf olarak gören bir söylem var. Hatta Kolombiyalıydı sanıyorum, bir bakan; beyaz ırktan insanlarla kalıp kadınları çiftleştirip yeni bir ırk yapmaktan falan bahsetti. Böyle bir ikinci sınıf görme söylemi var. ABD içerisinde de **“spanicler”** diye adlandırılır, literatürde öyle geçer. Bunlara ilişkin küçümseyen, aşağılayıcı bir söylem çok güçlü olarak vardır. Bu söylem içerisinde bakıldığı zaman, eğer sinema üzerine geri dönersek, özellikle 1960’da olmak üzere Arjantin ve Şili’de yoğunlaşan bir militan sinema var. Sinemacılar tarihine de geçmiş belli manifestolarda yazan ve belgesel sinema yapan bir tarz dalar.

Bu belgesel sinema siyasi mücadeleyle içi içe yürüyor, siyasi mücadelenin bir parçası olarak görülüyor. Örneğin, bu ülkelerde mitingler çok uzun saatler sürüyor, siyasi parti mitingleri ve bu mitinglerin içerisinde film gösterimleri de yapılıyor. 35 mm belgesel film gösterimleri de yapıyorlar ve bu filmlerin önemli bir bölümü yasak koşullarda yapılmış filmler. Türkiye’de buna yönelik çalışmalar ve 1968 sonrasında böyle militan filmler olmasına rağmen bir tür gerilla sineması Türkiye’de hiç olmadı. Bu ülkelerde olduğunu görüyoruz, hatta bunun çeşitli örnekleri festivalde, 1980’li yıllarda gösterildi. 1960’lı yıllarda bu gerilla filmlerinin bir bölümü Sinematek vasıtasıyla gösterilmiştir. Bu ülkelerde darbe olduktan sonra sinemacılar önemli ölçüde Fransa’ya göç ettiler. Hatta 80’li yıllarda Fernando Solanas’la Yılmaz Güney Fransa’da yakın dost oluyorlar o zaman Solanas’ın da sürgünde olduğu zamanlar. 1973’ten sonra da Arjantin’deki sinemacılar göç ediyor, Brezilya’daki sinemacılar göç etmiyor. Orada öyle bir göç sorunu yok, ama diğer ülkelerdeki sinemacıların önemli bir bölümü göç ediyorlar. Bakıldığı zaman, bu insanlarda siyasi mücadeleyle sanatın içi içe geçtiğini görüyorsunuz. Buradaki insanlar siyasi mücadelelerinde hem bir militan olarak çalışıyorlar, hem de aynı zamanda sinema alanında etkinlik gösteriyorlar. Bu bakımdan Türkiye’den çok farklı olduğunu göreceksiniz. Bunun tek

istisnası Yılmaz Güney'dir. Orada bir siyasallaşma dönemi vardır. O siyasallaşma döneminde Yılmaz Güney büyük oranda başlangıçta destek olarak, 70'li yılların sonlarına doğru da kendisi belli bir angajman yaşama şeklinde dönüşmüştür. Sonra hapisten çıktığı dönem zaten Türkiye'de siyasal hareketin yapılmadığı bir dönem. O'nun sürgün gittiği yıllarda da öyle doğrudan bir militanlık dönemi yaşanmamış.

Che üzerine gelirsek, Küba sinemasından birkaç şey söylemek isterim. 1950'li yıllarda Küba'da ulusal bir sinema yok, ulusal sinemadan söz edemiyoruz. Tamamen bir sömürge şeklinde, kültürel yapısı büyük oranda geri kalmış. Bastırılmış Küba Devrimi'nden önce, Amerika'nın bir tür çöplüğü olarak görülebilir, kültür alanından bahsediyorum. Bu ülkede devrimden sonra bir ulusal sinema yapısı oluşturuluyor sinema eğitimi içerisinde temel alınan ülke, Sovyetler Birliği. Sovyetler Birliği'ndeki sinema yapan insanlardan dersler de alıyorlar. Hatta Sovyet-Küba ortak yapımı. "Ben Küba" diye önemli bir film de vardır. Onu seyrediniz var mı acaba? Küba devrimini anlatır, siyah beyaz çekilmiştir. O dersler sürecinde oluşturulan bir senaryodur. Küba'da iki şey yapılıyor.

Birincisi, devrimci mücadeleyi anlatan filmler yapılıyor, ikincisi de halkın eğitilmesi için sinemadan yararlanılıyor. Küba'da devrim zamanında okuryazar oranı çok düşük. Eğitimin çok az olduğu bir ülke, dolayısıyla bu ülkede yapılabilecek en temel eğitim, çalışmalar içerisinde sanattan yararlanmak. Bunun için de yapılabilecek en önemli çalışmalar sinema ve tiyatro alanında yoğunlaşıyor. Üniversiteli öğrenciler kitlesel bir şekilde kırlara gidip halka okuma yazma öğretme çalışmaları yapıyorlar, yeni üretim tarzına da alışmak için belgesellerden ciddi olarak yararlanıyorlar ve belgesel okulu Küba'da ortaya çıkıyor.

Latin Amerika'da ise birincisi, ajitasyon temel alındığı için ikincisi de normal ticari sinemalarda devletin sansüründen geçerek bu filmlerin oynama olasılığı olmadığı için başından itibaren zaten bir gerilla sine-

ması doğuyor. Bunlar siyasi mücadelenin olanakları ölçüsünde geniş gösterme haklarına kavuşuyorlar ve her zaman zaten en önemli şeylerinden biri; yurtdışına kopya çıkarmaya çalışıyorlar, çünkü bu filmlerin yok edilme tehlikesi var.

Yılmaz Güney'in de bazı filmleri, mesela darbeden sonra yok edilmeye çalışılmıştır; ona ilişkin ara parantez ekstra bilgi olarak söyleyeyim. Yılmaz Güney hapiste olduğu 1979 yılından itibaren yazdığı yazılardan ardi ardına cezalar almaya başlamasının ardından ve ilk cezalara itirazlar süreci başlayınca, cezalar Yargıtaya tekrar gittiğinde bu cezalardan kesin olarak hapis cezaları alacağını ve ömrünün yetmeyeceğini anlamış ve 1979'dan itibaren kendi filmlerinin negatiflerini büyük oranda toplayıp yurtdışına çıkarmaya çalışmıştır.

Halen Yılmaz Güney'in oynadığı filmler içerisinde yüz tanesinin kopyasının sahibiyiz aşağı yukarı. Bunlardan az sayıda Yılmaz Güney filmi yok olmuştur. Bunlar darbeden sonra bilinçli olarak buldukları her filmi yok ettiler. Dolayısıyla da Latin Amerika'dan alınmış bir dersti. eğer bir faşizan bir söyleme sahip hareket siyasi iktidarı alırsa bu film yok edilecekti. Latin Amerika için de aynı şey vardı. Onların önemli pek çok filmi kaybolmuştur. Yine Türkiye'den örnek verirsek, 1960'lı yıllarda başlayan, 1968 sonrasında devam eden siyasi eylemleri mitingleri gösteren ve bunlar üzerine yapılan belgeseller var. Bu belgesellerin önemli bir kısmına 1980 darbesinden sonra TRT el koymuştur. Daha doğrusu buradaki gençler 1970'li yıllarda kendi filmlerini DİSK'in arşivine bağışlamışlar. DİSK'in arşivine bağışlanan bu filmler 1980 darbesinden sonra DİSK'in kapatılması ve arşivine de el konulmasından sonra devlete geçmiş, devlet de bunları TRT'nin arşivine götürmüştür. TRT arşivindeki bu filmler 1980'den sonra televizyonlarda "niçin darba oldu," "Türkiye nasıl bir anarşi ortamına sürüklendi" başlıklı yayınlarda parçalar halinde kullanılmıştır. Ben o zaman çocuktum, ama seyrettim, hatırlıyorum. Devrimcilerin, sosyalistlerin yaptıkları filmleri karşı

propaganda olarak kullandılar. DİSK, tekrar kurulduğunda TRT'den filmleri talep edip alamadı, daha doğrusu verilmediler. Dolayısıyla bizim toplumsal tarihimizde bir boşluk var. Aşağı yukarı 1965-1980 arasındaki siyasi mücadelenin görsel ifadesi yok edilmiştir Türkiye'de, devletin elindedir bu filmler ve büyük oranda yok edilmişlerdir.

Latin Amerika'ya bakarsak, sinema açısından Latin Amerika'da bunların önemli bir bölümünün korunduğunu görüyoruz. Eski görüntüler halinde, yıpranmış da olsalar bu filmlerin kopyalarının önemli bir kısmının korunduğunu görüyoruz. 1990 sonrasında Latin Amerika'da tekrar ulusal kültürün oluşmasına yarayacak, antiemperyalist bir sinemanın doğduğunu görüyoruz. Bu ülkelerde korunma ve finansman yönünden temel ülkelere bir tanesi Venezüella olmuştur. Oradan belli bir destekde alıyorlar, ama uluslararası saygınlığı olan isimler de var. Bu insanlar da kendi ülkeleri hakkında belgeseller yapıyorlar, bunların bir kısmı Türkiye'de de gösterildi.

Ticari gösterime girenlerin sayısı az, ama mesela en son ticari gösterime giren DİSK'in önderliğinde alınan bir film var Fernando Solanas'ın "Toplumsal Soykırım" diye. Bu film özelleştirmeler süreçleri içerisinde 70'lerden itibaren Arjantin ekonomisinin nasıl çöküşe gittiğini anlatan bir belgesel filmidir. O filmi seyrediniz var mı? Televizyonlarda gösterildi Kanaltürk gösterdi o filmi, ama yalnız o film değil İstanbul Film Festivali'nde Fernando Solanas'ın diğer yaptığı filmler de gösteriliyor. Gelecek büyük festivalde şu anda yeni tamamladığı bir film var, o da gelecek. Geçen yıl onun yaptığı bir film yine gelmişti, onları görebilirsiniz. NTV'nin geçen yıl Belgesel Kuşağı gösteriminde Bolivya'daki seçimler üzerine belgesel vardı. Filmleri görürseniz, Latin Amerika söyleminin nasıl özellikler taşıdığını görebilirsiniz. Che ve Latin Amerika'daki devrimci mücadele ve bunun dünyadaki diğer ülkeler yansımaları üzerine. Sözü Erkin'e bırakayım.

ERKİN ÖZAL- Che'nin mücadelesini çok kısaca özetlersek, özeti yapmak bile kolay değil; ama orta üst gelir düzeyinden bir aileden Arjantin'de doğuyor, tıp eğitimi alıyor. Doğrudan mücadeleyle bağlantılı olmayan ve aynı zamanda dünkü filmin de konusunu oluşturan dönemde Latin Amerika'yı geziyor, eşitsizliklere tanık oluyor, Marksist oluyor. Sonrasında silahlı mücadele vermenin gerekli olduğuna kanaat getiriyor. Küba'yla doğrudan ilişkisi olmamasına rağmen, Küba'nın devrim sürecine katılıyor, iktidarı alan ekibin içinde yer alıyor, Küba vatandaşlığına alınıyor. Küba'da sosyalizmin kuruluş sürecinde farklı görevler üstleniyor. Bunlar arasında o kimlik ve kişiliğe ne kadar uygun olduğu konusunda soru işareti bile yaratabilecek olan Merkez Bankası Başkanlığı gibi bürokratik görünümlü işler de var ve başka deyişle sadece mace-
ra adamı değil, aynı zamanda bir kuruluş döneminin insanı oluyor.

Sonra mücadelesini önce Afrika'da Kongo'da verip, sonra Bolivya'da bir başka devrim mücadelesine katılıp, oradan öldürülerek sonlanan bir mücadelesi söz konusudur. Açıkçası bunun herkes tarafından yaşanamayacak bir süreç olduğu açık, çok sıradışı bir yaşamının olduğu kesin. Bunun yanında bu yaşamdan çıkarılabilecek daha genel dersler var mıdır? Dünya tarihi açısından bir tartışmanın içinde genellemelere varmak mümkün müdür diye sormamız da gerekiyor. Bunu yapmazsak, çünkü ortada tam da hani sunulmaya çalışılan bir imaj var, öyle bu dünyadan olup olamayacağı da tartışmalı olabilecek o görsellikler bir Che ama bir yüce Che, sizin bizim gibi fani insanların çok ötesinde bir insan. Che'yi küçültmek vesaire anlamında değil kesinlikle, ama Che'nin yürüttüğü mücadeleden ders çıkarmazsak eğer biz, o zaman işte bu dünyada böyle bunlar yücedir diyebiliriz, çok deli de diyebiliriz. Öbür ucunda da akli başında insanın pek yapmayacağı işler yapmış biri gibi bir tabloyla karşı karşıya kalma riskimiz de var.

Bu açıdan bakıldığında reklâm endüstrisi de Che'yi kullanıyor. Bunlar bir mücadele konusudur, sermaye sahipleri de kamuoyuna mal

olmuş, dünyaya mal olmuş ismi bir ideolojik çerçevenin içinde sunmaya çalışır. O ideolojik çerçeveye mücadele etmek, onun karşısına başka bir ideolojik çerçeve koymak, simgelerin, ideolojilerin doğru bir şekilde yerli yerine oturtulmasını sağlamak kendi kendine olacak bir şey değil, ancak bir karşı çabayla, karşı mücadeleyle olabilecek bir şey. Bence bu açıdan baktığımızda Che'nin ve arkadaşlarının örneğin Küba devrimcilerinin, Latin Amerika solcularının mücadelesiyle ilgili bazı temel saptamalarda bulabileceğimizi düşünüyorum. Onlardan biri şu: Latin Amerika'daki bu mücadeleler solcuların, emperyalizme karşı bağımsızlık için yürüttükleri bu mücadeleler, Latin Amerika'nın ortaklaşmasının, bir ortak Latin Amerika kültüründen söz etmemizin bence en önemli nedenlerinden biri.

Zahit'in biraz önce anlattığı aralarındaki etkileşim ve üretimin merkezinde yine bir siyasallık ve bir solculuk var. Sol mücadele aynı zamanda birleştirici, ulusal sınırların ötesine geçen bir birleştiricilikle de karşılaşyoruz. Latin Amerika'yı bölen bir şey varsa ya da farklı ülkelerin ve farklı çıkarların olmasına neden olan bir şey varsa, oradaki kapitalist ilişkilerdir, emperyalizme bağımlılıktır. Sol ise örneğin Che, Latin Amerika'yı bir bütün olarak ele alıyor, Latin Amerika'nın tek bir ülkeye dönüşmesini hayal eden bir devrimci aynı zamanda, ulusal sınırların ortadan kaldırılmasını isteyen bir devrimci. Bu açıdan baktığımızda örneğin, küreselleşmeden çok söz ediliyor, sınırların ortadan kalktığından vesaire. Gerçekte ise içinde bulunduğumuz dönemde Birleşmiş Milletler üyesi ülke sayısı 1989'da 159 iken, bugün 192'dir. Yeni ülkeler çıkıp duruyor, ülkeler parçalanıyor ve ulusal sınırların ortadan kalkması değil, uluslar arasındaki yakınlaşmanın sağlandığı bir süreç değil, tam tersiyle karşı karşıyayız.

Sağın güçlenmesi oranında, emperyalizmin güç kazandığı oranda bölgelerde ulusal sınırların ortadan kalkması açısından Avrupa Birliği de bence bu açıdan olumlu bir örnek olarak değerlendirilemez. Burada tar-

tışmasına girmeyelim, ama Avrupa ölçeğinde ne kadar bütünleştirici olduğu bence ayrı bir tartışma konusu, pek o kadar da bütünleştirici olduğunu düşünmüyorum Avrupa Birliğinin. Aynı Avrupa Birliğinin, örneğin Yugoslavya'nın parçalanmasını sağlayan güç olduğunu, Irak'ın bugün parçalanmasını sağlayan gücün önemli bir bileşeni olduğunu, dünya ölçeğinde ulusları birbirinden uzaklaştıran, düşmanlaştıran bir konumda yer aldığını rahatlıkla söyleyebilecek durumdayız.

Bu açıdan baktığımızda Latin Amerika Asya'dan, Afrika'dan farklı kıtalardan, farklı bir yerde duruyor. Bir Latin Amerika kültüründen aynı zamanda edebiyatından, sinemasından, vesaire ortak yönlerinden güçlü ortak yönlerden söz edebiliyoruz. Bunun ardındaki en önemli dinamiklerden biri bence oradaki sol hareketler, Che'nin de içinde yer aldığı devrimci mücadeleler.

Burada önemli bir bileşim var bence. Bu mücadelelerin bağımsızlık yurtseverlik, devrimcilik, bir de enternasyonalizm boyutu var. Yurtseverlik boyutu çok önemli. Örneğin, Küba devriminin sloganlarından biri biliyorsunuz "vatan ya da ölüm". Ulusal bir ölçekte bir mücadelenin yürütülmesi, ulusal ölçekte bir iktidar mücadelesi yürütülmesi söz konusu. Bugün örneğin; ulusal ölçekte iktidar mücadelesini küçümseyen ya da bunun yerine küresel ya da yerel ölçekte mücadeleleri koymayı önerenler var. Che, bir yandan Latin Amerika ölçeğinde bir devrimi isterken, daha doğrusu Latin Amerika ölçeğindeki bir kurtuluşu isterken, Latin Amerika'daki ulusal sınırların kaldırılmasını isterken, yürüttüğü mücadeleler hep belli ülkeler ölçeğindeki mücadeleler.

Ne Che, ne başkaları, aralarındaki kültürel bağın çok güçlü olmasına rağmen, çoğu aynı dili konuşuyor olmasına rağmen, ulusal ölçeği bir kenara bırakan ve Latin Amerika ölçeğinde eşzamanlı hep birlikte gerçekleşecek bir proje ya da sadece ülkelerin içindeki yerel halkların çıkarlarını merkeze yerleştiren mücadeleler yürütmüyorlar. Buldukları

ölkeleri kurtarmak, emperyalist bağımlılıktan kurtarmak, bunu uluslar-
arası ölçekteki bütünleşmenin dayanak noktası haline getirmek üzere
kurulu bir yaklaşımı var. Bu aslında örneğin Türkiye’de de antiem-
peryalist mücadelenin en fazla güçlendiği, Türkiye ölçüğindeki ulusal
mücadelenin, iç mücadelenin en güçlü olduğu dönemdi.

Burada hemen arkasına eklememiz gereken şey, bu ulusal ölçek vur-
gusu. Bu ölkçe ölçüğü vurgusu bir içe kapanmacılık, bir dış dünyaya
kapanmacılık anlamına gelmiyor. Bu anlama gelmek zorunda olmadı-
ğını Latin Amerika devrimleri çok güzel gösteriyor. Bugün örneğin
Küba’nın içe kapanmış bir ölkçe olduğu belki de söylenemez, tam tersi-
ne tüm Latin Amerika ölkeleri için örnek oluşturan ve şu dönemde de
Venezüella’yla, Bolivya’yla, Ekvator’la, Nikaragua’yla ilişkilerini hızla
geliştiren bir ölkçe söz konusu.

Bağımsızlık aynı zamanda ölkeler arasında ve halklar arasında kimi
dar kesimlerin, çıkar gruplarının çıkarlarına dayanmayan ilişkilerin
kurulmasını, ortak çıkarlara dayanan ilişkilerin kurulmasını, karşılıklı
çıklarına dayanan ilişkilerin kurulmasının da temeli, bunun sağlayan
tek yol. Bu açıdan baktığımızda da örneğin; Latin Amerikalılar, Küba,
Che de buna dahil, sadece Latin Amerika ölçüğünde değil, dünya ölçü-
ğünde bir dayanışmacılığı da sergiliyor. Bence daha sık hatırlatmamızda
yarar olan bir şey var; Kübalıların, Che’nin ve daha sonrasında Küba
devletinin Afrika’daki mücadelelere, Afrika’daki bağımsızlık mücade-
lerine verdiği destek. Bunu bence daha çok hatırlatmak gerekiyor, şu
nedenle: Dar anlamda bu Latin Amerika, bu ölkeler birbirine zaten
yakın, üstelik aynı dili konuşuyorlar. Bu nedenle yakınlar meselesi
değil, o kadar basit mesele değil bu birincisi.

İkincisi, bu ölkelerin yurtseverliği, bu ölkelerin kültürel değerleri
vesaire, dünyanın başka taraflarına kendileriyle doğrudan ilgisi bulun-
mayan taraflarına daha dışsal bakmaları anlamına da gelmiyor, bunun-

la da sonuçlanmıyor.

Üçüncüsü, en az bunlar kadar önemli, biliyorsunuz, bir ülkenin başka ülkeye müdahale etmesi, asker göndermesi bugünün dünyasında uzun yıllar boyunca, on yıllar boyunca tartışılır, gündemde kalır. Hele bir sosyalist Küba'nın bunu yapması, çok da müdahale ediliyor diye falanca ülkeye gidiliyor, asker gönderiliyor. Buna karşı bir karşı propaganda gerçekleştirildi, ama Amerika Birleşik Devletleri bugün Küba'nın zamanında Afrika'ya asker göndermiş olmasını hatırlatmak yerine, "bunlar sağa sola müdahale ederler, asker gönderirler, silah gönderirler" diye karşı propaganda yapmak yerine unutturmaya çalışıyor. Çünkü Küba'nın oradaki varlığı son derece meşru bir varlıktı.

Castro'nun en son Nazım Kitaplığından çıkmış "Vamos Bien" "İyi Gidiyoruz" diye bir kitabı var. Yakın geçmişteki konuşmalarından birini buna ayırıyor uzun uzun, Küba Afrika'da niye savaştı diye yeniden hatırlatmak ihtiyacını duyuyor. Gerçekten biz oraya asker gönderdik, mücadele ettik. Bunu hatırlatan taraf Küba, çünkü tümüyle meşru, dünya ölçeğinde meşru ve karşı tarafın tek yapabildiği bunu dünya tarihinden silmeye çalışmak olabiliyor. Dolayısıyla Latin Amerikalıların yurtseverliği, bağımsızlık vurguları bir içe kapanmacılık, bir dar çıkarıcılık anlamına gelmiyor. Yine Küba dünyanın dört bir köşesin sağlık çalışanlarını gönderebilen, eğitim çalışanlarını, eğitim emekçilerini gönderebilen bir ülke konumunda.

Son olarak bütün bunların temelinde, bir şeye daha vurgu yapmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu tablonun ortaya çıkmasını sağlayan yalnızca ABD'den hoşnutsuz olmak değil, yalnızca bağımsızlık yanlısı olmak değil, aynı zamanda temelde yatan emek-sermaye çelişmesini de hissetmek, eşitsizliklere karşı da bir tepkiyi, bir mücadeleyi yürütmek. Çünkü ABD'ye, emperyalizme karşı olan kesimler daha geniş kesim aslında. Bunların içinde solun ağırlık kazanmasını sağlayan, solun bir

tutarlı çizgide durabilmesi oluyor. Solun ağırlık kazanmasını sağlayan uzlaşmaya daha az yatkın olması oluyor. Bunları sağlayan da eşitsizlikleri de en az bağımlılık kadar önemsemeleri. Che'nin bu açıdan Latin Amerika'da gördüğü eşitsizliklerden hareketle Marksist olması; sadece Latin Amerika'nın kurtuluşu için değil, aynı zamanda yoksulların, emekçilerin kurtuluşu için mücadele etmek, onların kurtuluşu için emperyalizme karşı mücadele etmek gerektiği sonucuna varmasında bunun bir göstergesi.

Bunlar önemli, çünkü eşitliğin olmadığı bir yerde özgürlüğü elde etmek mümkün olmayacaktır. Bağımsız bir ülke için de aynı sorun söz konusudur. Tek başına bağımsızlık bir şeye yetmez. Eğer bir eşitlikçilik yoksa yine toplumda sömürü ilişkilerine dayanan bir düzen kurulacaksa, yine sınıfsal ayrımlara dayanan bir düzen kurulacaksa, bunun sonucu yine bir bağımlılık olacaktır.

ZAHİT ATAM- Geçen yılın filmlerinde gösterildi, Cannes'te de Altın Palmiye ödülü alan film vardı ya, bunu seyredeniz yok mu? Ken Loach'un bir filmi oynadı "Özgürlük Rüzgârı" diye. Can Loshe'un filmi İrlanda üzerine ve Ken Loach İngiliz ve 1960'lı yıllardan beri sosyalist mücadelenin içerisinde yer alan ve halen o çizgisini devam ettiren bir isim. Hatta Ken Loach'un filminin Altın Palmiye aldığı sene Türkiye'den de Nuri Bilge Ceylan'ın 'İklimler' filmi de aday filimler arasındaydı. Orada ulusal mücadeleyle eşitlikçi mücadele içindeki ayrım meselesi gündeme gelir. Dolayısıyla şimdi Latin Amerika üzerine okuduğum zaman oradaki sinema literatürünü önemli bir bölümünü okudum, filmlerinin de bir kısmını seyrettim.

Filmlerinde ve edebiyatında görülmesi gereken ilk şey Latin Amerika'da eşitlikçilik söyleminin, halkçılık söyleminden daha güçlü olduğu, genel bir halk-milliyet söyleminden çok daha güçlü bir eşitlikçiliğe yapılan vurgu. Yine, Latin Amerika'daki eşitsizliğin en önemli kökenle-

rinden biri üstyapının, toplumun ya da ulusların maddi zenginliklerinin, artı değerlerinin doğrudan emperyalist kurumlara aktardığı yönünde bir vurgu var, bir eşitlikçi söylem var. Ken Loach'un filminde. 1910'lu yıllarda İngiltere'de İngiltere-Latin Amerika çatışması içerisinde, İrlanda Kurtuluş Ordusu içerisinde ikili bir ayırım ortaya çıktı. Mücadelenin gelişmesi için ulusal bir söylem ve ulusal bir iktidarın kurulması süreciyle eşitlikçi bir iktidar kurulması arasında bir iç ayrışmanın olduğu gösteriliyor filmde.

Latin Amerika'ya baktığımız zaman köklü eşitlikçilik olduğunu görüyoruz. Genel bir ezilen-ezen söylemi içerisinde yalnız antiemperyalist söylemi yok. Kendi ulusal devletlerinin iktidarının çok doğrudan emperyalist ülkelerin özellikle de ABD'nin doğrudan taşıyıcısı olduğu ve oradaki sistemi üreten bir iktidar olduğu söylemi var. Dolayısıyla Latin Amerika'daki söylem, 19. yüzyılda ulusallaşma üzerinden, bir kıtanın özgürlüğü üzerinden, bir kıtanın devletleşmesi üzerinden yapılan bir söylem. 1950'li yıllardan, İkinci Dünya Savaşından itibaren bir tür eşitlikçilik üzerinden sosyalizme doğru yönelmiş bir söylem güçlü bir şekilde ortaya çıkıyor.

Bir de Küba'nın müdahalesi konusunda Afrika'da da bu konu üzerine bir belgesel var. Estella Bravo'nun yaptığı bir belgesel. O belgeselde Küba'nın Angola'da yaptığı müdahale ve Angola'nın Güney Afrika'ya karşı verdiği silahlı mücadele üzerine, oradaki askerlerle yapılmış oradaki insanlar üzerine yapılmış söyleşiler var.

ERKİN ÖZAL- Merak etmeyin, ben de bitirmek üzereyim zaten, yeni bir tur gibi almayacağım bunu. Bu eşitlikçiliğe ilişkin yapacağım son bir vurgu olacak. O da bu sosyalist ülkeler içinde özel bir önem taşıyor. Biliyorsunuz kapitalizm koşulları altında insanların çalıştırılmasının yolu, onların açlıkla tehdit edilmesidir, iş bulamayan aç kalır. Dolayısıyla verimli çalışmayan da, patronun istediği gibi çalışmayan da aç kalır.

Sosyalist ülkelerde ise bir eşitlikçilik vardır, belli temel hizmetlerden kimsenin mahrum olmaması, kimsenin aç kalmaması, kimsenin açlıkta kalmaması güvencesi söz konusudur. Bazen bu eleştirilir, bunun verimsizliklere yol açtığı, insanları tembelleğe sevk ettiği söylenir.

Burada çok ciddi bir yanlış bakış açısı vardır bence. Ne kadar eşitlikçi olursanız, siyasi anlamda o kadar ileri gitmek zorunda kalırsınız. Çünkü eşitlikçi bir toplumu baskı altına almanız çok daha zordur, insanları zorla çalıştıramazsınız, insanları ikna etmeniz gerekir, insanları belli hedefler doğrultusunda seferber edebilmeniz gerekir. İnsanları ikna edemezseniz, gerçekten çalıştıramazsınız. Bence bu da iyi bir şeydir, insanları zorla çalıştıramıyor olmanız. Burada kitleleri harekete geçirmek, onları ikna etmek, seferber etmek, doğru siyasetin konusudur. Gerçekten ikna edici olabilecek siyaset üretme zorunluluğunu getirir aynı zamanda. Burada Latin Amerika'nın siyasete özgün katkıları olduğunu düşünüyorum. Dürüstlük, içtenlik ve yaratıcılık konusunda, özellikle de yaratıcılık konusunda epey bir katkısı var Latin Amerika'nın.

Siyasi mücadele tek başına bu tür değerler üzerinden yürütülemez elbette, ama bunlar olmadan da olmaz bu işler ve hem Che, hem Castro, hem de Latin Amerika'daki diğer devrimciler siyasete dürüstlük ve içtenliğin yanı sıra, yaratıcılık da katmak konusunda önemli bir yerdedir. O açıdan da örnek alınacak pek çok yönleri var diyeyim ve ben biraz uzamış olan sohbetimizin bu kısmını tamamlamış olayım. Teşekkür ederim.

ZAHİT ATAM- Ben birkaç şey daha söyleyeyim. Latin Amerika sinemasından sinemacıların yaptıkları tartışmalardan anladığımız birkaç şey var, onları söylemeyi unutmmuşum.

Latin Amerika'da bu insanlar içerisinde aydınlanmacı bir söylem var. Ülke halkını aydınlatmak önemli, çünkü halkın gerçekten geri olduğunu düşünüyorlar. Bu gerilik üzerine söylem sosyalist ve militan

hareket içerisinde, halkı eğitmek için seferberlik yapmak şeklinde ortaya çıkarken, egemen kitlelerde de halkı küçümseyen bir söyleme doğru gidiyor, bunlar da açıkça dile getiriliyor.

Eduardo Galeano'nun kitapları var bunun üzerine. O kitapları bir tarih çalışması olarak düşünebilirsiniz, bir bellek tazelemesi olarak düşünebilirsiniz. "Ateş Anıları" diye üç cilt kitabı vardır Eduardo Galeano'nun. Bunun içerisinde buradaki iktidar ve aydınlanma söylemi üzerine tartışmalar var, orada edebiyatın ve sanatın görevleri üzerine çeşitli sanatçıların söylediklerini de göreceksiniz. Burada antiemperyalist mücadeleyle ilgili, Latin Amerika sinemasıyla, Türkiye'deki sinema üzerine birkaç şey söylenebilir. Birinci olarak söylenmesi gereken; Latin Amerika'yla Türkiye arasındaki en önemli fark, Latin Amerika'da sanatçıların büyük oranda angaje olmuş olmaları. Türkiye'de 60'lı yıllardan itibaren baktığımız zaman sanatçıların, hele sinemacıların angajmana çok karşı çıktıklarını görüyoruz.

Bunun yapılan filmleri yapısını önemli ölçüde etkilediğini, dönüştürdüğünü ve onların daha piyasa içi, ulusal piyasaya dönük filmler olmak zorunda kaldıklarını, yaptıkları filmlerin de ulusal bir sinema olarak addedilemeyeceğini düşünüyoruz. Mesela, bu ilginç bir tartışma konusudur.

SALONDAN- Pardon, buradaki angajmandan kastınız politik süreci olanlar mı?

ZAHİT ATAM- Evet evet, örgütlenme, militan olarak çalışma; bu şekilde. Latin Amerika'ya baktığımız zaman doğrudan angajmanları yaşamışlar. Üstelik bu yalnızca Arjantin ve Şili ile sınırlı değil, Brezilya, Bolivya, Venezüella, Küba'ya bakıyorsunuz yönetmenler ki, adam sinemacı uluslararası olarak ve militan aynı zamanda. Mesela Türkiye'de bunların çok az kısmı yayınlandı.

Ben şimdi editörlük yapıyorum, orada yayınlayacağız Latin Amerika üzerine kitapları, anlaştıkça doğrudan manifestoların yazarlarıyla. Bunlar militan olarak çalışıyorlar, aynı zamanda silahlı mücadelenin bir parçası bu insanlar ve orada ancak yine o militanların destekleriyle filmleri yapabiliyorlar zaten. Çünkü o filmleri yapmak da, göstermek de yasak zaten bu ülkelerde. O yeraltı sineması, militan sinema olarak devam ediyor, Türkiye’de böyle bir şey olmadığını görüyoruz. İşin ilginç tarafı, ara parantez olarak söyleyeyim, 70’li yılların Türkiye’sine bakıyorum, aşağı yukarı 1969 yılında başlar bu insanların mücadelesi, Türkiye’de militan sinemacıların mücadelesi.

Daha bildik bir örnek vereyim. Dostlar Tiyatrosunu ele alın. Tamam ben Marksistim, sosyalistim, antiemperyalistim, bunların hepsi, ama doğrudan bir siyasi angajmana girmediklerini ve buna çok titizlikle vurgu yaptıklarını görüyorsunuz. Latin Amerika’ya baktığınız zaman böyle olmadığını görüyorsunuz. Orda da doğrudan angajmana girmek, doğrudan siyasi mücadelenin bir parçası olarak kendini görmek düşüncesi çok daha yaygın olarak ortaya çıkmış. Mesela örnek olarak, Fernando Solanas’ın Cannes’da ödül almış film var “Güney” diye. Televizyonlarda 1990’lı yıllarda gösterildi o film, sinemalarda da gösterildi, seyrettiniz mi bilmiyorum.

Mesela, 1960’lı yıllardaki devrimci militanlara adanmıştır o film, o zaman o da onun bir parçasıdır. Bu angajman meselesinin yanında şöyle bir şey daha söylenebilir: Bu insanların sanattan para kazanarak yaşamak gibi bir vurguyla, vurgu meselesinde bir ayırım daha var Türkiye-Latin Amerika arasında. Bu insanlar çok çeşitli işlere girip ve çok çeşitli dayanışmalar içerisinde filmlerini yapıyorlar. Türkiye’yle baktığınız zaman, Türkiye sinemasında ilginç bir tarihi vererek söyleyeyim insanlar kendilerini profesyonel olarak görüyorlar. Sinemacılar “ne gelirse onu yaparım” diyorlar. Şu şekilde söyleyeyim: En önemli filmleeri yapan isimlere baktığınız zaman bu insanların kendi çizgilerini, ken-

di dünya görüşlerini, kendi sanat anlayışlarını, kendi dramaturjlerini taşıyan filmlerinin oranının yüzde 10 bile olmadığını görüyorsunuz.

Bu insanlar büyük oranda ticari filmler yapmışlar. Diyelim ki özel olarak sanat tarihi okumuş, iyi bir eğitim almış, bu konuda kalem oynatan Metin Erksan'a bakıyorsun, mesela ticari iş yapamıyor, bulamıyor, bir bakıyorsunuz 70'li yılların başında ardı ardına Emel Sayın'lı filmler yapıyor bir sürü. Bakıyorsun ondan sonra ismi geçen Halit Refiğ, bir bakıyorsunuz Orhan Gencebay'la 'Leyla ile Mecnun"u yapmış ya da "Alev Alev" diye film yapmış; çok iş yapmış filmlerini söylüyorum. Dolayısıyla böyle bir şey yok ve orada insanlarda, sanatçılarda kendi çizgilerini onurlu bir şekilde taşımak çok önemli bir sorun, altına imza atabilecek eserler vermek bir tartışma konusu. Türkiye'de başlıca sanatçılar piyasada, özellikle sinemada olmak üzere ne tutar diye çok düşünümler ve yapımcıların önerilerine mahkûm kalmışlar. İlk önce böyle bir ayırmadan söz edebiliriz; birincisi bu.

İkinci olarak da şöyle bir şey daha söylenebilir: Latin Amerika'ya bakıldığı zaman, Latin Amerika'da Türkiye'deki gibi bir ticari sinemanın oluşmadığını görüyorsunuz, Latin Amerika'da ulusal özellikli bir sinemanın gelişmediğini görüyorsunuz. Bunun yerine o pazarın büyük oranda ABD tarafından belirlendiğini ve ABD filmlerinin o halkın film seyretme taleplerini doğrudan karşıladığını görüyorsunuz. Türkiye'ye baktığımız zaman şöyle bir durum var; Yeşilçam o kadar hızlı çalışan bir kurum ki, yaptığı filmlerin yüzde 90-95 civarında Yeşilçam filmi; ki bunların sayısı 5 000 civarındadır. Bunları uyarlamalı olarak yapmıştır Yeşilçam. Nasıl uyarlandı? Mesela bir film oynuyor, seyrediyorlar bunu. Hemen onu yerleştirerek, belli değişiklikler yaparak o filmi yerli olarak üretiyorlar.

Yeşilçam'ın en önemli senaristleriyle röportaj yapmıştık. Örnek vereyim, Bülent Oran Yeşilçam'ın en önemli senaristlerinden birisidir.

İngilizce de, daha doğrusu yabancı dil de bilmiyor, ama kendisi senaryocu. Hatta en önemli sorunları o kadar çok yazarmış ki -bu elle yazıyor, daktiloyla da yazmıyor- masör tutuyormuş çalışırken, o kadar fazla senaryo yazıyor. Günde 8 saat civarında somut senaryo yazıyor, aynı anda beş tane senaryo üzerinde çalışıyor. İngilizce bilmiyor, ne yapacak? Popüler film senaryolarını yurtdışından getiriyor, kendi parasıyla çevirmen tutuyor, öyküleri Türkçe'ye çevirip Türkiye'ye yazıyor. Türk sinemasının en ünlü melodram yazarıdır Bülent Oran. Yakın geçmişte öldü. Ama buna ilişkin şöyle bir liste söyleyeyim: Türkiye'de mesela kovboy filmleri dönemi vardı, Türkiye'de mesela -ara parantez- 70'li yıllarda biliyorsunuz Türk sinemasında seks filmleri furyası ortaya çıktı. Acayip bir şekilde yapıldığını görüyorsunuz. Mesela bunların da kökeni Yeşilçam'ın yaratıcılığı değil.

1970'li yıllarda ilk önce İtalya'da, sonra Almanya'da bu filmler furyası çıkmış. Onlar Türkiye'ye gelmiş acayip iş yapmış, Yeşilçam o pazarı da kendisi kapamış, hemen kendisi üretmiş bunları. 50'li yıllara baktığınız zaman tarihi filmler geliyor, tutuyor onları yapıyorlar. Yaklaşık olarak Türkiye'de yapılan filmlerin yüzde 90-95 oranındaki yapısının yeniden yapım olduğunu ve yerleştirme usulü yapıldığını görüyorsunuz, belli bir ulusal yaratıcılığın olmadığını görüyoruz. Buna karşılık Latin Amerika'da özgün bir taraf olduğunu görüyoruz. Bu insanlar kendi kültürleri, kendi tarihleri üzerine belli bir okumayla, belli bir çalışmayla yapmışlar filimlerini.

Sanıyorum siyasi angajman ve onur meselesinde güçlü olunmasından dolayı orada özgün bir hareketin ortaya çıktığını görüyoruz. Türkiye'de 70'li yıllarda ilk kez bunun örnekleri ortaya çıkıyor, 70'li yılların sonunda Yılmaz Güney'in desteklediği, Yılmaz Güney'in belli çalışma arkadaşlarıyla beraber o yıllarda özgün filmlerin yapılmaya çalışıldığını görüyorsunuz. Sonra 80 darbesi gelince bunların sayısı otomatikman önemli ölçüde azalıyor. 80'den sonra ilk yapılan deney var "Hakkari'de

Bir Mevsim”i yapıyorlar. O film 1987 yılına kadar gösterilemiyor. Ferit Edgü’nün “O” adlı romandan yapılan bir uyarlamadır. Ondan sonra da o tür filmler yapılmadığını görüyorsunuz. Şunu da söyleyeyim; Türkiye’de 90’lı yıllar yapılan dizilerin önemli bir bölümü de melodramatik yapısı açısından bakıldığı zaman onların da kökeninin Türkiye olmadığını görüyoruz, buna ilişkin tezler de var. Onlar büyük oranda Yeşilçam’dan türetilmiş diziler, gerçi kökeni Türkiye değil ama Yeşilçam’ın “yerleştirme usulüyle” yapılıyorlar.

Latin Amerika’da ise sosyal gerçekçilik var. Türkiye’yle aralarında önemli bir fark var. Türkiye’de melodramatik bir yapı varken, orada sosyal gerçekçilik içerisinde yer alan eserler üretiliyor hem edebiyatta, hem de sinemada.

SALONDAN- Bunların telif hakkı olmuyor mu?

ZAHİT ATAM- Şu şekilde söyleyeyim. Birincisi, onlar yerli pazarları kontrol edemiyorlar. Bir kere dil meselesi var, ikinci olarak da Yeşilçam’ın her şeyi sahte zaten, yapım tarzından diğer şeylerine kadar.

Üçüncü olarak da şunu söyleyeyim: Yalnız bu alma şeyleri “Yeşilçam”la sınırlı değil. Popüler edebiyatı takip eden insanların var mı? 1950’li yıllar 60’lı yıllar. Peride Celal, *Diğer İnsanlar*’ın yazarları, onlar da kendi öykülerini dışarıdan alıyorlar, diğer şeylerden takip ediyorlar. Mesela daha ünlü bir isim, diyelim ki Kemal Tahir dizi olarak polisiye yazmıştır, tutması için onları dışarıdan almıştır.

1995-2000 yıllarından sonra bu telif hakları, piyasanın kontrol edilmesi gibi şeyler ortaya çıktı. Yapılan filmlerde dergicilikte de öyle; alıyorlar yabancı dergileri, yabancı dergilerden fotoğraflar alıyorlar, yazılarını kendileri tercüme ediyorlar, kendileri basıyorlar. Mesela *Artist*, *Yıldız* gibi o yılları hatırlayanlar bilecektir öyle dergiler vardı, bunlar da tamamen öyle. Mesela Türkiye’de Hayat dergisi var, 1950’li yılların en

popüler ve çok satan dergilerinden bir tanesidir, Demokrat Parti çizgisine yakındır, o da Life'dan türetmedir. Tümünden kopya, onlar hem kontrol etmiyorlar, hem de böyle bir kontrol etme, cezalandırma copyright gibi bir şey yok. Copyright yakın dönemlerde üçüncü dünyayı da kapsayan şeylerden bir tanesidir, onları da kapsamaya çalışır.

Bu sürecin de sinemaıyla, edebiyatla sınırlı olduğunu sanmıyorum. Diğer alanlarda da bu copyright meselesi olmadığı için üretim alanında da böyle şeylerin izleri var. O yıllarda yazılmış ya da 80'li yıllardan sonra yapılmış söyleşilerden kaynaklara baktığınız zaman görülebilir, işin ilginç tarafı yapılan filmlerde o yıllarda en çok yapan filmlerin tamamına yakını yeniden yapım, onlardan türetilmiş filmleri seyrediyorlar.

Türkiye'de 80 sonrasında şöyle bir örnek vereyim: Video furyası patladığı zaman, video için yapılan filmler vardı. O filmlerin çok büyük bir bölümünde, yapımcular filmi seyrediyorlar, ondan sonra senaristlere "al şu filmi seyret, sonra bir tane senaryo yaz" diyorlardı. Ben öyle çok film seyrettim, çok komik şeyler çıkıyor, öyle uyarlamışlar.

1990 yılların sonlarına kadar yeniden yapım süreçleri devam etti. Mesela, Türkiye'de çok iş yapmış 60'lı yıllarda yapılan filmlerin birebir; site bile verebilirim size hangisi hangi filmden türetilmiş diye, birincisi bu.

İkinci olarak, mesela 60'lı yıllarda Yılmaz Güney de bunu yapmış. Yılmaz Güney'in yarattığı tipler büyük oranda seyrettiği filmlerden ama o, karakter ve davranış şekilleri falan türetiyor. Ama ustalık döneminde 70'li yıllarda yaptığı filmlerin senaryoları özgün, orada öyle bir şey yok, ama sektör yapıyor bunu.

Aşağı yukarı bu apartma ya da avantacılık 1945'le 1990 arasında, salgın hastalık olarak Türkiye'de devam etmiştir.

SALONDAN- Sadece konuyu çalmak değil, çekemedikleri sahneleri

direkt makaslayıp filmin ortasına koymak da vardı bunda.

ZAHİT ATAM- Eğer genişletirsek somut örnekler verilebilir. Tarihi filmler de 1945'lerde başlar; savaş filmlerini çekemiyorlar, oradan o sahneyi alıp koyuyorlar hatta yakın dönemden 80'li yıllardan bir örnek verirsek, bu "Dünyayı Kurtaran Adam" var ya, onda Uzay Yolu'ndan alınmış sahne vardı, alıp konulmuştur. Bu tip şeyler de yapılıyor, ama ünlü yönetmen saygın olarak bilinen isimlerimizin, mesela Dokuz Dağın Efesi'ni yapmıştır Metin Erksan. Orada Elia Kazan'ın Viva Zapata filminden sahneleri seyrediyor, olduğu gibi sahneyi alıyor, oradaki mizansenini kullanıyor.

SALONDAN- Killing serisi vardı.

ZAHİT ATAM- Hepsini serisi var daha detaylı. Orada ne yapılmışsa onun şeyleri var. *Görünmeyen Adam İstanbul'da'yı* yapmışlar mesela 1950'li yıllarda. Uzatılabilir böyle bir liste.

Tamam, teşekkür ederiz.

“EVE DÖNÜŞ FİLMİ ve 12 EYLÜL DÖNEMİ”

MAKİNA MÜHENDİSLERİ ODASI

İSTANBUL ŞUBESİ

01 Aralık 2006, Şube Salonu

BATTAL KILIÇ (MMO İstanbul Şube Yönetim Kurulu Sekreter Üye)- Bugünkü söyleşimizin konusu “Eve Dönüş Filmi ve 12 Eylül Dönemi”

Konuğumuz Mehmet Ali Alabora'nın kısa bir özgeçmişini ben mi anlatayım, kendisi mi anlatsın?

MEHMET ALİ ALABORA- Benim orada özgeçmişim mi var? Çalışılmış yani, iyi.

BATTAL KILIÇ- Mehmet Ali Alabora, 1977 İstanbul doğumlu, sinema ve tiyatro oyuncusu, oyuncu Mustafa Alabora ve Betül Arım çiftinin oğludur. 1993 yılında Özel Boğaziçi Lisesi sponsorluğunda yarı profesyonel bir tiyatro kurdu. Bu ekiple birkaç temsilde oynadı. 1995-1997 yılları arasında ATV'de yayınlanan “A Takımı” programında çalıştı. Bu sırada “Kara Melek” adlı TV dizisinde rol aldı. Ancak asıl ününe “Yılan Hikâyesi” adlı TV dizisinde baş rol oynamasıyla kavuştu. 1999 yılında ilk sinema filmi olan, Türk-Yunan ortak yapımı “Kayıkçı” isimli filmde baş rol oynadı. Bu sırada İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarını bitirdi. Mehmet Ali Alabora ilk profesyonel tiyatro oyunculuğuna ise, Tiyatro İstanbul Sahnesinde sergilenen “Acaba Hangisi?” oyunuyla başladı.

Benim şimdilik söyleyeceklerim bu kadar; söz sizin. Hoş geldiniz.

MEHMET ALİ ALABORA- Sonrası da var. Birkaç film daha çektik. Sonra Yıldız Teknik Üniversitesi'nde yüksek lisans yaptım o kadar. Daha

da var, ama çok güzel anlattınız, teşekkür ediyorum. En azından ilk işle-
rin anlatımınızda yer alması güzeldi.

Saim Ağabey beni aradığında, “*Eve Dönüş filmi ve 12 Eylül’le ilgili bir söyleşi yapalım,*” dedi, ben de “*yapalım,*” dedim. Bir de filmden görüntüler rica etmişlerdi. Ben orada şöyle bir hisle bunun doğru ola-
mayabileceğini düşündüm. Bunu da sizinle paylaşmak isterim. Filmi görmüş olanlar zaten biliyorlar. Filmi görmemiş olanlarsa, filmi o gör-
dükleri birkaç görüntüden algılayıp oradan değerlendirmek gibi bir duruma düşebilirler. Bu da çok doğru olmaz diye düşünüyorum.

Bir de film, seyreden seyirci sayısından çok etrafında şekillenen tar-
tışmalarıyla, yorumlarıyla gündeme geldiği için her zaman bir sanat eserinin bir numaralı kıstası kendisidir. Yani bir resim ya da bir müzik eseriye. O resmin, o müziğin ya da her neyse söz konusu olan sanat eseri; onun varlığıdır. Onun etrafındaki tüm tarihsel tartışmalardan ya eleştirilerden, yorumlardan bağımsız olarak o filmin kendi varlığıdır. Dolayısıyla o varlığa nüfuz edebilmek için de onu bütün olarak ve hep-
sinden bağımsız olarak görmek gerekir. Ama *Eve Dönüş* filmi farklı bir durumda olduğu için etrafında yarattığı, kendi çevresinde yarattığı tar-
tışma belki de, filmin seyirciyle buluşmasından bile daha fazla oldu. Zaten rakamlar da bunu gösteriyor. Çok sürpriz rakamlar değildi bizim için. Ben daha filmi çekerken bu filmin kaç yüz bin yapacağını tahmin edebilir durumdaydım. Biraz tecrübeden ötürü, biraz filmin içeriğini, filmin işleniş biçimini bildiğimden ötürü pek de yanılmadığımı zanne-
diyorum. Şu anda film seyirci olarak 180 binlerde, 220 bine, 250 bine doğru da gışesini kapatması öngörülüyor. Benim de filme başlarken, fil-
mi çektiğimiz aşamadaki tahminlerim de bu yöndeydi. Niye böyle oldu-
ğunu da ayrıca tartışırız; bunun için buradayız.

Bilmiyorum, burada filmi herkes seyretti mi? Ama bunun karşılıklı sohbet olması çok daha keyifli olacaktır. Çünkü en nihayetinde

Brecht'in çok önemli bir sözü vardır. Konuşan, sürekli birikimle ilgili bir şeyler anlatan bir oyuncusu için *"bana konuşma göster"* demiş. Çünkü filmin benim anlatacağım bir şeyi yok. En nihayetinde bir film ortada, yani ondan başka tarih içinde bir şey anlatamazsınız. Yani siz bir roman yazarsınız, ya da bir film çekersiniz ya da bir resim yaparsınız, sonra ne anlatırsınız? O roman, o film ya da o resim kalacaktır ve sizden sonra gelip de sizi tanımayacak olanlar sadece o filme bakıp ya da sadece o resme bakıp karar vereceklerdir.

Tiyatroyla sinema arasında da böyle bir fark vardır. Hep denir ya hani, *"tiyatroda iş çok zor, çünkü orada yapıyorsunuz ve düzeltme şansınız yok."* Aslında tam tersidir, tiyatrodaki ertesi gece düzeltme şansınız vardır, ama sinemada yoktur. Sinemada her seferinde bir kez daha ölürsünüz, her kaydedildiğinde bir daha ölürsünüz, orada öldürürler, o kare içinde ölü kalırsınız ve bir daha geri dönüp de hiçbir şey yapamazsınız. 10 sene sonra filminizi gördüğünüzde, *"ah, bu sahne çabucak geçse"* diye düşünürsünüz. Öyle kalıcı, öyle sinir bozucu bir şeydir sinema. Yani bütün keyfinin yanında kalıcı olduğu için bu anlamda ölümcül bir şeydir aslında. Mesela, fotoğraf çekecekler ve pat diye o karede ölüvereceğiz. Onun sürekli olduğunu düşünün.

Dolayısıyla film üzerinden konuşmak, film üzerinden tartışmak çok daha doğru olacaktır. Onun için ben daha fazla gevezelik yapmayayım, sözü ya da soruları size bırakayım. Çünkü anlat deseniz çok anlatırım. Ne anlatayım ya da ne merak ediyorsunuz ya da ne demek istersiniz ya da neden rahatsızsınız ya da neden memnunsunuz? Benimle ne istiyorsanız paylaşabilirsiniz. Ben kendi sınırlarım dahilinde buna cevap verebilirim. Tabii bazı sorulara cevap veremeyebilirim, çünkü onlar yapımcının ya da yönetmenin ya da sanat yönetmenin ya da görüntü yönetmenin sınırlarına girebilir. Ben kendi sınıırıma giren her şeye açık yüreklilikle cevap vermeye hazırım.

Buyurun.

BATTAL KILIÇ- O dönemi yaşamayan biri olarak bu filmin çekimini ne kadar içselleştirdiniz, nasıl duyumsadınız? Bu film nereden düşünlüdü? Bu konuda biraz bilgi verir misiniz?

MEHMET ALİ ALABORA- Anlatayım, bu iyi bir girizgâh olacaktır. Filmin senaryosu 15 yıllık bir senaryo, biz çocukken yazılmış, en azından ben çocukken yazılmış. Ömer Uğur'un senaryosu. Ömer Uğur bu senaryoyu 1990'ların başında yazmış ve önce Yunus Nadi Büyük Senaryo Ödülünü, daha sonra Montpaille Akdeniz Filmleri Festivalinde En İyi Senaryo Ödülünü almış ve filmimiz de büyük ihtimalle bir dahaki yıl Montpaille'nin, açılış filmi olacak. Bir kere bu filmi çekmeye kalkışmışlar neredeyse sete inmek derecesinde hazırlanmış, fakat olmamış. Filmin ilk adı "*Eve Dönüş*" değil, "*Sorguda*" dır. Biz sonradan filmin bu isminin doğru olmayabileceğini düşündük. Bir de değişiklikler geçirmiş, ana yapısı itibarıyla filmin sorgu kısmı daha büyük kısmını içeriyormuş, sonradan üç bölümlü bir film haline gelmiş. Filmi seyredenler şu anda biliyorlardır, üç bölümlüdür ve benim için hep öyleydi.

Ben nasıl hazırlandım? Benim için hep üç rol oynayacakmışım gibi bir his vardı filme hazırlanırken, hep böyle düşündüm. Bu üç bölüm nedir? Mustafa karakterinin apolitik bir işçi olan, politik bir angajmanı olmayan Mustafa'nın üç bölümlü hikâyesi sanki bana üç ayrı karaktermiş gibi görüldü senaryoyu ilk okuduğum andan itibaren.

Birinci bölüm, bütün etrafında olup bitenlere kayıtsız, hiçbirinden haberi olmayan, haberinin olmamasını kendi seçmiş bir adamdı. Bununla ilgili nasıl hazırlık dönemi geçirdiğimi ayrıca anlatacağım. Çünkü burada zorlayıcı bir nokta vardır.

İkinci bölüm, bir insan müsveddesiydi, yani insanlığı o sırada elinden alınmaya çalışılan ve hayvansal içgüdüleriyle hareket eden bir yara-

tıktı. Çünkü işkence esnasında insanlar yaratığa dönüştürülüyorlar. Yani belki de insanlığın bulduğu ve insanın insana yaptığı en acayip durumda kalıyorlar ve orada insan kalmıyor. Yani bir işkence odasında insandan söz etmek söz konusu olmuyor.

Üçüncü bölüm ise, bütün bu travmayı yaşamış, ruhu alınmış bir bedendi. Yani içinden artık bütün duyguları, her şeyi alınmış, sadece bir suret kalmış bir adamdı. Hep böyle üç bölümlü bir fikirle yola çıktım. Yani üç ayrı adam oynuyormuşum, üç değişik kişi oynuyormuşum gibi hissettim. Daha doğrusu hazırlanırken bunu böyle hissediyordum.

Birinci bölüm için zor olan bir nokta vardı. 1980'ler söz konusu olduğunda ve döneme kaynaklara, belgelere, belgesellere, dokümanlara baktığınızda ister istemez bütün dokümanlar siyasi bir ağırlık barındırıyor. Bu sağda durabilir, solda durabilir ya da orta bir yerden bakabilir, ama hep siyasi bir çerçeve üzerinden bakıyorlar meseleye. Bu günlük hayatın gölgelenmesine sebep oluyor. Yani, sanki o dönem içinde herkes, sadece ve sadece bunu konuşuyormuş gibi bir durum çıkıyor oradan bakıldığı zaman.

Oysa bugünden bile durup düşündüğünüz zaman arabesk müziğin fazlasıyla gündeme gelmeye başladığı, popüler filmlerin, hakikaten etliye sütlüye pek dokunmayan popüler filmlerin çok yükselmeye başladığı, futbolun, yani bir popüler kültürün de aynı anda gitmeye başladığı bir hayat var orada. Dolayısıyla bu kültüre ait bir hayat nasıldı? Yani insanlar kahvede tavlataırken, pişpirik oynarken nasıl bir muhabbetin içindeydiler, bunu politikanın dışında tutmayı isteyenler akşamları rakı içmeye meyhaneye gittikleri zaman, bu olup bitenlerden başka, bunlarla birlikte ne konuşturlardıyı bulmak için hem dönemi hatırlayan insanlarla, onların apolitik olmayan hayatlarıyla buluşmak için, anılarını dinlemeye çalıştım, hem de dönemin popüler magazin dergilerini, popüler filmlerin afişlerini, popüler filmlerini birazcık karıştırmaya baş-

ladım. Örneğin Şaban karakterinin -her zaman değil, kimi zaman politik bir figür olarak da gördüğümüz- çıkmaya başladığı yıllardır 1975-1980 arası. Aslında popüler bir kültürün de başka bir şekilde beslenmeye başladığı yıllardır. Dolayısıyla oradan bu popüler kültüre dahil olan bir apolitik işçinin nasıl bir hayatı olabileceği, nasıl bir konuşma içinde olabileceği, nasıl davranacağıyla ilgili bir öngörü yakalamaya çalıştım.

Buyurun.

SAİM- Popüler kültür dediğimiz, daha doğrusu yok edilmeye çalışılan, basık insanlar haline getirilmek istenilen toplum sürecinde popüler kültür bir şekilde yerini buldu, ama bu popüler kültürü de topluma bugünkü günü de ele alırsak, aynı şekilde apolitiklik tavrını insanlarda oluşturabilmek için yapılmış çok büyük adımlar var. O süreç hiç irdelenmemiş gibi geldi bana mesela. Senin araştırmada şu var: Evet, arabesk filmler, seks filmleri, Şaban karakterleri, futbolun çok üst düzeyde olması. Ki, tarihte de baktığımızda biliyorsunuz İspanya’da 3F sistemi getirildi o faşist diktatörce yapılan Maracena futbol stadı için. Dediler ki *“size halkı uyutacak kocaman bir salıncak yaptık.”* Türkiye’de de o süreç irdelenirken, daha doğrusu apolitiklik süreci insanlara yapıştırılmaya çalışılırken, sanki o süreç çok gözardı edilmiş gibi bir his elde ettim ben filmde. Bunları irdelerken siz şunu koymamışsınız açıkçası: Evet, insanlar apolitik davranıyor, ama bunu kimler şekillendiriyor? Bu soruya hiç cevap yok.

MEHMET ALİ ALABORA- Bu bir belgesel değil, bir araştırma filmi de değil; bu bir film. Yani bir film; bir yerden bir hikâye tutar, onu anlatır ve bir tez yazısı ya da bir araştırma değildir. Bu tamamen Ömer ağabeyin tasarrufunda olan bir şey, ama benim filmin senaryosuna yaklaşımıyla ilgili sorulacak olursa, bir film her şeyi anlatamaz; bir film bir dönemi de anlatamaz. Yani o bir belgesel olur ya da bir etik anlatımla

3,5 saatlik bir şey çekersiniz, bütün tarihi anlatmayı kafanıza koymuşsunuzdur. Örneğin, Oliver Stone'un JFK filmi gibi. Tarihsel belgelere dayanırsınız, yarı belgesel görüntüler kullanırsınız falan. Oysa bu küçük bir adamın hikâyesini anlatan, o kadar yerden onu ele alan bir film. Yani bunun altındaki bütün o tarihsel süreci anlatmak ne filmin zamanına sığabilir ne bir filmin yapması gerekebilecek bir iştir diye düşünüyorum. Bu yeterli olduysa devam ediyorum.

Filmin birinci bölümüyle ilgili böyle bir bilgi ve birikim edinmeye özen gösterdim.

İkinci bölüm ise, yani Mustafa karakterinin içeri düştüğü andan itibaren bölüm zorlayıcı bir bölümdü; çekim esnasında da oyunun kurulması esnasında da zorlayıcı bir bölümdü.

Ondan sonraki bölümde, yani hem işkence görme esnası ve işkence sonrasıyla ilgili tabii ki işkencenin psikolojik ve fizyolojik etkileri ve bunun yansımalarıyla ilgili yardım almamız gerekiyordu. Çünkü bu sadece gözlemleyerek ya da konuşarak bilebileceğiniz bir şey değil ya da sadece işkence görmüş bir insanın anılarıyla anlatabileceği bir şey değildir. Tabii ki onlar çok faydalı oldu. Örneğin, 19 yıl içeride yatmış ve altı ay işkence görmüş bir kişi olan 78'liler Derneği Başkanı Celalettin Can ağabeyin söylediği bir şey çok yardımcı olmuştu; o da şu: "*İşkencede fiziksel darptan ve fiziksel şiddetten daha fena olan gözleriniz bağlandığı anda ve o karanlık odada durduğunuzda orada yaratılan atmosferdir,*" demişti. Yani o bağırışlar, çağırışlar, gelişler, gidişler; evet biraz bunun ne demek olduğunu hissedebilmişim söylerken, ama gerçekten filmi çektiğim sırada ben bunu duyumsadım. Çünkü şöyle: Ben bir rol oynadım da, o rolün etkisinden çıkamadım da, şöyle oldu da, böyle oldu da falan şeklinde eve giderken çıkarsın, akşam rakı içmeye gidersin yani. Ama filmin çekimi esnasında en azından şunu söyleyebilirim ki, özellikle gözümün bağlandığı andan itibaren gerçekten geriliyordum.

Çünkü arkadaşlarınız istediğiniz kadar kontrollü olsunlar, o tokatları kontrollü atsinlar ya da sizi kontrollü tartaklasınlar. Gözleriniz bağlı, bir iç çamaşırıyla çıplak yere basmak ve o karanlığın içinden evvela “motor” filan denilmesi bile gerçekten sinir bozucu bir şey, yani çaresiz bir durum. Bir de elleriniz kelepçeli falan. Gerçekten orada Celalettin ağabeyin ne demek istediğiyle ilgili bir şey yakaladım ve mesela bana “Hayvanları gözle, hayvanlara bak. Yani bir kedi köpek dayak yerken ne yapar, öyle şeyleri düşün. Ya da karıncalara alev tutarsan ne yaparlar” filan gibi böyle çok acayip imajlar vermişti ve bende çok etkili oldu onlar.

Bir de gerçekten sürecin kendisi o kadar yaşattı ki durumu. O oda falan çalıştığımız yerler görüntü olarak felaket yerlerdi. Tabii bir stüdyo değildi, gerçekten dört duvarlı bir yerd. Üstte ışıkları olan bir yer olsa, belki o dokunduğumuz yerler gerçek olmasa falan öyle olmayabilirdi, ama öyleydi.

Mesela, orada çok farklı bir şey de oldu. Bunu birkaç röportajımda da söyledim. Biz Altan Erkekli ağabeyle yan yana 10 gün boyunca sabahları bir iç çamaşırı, üstümüzü kirletiyorlar, makyaj yapıyorlar, elimize kelepçeyi bağlıyorlar, oturtuyorlar. Tabii ki aralarda kaldırıyorlar, ama uzun bir müddeti böyle geçiriyoruz. Bir rolü oynarken oyuncular göz göze oynayıp birbiriyle bir alışveriş içine girerler, etkilenirler, birbirlerini gaza getirirler tabiri caizse, ama burada ilk defa belki de iki oyuncu birbiriyle bu derecede tensel bir temas kurdu. Yani bizim çıplak bedenlerimiz her gün birbirine değişiyor, aynı anda çıplak demir tenimize değişiyor, o sırada betona oturuyoruz ve böyle bir tensel paylaşımımız oluyor. Bu da çok enteresan bir deneyimdi bütün süreç içinde. ekrar o hazırlık dönemine gelirse, yani Celalettin ağabeyin anlattıkları ve işkence görmüş başka insanların tanıklıkları çok etkili oldu.

Sonra İnsan Hakları Vakfı’nda doktorlarla konuşmalarımızda, özel-

likle çıktıktan sonrasıyla ilgili, ama içeridekiyle de ilgili bazı bilemeyeceğimiz şeyleri öğrendik. Örneğin, onlardan biri, askı yüzünden kollara belli bir mesafeden yukarı kalkmaması, parmaklardaki hissizleşme yüzünden düğme ilikleyip açmak gibi ince işleri parmakların yapamaz hale gelmesi, bunlar gözlem yaparak bilinebilecek şeyler değil tam olarak ve paranoid davranışlar; yani sürekli arkaya bakmak, sürekli biri tarafından takip ediliyor hissi, vitrinlerin önünden geçerken arkamda biri var mı diye sürekli vitrinleri kesmek ve hangi koşulda yakalanmışsa kişi -kapısı vurulup mu yakalanmış ya da bir yerde bir baskın mı olmuş- o duruma benzer bir durum yaşanıldığında aynı paranoyayı yaşamak gibi, bir sürü halisünasyon duymak ve görmek gibi bir sürü yan etkilerini oradaki arkadaşlarımız hem de film süresince bizimle paylaştılar. Örneğin, makyözümüzle fotoğrafları paylaştılar. Ama orada insanların haklarını saklayarak yüzlerinin görünmediği fotoğrafları paylaştılar. O fotoğrafların üzerinde çalışarak, fotoğraflardan bakarak makyözümüz bizim üzerimizdeki yaraları veya darp izlerini yaptı. Böyle bir hazırlık süreciydi geçirdiğimiz hazırlık süreci.

Tabii ki sonra filme başladığımız andan itibaren filmin kendi kurgusu içerisinde de bütün bu hazırladıklarımız ya da kendi hazırlığımız esas orada bir eyleme dönüşüyor ve o eyleme dönüştüğü süre içinde bir evvel yaptıklarımız, bir sonra yaptıklarımızı belirleyebilir hale geliyor. Filmin içinde bulduğunuz bir şey, sonra kullanabileceğiniz bir şey haline gelip kendi içinde de bir bütünlük sağlıyor.

EREN SEÇKİN- Aslında ben gençliğin şu anda apolitik olduğunu düşünüyorum. Sonuçta biz de yaşamadık 12 Eylülü ama en azından okuduğumuz gazetelerden, kitaplardan vesaire bir şekilde öğrendik. 12 Eylül'ün aslında sonuçları şu anda belli oluyor.

Şunu sormak istiyorum: 12 Eylül'le ilgili çok fazla film yapılabiliyor, ama bu popüler kültür dediğimiz kavramın içinde 12 Eylül de hem sine-

mada bir rant sağlamak açısından kullanılabilir. Sinemacıların duyarlılığı veya bir aşk filmi de olsa insanların 12 Eylül'ün varlığını filmlerden duyup öğrenmesi sizce güzel bir şey mi, yoksa rant açısından mı değerlendirmeli?

MEHMET ALİ ALABORA- Eve Dönüş filmi için mi söz ediyoruz.

EREN SEÇKİN- Yok, bütün bu 12 Eylül filmleri...

MEHMET ALİ ALABORA- Bütün bu 12 Eylül filmleri dediğin hepi topu 10 tane film yok zaten. Yani dolayısıyla böyle bir 12 Eylül rantını yemek gibi bir şey söz konusu değildir. Bu *Babam ve Oğlum* filminden sonra gündeme gelmiş bir şey oldu. *Babam ve Oğlum* da zaten bir 12 Eylül filmi değil ve bunu Çağan da her zaman söylüyor. *Babam ve Oğlum*'un kendi dramatik kurgusu içinde 12 Eylül bir zorunluluk değil. Yani eğer *Babam ve Oğlum*'u muhtemelen seyretmişsinizdir. *Babam ve Oğlum* filminde eğer bütün bunlar kanser olduğu için yaşansaydı da aynı kurgu geçerli olabilirdi. Bu anlamda 12 Eylül popülerleşmiş, popüler kültür mal olmuş değil, olsaydı Müjdat Gezen Sanat Merkezinde ben hocayım, 1982 doğumlu sınava girmiş ve Kenan Evren Lisesi'nden bir kız öğrenciye Kenan Evren kim diye sorduğumda bunun cevabını verebilirdi. "*Kenan Evren kim?*" diye sordum, "*eski Cumhurbaşkanı,*" dedi. Kenan Evren Lisesinden mezun. "*Ondan evvelki işi neymiş, görevi neymiş?*" dedim. "*Herhalde politikacı olması lazım,*" dedi. Evet, "*politikacı*" çok güzel. Dolayısıyla bu kadar popülerleşmiş olsaydı 1982 doğumlu o kız bunu demezdi. Bunun popülerleşmiş bir şey olduğunu zannetmiyorum.

Ayrıca, yine popülerleşmiş bir şey olsaydı, yani popüler kültüre dahil edilmiş olsaydı *Eve Dönüş* filminin dördüncü haftasında 1 milyon kişi tarafından seyredilmiş bir film olması gerekirdi. O da olmadı yani. Bilmiyorum cevaplayabildim mi?

EREN SEÇKİN- Bundan sonra popülerleşmesi, popüler kültüre girmesi durumu oluşabilir mi?

MEHMET ALİ ALABORA- Popülerleşmesi değil de, Ömer ağabeyin çok güzel bir tespiti var; onun sözlerini kullanmak istiyorum. “*Neden 12 Eylül bugün bu kadar gündeme gelmeye başlayabiliyor?*” Ömer ağabeyin orada çok güzel bir alegorisi, bir mecazi anlatımı var, diyor ki, “*Yangın çıktığı zaman yangından belli bir mesafe uzaklaşıp geriye bakabilirsiniz, yoksa yakar. Bizim için de buna geri dönüp bakabilmek 25 yıl-
mış, ne hazin, keşke daha önce olsaydı,*” diyor. Ama bizim için 25 yıl-
mış gerçekten.

Bakın, ben *Eve Dönüş* filminden sonra o dönemde işkence görmüş ya da o dönemde gözaltına alınmış birçok insanla görüştüm ve insanlar bunu yıllardır bana nasıl anlatmadıklarını anlattılar. Hiç konuşmamışlar, hiç bahsetmemişler. Gözaltına alınmış 700 bin insan var. Bugün 100 bini hayatta olmasa -sanmam da- 600 bin kişi eder. Bu 600 bin kişi birer kişiyi ilgilendirse 1 milyon 200 bin kişi eder. En azından *Eve Dönüş* filmine merak yüzünden bile 500 bin kişinin gitmiş olması lazım. Ama demek ki orada hâlâ yangından uzaklaşılammış bir durum var, hâlâ geri dönüp bakarken çözülememiş bir travma söz konusu. Sadece o dönemi yaşamış insanlar için değil ya da gözaltına alınmışlar için değil, bütün Türkiye için böyle bir şey söz konusu. Dolayısıyla hani popüler kültüre mi dahil, popülerleşir mi, bunu bilmem. Ama 12 Eylül’e daha çok bakılmaya başlanılacaktır umarım bugünden sonra. Umarım daha çok 12 Eylül filmi olacaktır, daha çok 12 Eylül şarkısı olacaktır. Yani bununla uğraşmak isteyen olacaktır. Böyle olursa belki ölmeden birileri yargılanır, belki rahatsız edilir, bir şey olur.

Çünkü şöyle bir durum var: Bugünkü herhangi bir şeyin, Türkiye’deki herhangi bir mesele -politik ya da kültürel mesele- 12 Eylül’le hesaplaşmadan ve sonra giderek bir sürü şeyle hesaplaşmadan öncelik-

le yönetildiği Anayasayla hesaplaşmadan yapılması pek mümkün gibi görünmüyor en azından. Dolayısıyla bu popülerleşme değil de, ortaya çıkma meselesidir. Ama popüler kültür de nasıl ki Che Guevara'nın ekmeğini yiyor, onu da yiyecektir yani. Ama henüz böyle bir durumda olduğumuzu zannetmiyorum.

ALİ ALUÇ- Ben yanlış algılamış olabilirim, ama sırf rant uğruna bir şeyler yapmak adına 12 Eylül'ü kullanan insanlara yol açacak mıdır?

MEHMET ALİ ALABORA- Ona da yol açacaktır.

ALİ ALUÇ- Nitelikli, o döneme gerçekten damga vurabilecek, o dönemi aydınlatacak -birçok arkadaşım farklı yorumlayacaktır- o dönemi birebir yaşamış insanlar, kendinden sonra gelen insanlara bunu anlatmadılar, anlatamadılar. Çeşitli sebepleri var bunun. Yani çok gizli kapaklı yönleri var, kendi içinde yaşamaz mı? Bir daha yaşamamaları var veya ne bileyim çok sebebi var. Bu çok ciddi de tartışılabilir, ama bundan kaynaklı bir yerlere gizlediler bunu. *Eve Dönüş* biraz da bu gizlin biraz aralanmasına sebep oldu. Bu anlamda *Eve Dönüş* filminden bağımsız söylemek lazım belki, ama *Eve Dönüş* filminin farklı yönleri muhakkak ki vardır, onu tartışacağız zaten ama gerçekten bu olayı benimsememiş, 12 Eylül sürecinde yaşananlardan rahatsız olmadan sırf sermayeden kendisine biraz daha pay edinmek anlamında bu dönemi kullanıp kullanmamasını kastettiğini tahmin ediyorum.

MEHMET ALİ ALABORA- Vallaha, bu yüzden bu dönemi kullansınlar, ondan sonra üstüne konuşalım. Benim şu anda bildiğim böyle bir örnek yoktur. Yani gerçekten samimiyetle söyleyebilirim ki, şu anda gündemde olan bizim film, geçen yıl Çağan'ın filmi ve bizim çocukların Mor ve Ötesi'nin yaptığı bir şarkı var. Onun dışında da bu kadar popüler olmuş, bu kadar gündeme gelmiş başka bir şey olduğunu zannetmiyorum.

SALONDAN- Çemberimde Gül Oya dizisi vardı.

MEHMET ALİ ALABORA- Çemberimde Gül Oya vardı, ama Çemberimde Gül Oya dizisini seyretmedim, onun için bir şey diyemeyeceğim, çok özür diliyorum. Ama o için yaratıcısı olan Çağan'ı tanıdığım için söyleyebilirim ki, belki kanal bundan bir rant sağlamak istemiştir, bunun için kullanmıştır, ama Çağan buradan rant yemek için böyle bir şey yapacak bir çocuk değil, aynı zamanda da buna ihtiyacı yok. Çok yetenekli bir çocuk. Benim arkadaşım olduğu için söylüyorum, başka taraftan da rant yer yani anlatabiliyor muyum? Oysa ben öyle olduğunı düşünmüyorum. O diziyi seyretmedim; onu da söyleyeyim.

SAİM- Celalettin arkadaştan bahsetti Mehmet Ali, ben de 78'liler Vakfı'nın ilk kurucularındanım, yani 2000 yılından beri Türkiye'de 78'liler Vakfı girişiminin bir parçasıyım ve devam ediyoruz. Elbette bugüne değin insanların, "12 Eylül niye sorgulanmadı?" gibisinden sorularının karşılığını biz de bulamadık.

Artı, şu da var: Arkadaşlar, halen devam eden bir yığın dava var bu ülkede. Bir Devrimci Yol davası bundan 2 ay evvel tekrar Danıştay'a gitti. Çünkü sonuçlar alınmadı. Yani 1980'de dava açıldı, bir dünya insan yargılanıyor, neredeyse idamlar çıkıyor. Bütün hukuksal kimliği olmasına karşın bu dava hâlâ devam ediyor. Cezalar verdiler insanlara.

12 Eylül aslında sorgulanıyor. Yani geçici 15. madde olsun, Kenan Evren'lerin yargılanması olsun -Anayasaya eklenen ve geçici 15. madde denilen bir madde var, ama kalıcı madde. Bırakın Kenan Evren'i ve pašaları yargılamayı, çocuklarını, torunlarını bile yargılamıyorsunuz. Yani böyle bir süreç geçse orayı bile yargılamıyorsunuz. Şu anda bütün dünyada özellikle faşist darbelerin yapıldığı ülkelerde darbeleri yapanlar yargılanmak üzere sahneye çıkartılıyor. Yunanistan'da, Arjantin'de gördük, diğer ülkelerde de görüyoruz.

Dileğimiz, bu çabalarımızdan biri bizim ülkemizde de -demin Mehmet Ali sayılar verdi- 650 bin kişi gözaltına alınmış arkadaşlar. 1273000 kişi fişlenmiş, 51 kişi idam edilmiş, liste uzun. Mehmet Ali'nin dediği gibi evet, insanlar merak edip, o süreci yaşayanlar, özellikle benim yaşında olanlar, *"yahu, ne oluyor, bir dönem sorgulanıyor ve işkence ilk defa karşımıza çıkıyor. Hem de bütün çıplaklığıyla karşımıza çıkan bir işkencenin, nelerden sonra bu işkencelere maruz kaldığımızın hesaplaşmasıyla yüz yüzeyiz,"* diyorlar.

İkinci Dünya Savaşından sonra faşistlerin, daha doğrusu Nazilerin yargılanması tarihsel tanıklıklarla 1952 yılında başlamıştır. Yani o zamanlar insanları fırınlarda yakanlar, işkence yapanlar İsrail'den çıkan bir gazetecinin *"Yahu, biz bu işleri biraz araştıralım,"* deyip, o işkenceyi yapanları, katliamları yapanları araştırmaya başlamasıyla bugün önümüze gelen o Nazi filmleri, Yahudi filmleri, soykırım filmlerini ancak bugünkü dönemlerde çok ciddi bir biçimde seyredebiliyoruz. Bu ülkede de artık bunların yapılması lazım.

Çok net söylüyorum, evet birileri rantını yerse yesin, ama insanların kafasında *"Evet, Türkiye bir 12 Eylül faşizminden geçti, bunun ne olduğunun sorgulanması lazım,"* düşüncesinin belirmesi lazım. Yoksa Kenan Evren'i bir kanal televizyonuna çıkardı ve adamı *"ressam"* diyerek alkışladılar. Bu ülkede bu kadar insanı katleden *"asmayalım da besleyelim mi?"* diyen insan olduğunun farkına varmayan bir gençlik halinde insanlar alkışladılar ve biz dava açtık. Bunu masaya getiren yapımcıya da dava açtık.

O nedenle bunun rantının yenilmesi söz konusu değil. Keşke daha yüzlerce *Eve Dönüş* filmleri de olsa, yüzlerce *Sorguda* da olsa, yüzlerce de Mehmet Ali olsa ve bu filmlerde rol alsalar.

MEHMET ALİ ALABORA- Estağfurullah.

Buyurun.

SALONDAN- Neden insanların filme gitmedikleriyle ilgili birşeyler söylemek istiyorum. Vizyona girdiği ilk gün eşimle birlikte gittik. Küçük bir salonda ve salonun üçte biri ancak doluydu. Öğretmenim ben, hafta sonuydu, cuma akşamıydı. Pazartesi günü okula gittiğimde bahsettim. Arkadaşların çoğu da ben akran *“Arkadaşlar, bu filme gitmenizi şiddetle tavsiye ederim. Ne olur gidin izleyin, hem Türk filmi olması açısından, hem bize ait anılar taşınması açısından.”* Bana verdikleri cevapta haklı mıydılar bilemiyorum, ama *“Yahu, çok bildiğimiz şeyleri, yaşadığımız acıları tekrar yaşamak için, tekrar ağlamak için neden biz bu filme gidelim,”* şeklindeydi. Yani profili anlayın diye söylüyorum ve söyleyecek bir şey bulamadım tabii, söylenecek bir şey yok.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben dediğiniz insanları çok iyi biliyorum. Sinema seyircisinin neden *Eve Dönüş* filmini kalkındırmayacağını da biliyorum. Ben biliyorum onları, ama sinematografik açıdan *Eve Dönüş* filmine gidemezler. Çünkü *Eve Dönüş* seyirciyle özdeşlik hissini yaratabilecek hiçbir şey yapmıyor. Yani sinema seyretmeye alışmış, özellikle Amerikalıların alıştırdıkları bir dramatik kurgudan film seyretmeye alışmış insanları hiçbir zaman tatmin edemez *Eve Dönüş*. Dolayısıyla zaten oradan gitmeyecektir. Ama yine de Türkiye'nin özel durumu söz konusu olduğunda en azından 500 bin kişinin gitmesi gerekir. Ki, en başından beri 250 bin kişinin gideceğini bildiğim halde söylüyorum.

Dolayısıyla orada insanların da hâlâ bunu hatırlamamakla ilgili, hatırlamak istememekle ilgili bir çekinceleri var. Ama üçüncü *Eve Dönüş*'e giderler belki. Yani üçüncü 12 Eylül filmi yapıldığı zaman belki giderler. Belki onlar gitmez de başkaları gider, bilmiyorum.

SALONDAN- Bir de filmle ilgili söylemek istediğim bir şey var. Doğru mu yanlış mı bilmiyorum, o film herhalde bizim izlediğimiz sırayla çekiliyor mutlaka. O filmin başı en başlarda çekiliyor, sonu da en son-

larda çekiliyordur muhtemelen.

MEHMET ALİ ALABORA- Bazı sahneleri öyle olmayabiliyor, bazı sahneleri için geçerli değildir.

SALONDAN- Niye böyle bir şeyi soruyorum size: Filmin başında sizi bir türlü o filme ait göremedim, çok özür dilerim. Yani ilk 10-15 dakika, belki 20 dakika sanki o filmde siz yoktunuz, yani o filmde bir gariplik vardı. Ama sonra, işte o travmanın başladığı yerden sonra siz gerçekten filmin içindeydiniz ve gerçekten çok iyidiniz.

MEHMET ALİ ALABORA- Çok teşekkür ederim.

Filmin başındaki bazı sahneler sonunda çekildi. Yani bütün sahneler çekildikten sonra çekildi. Kimileri başında çekildi, yani birçok yeri karışık çekildi. Yani bu benim oyunculuğumla da ilgili olabilir, sizin kafanızda bir Mehmet Ali Alabora olmasıyla ve bütün olanları, bir türlü onları atamamanızla da ilgili olabilir. Aslında bu da benimle ilgilidir. Bilmiyorum, sürçü lisan ettikse affola demekten başka bir şey diyemem.

SALONDAN- Hayır hayır, gerçekten hiç beklemediğim bir alıp götürme oldu 10-15 dakikadan sonra hiç beklemediğim bir tablo çıktı. Sizinle ilgili söylüyorum söyleşiyi sizinle yaptığımız için ve Altan Erkek'liyi filan tartışmanın anlamı yok, ama ilk başta böyle olursa, sonu kötü bitecek dedim, ama gerçekten iyi bitirdiniz, oyunculuğunuz adına gerçekten güzel bitti sonu.

MEHMET ALİ ALABORA- Sağolun, teşekkür ederim.

ALİ ALUÇ- Ben Mehmet Ali Alabora'yı bu oyunda oynamamış bir insan olarak tasarlamak istiyorum kendi bakışımla. Bu oyunun senaristi veya yazar arkadaş geldi "Yahu, Mehmet Ali, böyle böyle bir oyun var, bunu çekeceğiz, siz de iyi bir yönetmensiniz, ama bunu kiminle çekmeliyim?" dedi. Senaryoyu koydu ortaya, "Buyurun alın" dedi.

MEHMET ALİ ALABORA- Mesela Ömer Uğur bu yüzden çok adamları kavga etti. Birincisi, bizim ortak arkadaşımız Şevket Çoruh mesela. Şevket oynayacaktı. Şevket'e söylemişti, Şevket de hazırlanmış. Şimdi konuşmuyorlar, ama Şevket benimle konuşuyor. Mesela ben Şevket'i oynattırdım. Fikret'i oynatmazdım; şunun için oynatmazdım, daha iri yarı bir adam seçerdim, yani fiziksel olarak güçlü bir adam seçerdim. Güçlü, ama apolitik bir adamı tercih ederdim, yani Şevket'i daha çok tercih ederdim. Fikret mesela daha kavruk bir resim. Resimden söz ediyoruz, yani sinemanın yarısı resimdir ve doğru resmi seçmek çok önemlidir. Onun için ben de mesela kendim gibi olmasa da daha böyle bir adam seçerdim. Yoksa kavruk bir adamın daha da kavrulması çok şey değil, ama öbür dönüşüm sinematografik olarak daha fena bir dönüşüm diye düşündüğüm için mesela Şevket süper olurdu ve benden de kesin daha iyi oynardı.

ALİ ALUÇ- Kaldı ki sadece bir kişi adına geçerli değil. Mesela, Sibel Kekilli benzer bir şeydir. Ben o yapının tamamı için konuşuyorum, nasıl bir tasarı yapardınız?

MEHMET ALİ ALABORA- Ben yaptım zaten. Kastın yarısını biz yaptık Orhan ağabeyle beraber. Yani o kasttaki insanın bir karar verilmesinde, *“evet, bunu alalım, onu almayalım, beraber olalım, olmayalım”* dediğimiz bir sürü insan konusunda karar verilmesinde birlikte hareket ettik. Yani filmin kastının içinde de tabii ki prodüktör ya da yönetmen kadar olmasa da benim de fikrim, sorumluluğum var. Beni kast içinde rahatsız eden pek de kimse yok. Mesela, açık açık ve canı yürekten söyleyebilirim, Sibel için bir sürü insan, *“Neden Sibel oynadı, neden böyle oldu?”* dedi. Ben bu senaryoyu ilk okduğumda bu kadın karakterinin imkânı olmadığını düşündüm rol olarak. Filme baktığınız zaman da hele Mustafa karakteriyle karşılaştırdığınızda Mustafa'nın eşi Esmâ karakteri çok imkânlı bir rol değil. Yani insanın bir şeyler yapabileceği, inanılmaz oyunculuklar sergileyebileceği bir rol değil, gayet sıradan bir

rol ve bana sorarsanız, aksanı insanları rahatsız ediyorsa ediyor, ama Sibel bence bunu çok sıradan bir işçi kadını gibi ve böyle sıradan bir karakterde yapılabilecek olanın en iyisini yapıyor. Ben çok sahici buluyorum Sibel'in oyununu. En nihayetinde çok imkânlı bir rol değil. Yani o rolde büyük bir oyunculuk göstermeye ya da böyle birtakım numaralar yapmaya kalkarsanız, o role çok fazla gelir ve Sibel o rolün bütün gerekliliğini yerine getiriyordu.

Bir Mustafa karakterini düşünün oyuncu olarak, aktör olarak, imkânlılığını düşünün. Ya da Civan ağabeyin karakterinin filmde kısa yer almasına rağmen imkân potansiyelini düşünün, bir de Sibel'in oynadığı karakterin imkân potansiyelini düşünün. Bir kere hikâye kendi üstünden dönmüyor ki, dolayısıyla bana sorarsanız, evet belki bir tek aksanı eleştirilebilirse eleştirilebilir. Film başladıktan sonra o da çok batmıyor bence. Onun dışında çok sıradan bir yüzle oturduğunu düşünüyorum filme ve neden bu kadar tepki gösterildiğini de anlamıyorum.

Bir daha söylüyorum, üstün, inanılmaz ve sinema tarihine geçecek bir performans çıkarmaya rol müsaade etmiyor. O rolden öyle bir performansı Sophia Loren ya da Nicole Kidman gelse de çıkartamaz.

SALONDAN- Bir şey var belki, oturmayan şu: O rolle Portakalı alması belki de bizi rahatsız etti. Çünkü o dönemde Portakal'da yarışan diğer filmleri, diğer kadın oyuncularını gördüğümüz için.

MEHMET ALİ ALABORA- Neyi gördünüz, hangisini gördünüz.

SALONDAN- Bütün o dönemde oynanan, Portakal'a aday olan filmlerin çoğunu gördüm.

MEHMET ALİ ALABORA- Hangilerini?

SALONDAN- Çoğunu gördüm.

MEHMET ALİ ALABORA- İklimler'i gördünüz mü?

SALONDAN- Evet gördüm. Yani belki hayal kırıklığımız oradan geliyor.

MEHMET ALİ ALABORA- Beni ilgilendirmez, jürinin takdiridir.

SALONDAN- Onun için demiyorum, filmde oturmayan bir yan var.

MEHMET ALİ ALABORA- Ama ben filmden çıktığım zaman daha ödül filan yoktu ortada. Vallahi kız aslanlar gibi oynamış dedim. Daha hiç eleştiri yoktu, bir şey yoktu, biz montaj stüdyosunda filmin müziksiz kaba kurgulu halini izlediğimizde *“vallahi kız gayet de iyi yapmış”* dedik. Yani izlediğimdeki ilk tepki buydu açıkçası. Rol arkadaşımı koruyor olmak için de hakikaten söylemiyorum.

Filmde bir özeleştiri olarak kast konusunda şöyle bir şey var: Perihan hanımı Sibel'in annesi yapmazdım mesela. Yaptık, ben de istedim, ama kast olarak çok oturmuyor olabilir şu anda baktığım zaman. Onu da o sırada göremiyorsunuz yani. Bir de yan rollerdeki bazı arkadaşlarımızın daha özenle seçilmesini, en azından benim öğrencilerimden olmasını isterdim.

ALİ ALUÇ- Belki seyircinin kendi gözünde film çekildikten sonra geriye dönüp filme doğru baktığımda belki kendi kurgusunu ortaya koymakla alakalı bir şeydir. Yani o orada farklı kişileri görmüştür? Olabilir böyle şeyler.

MEHMET ALİ ALABORA- Yahu, ben şunu anlamıyorum: Rol roldür, rolünü herkes oynar. Bu rolle oynayan kişinin onu sahiplenmesi önemli. Yani bunu ben oynamayabilirdim veya bir pop yıldızı da oynar. Rol roldür, insan filmin içerisine bakmalıdır. O filmde oynayanlar o filme oturuyor mu oturmuyor mu, rolü taşıyor mu, taşıyor konusuna politik olarak bunun sorumluluğunu taşıyıp taşımadığına...

Ömer ağabey diyor ki, *“Biz Mehmet Ali’yi onun için seçtik. Bu da bir*

sebeptir oldu,” diyor. Sırf da bunun için seçtilerse, öyle de oyuncu seçilmez yani. Sırf bunun politik sorumluluğunu taşıyacak diye. Filmde oynayanlar en nihayetinde aktörlerdir ve aktörler de her rolü oynarlar. Bugün bunu oynarlar, yarın da gider başka bir filmde oynarlar.

SALONDAN- Hüseyin Taşçıoğlu, Deniz Gezmiş meselesinde ısrarla senin oynamanı istedi.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben oynayacaktım zaten, hazırlanmıştım da. O film çekilirken 19-20 yaşındaydım, hatta sakal filan uzattım, konservatuardaydım ve çok heyecanlanmıştım Deniz Gezmiş'i oynayacaktım diye ölüyordum, kitaplar okuyordum filan. Sabahları bir uyanıyordum, bir yanımda Hüseyin, bir yanımda Yusuf filan oluyordu, kafayı yemiştım, sonra olmadı.

SALONDAN- Ama söylüyorsunuz, bir pop yıldızı onu öyle oynayamaz Mehmet Ali Bey.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben kendi adıma şunu söylemek istiyorum. Bir rolle oynayan kişiyi bu kadar özdeşleştirmek bize Amerikan sinemasının öğrettiği bir şeydir. Rol roldür, yani rol kişisi, rol kişisidir, oyuncu da başka bir kişidir yani. Tabii ki Deniz Gezmiş'i oynayacak kişi faşist bir sağcı olmayacaktır. Ama en nihayetinde iyi ve yetenekli bir aktör, politik fikri olmasa dahi Deniz Gezmiş'i oynayabilir; dünyanın her yerinde olacak iştir bu ve oynarken de öğrenir diye düşünüyorum en azından kendi adıma.

Ama şöyle de bir durum var: Bana kendi fikirlerimle uyuşmayan bir senaryo gelirse orada da oynamayı tercih etmem, o ayrı, o benim kendi dünya görüşümle ilgili bir durum yani; o kadar.

Gençler sorsun yahu biraz da. Kendi yaşantılarımdan da soru almak isterim, ama bir kişi sordu.

SALONDAN- Mesela gençler niye geldiler?

SALONDAN- Çok ilginç mesela, bu filme Kenan Evren'in çağırılması konusu.

MEHMET ALİ ALABORA- Açıkçası ilk ben düşündüm bunu. "Davet edelim, bir de emekli orgeneral, ressam Kenan Evren yazalım," dedim. Sonra, "Bu gelir, filmde de çıkar, 'çok güzel film olmuş, gerçekten bunlar yaşandı filan der, kimseye de dönüp anlatamayız," dedik, çünkü her şeyi diyebilir ağabey. Yani hakikaten çıkıp da diyebilir ki "çok güzel film olmuş, evet bunlar yaşandı, ama bunlar niye yaşandı, bilmem ne oldu" diye. Biz sonra dönüp de vallahi ona karşı falan filan diye anlatamayız, görmeyenlere de anlatamayız. Gelir diye korktuk ve çağırmadık onun için; harbi bu yüzden yani. Yoksa benim yazasım vardı. "Yedinci Cumhurbaşkanı Emekli Orgeneral Ressam Kenan Evren" diye protokole koyasım vardı yani.

SALONDAN- İyi olurdu.

MEHMET ALİ ALABORA- Gelir ağabey, gelir yani.

Çok özür dilerim, ben okuyamadım, siz okudunuz mu? Ya Hürriyet Gazetesi'nde ya da Milliyet Gazetesi'nde genç bir kız gidip yeni röportaj yaptı, alacaktım ama alamadım, rastlayanınız oldu mu? Olmadı. Böyle her şeyi Kenan Evren'e, *Eve Dönüş* filmi de soracaktı. Yarın, öbür gün, yakında diyordu, şey yapamadık.

Buyurun efendim.

SALONDAN- Uzun süredir merak ettiğim bir soru var. 12 Eylül'ü diğer darbelerden, müdahalelerden farklı kılan bir yapı var, uygulama modeli var.

MEHMET ALİ ALABORA- Benim için yok.

SALONDAN- Var, hazırlanışı diğerlerinden farklıdır 12 Eylül'ün,

gelişi de farklı, hazırlanışı da farklı.

MEHMET ALİ ALABORA- Benim bildiğimden farkı yok.

SALONDAN- Sonuçları açısından, ama ben başka açıdan diyorum. Biraz önce bir anekdot hatırlattınız, “*Kenan Evren ve öncesini bilmiyordu*” dediniz. Aklıma gelen soruyla iki soruyu birleştiriyorum. Şu anda, şu dönemlerde 12 Eylül ve sonrasına dönülüyor, sorgulanıyor, senaryolaştırılıyor. Geliş, hazırlanış açısından, diğer darbeleri de sorgulama açısından 12 Eylül öncesi de, sanat dünyasında, edebiyat dünyasında sorgulanacak mı? Bir sanatçı olarak düşünüyor musunuz?

MEHMET ALİ ALABORA- Bir kere ben bir yaratıcı değilim, senarist değilim, yönetmen değilim, dolayısıyla benim için böyle bir şey söz konusu değil. Yani bununla ilgili bir çalışma yapmıyorum. Şöyle de bir durumum var: Ben sadece politik film çekmek isteyen bir adam da değilim, ya da yaptığı işlerin politik olması gerektiğini düşünen biri de değilim. Yani bu misyonla oynamadım, bir misyonla oynamadım *Eve Dönüş*'te de. Ben zaten kendim fazlasıyla politik bir adamım. Dolayısıyla kendi politikliğimi, işimde de politik olma durumumu şöyle düşünebilirsiniz: Bir eczacı politik bir eczacı olmak durumunda değil, nihayetinde ilaç satar, eczacıdır. Yani politik ilaçlar satmak durumunda değil. Dolayısıyla ben kendi yaptığım işte politik olmak ihtiyacında değilim. Ama kendi hayatımın içinde 80 sonrasıyla da, öncesiyle de, 60 darbesiyle de, 71 muhtırasıyla da, Dersim katliamıyla da, hepsiyle de uğraşmaya çalışıyorum bu kişisel politik hayatım içinde. Ama en azından sanatsal bir duruş olarak benim böyle bir tasarımı yok. Ama böyle hazırlığı olan mutlaka ağabeylerimiz, ablalarımız vardır, ama benim kendi adıma yok.

Çok doğru söylüyorsunuz, bu sürecin de hazırlayıcısı olan yıllarla ilgili bir şeyler yapmak gerekli olacaktır. Çünkü evet, ben ne demek istediğinizi çok iyi anlıyorum, darbeler benim için tabii ki fark etmiyor,

ama 80 darbesine özellikle 1972-1974 yılından itibaren giden süreçte hepsinden farklı kılan evrensel bir boyut bence de var. Onunla da ilgili bir şey yapmak isteyen biri olursa, biz de yardım ederiz.

SALONDAN- 12 Eylül nasıl geldi sorusunu sorarken, 15-16 Haziran'da kendisi için davranan bir işçi sınıfı olduğuna hükmedilen bir ülkede 12 Eylül nasıl geldi, kafalarda çok farklı soru işaretleri yaratıyor. Yani sadece iç dinamikler açısından değil, dış dinamikler, işbirlikçilik açısından pek çok yönden irdelenmesi gerekir diye düşünüyorum.

MEHMET ALİ ALABORA- Bu sanatçıların işi değil diye düşünüyorum.

SALONDAN- Ama senaryo yazılırken sanat illa bu açıdan da bakacaktır. Altyapısına bakacaktır.

MEHMET ALİ ALABORA- Tabii ki yani, bunu yazmak isteyen yazabilir, bana senaryosunu getirirse ben de oynarım gerçekten iyi bir senaryoysa.

SALONDAN- Tabii gözden geçirecektir.

MEHMET ALİ ALABORA- Benim politik olarak, sanatsal olarak böyle bir duruşum yok. Yani yaptığım işle politik olmayı düstur edinmiş biri değilim. Kendim kişisel olarak politik olmayı düstur edinmiş biriyim ama, anlatabiliyor muyum?

SALONDAN- Zaten Türkiye'de kuvvetli politik bir sinema yok. Ben politik sinema açısından sorgulamıyorum. Rant tabii ki olacak, o da çok doğal bir şey. Geçmiş gerçek resmi tarih olarak sorgulayan bir sinemaya ihtiyacımız yok mu diye düşünüyorum; var herhalde?

MEHMET ALİ ALABORA- Ben sinemadan çok anlamadığım için bu soruya çok cevap veremeyeceğim gerçekten; aklım ermez yani.

SALONDAN- Buna tiyatro da dahil.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben politik bir sinema ya da politik bir tiyatrocun değilim, yani öyle bir yönelişim yok kendi adıma. Onun için ben buna tam olarak cevap veremem. Ben böyle bir ihtiyaç olduğunu düşünmüyorum açıkçası. Yani sinemanın böyle bir misyonu olduğunu ya da tiyatronun böyle bir misyonu olduğunu düşünmüyorum, kişilerin politik duruşu olarak böyle misyonları olduğunu düşünüyorum. O politik duruşu hep beraber sergilemek durumundayız. Evet, bir film bunun daha kitlesel olmasında çok fayda sağlıyor. Yapanlar olduğu zaman karşı değilim. Yani şu karışmanın: Ben böyle sanat yapılmasına karşıyım değil. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum? Böyle de sanat yapılmalı ve bunu yapan ve sürdürmek isteyenler ve bu bir gereklilik. Ben kendi adıma böyle bir gerekliliğin hissiyatında değilim, ama karşısında olmadığım için de zaman zaman bunun içinde olabilirim. Çok karışık bir cevap verdim, ama ben bile anlamadım yani. Ben size bunu özel olarak tek başıma anlatayım ağabey.

Buyurun efendim.

SALONDAN- Son dönemlerde, özellikle 2000'den sonra 12 Eylül'le ilgili bir sürü film yapıldı.

MEHMET ALİ ALABORA- İki tane.

SALONDAN- Birkaç tane yapıldı.

MEHMET ALİ ALABORA- *Eylül Fırtınası*, *Babam ve Oğlum*; bu kadar.

SALONDAN- Yakın dönemde en azından moda oldu, bu filmler birazcık daha şey oldu böyle.

MEHMET ALİ ALABORA- Olmadı işte, onu anlatıyorum. Birincisi, sorunun kendisi klişe. Yani bak, sorunun kendi genel kanısı, üç film yapılmış, oysa "*bir sürü film yapıldı*" dediğin zaman sanki birileri 20 tane film yapmış gibi anlaşılıyor. 3 tane film var: *Eylül Fırtınası*, *Babam*

ve *Oğlum*, *Eve Dönüş*. Ayrıca, *Babam* ve *Oğlum* olmasaydı hiçbirini de hatırlamayacaktık. *Eylül Fırtınası*'ni filan de kimse hatırlamayacaktı. Çünkü *Eve Dönüş* 220 bin kişi, *Eylül Fırtınası* 30 bin kişi, bir tek *Babam* ve *Oğlum* 3,5 milyon kişi.

SALONDAN- Belki reklâmından dolayı. Ama sormak istediğim soru. En azından şu var: *Babam* ve *Oğlum*'dan sonra belki ilgi çekti, sonuçta bu filmlerin çekilmesine yönelik bir şeyler oldu. Sonuçta sormam gereken şu, size de sormam gerekiyor, belki filmi çeken kişiye, yazan kişiye sormam gerekiyor, belki siz biliyorsunuzdur diye soruyorum: Filmi yazan kişinin, kendi arkadaşlarının başından geçen bir olayı anlattığını bir röportajında okumuştum.

MEHMET ALİ ALABORA- Yok öyle değil. Film tamamen kurmaca bir filmdir. Orada seyredilenler bir sürü insanın başından geçti. Film sadece iki tane, biri asılmış, idam edilmiş, biri de vurulmuş iki arkadaşına ithaf edilmiştir; yoksa gerçek bir hikâye değil.

SALONDAN- Hayır, sonuçta *Radikal Gazetesi*'nde galiba bundan 2-3 hafta önce okuduğum bir yazıydı. Sonuçta kendi çevresinde geçen olayları anlattığını ve arkadaşlarının başından geçtiğini okumuştum. Soracağım soru şu: Bu film niye daha önceden çekilmedi, eğer 80'den sonra bu film hazırsa neden bu kadar beklendi de şimdi çekiliyor?

MEHMET ALİ ALABORA- Dediğimiz gibi, yeni gelen arkadaşlarımıza bunu anlatabilmek için yangın örneğini bir daha verelim. Ömer ağabeyin bununla ilgili çok güzel bir anlatımı var, diyor ki "*Bir yangından belli bir mesafe açıldıktan sonra dönüp geri bakabilirsiniz, çünkü yakar. Bizim için buna bakmak 25 yılmiş,*" diyor. Yani bizim için bu yangının geri dönüp bakılabilmesi 25 yılmiş, belki 25 yıl bile değil, belki 2 sene sonra. Dolayısıyla ancak şimdi şimdi buna cesaret edip de yapabilecek kişiler oluyor. Yoksa Ömer Uğur bu filmi çekmek için daha önce niyetlenmiş, hatta Sibel'in oynadığı rolü de Füsun Demirel oynayacakmış.

Hatta bir gün sonra sete inmek üzere hazırlanmışlar, ama ekonomik sıkıntılardan ötürü becerememişler. İlk defa Hayri Aslan bu parayı sağlamayı öngörmüş ve dolayısıyla da onun için bugün çekilebildi film. Yani bu tamamen 15 yıllık bir senaryonun ancak fırsat bulabilmesi ve kayaların arasından yeşerebilmesiyle ilgili bir mesele. Yani yapımçı için *Babam ve Oğlum*'un iş yapmış olması, 12 Eylül'ün konuşuluyor olması etken olmuş olabilir; ama Ömer Uğur için değil.

ALİ ALUÇ- Yani normalde Ömer Bey'in şahsında geri dönüp bakmak bir 10 yılını almış.

MEHMET ALİ ALABORA- Evet, o bakmak istemiş, ama bütün Türkiye'nin dönüp bakması belki de bu kadar zaman almış ki, bugün 12 Eylül'le ilgili bir filmi bu derecede fazla konuşabildik. Yani *Eve Dönüş* seyredilmesinin ötesinde etrafında yarattığı bu tartışma aurasıyla önemli bir misyonu aslında üstlendi. Yani gerçekten 12 Eylül çok konuşulur oldu, çok fazla tartışılır oldu. Yani bu bir yere evrilebilecek mi? Bunu zaman gösterecektir. Tabii ki bir sürü şey birbiriyle bağlantılı olarak süreci çok destekledi. Cevabını verebildim mi?

SAİM- 12 Eylül'ün 25. yıldönümüydü. Biz 78'liler Vakfı olarak özellikle Marmaris'te "*Netekim*" adı altında bir festival yapmayı planlamıştık, ama festivali yasakladılar. Yani her şey hazır olmasına karşın Marmaris'teki festivalimizi yasakladılar, sadece basın açıklaması yaparak İstanbul'a geri döndük. Ama aynı günlerde, yani 12 Eylül'de Ankara ve İzmir'de yine mitinglerimiz yapıldı, bu yıl da aynı şekilde mitingler yapıldı. Tabii 12 Eylül'ün sorgulanması, bir film üzerinden gitmesi maalesef kötü. Çünkü koca bir ülke acı çekiyor, koca bir ülke açık cezaevi haline dönüştürülmüş, ama geri dönüp bakmak... Kenan Evren de söyledi "*25 yıldır akılları neredeydi?*" gibisinden bir açıklama yapmıştı geçen gün. 12 Eylül'de biz bu açıklamaları yaparken o da "*Yahu, 25 yıldır akılları neredeymiş?*" diyordu Hürriyet Gazetesinde

verdiği bir demeçte.

Aslında biz geriye dönüp bakmayı hiç unutmadık, hep dönüp bakıyoruz. Ama bir yığın arkadaşımız hâlâ yangının içinde olduğu için süreç biraz uzadı, ama dilerim uzamasın artık yahu; yani sizler de sahip çıkın. Çünkü Sibel Kekilli'nin bir röportajında okudum, *"Yahu, 12 Eylül, Kenan Evren kimmiş?"* gibisinden bir soruyu o da sormuş. Filmden sonra öğrenmiş ki, bu ülkede bir faşist diktatörlük, bir cunta darbe yapmış, bu cuntanın da başı Kenan Evren'miş.

MEHMET ALİ ALABORA- Onunla ilgili en trajikomik hikâye, Almanya'ya Sibel'e senaryo gittiğinde Sibel hem 1980 doğumlu olması münasebetiyle hem de Almanya'da doğmuş, büyümüş biri olarak burada Kenan Evren Lisesi'nde okumuş kız tanımıyorsa, hakikaten Sibel'in tanınmasını beklemek saflık olur. Kız okumuş senaryoyu, bitirmiş ve *"Bunlar yaşandı mı?"* demiş. Çok trajikomik bir şey aslında. Sonra Can Dündar arkadaşımış ona göndermiş *"Senaryoya bir baksana,"* demiş. Can Dündar da, *"Evet, yaşanıldı,"* demiş ve onun üzerine kabul etmiş. Yani *"bunlar hakikaten yaşandı mı, böyle şeyler oldu mu yahu?"* gibi bir tepki duymuş ilk okuduğunda senaryoyu. Can Dündar da, *"Evet,"* deyince maalesef.

SALONDAN- Bu haber Sky-Türk'te aynı anlattıklarımız gibi çıktı ve *"Ben bu filmde böyle şeyler yaşanıldığı bilinsin diye bu rolde oynadım"* dedi. Çünkü bu dönemi yaşamamış bir kişi, o döneme ait izlenimini böyle bir rolle yansıtmayı düşünmüş.

MEHMET ALİ ALABORA- Onu okuduktan sonra insan ister istemez... Bir iki ayını bizimle geçirdiğini düşünürseniz.

Zaten genel olarak şu anda sinema seyircisinde geçen senelere oranla bir azlık var. Yani Cem Yılmaz'ın filminin 2 milyonu bulmayacak olmasını hiçbirimiz hayal edemedik. Tabanı 2 milyonla açar diye düşü-

nüyorduk, Cem'in filmi 2 milyonu bulamayacak. Yani genel seyircide de bir düşüş var, öyle bir durum var aynı zamanda.

Buyurun.

SALONDAN- Biliyorsunuz herhalde, bir televizyon programında öğrenciler Kenan Evren'i alkışladılar. Siz bunu filmlerinize değiştirmeyimi düşünüyorsunuz?

MEHMET ALİ ALABORA- Filmlerimizle değil sadece, ben kendim kişisel olarak da bunu değiştirmek için son üç yıl içinde yaptığım hemen hemen her röportajda dolaylı olarak mesaj verdim. Mesela, biz babamla Vizontele Tuğba'dan çıkmıştık, sadece bundan bahsetmiştik. O dönem yargılanmalı, hesaplaşılmalı dedik. O zaman kimse öyle pek bir şey yapmıyordu. Ben zaten kişisel olarak bu benim sorum. Kişisel olarak, politik bir kişi olarak, tek başına bir kişi olarak zaten bu benim derdim. Filmlerimizle bunu yapıp yapamamayı bilemem, ama ben kişi olarak bunu yapmak için elimden geleni yapmaya, herhangi bir röportajımda bunu söylemeye devam edeceğim.

Geçen sene gayet ticari bir film olan *Maskeli Beşler*'in senaryosu için gösterime girmeden Hızır Tüzel benimle röportaj yapmaya geldiğinde oraya bile, *Maskeli Beşler* röportajına bile Kenan Evren'i sıkıştırmıştım. Daha o zaman *Eve Dönüş* söz konusu bile değildi. Bana "*Peki, bu maskeler düşer mi? Ne kadar da düşer*" dedi. Yani maske üzerinden bir röportaj yaptı daha bir entelektüel görünsün diye. Severim Hızır ağabeyi de. Ben de "*Yahu, bazen düşmeyebilir. Bak, Marmaris'te ressamlar var, 25 yıldır maskeleri düşmüyor,*" dedim mesela. Dolaylı söyledim, doğrudan söyledim, ama film çekince daha etkili oldu tabii. Ama filmlerimizle değil, kendi politik duruşumuzla bunu değiştirmek durumundayız. Filmlerimiz de buna katkı sağlarsa ne âlâ.

Ben kendim sinemacı değilim, kendimi sinemacı olarak hissetmedi-

ğim ve addetmediğim için bir sinema oyuncusuyum ve böyle tuhaf ve çelişkili bir durum bu tabii de, birazcık kendi kişisel duruşum ve bakışımı ilgili. Hiçbir zaman sinemayı kendime varlıksal olarak ne olduğuyla ilgili düşünüp dert etmedim. Yani hayatımın en içinde olduğum proje, sinemasal olarak en içinde olduğum proje *Dondurmam Gaymak* filmiydi. Orada da ben kendi durduğum yerden yükselip yanımda oldum. Dolayısıyla Türk sinemasının geleceği beni bu anlamda varlıksal olarak, entelektüel olarak düşündürmedi. Ne demek istediğimi anlatamıyor muyum?

Ama ticari olarak, somut olarak konuşuyorsak, ticari filmler de yapan biri olarak konuşursam, tabii ki ticari olarak çok daha kalkınmaya başlayan bir durum var. Ama ticari başarıyı sağlayabilmesi için de açılması ve buradaki 4 milyon seyirciyle -kıyamet kopsa 4 milyon kişi gidiyor- yetinmemesi gerekiyor. Sonuçta sinema bir sektördür, her şeyden evvel bir teknolojidir, bir fabrikadır. Bu fabrikanın daha çok satış yapabilmesi için günümüz kapitalist kurallarına göre, kapitalizmin de kurallarını uygulaması gerekir. Hâlâ iyice uygulamıyorlar yani, ama orası da beni çok ilgilendirmiyor zaten.

SALONDAN- Aileniz de bu sıkıntıları yaşadı değil mi? 12 Eylül döneminden özellikle babanız çok etkilendi diyebilirim.

MEHMET ALİ ALABORA- Babam, 1972 yılında cezaevine girerek 2,5 yıl cezaevinde kalıp 1974 affıyla çıktı. 12 Eylül darbesiyle darbeci generallerin çıkardığı 1402 Yasasıyla Şehir Tiyatrolarından atıldı ve 1,5 yıl eve balıkçılık yaparak ekmek getirdi. Ben onu çocukken çok eğlenceli bir şey zannediyordum balıkçılık yapmasını filan; bunu biliyor olmak hâlâ da çok hoşuma gider. Ama bir taraftan da acı verirdi. Yani bir adamın bu yüzden atıldığını bilmek acı verirdi. Büyük bir kesim bu 1402 Yasasıyla atıldı. O sırada içeri alınmadı, ama tiyatrodan atıldı, bir sürü yerde iş bulamıyordu. Hayatımızın o dönemlerinde benim ilkokula

kadar, ilkokuldan biraz sonraya kadar olan dönemim çok refah içinde geçmedi. Yoksulluk, perişanlık da diyemem, ama çok kolay bir dönem değildi bizim için. 80 darbesinin en büyük yansıması bu oldu. Sonra 1986 yılında 1402 ile Şehir Tiyatrolarından atılmış bütün kadro tiyatroya geri alındı. Bizim için kısa tarihi budur.

SAİM- Hatta babanızla beraber davet edilmeniz konusunda bana çok baskı yapıldı.

MEHMET ALİ ALABORA- Çiçek'tedir babam, hatta şuradan gideyim, hemen alıp geleyim. (Gülüşmeler)

Bu arada sertleşebiliriz, buyurun.

SALONDAN- Belki çok iyi bir film, ancak filmde şöyle bir eksiklik gördüm. Vizontele Tuuba'da da var bu durum; şöyle: Devrimci profili nedense yılgınlık içerisine gidiyor. Bu devrimci rolde oynayan şahısların hepsi bir yılgınlık içerisinde bir profil çizdiriliyor onlara. Neden daha farklı bir profil çizdirilmiyor?

MEHMET ALİ ALABORA- Bu yönetmenin kendi tasarrufudur. Yönetmen de eski bir devrimci bu. Yönetmenin kendi bakış açısıdır, oradan bakmayı, öyle bir iletişim kurmayı hedeflemiştir.

SALONDAN- Şöyle: Böyle bir devrimci profili çizmek doğru mu yani? Bir şeylerin düzelmesini isterken, 12 Eylül'ün...

MEHMET ALİ ALABORA- Vallahi doğrunun yanlısın içine girsem, ben hiçbir şey diyemem. O doğru yanlışı bilemem yani. Çünkü doğru yanlısı üzerinden tartışılabilecek bir şey değildir. Yani onun için de doğru mudur, yanlısı mıdır; onu bilmiyorum.

Bunu ben de bir yılgınlık olarak görmüyorum, çünkü filmin içinde şöyle bir durum var bir kere: Devrimcilere objektif durmaya çalışan, devrimcilik yapmaya çalışmayan bir film olduğu için *Eve Dönüş*, bir

kere şöyle bir yılgınlık yok. Yani devrimcilerden biri çözülüyor. Filme öyle daha derin bir okuma getirirsek, filmde 3 ana devrimci var, onun dışında da dışarıda da devrimciler var ve onlar pes etmiyorlar, vuruşarak ölüyorlar. Ama üç ana devrimciden biri çözülüyor, bir tanesi kurnazlık yapıyor -ki, bunu herkes yapabilir. Bunu yapmak için birinin devrimci olması gerekmiyor- öbür devrimciyse filmin ana eksenini oluşturan ve bütün dramatik hikâyenin etrafında kurulduğu Mustafa karakterinden sonraki Hoca karakteriyse çok sağlam, çok sert bir duruş sergiliyor. Dolaşısıyla genel itibarıyla bu filmde devrimciler yılgın gösterilmiş gibi bir kanı edinileceğini zannetmiyorum.

SALONDAN- Mesela, Hoca karakterine geldiğimizde de...

MEHMET ALİ ALABORA- Hayır, yılgın devrimci olmaz mı?

SALONDAN- Ama nedense filmlerde böyle bir şey gözlemliyorum. Hoca karakterine gelirsek, Hoca karakterinde de şöyle bir şey var: Ailesi aylardır haber alamıyor yahut da ailesiyle uzun bir süredir görüşen bir şey değil. Yani devrimciler ailesinden tüm bağlarını koparan bir kimliğe sahiptir gibi bir gözlenim var sanki.

MEHMET ALİ ALABORA- Sen nereden okudun filmi yahu?

SALONDAN- Ben filmi okumadım, gözlemlediklerimi söylüyorum sadece.

MEHMET ALİ ALABORA- Şöyle bir durum: Ailesinden kimse işkencede haber alamıyor. Hocanın ilk "*haber verin*" dediği yer, bir kere oradan baktığın zaman örgüt evine değil, aileye haber verin diyor. Yani buradan baktığın zaman da tam senin dediğinin tersi olmuş, bunu söylemiş oluyor film.

SAİM- O süreci düşünürseniz, içeri girdikten sonra haber ulaştırmak gibi bir şansınız yoktur.

SALONDAN- Bir de aileyi koruma güdüsü de var ya da gidecek kişiyi korumak güdüsü var.

MEHMET ALİ ALABORA- *Eve Dönüş'e* sonu itibariyle baktığımız zaman Ömer ağabey de bunu yapmak istemedi. Solcu bir film olduğunu düşünmüyorum mesela. Yani *"bu solcu bir filmdir"* diyemezsin mesela *Eve Dönüş'e* bence. Bütün filmde bir tane didaktik laf var, onu da filme koyup koymamak, çıkarıp çıkarmamak konusunda çok tartıştık. Ben de, *"Ağabey, bu film hep objektif ve hep dışarıda durmayı beceriyor senaryosuyla. Bunu söylemek de senin yönetmen olarak hakkın"* dedim ve ben oyumu kalması yönünde kullandım, kaldı da. Filmde tek didaktik, yönetmenin tek konuştuğu yer Altan Erkekli'nin ağzından *"Eğer sen ve senin gibilerin birazcık bu işlere akli erseydi, ikimiz de burada olmazdık zaten."* Filmin yönetmenin ağzından söylediği tek laf budur.

Buyurun.

SALONDAN- Son birkaç yıldır özellikle Çağan Irmak'ın *Çemberimde Gül Oya'sı*, *Babam ve Oğlum* ve bir de arada çıkan dizilerde üç aşağı beş yukarı 12 Eylül'e atışlarda bulunmalar ve Yılmaz Erdoğan'ın Vizontele serisi gibi filmler gerçekten 12 Eylül'le hesaplaşma mı, yoksa orada ödenen bedeller üzerinden rant sağlama mı?

MEHMET ALİ ALABORA- Bunu demin konuşmuştuk. Bu tamamen sizin verebileceğiniz bir karar.

SALONDAN- Pardon, lafınızı böldüm, ama sizin filminizi henüz maalesef izlemedim, ama Çağan Irmak'ın filmini izledim, Çemberimde Gül Oya'sını izledim, Yılmaz Erdoğan'ın iki filmini de izledim, ama orada ana tema şuydu: 12 Eylül öncesi ikili kutuplaşma vardı. Aslında bunlar iyi çocuklardı. Hatta Vizontele Tuuba'nın bitişinde de askeri kamyon geliyor, topluyor, götürüyor ve sonra da bir söz geçiyor: *"Aslında hepsi*

iyi çocuklardı, kötü bir şey yapmadılar. Bir kısmı bir sene sonra, bir kısmı hiç gelmedi," tarzında duygusal bir vuruş var. Burada 12 Eylül'le ilgili bir hesaplaşma yok. Ben böyle anladım.

Çağan Irmak'ın filmlerinde ise devrimci bir karakterin gidip faşist çetelerden, "*Yapmayın, burası benim ekmek tekmem, buraya dokunmayın,*" tarzı yalvarışı vardı. Konuşmacılardan biri *Adressiz Sorgular*'dan bahsetti. O kitabı ben okudum, Yaşar Ayaşlı yazmıştı o kitabı. O kitapta mesela, 12 Eylül sürecinde yasal olarak 45 gündü işkence süresi, gözaltı demiyorum, 45 gün de uzatmalı 90 gün -ki belli zamanlarda bunu da geçiyormuş- bu zamanki süreçlerde yaşanan gerçekten içeride bir direnişi anlatıyor. Yani insanların hücrelerde bile düşmanı yenebileceğini gösteriyor. O kitap baştan sona bunu anlatıyor, ilmik ilmik bunu örmüş. Ama bu bahsedilen filmler gerçekten buraya atıf yapabiliyor mu ya da 12 Eylül'le hesaplaşıyor mu?

MEHMET ALİ ALABORA- Ben kendi filmimden başka diğer filmler için konuşamam. *Eve Dönüş* söz konusu olduğunda bu konuda Türkiye'de çekilmiş en cesur filmidir. İyi film, kötü film, iyi oynadık, kötü oynadık, onu bilmem. Ama şöyle anlatayım: O filmler için konuşamam. Sonuçta arkadaşımın filmleri, bazıları ağabeylerimizin filmleri, ama kendi filmim için şunu söyleyebilirim: Burada bunu canı yürekten söylerim gerçekten, iyi oynamış ya da kötü oynamış olabilir; film iyi olabilir ya da kötü olabilir, ama sözünü çok doğrudan söyleyen, ne söylemek istediği çok belli olan bir 12 Eylül filmidir. Yani en azından kendi filmim için bunu söyleyebilirim. Pek de zaten film yapısı itibarıyla rant yiyebilecek bir film değildir. Yani rant yemek üzerinden yapılmış bir film değil. Bu soruya karşı yalnızca kendi filmim adına konuşmam doğru olur diye düşünüyorum.

SALONDAN- Böyle bir eksende olmalı.

MEHMET ALİ ALABORA- Yani şöyle bir durumu var zaten *Eve*

Dönüş'ün: *Eve Dönüş* filminde ağlayanlar, o dönemi yaşamış ya da o dönemle ilgili acısı olan kimselerdir. Normalde biliyorum bir sürü insanın perişan olduğunu. Ama *Eve Dönüş* filmi normal bir izleyiciyi ağlatmayacak bir film, yani ağlamaya pek izin vermeyen bir film. Ağlatmak için yapılmış sahnesi mesela yok. Hatta bir sürü insanın ağlamamış olduğunu düşünüyorum; kişisel ve birebir acıları yoksa ya da ailesinin acısı yoksa. Genel olarak ağlatmayan bir film, zaten ağlatmayan filmde de para yok biliyorsun. Ağlamayan bebeye emzik yok gibi.

Buyurun.

SAİM- *Babam ve Oğlum* filmine anneler de gidiyorlar. Bir taksici ablama arabaya binerken, “*Yahu abla, bu nasıl bir film? Sinemadan kimi taşıyorsam, hepsi ağlıyor, ben hayatımda böyle taksicilik yapmadım,*” diyor. Çok ilginç, yani senin söylediğim “*kimse ağlamıyor*” sözcüğü 25 yıl geriye tekrar dönüp bakarsak çok ağlanacak hallerimiz oldu.

MEHMET ALİ ALABORA- Ama ağlatmamayı becermenin doğru olduğunu düşünüyoruz. Yani ağlatmadan seyirciyi oradan çıkarmanın önemli olduğunu düşünüyorum. Ağladığınız zaman rahatlıyorsunuz, yani bu çok daha zor ve Brhtyen bir tavır. Psikolojik değil, sonuçta epik bir anlatım tarzıdır, yani dramatik edebiyat ve epik edebiyat arasındaki dramatik kurgu ve epik kurgu arasındaki en büyük ayrımdır, ama *Eve Dönüş* filminden çıktığınız zaman sinirleriniz bozuluyor. Filme kaptırma söz konusuysa ağlamak gibi bir durumunuz olmuyor yani. Filmin dışında duruyorsunuz bir kere. Hiçbir karakterle özdeşleşmeniz ya da istediğinizi yapan bir tane karakter yok. Eğer *Eve Dönüş* filminin sonunda -seyretmeyenler için özür dilerim- Mustafa karakteri gidip de orada söz konusu kişiyi vursa, sonra da çekip kendini vursa, çıktıktan sonra da böyle bir dönüşüm geçirmiş olsa, emin olun ki 500 000 daha fazla gişe yapardı film. Ama filmde hiçbir karakter sizin istediğiniz gibi davranmıyor ya da hiçbir karakterle özdeşleşebilecek birini de bulamı-

yorsunuz kendinize. Çıktığınız zaman hiçbir kimseyle bir ilişki kurabilmiş ve duyulanmış filan olmuyorsunuz. “*Lan ne oldu?*” diyorsunuz. Ama tabii seyirci buna alışık olmadığı için de salonları doldurup doldurup taşıması beklenemezdi. Zor bir tarafı seçmişizdir bu anlamda.

Buyurun.

SALONDAN- Çok yorum yapamıyorum, ama birincisi 12 Eylülle ilgili çok fazla film çekildiğini düşünmüyorum ve artı rant için çekiliyor olsa bile çekilmeli bence. *Babam ve Oğlum* filmini izlerken ben gerçekten 12 Eylül’ü vurguladığına rastlamadım, sadece filmin başında var. Beni ağlatan, orada etkilenmişim ölmesinden, ama ondan sonra ağlatan, oyunculuktu. Ayrıca genel olarak orada 12 Eylül yoktu, başka yaşanan şeyler vardı. Yani bu filmde çok fazla rant konuşuldu burada, baştan beri sürekli o vurgulanıyor, ama bence daha fazla çekilmesi gerekiyor. Hiç bununla ilgili film yok. Ama sadece filmde değil, şu anda bizim eğitimizde de bu yok yani.

MEHMET ALİ ALABORA- Şunu karıştırmamak lazım: Bir 12 Eylül geçen filmler var, dramatik kurgusu 12 Eylül’e mecbur filmler var. Dramatik kurgusu 12 Eylül’e mecbur çok az film var Türkiye’de, toplansanız 10’u geçmez. Yani Vizontele’nin içinden 12 Eylül’ü çıkarın, yine bir film var ortada; mecbur değil yani. Çağan’ın filminde de öyle, 12 Eylül’ü çıkardığınız zaman o hikâye yine işler. Ama *Eve Dönüş*’ten 12 Eylül’ü çıkarırsanız?.. Hikâye yok zaten, hikâyenin mevcudiyet sebebi 12 Eylül. Dolayısıyla 12 Eylül’le ilgili, 12 Eylül’ün çatısını oluşturduğu çok da film çekilmedi Türkiye’de yani. Eski daha çok film çekildi.

Buyurunuz.

ALİ ALUÇ- *Eve Dönüş* filminin aslında iki kitle var bana göre. Bir tanesi 12 Eylül’ü birebir yaşamış insanlar, bir de 12 Eylül’ü daha sonra siyasi yönelme olarak geriye döndüklerinde kendilerini o yapıda gören

arkadaşlarımızın o tarihi biraz okumalarından kaynaklı bir süreç.

Bu filmi izleyenler için soruyorum özellikle. Özellikle 1980 sonrasında arkadaşlarımızın o filme gittiklerinde ne hissettiklerini, hangi duygulara kapıldıklarını gerçekten merak ediyorum. Çünkü biz, farklıyız, o dönemi birebir yaşadık, canlı yaşadık belki. Bizden çok daha kötü yaşayan arkadaşlarımız var, örnekleri yanımızda.

Bir anekdotu hemen anlatayım size. Ankara'da evinde karargâh kurulan bir arkadaşımız daha sonrasında yaşadığı travmalar sonucunda psikolojik bunalımlara giriyor. *Eve Dönüş* filmi gündeme geldiğinde, hatta tam içeriğini de bilmiyorlar, senaryosunu filan bilmiyorlar, "*Bunu da götürelim. O da gelsin*" diyorlar. O gün tesadüf işi çıkmış götürememişler. Döndüklerinde, "*İyi ki götürmedik,*" diye bir cümle var mesela. Kesinlikle ve kesinlikle aynı travmaları tekrar yaşayacaktı ve psikolojik olarak bir daha belki de geri alma şansımız -çok iyi değil şu anda durumu, ama en azından sosyal yaşamına devam ediyor biraz eksik de olsa- o şekilde tamamen koparabilirdik hayattan diye bir düşünceleri vardı seyrettikten sonra.

80 sonrası arkadaşlarımız, bu süreci yaşamamış arkadaşlarımız, filme gidenler açısından değerlendirildiğinde nasıl bakıyorlar, nasıl görüyorlar, 12 Eylül'ü nasıl değerlendiriyorlar veya 12 Eylül onlar için okuduklarından farklı olarak bu filmde nasıl gözükmüyor?

SALONDAN- Arkadaşlara "*filmi nasıl buldun?*" dediğimde günümüzde şiddetin bu kadar içselleştirildiği, televizyonda bu kadar şiddet unsuru filmlerin yayınlandığı bir dönemde yetişen bir gençlik. Arkadaşım aynen şunu dedi "*Yahu, bilmiyorum film çok basit geldi. Sadece işkence sahnesi var, elektrik veriliyor.*" Adam o kadar diyor, normal karşılıyor şiddetin bu kadar içselleştirildiği bir düzende.

Bir de şunu söylemek istiyorum. Filmdeki işkence görüntüleri o

zaman neyi anlatıyor? 12 Eylül'ü teşhir mi ediyor ya da yılgınlık yaratmayı mı amaçlıyor, yoksa sonuçta 12 Eylül'de işkence vardı, günümüzde yok mu? Hâlâ devam ediyor yani.

MEHMET ALİ ALABORA- Günümüzde de var. Biz bunu bir canlı yayında geçenlerde çıktığımızda söyledik. Böyle toplantılar yapıyoruz, gazetelerde haberler çıkıyor, bunu konuşuyoruz, bunu dillendiriyoruz. Bununla ilgili bir süreci örüyoruz. *Eve Dönüş* hangisini yapıyor dersin, herhalde teşhir ediyor seçeneği. B seçeneği en yakın seçenek olur diye düşünüyorum.

17 Ağustos depremini yaşamayanlar fikren biliyorlar çok kötü bir şey olduğunu depremin. Benim bunu yaptırmak için çok basit deneyimim var. Bunu kime yaptırdıysam sınırları laçka oldu. Tabii ki bizim yaşadığımızı anlamıyorlar, ama oturtuyorum sandalyeye, tutuyorum saatimi, başlıyorum 45 saniye sallamaya. O 45 saniye bitmiyor yahu. Yani ben bunu her seferinde yaptığımda o 45 saniyenin bitmediğini bir daha, bir daha görüyorum. Bu en azından depremin ne demek olduğuyla ilgili ufak da olsa onda bir şey yaratıyor. Bu film de öyle yani. Tabii ki orada yaşamış olanlarla, bunu geçirmiş olan insanlarla aynı şeyi yaşamınıza imkân yok. Ama ne yaşanılmış olabileceğiyle ilgili, bir askeri darbenin ne demek olabileceğiyle ilgili, demokrasinin kesintiye uğratılmasının ne anlama gelebileceğiyle ilgili bir done sunmaya çalışıyor bu anlamda, dolayısıyla teşhir ediyor.

SAİM- Arkadaşlar, *Eve Dönüş* filmi vizyona girdiğinde Kadıköy Temsilcilik Başkanı arkadaşım Tülay Hanımla birlikte biz kültürel etkinlikler yapıyoruz, bu konuda ne yapabiliriz diye bir konuşma geçti aramızda. Mehmet Ali'yle biz uzun süredir bazı politik etkinliklerde beraber hareket ediyoruz. O zaman Mehmet Ali'yle konuşmak gereği hissettik. Neden konuşmak gereği hissettik ve neden *Eve Dönüş* sorusu şu şekilde kafamızda netleşti.

Eve Dönüş, 12 Eylül'le toplumu karşı karşıya getirmeyi amaçlayan filmlerden biri. Bu noktada bir başarılı yönü var. Mehmet Ali'nin dediği gibi oyunculuğunu beğenirsiniz, filmin kastını, kurgusunu beğenmezsiniz, oradaki şekilleri beğenmezsiniz, beğenmeyeceğiniz bir yığın şey olur, ama biz şunu beğendik. Bugün Makina Mühendisleri Odası olarak bir etkinlik yapıyoruz. Bu etkinliklerimize gelen arkadaşlarımızın yüzlerinden çok daha yeni yüzler gördük. Demek ki *Eve Dönüş* bir misyon üstlenmiş, biz de misyon üzerinden kendi üstlendiğimiz görevi yerine getirmek için bir çabanın verildiğini burada görüyoruz. 12 Eylül'ü burada tartışıyoruz. Zaten *Eve Dönüş* 12 Eylül'ü tartıştırsın, biz de sizlerle bunu tartışalım. Bizim amacımız buydu, yoksa niye başka bir film hakkında konuşmadık? Demek ki tarihsel görevini yerine getirmeye başlamış.

Bir örnek daha vermek istiyorum. Bir arkadaşımın sinemadan çıktığımızda tarih olarak söylüyorum, Mehmet Ali konuşmasının başında gözünün bağlandığındaki olayı anlatmıştı, aynı olayı arkadaşım anlattı. Yani gözünüz bağlandığında neyin nereden geleceğini bilmezsiniz. Tokat mı dersiniz, yumruk mu dersiniz, küfür mü dersiniz, ses mi dersiniz, gerçekten o filmi izlemeyen arkadaşlara özellikle tavsiye ediyorum, 12 Eylül bu ülkenin üstünden silindir gibi geçti. Bu geçen silindiri kullananları teşhir etmeyi amaçlıyoruz. *Eve Dönüş* de bunları teşhir etmeyi amaçlıyor. Onun için buradayız, filmi izleyin ondan sonra tekrar tekrar bizim dönemediğimiz 25 yıl geriye dönün de 12 Eylül'ü sorgulayın ve sorgulatin.

MEHMET ALİ ALABORA- Bu soruyu son olarak gündeme getireyim. Hakikaten benimle daha yaşıt, 80 ya da 80'den sonra doğmuş ve filmi izlemiş kişiler var mı aramızda? Bir kişi dışında başka yok mu? Son sorulan sorunun yanıtını alamadık, yani 80 sonrası doğmuş, dönemi yaşamamış, ama filmi izlemiş insanların ne düşündüğüyle ilgili olarak arkadan bir arkadaşımız söylemişti fikirlerini.

SALONDAN- Ben söylemeyeceğim, çünkü beğenmiyorsunuz.

MEHMET ALİ ALABORA- Hayır, ilk sizinle konuştuk. Siz de ne alınganmışsınız yahu. Estağfurullah sadece onlar daha genç dedim.

SALONDAN- O benim 30 yıllık arkadaşım.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben de 30 yıllık bir insanım yani.

ALİ ALUÇ- Mesela, sinemadan çıktığımızda daha sonra gelecek arkadaşımız, kızı babasının zoruyla gelmişti. Arkadaşla bir vakit bulabilsek de konuşsak, yani birinin zoruyla, çok istemeyerek geliyor, ama acaba ne hissetti. Oradan neyi buldu?

MEHMET ALİ ALABORA- Ben şöyle söyleyebilirim. Mesela, öğrencilerimden söyleyenler oldu ya da bazen internet'teki yazıları okudum, şöyle şeyler var: Birinci olarak filmi sinemasal olarak eleştirenler var. Onlar bazen güzel dayanak noktalarıyla, bazen başka yerlerden eleştiriyorlar. Ama şöyle bir durum var: *"Yahu, ne biçim film? Bende hiçbir şey yapmadı, zaten hiçbir şey de anlamadım. Öyle bir tane konu işte."* Burada tabii şöyle de bir durum var: Bu tür filmlere alıştık artık, yani dediğim gibi karakterlerle özdeşleşeceğimiz, özdeşleşmesek bile o karakterlerin sonunda ölmesi gereken, öldükleri zaman rahatlayacağımız filmlere çok alıştık. Dolayısıyla filmde gülerek, ağlayarak, nefret ederek ya da severek çıkmaya, filmde yaşanan duyguların aynılarını yaşamaya çok alıştık ya da oradaki karakterlerle özdeşlik kurarak bunları yaşamaya çok alıştık. Bu yüzden *Eve Dönüş* hiçbir heyecan vermeyen, o anları da doğru dürüst yaşatmayan, tam da kendisini filmin içine sokmayan bir film oluyor. Bunun kasten yapılmış olması da hiçbir şey ifade etmiyor.

SALONDAN- "Hoşçakal Yarın" dan bahsettiniz. *"Deniz Gezmiş'in hayatını ben oynayacaktım, bunun sağcı bir insana gitmemesi gerekirdi,"* dediniz.

MEHMET ALİ ALABORA- Hayır, bana da teklif edildi.

SALONDAN- Teklif edildi, ama “*Deniz Gezmiş’i oynayacak kişinin sağcı olmaması gerekiyor,*” dediniz.

MEHMET ALİ ALABORA- Artık o kadar olamaz zaten yani.

SALONDAN- Pekala, bir solcunun sağcı bir insanın hayatını oynaması sizce normal mi? Onu sorayım bir de, ondan sonra soracağım.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben oynarım, ama filmin sonucunda çıkan cümlesi önemli. Eğer film benim dünya görüşümle, benim hayata baktığım yerle ters bir yerden bakıyorsa oynamam. Ama Civan Canova’nın oynadığı işkenceci polis karakterini oynarım, hem de seve seve oynarım.

SALONDAN- Ama işkenceci olarak oynarsanız. Bu soruyu sorarken şöyle soracağım...

MEHMET ALİ ALABORA- Sen Minyeli Abdullah’la Deniz Gezmiş’i mi soracaksın?

SALONDAN- Hayır, şunu soracağım. Sonuçta bana göre işkence yapan iki unsur vardır; bir yaptıran, bir de yapan vardır. Siz bundan daha önce bir memur karakterini oynadınız, Yılan Hikâyesi’nde bir polisi canlandırdınız, çok tatlı ve çok güzel bir şekilde canlandırdınız. Sormak istediğim soru burada, yani bir tezatlık var.

MEHMET ALİ ALABORA- İşkence mi yapıyordu Memoli?

SALONDAN- Yok işkence değil.

MEHMET ALİ ALABORA- Yani bir aksiyon filmi çekeceksiniz, bu aksiyon dizisi olacaksa karakteriniz ya gazeteci olacak ya avukat olacak ya da polis olacak. Dünyanın bütün yıldızlarının bir polis filmi vardır. Yani oradaki estetik de bir çizgi film estetiği olarak ele alınıp varoluyor-

du. Yani orada insanlar ölüyor, kanamıyor, düşüyor, kalkıyor filan. Öyle bir çizgi film estetiği içinde bir macera filmi. Ama derdi polisleri anlatmak, Türkiye’de polislerin sorunlarını anlatmak, bunlara yaslanmak olan bir film değil. Dediğim gibi bir macera filmi, bu meslekler üzerinden bir karakter seçerek ancak yapılabilir. Oradaki karakter de dünyanın her yerinde olduğu gibi polis olmak durumundaydı. Dolayısıyla da hani bu anlamda bir polisin hayatını anlatan bir şey değildir. Yani bu bir mecburiyettir. Ne demek istediğimi anlatabiliyor muyum?

SAİM- Çok faydasını da gördük yani. “Irak’ta Savaşa Hayır” koordinasyonunda polisler önümüze geçtiğinde “A, Memoli gelmiş,” diye bize dokunmuyorlardı.

MEHMET ALİ ALABORA- Yani Yılmaz Güney’in de polis oynadığı film var. Aksiyon oynuyorsanız ya mafya olacaksınız, ya polis olacaksınız; birinden biri olacaksınız ya da aksiyon oynamayacaksınız.

SALONDAN- Ben de aslında şunu merak ediyorum: Bu işkence süreçlerini hep 12 Eylül olarak değerlendiriyoruz, 12 Eylül’den önce, 12 Eylül’den sonra diye.

MEHMET ALİ ALABORA- Yok, bugün şu anda İnsan Hakları Vakfı’na baş vurmuş 160 bin tane işkence vakası var.

SALONDAN- Bunu söylemek istiyorum, yani işkence şu anda var.

MEHMET ALİ ALABORA- Arena programında söyledik biz bunu.

SALONDAN- Bu 12 Eylül’den önce olmuş, 12 Eylül döneminde olmuş, bize yansıtılan bir şey olmamalı bence. Bununla ilgili bir projeniz var mı? Şu anda işkence şimdi de var anlamında soruyorum.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben zaten bunu sürekli dile getiren politik bir adamım.

SALONDAN- Bu bence sinemaya uyarlansa çok daha doğru olur.

MEHMET ALİ ALABORA- Tabii çok güzel olur, keşke uyarlasalar. Bence iyi olur yani uyararlarsa.

SALONDAN- Çünkü işkence eskiden vardı, şu an yokmuş gibi yansıtılıyor.

MEHMET ALİ ALABORA- İşkence hep vardı, bugün de var. Arena programına çıktık, orada söyledik, şu andaki işkence sayısını orada biza-tihi canlı yayında söyledik. O film gibi değil biliyorsun, gerçekten sen konuşuyorsun.

SALONDAN- Bu gençler gerçekten sizden çok şey bekliyor. Hiçbir şey yapmaya niyetleri yok, “onu yapacak mısınız, bunu yapacak mısınız?” diyorlar, ama “*hep birlikte şunu yapabilir miyiz?*” diye bir cümle gelmedi. “*Ne yapacaksınız, film mi yapacaksınız? Bununla ilgili bir pro-jeniz var mı? Bizim şöyle bir projemiz var*” şeklinde konuşuyorlar.

SALONDAN- Oynarız bile.

SALONDAN- “*Şöyle bir projemiz var, bizi destekler misiniz?*” diyor-lar.

MEHMET ALİ ALABORA- Ben de şunu anlatmaya uğraşıyorum. Ben de o dediğimize istinaden söyleyebilirim ki, onun için ben bunları film-le anlatmayı kendine dert etmiş bir adam değilim. Ben bunları kişisel olarak dert etmiş bir adamım. Eczacı da olsaydım, mühendis de olsay-dım, muhasebeci de olsaydım böyle davranacaktım zaten.

SALONDAN- Hâlâ aynı minval üzerinden gidiyoruz yani.

MEHMET ALİ ALABORA- Olsun canım, onlar da gelirler, buraya kadar gelmişler. Bir dahaki seferi eyleme gelirler.

SAİM- 15 gün sonra toplantıyı yineliyoruz, filmi seyretmiş olarak gelsinler.